

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Robnik

Svetovalno delo v vrtcu

Magistrsko delo

Ljubljana, 2022

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Robnik

Svetovalno delo v vrtcu

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Alenka Gril

Ljubljana, 2022

ZAHVALA

Hvala mentorici doc. dr. Alenki Gril za strokovno vodenje in pomoč pri nastajanju magistrskega dela.

Hvala vsem sogovornicam za čas in podeljene izkušnje, saj brez vas realizacija magistrskega dela ne bi bila mogoča.

Hvala vsem mojim najbližjim za vso podporo in spodbudne besede skozi vsa študijska leta, še posebej pa pri zadnjem koraku do zaključka študija.

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Maja Robnik

Naslov magistrskega dela: Svetovalno delo v vrtcu

Mentorica: doc. dr. Alenka Gril

Kraj: Ljubljana

Leto: 2022

Št. strani: 153

Št. prilog: 3

Št. tabel: 2

POVZETEK MAGISTRSKEGA DELA

V magistrskem delu raziskujem, kako poteka delo svetovalnih delavk v vrtcu in s kakšnimi ovirami se pri tem soočajo. Ker se osredotočam le na svetovalne delavke, ki so po izobrazbi socialne delavke, raziskujem konkreten prispevek stroke socialnega dela v svetovalnem delu vrtca. Zanima me tudi, kakšna je njihova vloga pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami in otrok priseljencev v vrtec. Poleg tega pa je namen magistrskega dela raziskati še potek svetovalnega dela v času epidemije Covid-19. V teoretičnem delu magistrskega dela najprej predstavim svetovalno službo v vrtcu in opišem različna znanja ter spretnosti, ki so potrebna za svetovalno delo z otroki. Nadalje povežem svetovalno službo z različnimi koncepti in znanji stroke socialnega dela. Pozornost namenim tudi inkluziji otrok s posebnimi potrebami in otrok priseljencev v vrtec. Teoretični del zaključim s predstavitvijo svetovalne službe vrtca v času epidemije Covid-19. V empiričnem delu predstavim rezultate, ki sem jih pridobila s pomočjo delno standardiziranih intervjujev. Intervjuje sem opravila s šestimi socialnimi delavkami, ki so zaposlene v svetovalni službi vrtca. Rezultati raziskave so pokazali, da svetovalne delavke svoje delo najpogosteje povezujejo s povezovanjem, z načrtovanjem, s koordinacijo in z evalvacijo dela. Pri svojem delu sodelujejo z otroci, s starši, s strokovnimi delavci, z vodstvom in z zunanjimi institucijami. Sodelovanje z otroci najpogosteje poteka preko opazovanja in igre v oddelku, z ostalimi pomembnimi udeleženi pa preko pogovorov in sestankov. Ugotovitve kažejo, da svetovalne delavke uporabljajo določene koncepte in spretnosti socialnega dela, predvsem koncept delovnega odnosa in njegove elemente ter koncept soustvarjanja. Pri delu pa bi potrebovale še nekatera znanja, ki jih študij socialnega dela ne zajema (npr. znanje iz predšolske vzgoje in delo z otroki s posebnimi potrebami). Svetovalne delavke so vključene v inkluzijo otrok s posebnimi potrebami in otrok priseljencev v vrtec preko različnih nalog (koordinacija in organizacija dela, priprava individualnega načrta pomoči, učenje jezika, pomoč pri prevajanju, nudenje podpore in pomoči, sodelovanje pri organizaciji tečajev ipd.). Rezultati raziskave so pokazali, da je delo svetovalne delavke v času epidemije potekalo večino časa na daljavo, pri čemer so izpostavile oviro – pomanjkanje osebne stika, tako z otroki, kot tudi z ostalimi. Predvsem so največ pozornosti namenile otrokom s posebnimi potrebami in njihovim staršem. Pomembni nalogi svetovalnih delavk v tem času sta bili nudenje podpore in pomoči ter pripravljane različnih smernic in gradiva za starše in strokovne delavce.

Ključne besede: svetovalno delo v vrtcu, socialno delo v svetovalni službi, inkluzija otrok s posebnimi potrebami, inkluzija otrok priseljencev, epidemija Covid-19

MASTER'S THESIS INFORMATION

Name and Surname: Maja Robnik

Title of the Master's Thesis: Counseling Work in Kindergarten

Mentor: doc. dr. Alenka Gril

Place: Ljubljana

Year: 2020

Nr. of Pages: 153

Nr. of Attachments: 3

Nr. of Tables: 2

MASTER'S THESIS ABSTRACT

In the master's thesis, I study the work of counselors in kindergartens and what kind of obstacles they face. Since the focus being solely on counselors who are social workers by education, I am investigating the actual contribution of the social work profession in counseling in kindergartens. I am also interested in their role in the inclusion of children with special needs and children of immigrants in kindergarten. In addition, the purpose of the master's thesis is to investigate the course of counseling during the Covid-19 epidemic. In the theoretical part of the master's thesis, I first present counseling service in a kindergarten and describe the various skills and knowledge that is necessary for counseling with children. Furthermore, I connect counseling service with various concepts and skills of the social work profession. I also pay attention to the inclusion of children with special needs and children of immigrants in kindergarten. I conclude the theoretical part with a presentation of kindergarten counseling services during the Covid-19 epidemic. In the empirical part, I present the results I obtained with the help of partially standardized interviews. I conducted interviews with six social workers who are employed in kindergarten counseling services. The results of the research showed that female counselors associate their work most often with integration, planning, coordination and work evaluation. They work together with children, parents, professionals, management and external institutions. Working with children most often takes place through observation and play in the department, and with other important participants through conversations and meetings. The findings show that counselors use certain concepts and skills of social work, especially the concept of working relationship and its elements, and the concept of co-creation. At work, you would also need some knowledge that is not covered by social work education (e.g. knowledge of preschool education and work with special needs children). Counselors are involved in the inclusion of children of immigrants and special needs children in kindergarten through various tasks (coordination and organization of work, preparation of an individual assistance plan, language learning, translation assistance, offering support and assistance, participation in the organization of courses, etc.). The results of the research showed that during the epidemic the consultant's work was carried out most of the time remotely from home, highlighting an obstacle – the lack of personal contact with children as with others. Their attention was mostly devoted to the children with special needs and their parents. The important tasks of the counselors during this period were to offer support and help, and to prepare various guidelines and materials for parents and professionals.

Keywords: counseling work in kindergarten, social work in counseling service, inclusion of children with special needs, inclusion of immigrant children, Covid-19 epidemic

KAZALO VSEBINE

1. PREGLED PROBLEMATIKE	1
1.1. Svetovalna služba v vrtcu	1
1.1.1 Opredelitev svetovalne službe v vrtcu.....	1
1.1.2 Temeljna načela svetovalnega dela v vrtcu	3
1.1.3 Osnovna področja dela svetovalne službe v vrtcu.....	5
1.1.4 Osnovne vrste dejavnosti v svetovalni službi vrtca.....	8
1.1.5 Znanja in spretnosti za svetovalno delo z otroki	8
1.2 Prispevek socialnega dela v svetovalni službi vrtca	11
1.2.1 Koncept delovnega odnosa in njegovi elementi ter izvorni delovni projekt pomoči 12	
1.2.2 Koncept spoštovanja otroštva.....	15
1.2.3 Kratko, v rešitev usmerjeno svetovanje.....	17
1.2.4 Socialno delo z družino	19
1.3 Inkluzija otrok s posebnimi potrebami in otrok priseljencev v vrtec	21
1.4 Delo svetovalne službe v času epidemije covid-19	28
2. OPREDELITEV PROBLEMA	31
3. METODOLOGIJA	33
3.1 Vrsta raziskave.....	33
3.2 Merski instrument	33
3.3 Populacija in vzorčenje	33
3.4 Zbiranje podatkov oz. empiričnega gradiva	34
3.5 Obdelava in analiza podatkov	34
4. REZULTATI	37
4.1 Delo socialne delavke zaposlene v svetovalni službi vrtca	37
4.2 Prispevek socialnega dela v svetovalni službi vrtca	44
4.3 Inkluzija otrok s posebnimi potrebami v vrtec	46
4.4 Inkluzija otrok priseljencev v vrtec.....	49
4.5 Delo svetovalne službe vrtca v času epidemije Covid-19	52
5. RAZPRAVA	57
5.1 Omejitve raziskave in predlogi	71
6. SKLEPI	72
7. PREDLOGI	76
8. VIRI IN LITERATURA	77
9. PRILOGE	84
9.1 Priloga A: vprašalnik	84

9.2	Priloga B: prepisi intervjujev	86
9.2.1	Intervju A.....	86
9.2.2	Intervju B.....	92
9.2.3	Intervju C.....	99
9.2.4	Intervju D.....	114
9.2.5	Intervju E.....	123
9.2.6	Intervju F.....	131
9.3	Priloga C: osno kodiranje	140

KAZALO TABEL

Tabela 1: Demografski podatki	34
Tabela 2: Primer odprtega kodiranja	35

1. PREGLED PROBLEMATIKE

V svoji magistrski nalogi bom raziskovala potek dela svetovalne delavke v svetovalni službi, ovire, s katerimi se pri delu sooča, in njeno vlogo pri inkluziji otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: otrok s PP) ter otrok priseljencev v vrtec. Dotaknem se še raziskovanja svetovalnega dela v času epidemije Covid-19. Ob tem pa ugotavljam, kakšen prispevek prinašajo koncepti in znanja stroke socialnega dela v svetovalni službi vrtca. Teoretični uvod začnem s predstavitvijo svetovalne službe vrtca, z načeli svetovalnega dela, s področji dela in z znanji ter spretnostmi, ki jih potrebuje svetovalna delavka pri delu z otroki. Nadalje povezujem svetovalno službo z različnimi znanji in koncepti socialnega dela ter opisujem vlogo svetovalne službe pri inkluziji otrok s PP in otrok priseljencev v vrtec. Teoretični del zaključim z raziskovanjem dela svetovalne službe vrtca v času epidemije Covid-19.

1.1. Svetovalna služba v vrtcu

1.1.1 Opredelitev svetovalne službe v vrtcu

Vrtec predstavlja prostor otrokove najzgodnejše socializacije in je odgovoren za otrokov razvoj in napredek (Gabrovec, 2015). Vsi otroci v vzgoji in izobraževanju morajo imeti pravico do enakih možnosti za napredovanje, ne glede na posameznikove individualne ali skupinske razlike (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). K doseganju vzgojno-izobraževalnih ciljev otrok in njihovem socialnemu ter osebnostnemu razvoju pomembno prispeva ravno svetovalna služba v vrtcu, saj je njen temeljni cilj optimalni razvoj vsakega otroka v vrtcu, ne glede na njegovo socialno in kulturno poreklo, narodno pripadnost, spol, veroizpoved ter telesno in duševno konstitucijo (Bezić, 2006; Čačinovič Vogrinčič idr., 2008; Gabrovec, 2015). Temeljni dokument za svetovalno delo v vrtcu oz. šoli so Programske smernice za delo svetovalne službe, ki so bile potrjene na Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje leta 1999 (Gregorčič Mrvar in Šarić, 2018).

Bistvena naloga svetovalne službe v vrtcu je vključevanje v reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj preko različnih ukrepov in neposredne pomoči otroku (Bezić, 2006; Čačinovič Vogrinčič idr., 2008; Samec, 2010; Gabrovec, 2015). Raznolikost teh vprašanj zahteva interdisciplinarni pristop, torej sodelovanje svetovalne službe še z različnimi drugimi strokovnimi profili v timu (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Omenjen pristop je ključen za ustrezno načrtovanje pomoči in oblikovanje podpore otrokom (Gabrovec, 2015). Pomembno je, da sodelovanje temelji na »vzajemni podpori, vzpostavljanju in ohranjanju strokovnih različnosti ter posebnosti, in ne na izključevanju ali stapljanju mej in razlik med različnimi

strokovnimi profili« (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 7). Interdisciplinarni pristop se navezuje tudi na sodelovanje svetovalne službe z drugimi strokovnimi delavci v vrtcu in zunanjimi institucijami (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Svetovalna delavka se v procese svetovanja, dogovarjanja in povezovanja vključuje preko svetovalnega odnosa (Bezić, 2006; Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Svetovalni odnos je ključno izhodišče svetovalnega dela v vrtcu, saj predstavlja strokoven pristop, ki opredeljuje različne metode in oblike svetovalnega dela (Čačinovič Vogrinčič, 2006). Gre torej za poseben strokovni odnos, ki temelji na dobri komunikaciji, dogovoru z vsemi udeleženi v problemu in rešitvi, zaupanju in empatičnem doživljanju. Le takšno vzdušje uporabniku omogoči varno okolje za raziskovanje samega sebe in svojih odnosov (Čačinovič Vogrinčič, 2006; Kobolt, 2015). Svetovalni delavec si prizadeva vzpostaviti, razvijati in vzdrževati ustvarjalno sodelovanje vseh udeleženi v projektu pomoči (Čačinovič Vogrinčič, 2006). Kobolt (2015) poudarja, da svetovanje ne pomeni deljenje nasvetov in načinov ravnanja, ampak gre za spremljanje vsakega posameznega udeleženega na njegovi lastni poti preizkušanja in odkrivanja. Mlinarič (2015) dodaja, da »svetovanje« v tem primeru predstavlja »svetovalni odnos kot poseben strokovni pristop, ki opredeljuje vse različne oblike in metode dela svetovalne službe ter temelji na dogovoru z vsakim posameznim udeležencem« (Mlinarič, 2015, str. 43).

V 67. členu Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja v Sloveniji (2007) je opredeljeno, da svetovalna služba v javnem vrtcu oz. šoli:

- svetuje otrokom, učencem, vajencem, dijakom, učiteljem in staršem;
- sodeluje z vzgojitelji, učitelji in vodstvom šole pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji razvoja vrtca oz. šole in opravljanju vzgojno-izobraževalnega dela;
- opravlja poklicno svetovanje;
- sodeluje pri pripravi in izvedbi individualiziranih programov za otroke s PP.

Šolska svetovalna služba je posebnost slovenskih šol in se je v Sloveniji kot posebna oblika pomoči učencem začela razvijati v 60. letih prejšnjega stoletja. Le redko katera država ima svetovalnega delavca zaposlenega na šoli. Večina držav za svetovalno delo najame različne strokovnjake, ki so zaposleni v svetovalnih centrih, vzgojnih ali pedagoško-psiholoških posvetovalnicah ipd. (Krek in Metljak, 2011, str. 480).

1.1.2 Temeljna načela svetovalnega dela v vrtcu

Pri svojem delu se svetovalni delavci ravnavajo po devetih temeljnih načelih, ki so okvir za strokovno opravljanje svetovalnega dela v vrtcu oz. šoli in so zapisana v Programskih smernicah (Čačinovič Vogrinčič idr. 2008):

1. Načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja

Svetovalni delavci morajo svoje delo opravljati v skladu s strokovnimi spoznanji in etičnimi načeli. Prvo etično načelo je dobrobit otroka, kar pomeni, da svetovalni delavec deluje v dobro otroka ter mu njegovo delo ne povzroča stiske, stresa, nelagodja in stigmatizacije v njegovem socialnem okolju. Naslednje etično načelo je načelo prostovoljnosti, kar pomeni, da je svetovalni odnos avtonomna odločitev vsakega posameznika, zato otroci vanj vstopajo prostovoljno. Pri tem pa je pomembno omeniti določene izjeme v primerih ogroženosti otroka ali druge osebe. Tretje etično načelo je načelo zaupanja in zaupnosti ubesedenega v svetovalnem odnosu, kar je nujen pogoj, da se svetovalni odnos sploh lahko vzpostavi. Svojo strokovno delovanje pa morajo svetovalni delavci tudi nenehno preverjati oz. izpopolnjevati v različnih intervizijah ali supervizijah.

2. Načelo strokovne avtonomnosti

Svetovalna služba je pri svojem delu vselej avtonomna, kar pomeni, da v vsaki situaciji posreduje korektna strokovna mnenja. Vse zadolžitve in naloge, ki so v nasprotju s strokovnimi etičnimi načeli svetovalnega dela, lahko svetovalni delavec odkloni. Načelo avtonomnosti se navezuje tudi na odnos med svetovalnimi delavci znotraj svetovalne službe, zato je pomembno, da vsak strokovni delavec v projektu pomoči jasno opredeli svoj prispevek oz. delež.

3. Načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja

V svetovalni službi v vrtcu so lahko zaposleni raznoliki strokovni profili – psiholog, socialni delavec, pedagog, socialni pedagog ali defektolog. Za čim bolj učinkovito reševanje kompleksno povezanih vprašanj, ki se dotikajo psiholoških, socialnih in pedagoških tem, je ključno in zelo smiselno sodelovanje svetovalnih delavcev različnih strokovnih profilov. Poleg tega pa je z namenom izboljšanja procesa pomoči pomembno tudi povezovanje svetovalne službe s strokovnimi delavci iz ustreznih zunanjih ustanov npr. z zdravstvenimi domovi, s svetovalnimi centri, s centri za socialno delo ipd.

4. Načelo aktualnosti

Svetovalna služba mora pri svojem delu upoštevati posebnosti določenega vrtca in izhajati iz njegovih potreb, torej iz trenutnih življenjskih potreb vseh udeležencev v projektu pomoči in dolgoročnih razvojnih potreb vrtca kot ustanove.

5. Načelo razvojne usmerjenosti

Delo svetovalne službe je v skladu s splošnimi vzgojno-izobraževalnimi cilji usmerjeno v optimalni razvoj otroka in hkrati v razvoj vrtca kot celote.

6. Načelo fleksibilnega ravnotežja med osnovnimi vrstami dejavnosti svetovalne službe

Celostni prispevek svetovalne službe v vrtcu je zagotovljen samo takrat, ko program vključuje vse tri osnovne vrste dejavnosti svetovalne službe, tj. razvojne in preventivne dejavnosti, dejavnosti načrtovanja in evalvacije ter dejavnosti pomoči. Naloga svetovalnega delavca pa je, da v skladu s svojim strokovnim profilom, svojo strokovno usposobljenostjo ter trenutnimi razvojnimi potrebami vrtca izbere prioritete dejavnosti znotraj določene osnovne vrste dejavnosti.

7. Načelo celostnega pristopa

V svetovalni službi v vrtcu je pomemben celostni pristop, kar pomeni, da se v procesih podpore in pomoči upošteva posameznika, kot tudi njegovo ožje oz. širše socialno okolje. Delovanje socialne službe torej zajema individualno raven oz. raven posameznika in raven konteksta v vzgojno-izobraževalni ustanovi ter širšem socialnem okolju oz. raven celote.

8. Načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu

Svetovalna delavka preko svetovalnega odnosa poskuša vzpostaviti in ohranjati možnosti za sodelovanje z vsemi udeleženi v procesu podpore in pomoči. Ob tem pa si prizadeva ustvariti okoliščine za medsebojno sodelovanje vseh udeleženi.

9. Načelo evalvacije lastnega dela

Delo svetovalne službe izhaja iz posebnih in vsakokratnih potreb vrtca, zato sta potrebna tudi dobro načrtovanje in evalvacija lastnega svetovalnega dela. Svoje delo je treba na objektivni in kritični način analizirati, s čimer lahko pridemo do večjih možnosti za boljše in učinkovitejše delo v prihodnosti.

1.1.3 Osnovna področja dela svetovalne službe v vrtcu

Za svetovalno delavko je pomembno, da k delu pristopa celostno in kompleksno, kar pomeni, da k sodelovanju in soustvarjanju nagovarja vse udeležence v vrtcu, po potrebi pa sodeluje tudi z zunanjimi strokovnimi sodelavci (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Svetovalna služba v vrtcu torej opravlja svoje delo na petih osnovnih področjih: svetovalno delo z otroki, vzgojitelji in njihovimi pomočniki, svetovalno delo s starši ter sodelovanje z vodstvom vrta in z zunanjimi ustanovami (Bezić, 2006; Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Svetovalno delo z otroki

Otroci v vrtcu še ne zmorejo ubesediti svojih stisk, zato čakajo, da odrasel njihovo stisko opazi in prepozna. Težave se lahko kažejo preko odnosa s posameznikom, skupino, vzgojiteljico, skozi vedenje, slabšo pozornost ali pa skozi težave, ki nakazujejo na posebne potrebe otroka. Opazovanje otroka in njegovega vedenja je bistven del svetovalnega dela v vrtcu in načrtovanja pomoči, zato mora biti svetovalni delavec pozoren na otrokovo neverbalno komunikacijo, hkrati pa tudi pozorno prisluhniti njegovim besedam, saj lahko le tako razume otroka, njegova čustva in občutke (Gabrovec, 2015).

Neposredno svetovalno delo z otroki lahko poteka v individualni ali skupinski obliki. Kot je zapisano v Programskih smernicah svetovalna delavka v vrtcu zagotavlja (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008):

- pomoč, podporo in spodbudo otrokom za njihov najboljši možen razvoj,
- pomoč otrokom, ki imajo razvojne težave,
- pomoč otrokom, ki imajo posebne potrebe,
- pomoč otrokom s težavami, ki izhajajo iz njegovega socialnega okolja,
- pomoč otrokom, ki imajo težave s prilagajanjem in sodelovanjem v skupini,
- pomoč otrokom pri uvajanju v vrtec, pri prehajanju skupin, pri prehodu v drug vrtec ali pri prehodu v šolo.

V Programskih smernicah je zapisano, da je svetovalno delo v vrtcu praviloma bolj usmerjeno v starše in vzgojitelje, v neposredno delo z otroki pa le v manjši meri (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 18). Pečjak in Košir (2012) pojasnjujeta, da je zaradi otrokovih omejitev, ki izhajajo iz razvojnih zmožnosti, svetovalno delo z otroki v predšolskem obdobju večino časa v obliki posvetovanja oz. indirektno. Svetovalni delavec uporablja razvojno svetovanje, kar pomeni, da pojasnjuje otrokovo vedenje in daje nasvete v zvezi s tem staršem in njegovim vzgojiteljem, ne pa direktno otroku (Pečjak in Košir, 2012). Resman (1999b, str. 123) svetovalno delo s

predšolskimi otroci poimenuje »vodenje«, saj otroci v tej starosti še nimajo izdelane samopodobe in tudi še niso zmožni nositi odgovornosti za svoje odločitve. V raziskavi (Resman, 1999a, str. 249) so ugotovili, da so svetovalne delavke v vrtcu bolj usmerjene v posredno delo, torej v vključevanje vzgojiteljic v načrtovanje in uresničevanje svetovalnega načrta ter temu ustrezno spreminjanje dela v skupini. Ob tem pa celotno delo usklajujejo še s starši (prav tam).

Svetovalno delo z družino

Mlinarič (2017, str. 44) poudarja, da se »sodelovanje s starši ne konča z vpisom otroka v vrtec«. Kot sem že zgoraj omenila, je opazovanje otroka, njegovega vedenja in prepoznavanje njegovih čustev bistven del načrtovanja pomoči v svetovalni službi. Otrokova družina zelo dobro pozna otroka in njegovo čustvovanje, poleg tega, kot del otrokovega socialnega okolja, tudi vpliva na otrokovo sposobnost zavedanja in izražanja njegovih čustev in občutkov. Ravno zato je pomembno, da se družino oz. starše vključi v procese pomoči in podpore (Gabrovec, 2015). Čaćinovič Vogrinčič idr. (2008) starše opredeljujejo kot pomembne sogovornike in soustvarjalce. Pri tem je pomembno medsebojno vzajemno spoštovanje, upoštevanje zasebnosti družine in otrok ter upoštevanje in spoštovanje enkratnosti vsake družine posebej.

V Programskih smernicah so zapisane naslednje naloge svetovalnih delavcev pri svetovalnem delu s starši (Čaćinovič Vogrinčič idr., 2008):

- pomoč staršem pri vključevanju v vzgojno-izobraževalno delo v oddelku (pri uvajanju otroka v vrtec, nudenje podpore staršem pri prostovoljnem vključevanju v dejavnosti vrtca);
- pomoč staršem pri razumevanju in spodbujanju otrokovega razvoja ter učenja v predšolskem obdobju in pri opravljanju starševske vloge (informiranje staršev, izvajanje različnih oblik svetovanja, sodelovanje pri načrtovanju in izvedbi izobraževanja za starše);
- individualni pogovori s starši;
- pomoč staršem ob osebnostnih, zdravstvenih, socialnih ali ekonomskih stiskah, zaradi katerih je lahko ogrožen normalen razvoj otroka (izvajanje individualnega ali skupinskega svetovanja).

Poleg neposrednih oblik svetovalnega dela s starši pa je naloga svetovalnih delavcev tudi pomoč vzgojiteljem in vodstvu vrtca pri razvijanju kvalitetnega sodelovanja s starši. V ta namen svetovalni delavec analizira obstoječe oblike sodelovanja med starši in vrtcem, oblikuje

predloge za izboljšanje sodelovanja, analizira potrebe staršev in vzgojiteljev po medsebojnem sodelovanju, sodeluje pri oblikovanju publikacije vrtca, sodeluje pri načrtovanju govornih ur, roditeljskih sestankov ali drugih oblikah sodelovanja vrtca s starši, nudi pomoč vzgojiteljem pri vključevanju staršev v načrtovanje dela oddelka in vrtca itd. (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Svetovalno delo z vzgojitelji in njihovimi pomočniki

Za svetovalno službo v vrtcu je pomembno, da v okviru različnih preventivnih dejavnosti in dejavnosti pomoči sodeluje z vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev. Sodelovanje poteka skozi posvetovanje in načrtovanje, spremljanje in evalvacijo vsakdanjega življenja in dela v oddelku, hkrati pa svetovalna delavka v okviru možnosti in svoje strokovne usposobljenosti sodeluje tudi pri izvedbi (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Čačinovič Vogrinčič idr. (2008) opisujejo sodelovanje svetovalne delavke z vzgojitelji in njihovimi pomočniki v okviru naslednjih nalog:

- »svetovanje in posvetovanje z vzgojitelji in njihovimi pomočniki pri načrtovanju programa predšolske vzgoje v oddelku;
- sodelovanje z vzgojitelji in njihovimi pomočniki pri ugotavljanju stanja in evalvaciji vzgojno-izobraževalnega dela v oddelku;
- sodelovanje svetovalne službe pri strokovnem izobraževanju in usposabljanju vzgojiteljev ter njihovih pomočnikov;
- sodelovanje z vzgojitelji in njihovimi pomočniki pri izvajanju programa za predšolske otroke v oddelku« (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 20).

Sodelovanje z vodstvom vrtca in z zunanjimi institucijami

Za celostni pristop svetovalnega dela je pomembno, da svetovalni delavec sodeluje tudi z vodstvom vrtca. Sodelovanje poteka pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji vsakdanjega življenja in dela v vrtcu (npr. pri oblikovanju programa vrtca in delovnega načrta, pri evalvaciji metod dela in didaktičnih pristopov, pri ugotavljanju ovir za sodelovanje vrtca z zunanjimi ustanovami ipd.). Ob tem pa svetovalni delavec opravlja še posvetovalno delo z vodstvom vrtca glede izboljšanja sodelovanja s starši, vprašanj, ki se tičejo organizacije dela v vrtcu, integracije otrok s PP, vključevanja v različne projekte itd. (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Za uresničevanje načela strokovne avtonomnosti, celostnega in interdisciplinarnega pristopa je pomembno še sodelovanje svetovalne službe s strokovnimi delavci iz zunanjih ustanov, kot so mobilni defektologi, strokovni delavci iz centra za socialno delo, vzgojnih posvetovalnic,

svetovalnih centrov, zdravstvenih domov, vzgojno-izobraževalnih zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok s PP itd. (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

1.1.4 Osnovne vrste dejavnosti v svetovalni službi vrtca

Vključevanje svetovalne službe v reševanje psiholoških, socialnih in pedagoških vprašanj v vrtcu poteka preko treh temeljnih med seboj povezanih dejavnosti (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008):

- dejavnosti pomoči,
- razvojnih in preventivnih dejavnosti ter
- dejavnosti načrtovanja in evalvacije.

Dejavnosti pomoči so namenjene vsem udeležencem v vrtcu, ki izrazijo potrebo po pomoči in zajemajo individualno ali skupinsko neposredno pomoč, kot tudi posredne strokovne aktivnosti. V razvojne in preventivne dejavnosti se uvršča načrtovanje sprememb in izboljšav, vodenje inovativnih, preventivnih in razvojnih projektov v vrtcu in razvojno-analitično delo, preko katerega se ugotavlja obstoječe stanje v vrtcu. Poleg tega pa je naloga svetovalne službe tudi »odstranjevanje ovir in vzpostavljanje ustreznih pogojev v vzgojno-izobraževalnem okolju« (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 15). Dejavnosti načrtovanja in evalvacije se prepletajo s prej omenjenimi dejavnostmi in prispevajo k celostnosti prispevka svetovalnega dela pri reševanju različnih problemov vrtca (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Preko teh treh osnovnih dejavnosti svetovalna služba sodeluje z vsemi udeleženci vrtca na področju (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008):

- »igre in poučevanja,
- kulture, vzgoje, klime in reda v vrtcu,
- telesnega, osebnega in socialnega razvoja otroka,
- sprejema otroka v vrtec in njegovem prehodu v šolo ter
- socialno-ekonomskih stisk« (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 14).

1.1.5 Znanja in spretnosti za svetovalno delo z otroki

Svetovalni delavec pri svojem delu potrebuje različna znanja in kompetence. Kobolt (2015) kot osnovno kompetenco, ki omogoča, da vez med uporabnikom in svetovalnim delavcem sploh nastane, navaja spretnost vzpostavljanja in vzdrževanja odnosa. Pomembne so tudi osebne kompetence svetovalnega delavca (npr. spoznavanje lastnih vrednot, stališč, čustvenih odzivov, predsodkov, zavedanje svojih moči in tudi omejitev) in kompetenca ravnanja, ki se kaže skozi

kreativno iskanje različnih načinov ravnanja, pripravljenost za samorefleksijo in etičnost ravnanja. Od svetovalnega delavca se zahteva še sposobnost analitičnega razumevanja uporabnikove situacije v družbenem kontekstu. Avtorica (Kobolt, 2015) nadalje omenja tudi potrebo po znanju iz psihodinamike osebnosti, teorij osebnosti in po kompetencah splošne in svetovalne komunikacije.

Pri svetovalnem delu z otroki je pomembno poznati in razumeti razvojne značilnosti otroka, ob tem pa tudi njegove zmožnosti samorefleksije, ki so odvisne od starosti, socialnih izkušenj in stopnje kognitivnega razvoja. Ker je v praksi običajno, da so otroci k svetovalnemu delavcu napoteni, je pomembno, da ta ve, kako motivirati otroka za svetovalni proces (Pečjak in Košir, 2012).

Resman (1999c, str. 111) poudarja, da svetovalno delo otrokom temelji na splošnih razvojnih spoznanjih otrok, ob tem pa opozarja na edinstvenost vsakega posameznika, na individualne razlike med otroki in na posebnosti v otrokovih zmožnostih in sposobnostih. Avtor (prav tam) dodaja, da brez poznavanja vsakega posameznega otroka ni uspešnega svetovalnega dela. Gabrovec (2015) navaja, da svetovalne delavke svoje pristope in oblike dela prilagajajo posameznemu otroku in družinam ter določenim situacijam in stiskam. Pri delu izhajajo iz različnih teoretičnih podlag in uporabljajo značilnosti realitetne, kognitivne, humanistične in gestalt terapije ter elemente transakcijske analize.

Pečjak in Košir (2012) opozarjata, da mora biti svetovalni delavec pri svetovanju otrokom pozoren na določene omejitve, ki izhajajo iz otrokovih razvojnih možnosti. V zgodnji fazi otroštva otroci še nimajo razvite sposobnosti samoevalvacije in samorefleksije, prav tako še nimajo razvitih zmožnosti za učenje o svetu in sebi na verbalen način oz. s pomočjo višjih kognitivnih procesov. Svoje težave torej le redko kažejo na simbolni ravni, temveč večinoma skozi vedenje. Predšolski otroci so usmerjeni na izkustveno učenje, učijo se preko izkušenj iz okolja in s ponavljanjem. Otroci so v primerjavi z odraslimi tudi bolj usmerjeni na sedanjost, na lastno videnje sebe in problema. Ravno zaradi tega tudi težko povežejo dogodke iz preteklosti s težavo v sedanjosti (Pečjak in Košir, 2012).

Berg in Steiner (2003) opisujeta različne načine in tehnike prilagojene za delo in komunikacijo z mlajšimi otroki. Tehnike vključujejo igro, risanje, dejavnosti za ovrednotenje različnih dogodkov in napredka otroka, eksperimentiranje, pripovedovanje zgodb, poimenovanje in vizualizacijo rešitev oz. sprememb, branje knjig, igranje družabnih iger, uporabo ročnih lutk in igrač. Vse aktivnosti, ki jih opisujeta, so oblikovane tako, da krepijo otrokov občutek

kompetentnosti, omogočajo izražanje otrokove volje, ponujajo različne možnosti oz. izbiro in otrokom dajejo občutek nadzora nad njihovim okoljem. Najpomembnejši cilj teh aktivnosti je opolnomočiti otroke, da se bodo počutili uspešne in samozavestne, kar omogoča otroku, da bolj nadzoruje svoje življenje (prav tam). Tudi Geldard in Geldard (2008) pišeta o različnih ustvarjalnih medijih in aktivnostih, ki so lahko v pomoč pri svetovanju otrokom, npr. namišljeno potovanje, risanje, slikanje, gradnja, uporaba peska, gline, iger, majhnih živali, lutk, mehkih igrač, knjig, pripovedovanje zgodb itd. Ob tem pa avtorja (prav tam) opozarjata, da mora svetovalni delavec pri izbiri medija upoštevati, ali gre za individualno ali skupinsko svetovanje, upoštevati otrokovo starost, spol, osebne karakteristike, njegove težave in pa cilj svetovalnega procesa. Aktivnosti in ustvarjalni mediji so torej glede na cilj svetovanja lahko usmerjeni v razvijanje otrokovih socialnih spretnosti, v spodbujanje izražanja otrokovih čustev, v razvijanje spretnosti za reševanje težav in odločanje, v izboljšanje komunikacijskih spretnosti, v izgradnjo samopodobe itd. (prav tam).

Openshaw (2008) opisuje širok spekter znanja, ki jih potrebuje šolski svetovalni delavec pri svetovalnem delu. Potrebno je znanje o otrokovem razvoju in poznavanje težav, ki so značilne za določeno starostno obdobje otroka. Prepoznati mora dejavnike tveganja otroka v vrtcu oz. šoli, še posebej je pomembno prepoznavanje znakov zlorabe, travme, zanemarjanja ipd. Poleg dejavnikov tveganja je dobro biti pozoren tudi na varovalne dejavnike otroka. Spodbujanje in podpiranje otroka pri njegovem razvoju je pomembna naloga svetovalnega dela, kar predstavlja pomemben varovalni dejavnik v vzgojno-izobraževalnem okolju (prav tam). Benard (1997) opisuje tri varovalne dejavnike v šoli, ki pri otroku učinkujejo kot dobra podpora, kar pa lahko prenesemo tudi v vrtčevsko okolje. Avtor najprej navaja zagotavljanje skrbi in podpore vsakemu posameznemu otroku. Nadalje opisuje pomembnost visokih pričakovanj do vsakega otroka, visoke zahteve in prepričanje, da zmore ter ima močna področja. Kot zadnji varovalni dejavnik pa avtor navaja udeleženos otroka, kot strokovnjaka iz svojih izkušenj in soustvarjalca v izvirnem delovnem projektu pomoči (Čačinovič Vogrinčič, 2013, str. 13)

Za učinkovito svetovalno delo pa je pomembno tudi sodelovanje svetovalnega delavca z otrokovo družino. Družina je socialni sistem, ki vpliva na otrokov razvoj in kjer otrok razvija svoj vrednostni sistem, sposobnosti ter prepričanja (Pečjak in Košir, 2012). Poleg znanja, ki se navezuje na delo z otroki, je torej pomembno še znanje, kako v izvirnih delovnih projektih pomoči oblikovati in podpreti sodelovanje s starši, hkrati pa tudi z vzgojitelji oz. drugimi strokovnimi delavci ter zunanjimi institucijami. Svetovalni delavec torej ne potrebuje le spretnosti, ki se tičejo dela s posameznikom, ampak tudi spretnosti za delo s skupinami in širšo

skupnostjo. Za neposredno delo z uporabniki potrebuje znanja kako razviti in vzdrževati strokoven odnos pomoči in podpore ter kako oblikovati načrt za reševanje problema oz. izboljšanja situacije. Pri tem mora ostati znotraj okvirov strokovnih in zakonitih načinov ravnanja ter delovati v skladu s poklicno etiko in vrednotami (Openshaw, 2008).

Openshaw (2008) med potrebne spretnosti svetovalnega delavca navaja še večšine sistematičnega ocenjevanja in raziskovanja otrokovih potreb skozi ekološko perspektivo, kar pomeni, da se pri tem upošteva tudi otrokovo družino in njegovo socialno okolje. Še en pomemben vidik je ocenjevanje skozi perspektivo moči, kar pomeni, da svetovalni delavec otroku pomaga odkrivati in raziskovati njegove vire in moči ter tako doseči željeni izid. Šolski svetovalni delavec predstavlja tudi povezavo med šolo in skupnostjo oz. zunanjimi viri pomoči (prav tam).

V nabor spretnosti, ki jih potrebuje svetovalni delavec v vrtcu, Mlinarič (2017) dodaja še načrtovanje in didaktično vodenje učnega in vzgojno-izobraževalnega procesa ter poznavanje vzgojno-izobraževalnega sistema.

1.2 Prispevek socialnega dela v svetovalni službi vrtca

Mlinarič (2017) v svojem poročilu o raziskavi navaja, da je socialno-delovni pristop v svetovalnem delu usmerjen v sodelovanje z vsemi udeleženi v problemu in rešitvi in ne le z otroki, s čimer vrtec posledično poveča svojo kakovost. Socialno delo v svetovalno službo doprinese številne pristope in koncepte, na katere se lahko svetovalne delavke pri svojem delu oprejo, predvsem koncept delovnega odnosa in njegove elemente, koncept izvirnega delovnega projekta pomoči ter koncept soustvarjanja (Mlinarič, 2017).

S študijem socialnega dela pridobiš naslednje pomembne kompetence za opravljanje dela v svetovalni službi (Bizjak, 2014, str. 53; Šugman Bohinc, 2014):

- usposobljenost za delo s sistemi različnih velikosti in ravni kompleksnosti;
- znanje, kako odgovorno, spoštljivo, s perspektive moči, etike udeleženi in z usmerjenostjo v zelene spremembe vzpostaviti osebni stik, delovni odnos in kako organizirati izvirni delovni projekt pomoči;
- usposobljenost za povezovalno vlogo v procesih mreženja; spodbujanje in vodenje reševanja različnih težav oz. izboljševanje obstoječih razmer; osvojitve kompetenc za upravljanje težav v interakcijah med podsistemi udeležencev v vzgoji in izobraževanju;
- etična občutljivost in sposobnost kritične refleksije;

- razumevanje značilnosti revščine; usposobljenost za ravnanje z družbenimi neenakostmi;
- poznavanje nasilja in njegovih posledic, usposobljenost za izdelavo analize tveganja oz. ogroženosti in načrtov varnosti; poznavanje institucionalne mreže in načinov sodelovanja v medinstitucionalnih timih; pridobitev znanja o spolu in neenakostih med moškimi in ženskami;
- poznavanje skupinskega dela, usposobljenost za organiziranje in izvajanje skupinskih dejavnosti, usposobljenost organizirati in izvajati prostovoljstvo ter medsebojno učno pomoč;
- praktične kompetence skozi izkustvene vaje in prakso;
- usposobljenost za razvojno in raziskovalno delo, za ocenjevanje, spodbujanje in spremljanje kakovosti dela na področju vzgoje in izobraževanja.

Svetovalne delavke z izobrazbo socialnega dela pa so navedle še pomanjkljivosti izobrazbe, ki jo pridobijo tekom študija socialnega dela, npr. pomanjkanje pedagoškega znanja, znanja o predšolski vzgoji in vedenjskih težavah ter pomanjkanje znanja iz področja razvojne psihologije. Potrebovale bi tudi več znanja za delo z otroki s PP in različnimi primanjkljaji (Mlinarič, 2017; Drenik Kropivšek, 2021).

V naslednjih podpoglavjih opisujem nekatere koncepte socialnega dela, ki so pomembni za delo v svetovalni službi vrtca.

1.2.1 Koncept delovnega odnosa in njegovi elementi ter izvorni delovni projekt pomoči

V nadaljevanju predstavljam temeljna koncepta socialnega dela – koncept delovnega odnosa in njegove elemente ter izvorni delovni projekt pomoči in ju hkrati postavljam v okvire svetovalnega dela v vrtcu.

Mešl (2005, str. 15) navaja, da je poseben prispevek sodobnega socialnega dela v šolski svetovalni službi vzpostavitev in vzdrževanje delovnega odnosa, kar lahko posredno prenesemo tudi na svetovalno službo v vrtcu. Ravno delovni odnos zagotavlja soudeležnost v svetovalnem procesu in sodelovanje pri soustvarjanju rešitev. Temelji na perspektivi moči in etiki udeležnosti ter tako vedno znova ustvari prostor za vsakega posameznega udeleženca in njegovo enkratnost (prav tam). Paradigma soustvarjanja poveže vse udeležene v procesu podpore in pomoči na način delovnega odnosa, tako da se sliši glas vsakega posameznika, še posebej pa glas otroka. S soustvarjanjem se ustvarijo okoliščine, ki omogočajo, da se odrasli

pridružijo otroku kot ekspertu iz izkušenj (Čačinovič Vogrinčič, 2020). Koncept delovnega odnosa je bistven okvir za varovanje otrokovega glasu in procesa soustvarjanja, v katerega so vključeni vsi udeleženi (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2013, str. 19).

Prvi element delovnega odnosa je dogovor o sodelovanju, ki predstavlja pomemben uvodni ritual in omogoči vzpostavljanje delovnega odnosa. Vsebuje pristanek vseh udeleženi v sodelovanje tukaj in zdaj ter strinjanje o času in prostoru, ki je na voljo za soustvarjanje. Ob tem pa se dogovori tudi o načinu, kako se bo delalo, torej se sklene dogovor o delovnem odnosu. Naloga odraslega je vzpostaviti in varovati varen prostor za delo, v katerem vsak otrok oz. vsak udeležen pride do besede. Pojasni se tudi vloga udeleženi, ki je predstavljena kot odgovornost vsakega posameznika za svoj delež pri soustvarjanju rešitev (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2008; Čačinovič Vogrinčič, 2011). Dogovor o sodelovanju nam prepreči, da bi začeli z delom, brez da bi se pogovorili o tem, na kateri točki dela se nahajamo, kaj se je zgodilo dobrega in kaj slabega (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2013).

Instrumentalna definicija problema je temelj delovnega odnosa in koncept s katerim se začne proces pomoči. Naloga svetovalnega delavca je povabiti otroka in vse udeležene, da vsak formulira svojo definicijo problema. Temu se svetovalni delavec pridruži in doda svoje videnje. Soustvarjanje se torej začne, ko otrok problem opredeli na instrumentalen način, torej razmišlja o svojem prispevku in raziskuje željene izide. Preko dialoga in sodelovanja se raziskuje lasten delež vsakega udeleženega v procesu podpore in pomoči ter tako soustvari rešitve (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2008; Čačinovič Vogrinčič, 2011; Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2013).

Osebno vodenje je naloga svetovalne delavke, ki predstavlja »vodenje k dogovorjenim in uresničljivim rešitvam oz. k dobrim izidom« (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2008, str. 10). Svetovalni delavec skupaj z otrokom oz. uporabnikom raziskuje njegovo zgodbo in preko pogovora vodi k postopnemu oblikovanju rešitev. Delovni odnos pa je tudi osebni, kar pomeni, da se svetovalna delavka osebno odziva, podeli svoje zgodbe in izkušnje ter ravna empatično. Otroku namreč potrebuje skrb in podporo, ki je osebna. Z zavzeto komunikacijo se odpirajo možnosti za prepoznavanje lastnih virov moči. Odrasel s procesom osebnega vodenja ustvarja varovalne dejavnike za otroka. To ustvari preko soustvarjanja otrokove izkušnje, da zanj skrbimo, ga podpiramo, zagotavljamo, da je slišan, mu sporočamo, da se pričakujejo pozitivne spremembe in skupaj vztrajno raziskujemo možne korake (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2008; Čačinovič Vogrinčič, 2011).

Koncept etike udeležnosti nas usmerja v sodelovanje v katerem nihče nima zadnje besede in v pogovor, ki se nadaljuje. Strokovnjak odstopi od moči, da poseduje resnico in rešitve. Njegovo moč pa nadomestita raziskovanje in skupno iskanje. Odrasel torej ni edini lastnik resnice, ampak se v izvirnem delovnem projektu pomoči tej resnici doda še resnica otroka. Skrb za udeležnost v izvirnem delovnem projektu pomoči je naloga vseh udeleženi. Naloga odraslega pa je, da otroku zagotavlja prostor za soustvarjanje, ob tem pa tudi sam raziskuje možnosti za lasten prispevek (Čačinovič Vogrinčič, Kopal, Mešl in Možina, 2008; Čačinovič Vogrinčič, 2011).

Koncept perspektive moči nas usmerja, da v prispevku uporabnika iščemo njegovo moč, vire, želje in zelene izide. Čačinovič Vogrinčič (2011) na podlagi rezultatov projekta Soustvarjanje učenja in pomoči opisuje delo iz perspektive moči v šoli, kar pa lahko prenesem tudi v okolje vrtca. Izvirni delovni projekti pomoči v vrtcu naj torej temeljijo na soraziskovanju pozitivnih izkušenj, uporabnih predlogov, uspešnih rešitev. Iz perspektive moči se raziskuje znanje otroka, učinkovita pretekla pomoč otroku, opora v družini in skupini otroka, dobre izkušnje iz preteklosti itd. Tako kot v šoli za iskanje otrokovih virov in moči za doseg njegovega cilja potrebujejo učitelja, tako je v vrtcu potreben vzgojitelj. A v izvirni delovni projekt pomoči ni vključen le vzgojitelj, ampak se ustvarja skupaj s starši in svetovalnimi delavci. Ravnanje iz perspektive moči torej poveže vse udeležene: otroke, vzgojitelje in pomočnike vzgojitelja, starše in svetovalne delavke (Čačinovič Vogrinčič, Kopal, Mešl in Možina, 2008; Čačinovič Vogrinčič, 2011).

Delovni odnos, ki ga vzpostavimo, je usmerjen v ravnanje s sedanostjo. Usmerjen je v sedanost, v čas, ko smo v delovnem odnosu z uporabniki in v čas, ki ga porabimo za sodelovanje. Da lahko raziskujemo vire moči otroka, odraslih in socialnih mrež, se je treba zadržati v sedanosti. To pa ne pomeni, da se preteklosti ne spoštuje, saj je ta zelo pomembna. Iz preteklosti nas predvsem zanimajo pozitivne pretekle izkušnje, izjeme v preteklosti ipd. Z varovanjem sedanosti dobi uporabnik izkušnjo sodelovanja, ki spoštuje njegovo kompetentnost (Čačinovič Vogrinčič, Kopal, Mešl in Možina, 2008; Čačinovič Vogrinčič, 2011).

Zadnji element delovnega odnosa je znanje za ravnanje. To pomeni, da svetovalni delavec v pogovoru z uporabnikom podeli in mu pojasni koncepte, ki definirajo njuno sodelovanje. Koncept znanje za ravnanje omogoča, da se strokovno znanje predstavi vsem udeleženi v

projektu podpore in pomoči na način, da ga vsi razumejo in lahko uporabijo (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2008; Čačinovič Vogrinčič, 2011).

Naslednji pomemben koncept v socialnem delu je koncept izvirnega delovnega projekta pomoči, ki se ustvarja v delovnem odnosu. Želeni razpleti in rešitve, ki se soustvarijo v delovnem odnosu, se prevedejo v konkretne korake in dejanja. V projektih se zapišejo prispevki k želenim rešitvam vseh, ki sodelujejo pri soustvarjanju rešitev: otroka, vzgojiteljev, staršev in svetovalne delavke. Zapišejo se posamezni koraki in podrobnosti procesa. Predvsem pa je pomembno, da se vedno znova dogovori o naslednjem koraku in želenem izidu. Odrasel mora znati podpreti otroka, da vedno znova razišče, kam želi priti. Projekti pomoči so izvorni, ker so oblikovani za vsakega uporabnika, otroka ali družino posebej. Upošteva se značilnosti in posebnosti vseh udeleženi v proces pomoči, na podlagi teh pa se skupaj z uporabniki soustvari nove možnosti. Projekti so delovni, ker v središče postavljajo sodelovanje, delo in aktivnosti, ki vodijo k želenim izidom. Dogovorjene spremembe, naloge in deleži vsakega udeležene (otroka, staršev, vzgojitelja in svetovalne delavke) se konkretizirajo v njihovem vsakdanjem življenju. Zakaj torej projekti pomoči? Ker so usmerjeni k želenim razpletom, dobrim izidom in tečejo v času. V projektih niso zapisane le konkretne naloge, ampak tudi minimalne spremembe, ki predstavljajo napredek v doseganju željenega cilja (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2008; Čačinovič Vogrinčič, 2011).

1.2.2 Koncept spoštovanja otroštva

Loreman (2009) opozarja, da je svet otrok v nevarnosti, saj ga odrasli popolnoma zapolnimo in določimo. Potreben je pristop za delo in življenje z otroki, ki ne bo usmerjen le v učenje in razvijanje otroka v kompetentnega in uspešnega odraslega v prihodnosti, ampak bo temeljil na spoštljivem pogledu na otroka in otroštvo. Spoštovati otroka pomeni, da spoštujemo njegove posebnosti in njegov svet.

Pri delu z otroki se je torej pomembno opirati na koncept spoštovanja otroštva Tima Loremana (2009), kot ga opisuje v svoji knjigi *Respecting Childhood*. Spoštovanje otroštva avtor (Loreman, 2009) najprej utemelji z zagotavljanjem temeljnih življenjskih potreb, kot jih zapišeta Deklaracija Združenih narodov o otrokovih pravicah (1959) in Mednarodna konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (1989). Nadalje koncept definira še naslednjimi postavkami (Loreman, 2009, str. 3):

- spoštovanje otrokovega časa, še posebej sedanosti,
- spoštovanje otrokovih odnosov z drugimi,

- spoštovanje otrokovega uživanja otroštva,
- spoštovanje otrokove individualnosti in različnosti,
- spoštovanje otrokovega prispevka družini in družbi,
- spoštovanje in sprejemanje otrokove sposobnosti in spretnosti.

Čačinovič Vogrinčič (2013; 2020) predvsem izpostavlja Loremanovo postavko, ki omenja spoštovanje otrokovega časa, še posebej sedanjosti. Pri delu z otrokom je pomembno zavedanje, da otrok doživlja in meri čas drugače kot odrasli. Otroka se pogosto utesni v meje odraslih, v hitenje, merjenje in določanje v času, ki se nam zdi samoumeven okvir. Težko varujemo otrokov čas in težko se pridružimo otroku v času, ki ga resnično potrebuje. Avtorica (Čačinovič Vogrinčič, 2013; 2020) poudarja, da socialno delo ni možno, če ne zagotovimo dovolj časa za soustvarjanje ter dovolj časa, da je slišan glas vsakega udeleženega v problemu in rešitvi, še posebej otroka. Otrokov glas lahko slišimo le takrat, ko je v varnem prostoru dovolj časa za pogovor. Za uresničevanje te Loremanove postavke potrebujemo pogovore, ki se nikoli ne končajo in čas za sedanjost z otrokom. Torej, da lahko spoštujemo otroštvo, potrebujemo čas (prav tam).

Loreman (2009, str. 117) navaja še tri načela za življenje in delo z otroki:

- varovati otroka,
- podpirati otroka,
- pustiti otroka pri miru.

Prva naloga odraslega je varovati otroka in mu zagotoviti zaščito pred revščino, nasiljem, zlorabo in zanemarjanjem. To načelo predstavlja temelj, da lahko uresničiš še naslednji dve načeli, torej da otroka podpreš in ga pustiš pri miru. Na drugi strani pa načelo »pustiti otroka pri miru« odraslemu nalaga nalogo, da prepozna, kdaj se je treba umakniti in tako otroku dati prostor, da izkusi otroštvo na svoj način. Otroku potrebuje časovni, fizični in psihološki prostor za raziskovanje in interakcijo s svetom na način, ki mu ustreza. Odrasel mora prepoznati vrednost proste igre, prostega časa in mu dati prostor pri odnosih z družino in vrstniki. Seveda pa ni dovolj, da otroku le zagotavljamo zaščito in mu dajemo prostor za prosto raziskovanje sveta. Ključno pri tem je zagotavljanje ljubezni, opolnomočenje in nudenje podpore, da se otrok uči in razvija. Tako bo otrok dobil občutek varnosti, ki mu bo omogočil raziskovanje, iskanje uspeha in tudi delanje napak (Loreman, 2009).

Avtor (Loreman, 2009) to lepo ponazori z metaforo vožnje kolesa. Odrasel otroku pomaga, da se nauči voziti kolo, mu nudi oporo in teče ob njem. Ko pade, mu pomaga, da vstane in poskusi

znova. Postopoma otrok pri vožnji potrebuje vse manj pomoči odraslega. Če otroku ne bi dovolili, da sam prevzame nadzor nad svojimi pedali in krmilom, se nikoli ne bi naučil voziti kolesa.

Čačinovič Vogrinčič (2013, str. 21) lepo poveže koncept spoštovanja otroštva z izvirnim delovnim projektom pomoči:

- svetovalni delavec varuje otrokovo edinstvenost, ko se pridruži njegovemu razumevanju težave;
- skrbi za to, da otrok pri procesu pomoči ne občuti strahu, ampak soustvarja v prijaznem sodelovalnem odnosu;
- varuje njegovo samospoštovanje tako, da krepi njegov občutek kompetentnosti;
- varuje otrokov lastni občutek vrednosti, ko ga podpira pri uspešnih oblikah reševanja težave;
- opogumlja ga za spremembe;
- skupaj z njim proslavlja uspehe;
- nudi mu podporo, ko občuti nemoč in negotovost.

S konceptom vzpostavljanja delovnega odnosa spoštujemo otroštvo. V delovnem odnosu se pridružimo otroku, hkrati pa se tudi otrok od odraslega uči, kako se mu lahko pridruži, da bi lahko naše videnje dodal svojemu (Čačinovič Vogrinčič, 2013, str. 23).

1.2.3 Kratko, v rešitev usmerjeno svetovanje

Kratko, k rešitvam usmerjeno svetovanje (v nadaljevanju KRUKS) se je razvilo iz kratke, k rešitvam usmerjene terapije avtorja Steve de Shazer (Mrvar, 2006). K rešitvi usmerjen pristop je predvsem razširjen v svetovalnem in socialnem delu ter psihoterapiji (Rebolj, 2015).

Številne raziskave so pokazale, da je model KRUKS zelo uporaben in učinkovit pri delu z otroki in mladostniki ter v šolskem svetovalnem delu. Poleg tega je uporaben pri delu z otroki, ki imajo učne in vedenjske težave ter pri delu z mlajšimi otroki (Bruce in C. Hopper, 1997; Thompson in Litrell, 1998; Franklin, Biever, Moore, Clemons in Scamardo, 2001; Wheeler, 2001; Mrvar, 2006).

Model KRUKS je sodelovalen, usmerjen k rešitvam in spremembam ter osredotočen na sedanost in prihodnost. Bistvena značilnost tega pristopa je, da se svetovalni delavec ne osredotoča na raziskovanje in analiziranje problema, ampak na iskanje rešitev. Pristop izhaja iz predpostavke, da lahko vsak posameznik poišče rešitve za svoje težave, zato svetovalni delavec

otroku skozi proces pomoči pomaga prepoznati njegove kompetence in vire moči, s katerimi lahko pride do željenega izida (Mrvar, 2006).

V nadaljevanju bom podrobneje predstavila k rešitvi usmerjeno kratko šolsko svetovalno delo po modelu Geralda B. Sklareta, ki ga lahko prenesemo tudi v kontekst svetovalnega dela v vrtcu. Sklare (2005) v svoji knjigi *Brief Counseling That Works: A Solution-Focused approach for school counselors and administrators* (Kratko svetovanje, ki deluje: k rešitvam usmerjen pristop za šolske svetovalne delavce in administratorje; prevod avtorice) opisuje proces k rešitvi usmerjenega kratkega šolskega svetovalnega dela. Svetovalni delavec na prvem srečanju otroku najprej razloži proces svetovanja. Opozori ga na morebitna težka vprašanja, ki jih bo zastavljal med svetovanjem, na zapisovanje pogovora, na premor, ki bo na koncu sledil za zapis sporočila otroku in na skupno evalvacijo na koncu srečanja (Sklare, 2005).

Svetovalni delavec nato otroka povabi k pripovedovanju njegove zgodbe, s katero bo opredelil svoj problem (Mrvar, 2006). Pomembno je, da svetovalni delavec otroku že na začetku procesa podpore in pomoči postavi vprašanje, ki bo povzročilo razmišljanje o njegovem cilju. Sklare (2005) opisuje štiri tipe ciljev, ki jih lahko definira otrok: pozitivne, negativne, škodljive in »ne vem« cilje. Pomembno je, da svetovalni delavec otroka spodbuja k oblikovanju konkretnih, jasnih in pozitivnih ciljev.

Nato sledi konkretizacija vedenjskih ciljev s pomočjo metode »vprašanje čudeža«. Otrok naj bi fantaziral o tem, kakšno bi bilo njegovo življenje brez problema oz. kakšno bi bilo, če bi dosegel željeni izid. Pri tem je treba biti pozoren na mlajše otroke in vprašanje o čudežu prilagoditi njihovemu razumevanju (npr. uporaba čarobne paličice ali lučke). Svetovalni delavec in otrok oblikujeta dobro razvit in pozitiven vedenjski cilj, ki bo opisoval konkretna dejanja in podrobnosti, kaj bo otrok počel takrat, ko bo dosegel željeni izid. Svetovalni delavec otroku postavlja vprašanja »kaj«, s katerimi mu pomaga ubesediti njegove cilje in vprašanja »kako«, s katerimi mu pomaga vizualizirati korake do željenega izida (Sklare, 2005).

Nato svetovalni delavec s vprašanji izjeme išče in prepoznava trenutke, ko se je otrokov čudež že zgodil, ko problema ni bilo oz. je bil manjši. Uporabniki pogosto spregledajo svoje majhne trenutke uspeha, zato je naloga svetovalnega delavca biti pozoren na besedne zveze (npr. večino časa, včasih), ki bi nakazovale na izjeme. V takšnem primeru je izredno pomembno »mikroskopiranje«, torej raziskovanje in postavljanje vprašanj, s katerimi želi svetovalni delavec izvedeti še več podrobnosti o izjemnih trenutkih (Sklare, 2005).

Sledi krepitev moči skozi prepoznavanje otrokovih virov moči. Svetovalni delavec otroka spodbuja, da ob govorjenju o svojem preteklem pozitivnem vedenju riše tudi miselni zemljevid uspehov oz. zemljevid misli, ki so ga takrat uspešno pripeljale do željenega cilja. Omenjena tehnika pomaga otroku ugotoviti, da je sam odgovoren za svoj uspeh. Pomembno je, da svetovalni delavec prepozna, poudari in pohvali otrokove uspehe, spremembe, otrokove vire moči, napredovanja in je pozoren na najmanjše korake (Sklare, 2005). Avtor (Sklare, 2005) takšno podpiranje in spodbujanje otrokovega uspeha poimenuje »navijanje«.

Uporaba lestvice je dober pripomoček za določanje trenutne točke otroka v procesu pomoči. Svetovalni delavec otroka povabi, da na lestvici od 0 do 10 oceni, kje se trenutno nahaja glede željenega cilja. Poleg določanja trenutne točke se lahko lestvica uporabi še za merjenje otrokovega napredka. Na koncu svetovalni delavec in otrok »označita mine na minskem polju«, torej predvidevata ovire, ki bi lahko otroku stale na poti do željenega cilja. Naloga svetovalne delavke je, da se z otrokom o tem pogovori, ga na to pripravi in skupaj določita varovalne scenarije (Sklare, 2005).

Srečanje se zaključi z refleksijo in sporočilom za otroka, ki je napisano tako, da ga spodbudi k vedenjskim spremembam in doseganju željenega cilja. Sporočilo vsebuje komplimente, vezni stavek in nalogo za otroka. Naloga ni specifično oblikovana, s čimer svetovalna delavka otroku sporoča, da mu zaupa, da bo domačo nalogo opravil na način, ki mu najbolj ustreza, ob tem pa tudi spodbuja njegovo kreativnost (Sklare, 2005).

Mrvar (2006) dodaja, da model KRUKS ni primeren le za reševanje različnih problemov otrok, ampak tudi pri posvetovanju s starši, vzgojitelji ter vodstvom.

1.2.4 Socialno delo z družino

Naloga svetovalne delavke je, da v proces podpore in pomoči vključi vse, ki lahko kakorkoli prispevajo k želenim izidom. Svetovalna delavka je spoštljiva in odgovorna zaveznica vseh sodelujočih – staršev, otroka in vzgojiteljev. Temelj ustvarjalnega sodelovanja je občutek družine o lastni vrednosti in izkušnja enakopravnosti (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019). Gabrovec (2015) navaja, da sta odnos in sodelovanje z družino ključna dejavnika podpore pri načrtovanju pomoči otroku v vrtcu. Naloga svetovalne delavke je ustvarjanje okoliščin, ki omogočajo varen prostor za pogovor z družino. Vsak član družine mora dobiti izkušnjo, da je pomemben. Na tem mestu je izredno pomemben koncept soustvarjanja, ki omogoča, da svetovalni delavec skupaj s starši, otroki in vzgojitelji soustvarja rešitve na način, da nihče nima zadnje besede (Mlinarič, 2017). Pomemben prispevek socialnega dela z družino v svetovalnem

delu je torej vzpostavitev delovnega odnosa z družino (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2013). Ta se najprej začne z dogovorom o sodelovanju, v katerem se pridružimo družini in kot pomemben uvodni ritual predstavlja izkušnjo varnosti v odprtem prostoru za pogovor (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019). Za svetovalno delo v vrtcu in sodelovanje z družino pa so pomembni še vsi ostali elementi delovnega odnosa, ki sem jih podrobneje predstavila v podpoglavju Koncept delovnega odnosa, njegovi elementi in izvorni delovni projekti pomoči.

V delovnem odnosu z družino potekata dva procesa. Prvi proces je »stabilizacija za instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje dobrih izidov, tako da vzpostavimo izvorni delovni projekt pomoči« (Čačinovič Vogrinčič, 2006, str. 122). V drugem procesu pa poteka raziskovanje, samoraziskovanje in soraziskovanje družine skupaj z družino (prav tam). Temeljna značilnost podpore in pomoči družini v socialnem delu je torej delo na dveh ravneh (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019). Prva raven je raven dela in mobilizacije. Svetovalna delavka na tej ravni skupaj z družino vzpostavi delovni odnos in izvorni delovni projekt pomoči. Druga raven pa je raven družinske dinamike, na kateri raziskujemo spremembe, ki jih družina potrebuje, da bi lahko načrtovala in dosegla želeni izid (Čačinovič Vogrinčič, 2006). To pomeni, da družinski člani skupaj s svetovalno delavko v procesu podpore in pomoči soustvarjajo rešitev za konkreten problem, ob tem pa jim svetovalna delavka nudi podporo in pomoč še za spremembe v odnosih, ki jih družina potrebuje (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019).

Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019) v socialno-delovnem jeziku povzemata Stierlinov model prvega pogovora z družino, ki je zelo uporaben pri soustvarjanju rešitev za različne probleme družine. Sestavljen je iz treh faz. Prva faza pogovora se najprej začne z uvodnim pozdravom, predstavljanjem drug drugemu in sproščenim klepetom. Nato pa se z dogovorom o sodelovanju prične delo oz. začne pogovor. Svetovalna delavka postavi družini ciljno usmerjena vprašanja, s katerimi jih spodbudi k razmišljanju o instrumentalni definiciji problema in k oblikovanju zelenih izidov. Druga faza je faza zbiranja gradiva oz. intenzivno delo na instrumentalni definiciji problema in soustvarjanju rešitev. Svetovalna delavka je osredotočena na interakcije v družini, na dogajanje družine »tukaj in zdaj«. Delo poteka na obeh ravneh, na ravni mobilizacije družine in na ravni raziskovanja sprememb, ki jih družina potrebuje. Delo na prvi ravni zajema predvsem skrbno ravnanje z instrumentalnimi definicijami problema in raziskovanje deleža vsakega posameznega udeleženega. Na drugi ravni pa poteka raziskovanje različnih tem za večjo razvidnost družine. V tej fazi pogovora se pogosto zgodi tudi motiviranje družine, kar je odlična priložnost za prepoznavanje lastne moči, kompetentnosti in pride do

uvida smisla sodelovanja. Fazo zaključimo tako, da iz perspektive moči povzamemo naše skupno delo na obeh ravneh. Sledi zadnja faza, faza zaključevanja, v kateri se bo dogovorilo o konkretnih nalogah in o nadaljnjem poteku dela v izvirnem delovnem projektu pomoči. Povzamejo se do sedaj izoblikovani dobri izidi in oblikujejo koraki k željenemu cilju. Svetovalna delavka družini podeli komplimente in poudari prispevek vsakega udeleženega v procesu podpore in pomoči (Čaćinovič Vogrinčič in Mešl, 2019).

1.3 Inkluzija otrok s posebnimi potrebami in otrok priseljencev v vrtec

V Beli knjigi (Krek in Metljak, 2011) je kot eno izmed temeljnih načel predšolske vzgoje v vrtcih zapisano Načelo enakih možnosti, upoštevanja različnosti med otroki in priznavanja pravice do izbire in drugačnosti. »Vsem otrokom je treba zagotoviti možnosti za optimalen razvoj in pri tem upoštevati značilnosti starostnega obdobja, individualne razlike v razvoju med enako ali podobno starimi otroki, razlike med deklicami in dečki ter razlike med otroki, ki so povezane z njihovimi socialno-kulturnim in jezikovnim okoljem« (Krek in Metljak, 2011, str. 74).

Pri vključevanju otrok s PP in otrok priseljencev v redne vzgojno-izobraževalne institucije sta pomembna pojma integracija in inkluzija, ki pa ju ne smemo pozabiti ločevati. Termina so predvsem do leta 2000 označevali za sinonima, saj sta sledila enakim idejam in ciljem, danes pa se med njima poudarjajo razlike v pomenu, v praktičnem izvajanju vključevanja otrok s PP in v kakovosti dela. Integracija predpostavlja vključenost v vzgojno-izobraževalni sistem tistih otrok, ki so se zmožni prilagajati zahtevam šolskega okolja in so sposobni slediti vrstnikom. Šolski sistem torej v tem primeru ostaja nespremenjen. Na drugi strani pa imamo inkluzijo, ki v ospredje postavlja prilagajanje vzgojno-izobraževalnih ustanov posameznemu otroku in ne obratno. Osnovna ideja inkluzije je, da lahko vzgojno-izobraževalne institucije s spreminjanem ustaljenih načinov delovanja, omogočijo večjo vključenost in participacijo manjšinskih skupin. Inkluzija, za razliko od integracije, ni namenjena le hendikepiranim otrokom, ampak tudi pripadnikom etičnih manjšin, beguncem, iskalcem azila, učencem z drugačno spolno usmerjenostjo in tistim, ki prihajajo iz socialno ogroženih družin. Inkluzija strokovne delavce spodbuja k razmišljanju o lastnih pristopih poučevanja, o načinih odzivanja na različne potrebe otrok, o uporabi različnih oblik pomoči in o svojem delovanju. Inkluzivna praksa omogoča ustvarjanje okoliščin, v katerih se sprejemajo različne potrebe in posebnosti otrok, ki so oblikovane na podlagi spola, družbenega statusa, težav, pomanjkljivosti, bolezni, jezikovne pripadnosti ipd. (Kavkler, 2008, str. 31; Lesar, 2013; Lesar, 2022).

Pomembno vlogo pri doseganju pravičnejšega in bolj inkluzivnega izobraževanja ima večdimenzionalni koncept pravičnosti, ki temelji na treh dimenzijah. Prva dimenzija koncepta so štiri ravni inkluzivnosti (Lesar, 2020; Lesar, 2022):

- fizična oz. numerična raven, kjer se postavlja vprašanje, ali je otrok fizično prisoten v skupini;
- socialna raven, kjer se postavlja vprašanje, ali je otrok družbeno dejaven v skupnosti;
- psihološka raven, kjer se postavljata vprašanji, ali je otrok pripoznan od ostalih članov skupnosti in ali se otrok čuti pripadnega skupnosti;
- epistemološka raven, ki zajema doživetje simetričnosti odnosa, enake možnosti izbire in enakovrednosti identitet (Lesar, 2020; Lesar, 2022).

Drugo dimenzijo koncepta predstavljajo prizorišča inkluzivnosti, ki so relevantna v procesu vključevanja znotraj šolskega sistema. Vključenost v sistem torej ne pomeni le biti član učne skupnosti v razredu, ampak poteka tudi skozi različne interakcije s sošolci, v okviru različnih dejavnosti na šoli, pri povezovanju z ostalimi učenci šole (npr. med odmorom) in z drugimi odraslimi znotraj vzgojno-izobraževalne institucije. Zadnja dimenzija – stopnja inkluzivnosti – pa opozarja na situacije, v katerih je lahko otrok vključen na določenih prizoriščih, hkrati pa tudi izključen na drugih. Pri tem se upošteva, da je otrok lahko vključen do določene stopnje na kontinuumu od popolne vključenosti do popolne izključenosti (Lesar, 2020; Lesar, 2022).

Zgodnja otroška leta oz. predšolsko obdobje je zelo pomembno za vsakega otroka, saj se v tem času razvijajo temeljne funkcije in procesi, ki se pozneje še nadgrajujejo. Še posebej pa je to obdobje pomembno za otroke s PP. Raziskave različnih strokovnih disciplin so potrdile, da so zgodnja leta življenja ključna za vzpostavitev vseživljenjskih temeljev za učenje in čustveni razvoj. Zgodnje odkrivanje primanjkljajev je zato ena izmed ključnih nalog pri delu z otroki s PP (Lerner, Lowenthal in Egan, 2003; Opara, 2005).

Vključevanje otrok s PP v redne oddelke in med druge vrstnike je pomembno, saj bo otrok preko interakcij in posnemanja hitreje razvijal svoje sposobnosti in zmožnosti ter poskušal nadomestiti svoje primanjkljaje. Omogoča tudi lažje in boljše otrokovo sprejemanje različnih težav in drugačnosti (Čas, Kastelic, Šter, 2003; Opara, 2005). Ob tem pa vsem – otrokom s PP, ostalim otrokom in tudi odraslim – daje možnost lažjega razumevanja in spoštovanja vsakega človeka, njegove enkratnosti in vrednosti (Čas, Kastelic, Šter, 2003). Tudi Samec (2010) piše o pozitivnem učinku vrtca na otrokov razvoj, če je v vrtec vključenih več otrok s PP.

Pri vzgoji otrok s PP so še posebej pomembna naslednja načela (Čas, Kastelic, Šter, 2003, str. 5):

- »Načelo pravočasne usmeritve v ustrezen program predšolske vzgoje, ki obsega zgodnje odkrivanje in diagnosticiranje, usmerjanje in zagotavljanje ustreznega programa.
- Načelo interdisciplinarnosti, izvajano na ravni odkrivanja, diagnosticiranja, načrtovanja, izvajanja, spremljanja; na ravni vrednotenja in usmerjanja; na ravni povezovanja različnih znanstvenih in strokovnih spoznanj.
- Načelo integracije in inkluzije kot splošno vrednost in kot sodobno obliko vzgoje in izobraževanja; kot normalizacijo pogojev; kot drugačnost, ki je vsakdanost; kot različne pravice za ustvarjanje enakih pogojev za razvoj; kot skupno vzgojo v ustreznem okolju, skupini, programu ali delu programov, kot mentalno zdravje družine.
- Načelo individualizacije, ki mora biti upoštevano na ravni načrtovanja programa za posameznega otroka; na ravni izvajanja; na ravni sodelovanja s starši; na ravni sodelovanja s strokovnjaki in ustanovami.
- Načelo celovitosti kot kompleksen pristop do otroka; kot celovitost področij vzgoje in izobraževanja; kot celovitost okolja; kot celovitost tima strokovnjakov.
- Načelo kontinuiranosti programov na ravni fleksibilnosti programa; na ravni prehajanja med različnimi oblikami vzgoje in izobraževanja.
- Načelo timskega dela na ravni stalnega sodelovanja med strokovnimi in drugimi delavci, ki prihajajo neposredno ali posredno v stik z otrokom s PP« (Čas, Kastelic, Šter, 2003, str. 5).

Otroci s PP so sposobni napredka in učenja na vseh razvojnih področjih, zato je pomembno, da so vključeni v vsa področja dela in življenja v vrtcu. Ob ustrezni pomoči naj bo otroku s PP zagotovljeno polno in aktivno sodelovanje z ostalimi otroki v oddelku. Ravno zato pa se splošni cilji vzgoje predšolskih otrok s PP ne razlikujejo od ciljev vzgoje otrok brez težav v razvoju (Čas, Kastelic in Šter, 2003).

Kot je zapisano v 67. členu Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007) je ena od nalog svetovalne službe »sodelovanje pri pripravi in izvedbi individualiziranih programov za otroke s PP«. Ena izmed nalog, ki jih opravlja svetovalna delavka v vrtcu, je torej sodelovanje in neposredna pomoč otrokom s PP. Od otrokovih težav in potreb je odvisno, ali bo strokovni delavec z njim sodeloval individualno ali pa v oddelku (Samec, 2010). Naloga svetovalnih delavcev v procesu vzgoje otrok s PP v vrtcu je »usklajevanje dejavnosti pri

načrtovanju, izvajanju in vrednotenju predšolskih programov za otroke s PP. V skladu s strokovno usposobljenostjo otroku nudijo neposredno pomoč« (Čas, Kastelic in Šter, 2003, str. 8). Samec (2010) v svoji raziskavi ugotavlja, da so najpogostejše naloge svetovalne delavke povezane z delom z otroki s PP naslednje: vodenje osebne mape otroka, sodelovanje pri pripravi individualiziranega programa, vodenje strokovnih skupin in usklajevanje dela z mobilnim specialnim pedagogom. Najmanj pogosta naloga pa so naloge, ki se tičejo neposrednega dela z otroki. Skoraj polovica anketiranih svetovalnih delavk (49,1 %) je sicer vključenih v inkluzijo otrok s PP v vrtec, a je le 12,3 % svetovalnih delavk vključenih v neposredno pomoč otrokom s PP. Svetovalne delavke pri vključevanju v inkluzijo najpogosteje sodelujejo z vodstvom vrtca, z vzgojitelji in njihovimi pomočniki, s specialnimi pedagogi in v strokovnih timih (prav tam).

Vključevanje otroka s PP v oddelek vrtca je najbolj uspešno s timskim delom strokovne skupine, ki vključuje ravnatelja oz. pomočnika ravnatelja, svetovalnega delavca, vzgojitelja, pomočnika vzgojitelja, mobilnega specialnega pedagoga in starše. Člani si med seboj posredujejo strategije in znanja, ki pomagajo pri reševanju otrokove težave in omogočajo učinkovito delo z otrokom. Člani tima so lahko stalni ali pa sodelujejo občasno, ko je potrebno reševati specifične težave (Samec, 2010).

Ker torej delo svetovalne delavke zajema tudi delo z otroki s PP potrebuje znanje, ki se navezuje na posebne potrebe otrok, ob tem pa je pomembno še poznavanje zakonov in zakonitih pooblastil, ki se tičejo posebnega izobraževanja. Delo z otroki s PP zajema ocenjevanje otrokovih težav in potreb, zagotavljanje neposredne pomoči in podpore ter zgodnje prepoznavanje težav (Openshaw, 2008). Ravno zgodnja obravnava ima ključno vlogo pri zagotavljanju pravočasne pomoči otroku s PP. Otrokove primanjkljaje hitreje ugotovimo in tudi poskrbimo za prilagoditve v delu in okolju, ki jih otrok potrebuje. Otroku kot tudi njegovi družini se s tem približamo, jim pomagamo in skušamo stabilizirati njihov položaj (Opara, 2005; Samec, 2010). Openshaw (2008) dodaja, da zgodnja obravnava razvojnih težav pomaga družini razumeti, sprejeti in se soočiti z otrokovo težavo. Lerner, Lowenthal in Egan (2003) navajajo, da je zgodnja celostna obravnava koristna za otroke s PP, za njihove družine in družbo saj: spodbuja otrokov razvoj na različnih področjih (na področju jezika in samopomoči, na kognitivnem področju, fizičnem in psihosocialnem področju), zmanjšuje stres v družini, zmanjšuje odvisnost in institucionalizacijo, zmanjšuje potrebo po posebnem izobraževanju v času šolanja, preprečuje razvoj različnih sekundarnih težav (npr. vedenjskih ali učnih), preprečuje dodatne stroške izobraževanja in zdravljenja ipd.

Svetovalni delavec pri svojem delu z otroki s PP potrebuje posebna znanja, ki se navezujejo na težave z duševnim zdravjem (avtizem, otroška depresija, vedenjske težave itd.) in na učne težave (Openshaw, 2008). Za delo z otroki s PP so potrebni specifični pristopi, ki izhajajo iz otrokovih potreb in sposobnosti. Pomembno je, da odrasli pri načrtovanju in izvajanju vzgojnega dela upoštevajo otrokovo oviro in z njo povezane posledice kot le eno od otrokovih značilnosti. Predvsem je ključno osredotočanje na otrokove sposobnosti in pozitivne lastnosti. Pomembno je, da se otrok z enakimi težavami med seboj ne primerja, saj se enake težave pri različnih otrocih lahko odražajo zelo različno zaradi številnih okoliščin in interakcij. Razlike v sposobnostih in razvoju otrok se kažejo skozi otrokove dosežke, ki pa so odvisni od spodbud iz okolja in, seveda, otrokove težave. Pri zastavljanju dela v vrtcu je torej nujno potrebno izhajati iz otrokovih potreb in ne le iz navodil oz. zastavljenih programov (Čas, Kastelic in Šter, 2003; Mlinarič, 2017).

V raziskavi (Vogrinc in Krek, 2012) je bilo ugotovljeno, da največ svetovalnih delavcev v vrtcu (33,6 % anketiranih svetovalnih delavcev) nudi dodatno strokovno pomoč (v nadaljevanju DSP) otrokom, ki imajo težave na govorno-jezikovnem področju. 15,6 % jih nudi pomoč otrokom z motnjami v duševnem zdravju, 14,1 % pa otrokom z dolgotrajno boleznijo. Najmanj svetovalnih delavcev nudi DSP slepim in slabovidnim ter gluhim in naglušnim otrokom. Iz rezultatov raziskave (Vogrinc in Krek, 2012, str. 90) je razvidno, da so svetovalni delavci v vrtcu v povprečju relativno slabo usposobljeni za delo z otroki s PP. Najbolj usposobljeni so za delo z otroki, ki imajo dolgotrajne bolezni in za delo z otroki, ki imajo težave na govorno-jezikovnem področju. Najmanj usposobljeni pa so za delo s slepimi in slabovidnimi ter gluhi in naglušnimi otroci (prav tam).

Svetovanje in pomoč sta v primeru otrok s PP pomembna tudi za starše. Socialni delavec predstavlja pomemben vir podpore staršem, ki imajo otroka s PP in ne vedo, kako bi našli vire pomoči. Starši se morajo naučiti kako živeti z otrokom, ki ima posebne potrebe, kako se s tem soočati in kako otroku pomagati. Naloga svetovalnega delavca je pomoč družini pri premagovanju stisk in težav ob spoznanju, da je njihov otrok drugačen. Staršem ponujajo različne oblike izobraževanja in svetovanja v zvezi s težavami otroka. Poleg tega pa jih tudi usmerjajo in jim svetujejo pri iskanju druge strokovne pomoči (Čas, Kastelic in Šter, 2003; Openshaw, 2008; Samec, 2010). V raziskavi (Samec, 2010) je bilo ugotovljeno, da svetovalne delavke s starši najpogosteje sodelujejo preko timskih sestankov za pripravo individualnega programa za otroka. Naslednja najpogostejša oblika sodelovanja pa so pogovori na željo staršev (prav tam). Svetovalni delavci pa v procesih pomoči otrokom s PP nudijo svetovanje, pomoč

in strokovno podporo tudi vzgojiteljem in njihovim pomočnikom (Čas, Kastelic in Šter, 2003; Samec, 2010).

K zagotavljanju enakih možnosti za vključevanje v življenje in delo ter za uspešen osebni razvoj vseh, ne glede na njihov spol, raso, izvor, prepričanja ali druge značilnosti, pomembno prispeva tudi vključevanje otrok priseljencev v vzgojo in izobraževanje. Z načrtnim vključevanjem otrok priseljencev v vrtec se tem otrokom pomaga k lažjemu premagovanju težav, ki nastanejo zaradi primanjkljaja znanja jezika okolja, razlik med kulturo okolja in kulturo družine ter razlik v šolskih sistem (Novak idr., 2012).

Na podlagi načela avtonomije vsak vrtec oz. katerakoli vzgojno-izobraževalna ustanova sama pripravi načrt aktivnosti, s katerimi bo vključevala otroka priseljenca in pri tem upoštevala njegove posebnosti in značilnosti. Pri tem je treba upoštevati veljavne predpise in Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtece in šole, ki predstavljajo okvirni dokument za načrtovanje vzgojno-izobraževalne dela in uspešno vključevanje otrok priseljencev. Naloga strokovnih delavcev vrtca je, da spodbujajo interakcijo med različnimi kulturami in različnimi jeziki otrok. Tako vsem otrokom zagotovijo izobraževalno izkušnjo, ki temelji na uspehu, sprejetosti in zadovoljstvu (Novak idr., 2012).

Pri vključevanju otrok priseljencev v vrtec ima svetovalno delo pomembno vlogo. Svetovalne delavke v vrtcih prepoznajo potrebo po celostni in načrtni pripravi strokovnih delavcev na vključitev otroka priseljenca in njegovih staršev v vrtec. Pri strokovnih delavcih je treba preko različnih izobraževanj in strokovnega sodelovanja doseči upoštevanje in spoštovanje različnih kulturnih praks in jezika. Bistveno je spodbujanje k sprejemanju različnih kulturnih praks in razširjanje znanja o teh. Ena od nalog svetovalnega delavca je med strokovnimi delavci ozavestiti pomen otrokovega maternega jezika in proces učenja tujega jezika. Za otroka je pomembno, da se najprej nauči maternega jezika, saj mu daje temeljno identiteto in ima socializacijsko vlogo. Uči se ga v svojem naravnem okolju, spontano in nenačrtovano. Na drugi strani pa imamo jezik okolja, ki se ga otrok mora naučiti zaradi potrebe po sporazumevanju izven družine. Učenje tujega jezika poteka načrtovano, nespontano, kot zaveden proces z določenimi vsebinami in cilji (Bobek Simončič, Bogataj in Lindav, 2014). Avtorice (Bobek Simončič, Bogataj in Lindav, 2014) opozarjajo, da nasveti, naj se starši doma s svojim otrokom pogovarjajo v jeziku okolja, niso na mestu. Naslednja pomembna naloga svetovalnih delavcev je sodelovanje s starši že pred samo vključitvijo otroka priseljenca v vrtec. Starši morajo imeti ob prvem stiku z vrtcem dober vtis, saj bodo tega prenesli tudi na svoje otroke. Avtorice (Bobek

Simončič, Bogataj in Lindav, 2014) navajajo nekaj predlogov in primerov dobre prakse za ustvarjanje dobrega prvega vtisa, npr. opis postopka vpisa otroka v vrtec, osnovne informacije o vrtcu, pomembne kontaktne številke, slikovne in besedne oznake prostorov v vrtcu, knjižica dobrodošlice, zemljevid držav iz katerih prihajajo otroci priseljenci, vabila na sestanke, napisana v njihovem jeziku, na vratih nalepljeni pozdravi v različnih jezikih ipd. Pri tem je pomembno, da je vso gradivo napisano v njihovem maternem jeziku ter je dodano tudi slikovno gradivo (prav tam).

Bobek Simončič, Bogataj in Lindav (2014) navajajo še nekaj predlogov za neposredno delo z otroki npr. ogledovanje knjig in slikanic za širjenje besedišča, spoznavanje različnih držav in njihovih značilnosti, kulture ter jezika, jezikovne igre, uporaba kratkih in preprostih povedi, odrasli se naj naučijo nekaj besed v tujem jeziku, spodbujanje socialnih stikov med otroki priseljenci in ostalimi, spodbujanje otrok priseljencev, da ostale otroke naučijo pozdrava v njihovem jeziku, otroku priseljencu se omogoča raba maternega jezika ipd. (prav tam).

Svetovalna delavka mora torej najprej vzpostaviti kakovosten odnos z otrokom ter v sodelovanje vključiti tudi starše na način, da bodo vsi udeleženi dobili izkušnje sprejetosti in enakih možnosti (Bobek Simončič, Bogataj in Lindav, 2014). Za vzpostavljanje inkluzivne klime svetovalni delavci pri delu z jezikovno in kulturno heterogeno populacijo potrebujejo dodatno znanje s področja interkulture vzgoje in izobraževanja (Kociper, Torkar, Skubic Ermenc, 2018).

Kociper, Torkar in Skubic Ermenc (2018) opisujejo tri vrste nalog, ki jih lahko imajo svetovalni delavci pri delu z otroki priseljenci:

- svetovalni delavec kot organizator in koordinator vključevanja (koordinira in organizira različne dejavnosti povezane z otrokom – sprejem otroka, namestitvev v oddelek, pomoč pri pripravi individualiziranega programa, organizacija postopnega uvajanja v vzgojno-izobraževalno dejavnost, sodelovanje z drugimi pomembnimi udeleženiimi),
- svetovalni delavec kot podpornik vzgojiteljem in otrokom priseljencem (podpora vzgojiteljem pri vključevanju otroka priseljenca, posredovanje informacij o usposabljanjih za delo z otroci priseljenci, koordinacija timskega dela, zaupnik otrok priseljencev ipd.)
- svetovalni delavec kot evalvator udejanjanja inkluzivne šolske kulture (evalviranje uresničevanja inkluzije v vzgojno-izobraževalnih ustanovah) (prav tam).

Vključevanje otrok priseljencev v vrtec lahko poteka po naslednjih sklopih, katerih zaporedje ni nujno določeno in se lahko prepletajo. Najprej je potrebna priprava na sprejem otrok in staršev. Pomembno je, da se ustvarijo pogoji, ki bodo omogočali aktivno vključevanje otrok in staršev v življenje v skupnosti, v kateri bodo prepoznani kot enakovredni člani. Za uspešno inkluzijo priseljenega otroka v vrtec je ključen partnerski odnos med družino in vrtcem ter skupno soustvarjanje varnega prostora za otroka. Sledi pogovor z otrokom in starši ob sprejemu. Skozi prvi pogovor s starši in otrokom se odraža naš odnos do njih, zato je pomembno, da se nanj ustrezno pripravimo s vprašanji, preko katerih bomo spoznali otrokove navade in izkušnje. Naslednji sklop vključevanja otroka priseljenca v vrtec je individualni načrt aktivnosti z začetkom uvajanja otroka v vrtec. Individualni načrt aktivnosti se začne oblikovati ob vstopu otroka v vrtec v pogovoru med starši, otrokom in strokovnimi delavci ter se uporablja dokler otrok potrebuje individualizirane prilagoditve in podporo. Preko individualnega načrta aktivnosti lahko prepoznamo otrokova močna področja, spoznamo njegove dosežke, predhodno znanje, navade, način življenja in učenja itd. Sledijo ohranjanje in vključevanje izvornega jezika ter začetno učenje slovenščine. Otrok se uči slovenščino preko vsakodnevne komunikacije z odraslimi in svojimi vrstniki. Pomembno je, da se oblike učenja jezika prilagodi otrokovi starosti, njegovim potrebam in predznanju. V vrtcu učenje slovenščine poteka preko različnih dejavnosti, kjer otroki spoznavajo slovensko besedišče. Zadnji sklop vključevanja otroka priseljenca je vključujoče, spodbudno večkulturno okolje v vrtcu in lokalni skupnosti. Za otroke priseljence in njihove starše je izredno pomembna podporna mreža vzgojno-izobraževalnega zavoda in različnih lokalnih organizacij, ki ponujajo programe za priseljene otroke. Povezovanje lokalnih organizacij in vrtca je smiselno načrtovati že na začetku šolskega leta, tekom leta pa je potrebno spremljati udeležbo otrok in staršev v teh programih, njihov napredek in potrebe, ki se dotikajo pripadnosti skupnosti in socialne vključenosti (Pevcec Semec in Jelen Madruša, 2021).

1.4 Delo svetovalne službe v času epidemije covid-19

Zaradi pojava epidemije Covid-19 so bili med 12. marcem 2020 in 31. majem 2020 vrtci in ostali vzgojno-izobraževalni zavodi večino časa zaprti. V drugem valu epidemije, med 26. oktobrom 2020 in 25. januarjem 2021, pa so bili odprti za nujno varstvo otrok (Kocmut, b. d.). Nujno varstvo je bilo namenjeno tistim otrokom, katerih starši so opravljali nujne službe in za otroka niso uspeli zagotoviti drugega varstva. Kljub temu pa so strokovni in vodstveni delavci poročali, da so bili v oddelke nujnega varstva vključeni tudi tisti otroci, katerih starši niso bili

zaposleni v t. i. nujnih službah ali pa tisti otroci, katerih starši so imeli delo od doma. Ob tem pa so opozarjali, da vrtec niso smeli obiskovati tisti otroci, ki so imeli doma neurejene razmere, otroci z razvojnimi težavami, otroci staršev z nizkimi prihodki ipd. Pojavljale so se tudi razlike glede izvajanja nujnega varstva, saj nekateri vrtci niso upoštevali navodil in so bili odprti ves čas delnega zaprtja vrtcev za vse otroke (Jager, Japelj Pavešič, Mervic, Režek in Zgonec, 2021).

Zaradi epidemije covid-19 se je delo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah zelo spremenilo, s tem pa se je spremenilo tudi delo svetovalnih delavcev. Kar 88,1 % anketiranih svetovalnih delavcev v raziskavi (Gregorčič Mrvar, Mažgon, Šteh, Šarić in Jeznik, 2020) je opravljalo svoje delo od doma, 5,9 % pa jih je bilo na čakanju. Svetovalni delavci so opozarjali, da kakovost svetovalnega dela v času epidemije ni ista, saj ni osebnega stika z otroki. Še posebej je bilo oteženo delo z ranljivimi skupinami otrok, kot so otroci s PP, otroci, ki niso deležni ustrezne podpore doma itd. (prav tam). Strokovne delavke v raziskavi (Jager idr., 2021) pa so izrazile potrebo po večji vključenosti svetovalne službe vrtca v delo z otroki s PP v času epidemije Covid-19.

Otroci in mladostniki se na različne stresne situacije odzivajo zelo različno. Na področju vedenja, doživljanja, učenja, vsakdanjih rutin in čustvovanja se lahko pokažejo posledice takoj ali pa šele čez nekaj časa, trajajo pa različno dolgo. Odzivi so odvisni tudi od starosti otrok, razumevanja situacije, informiranosti o situacijah, preteklih izkušenj, podpore družine itd. V času epidemije Covid-19 so se pojavljale različne težave, zaskrbljenost, jeza zaradi omejitvenih ukrepov, spremembe v vedenju, težave pri samostojnem opravljanju različnih dejavnosti ipd. Pojavljali so se tudi znaki depresije in anksioznosti, težave s spanjem, telesne bolečine itd. (Dobnik Renko, idr., b. d.). Zaradi porasta čustvenih stisk in izstopajočega vedenja pri otrocih v vrtcu, kot posledice spremenjenih razmer v času epidemije Covid-19, je potrebno, da se svetovalna služba odziva celostno, načrtno ter preventivno na skupinski ravni in ne le v obliki individualnih intervencij, ki so usmerjene v posamezne otroke. Otrokom je treba omogočiti različne možnosti za izražanje negativnih čustev, vzgojitelje opozarjati na prilagajanje kurikulumu, večjo pozornost namenjati odnosom in občutkom varnosti v skupini (Cerar, 2020).

Bozovičar, idr. (2021) so opozarjali, da mora svetovalna služba v času epidemije ohranjati stik z družinami in preko pogovora s starši preverjati potrebe otrok in družine ter tako delovati razvojno-preventivno. Delo je treba prilagajati zmožnostim in potrebam posameznega otroka in družine. Še posebno pozornost je pomembno nameniti tistim otrokom in družinam, ki prihajajo iz ranljivejših družbenih skupin (Bozovičar, idr. 2021). V raziskavi (Gregorčič Mrvar

idr., 2020) so svetovalni delavci poudarjali pomembnost vzpostavljanja in vzdrževanja stikov z vsemi – vodstvom, vzgojitelji, otroki, starši. Pri tem so uporabljali različne načine in oblike komunikacije, vendar je bil dostop do nekaterih kljub temu zelo omejen. Ob tem pa je bilo ugotovljeno, da je svetovalna služba v času popolnega zaprtja vrtcev stik z družinami vzpostavljala najmanj pogosto (Jager idr., 2021). Tudi Zgonec in Mervic (2020) navajata, da je svetovalna služba v času epidemije v stik z družinami stopila v manjši meri.

V času epidemije je bilo pomembno tudi usposabljanje in opolnomočenje vseh strokovnih delavcev na področju duševnega zdravja otrok, hkrati pa so opolnomočenja in informiranja bili potrebni tudi starši. V ta namen so v svetovalni službi vrtca za starše in strokovne delavce pripravili informacije o čustvenih potrebah otroka in smernice za blaženje otrokovih čustvenih stisk (Cerar, 2020). Avtorica (Cerar, 2020) v zvezi s tem navaja različne predloge, npr. kotichek za umirjanje, predelovanje otrokovih čustev preko lutk, ustvarjanja, glasbe ali zgodb, pomembno je spoštovanje otrokovih čustev, ubesedenje počutja, ustvarjanje varne navezanosti z otrokom itd. (Cerar, 2020). Tudi v raziskavi (Jager idr., 2021) so navedli, da je svetovalna služba v okviru podpore strokovnim delavcem med epidemijo pripravljala različna gradiva s tehnikami in vajami za spodbujanje otrokovega socialno-čustvenega razvoja, organizirala izobraževanja strokovnih delavcev, sodelovala pri zbiranju idej za starše za delo z otroki, posredovala nabor dejavnosti s področja gibanja, nudila podporo vzgojiteljicam za delo z otroki ipd. (Jager idr., 2021). Za strokovne delavce so bila organizirana različna predavanja psihoterapevta, specialne pedagoginje in razvojne terapevtke, za starše pa so bila organizirana video predavanja in spletna sporočila. Poleg tega so svetovalne delavke izvajale tudi hospitacije v skupinah in tako raziskovale individualne oblike pomoči otrokom v stiski. Pri soustvarjanju rešitev so sodelovali tudi starši (Cerar, 2020). Kljub širokemu naboru podpornih dejavnosti pa Cerar (2020) opozarja, da so zaradi slabe odzivnosti in slabše pripravljenosti za sodelovanje težko dosegli najranljivejše družine. V sklopu pomoči odraslim pri soočanju s stiskami otrok in izstopajočim vedenjem pa avtorica (Cerar, 2020) omenja še podporo ustrezno usposobljenih zunanjih strokovnjakov, ki bi bila v tem času zelo dobrodošla.

Nekateri svetovalni delavci so opozarjali na številne posledice, ki se bodo pojavile ob vračanju otrok v vzgojno-izobraževalne ustanove. Pojavile se bodo tesnoba, težave v duševnem zdravju, skrhani družinski odnosi, razdražljivost otrok, jeza, umikanje itd. Ravno zaradi tega je pomembno okrepiti preventivno delo svetovalne službe v vzgojno-izobraževalnih institucijah (Gregorčič Mrvar idr., 2020).

2. OPREDELITEV PROBLEMA

V svojem magistrskem delu bom raziskovala, kako poteka delo svetovalne delavke v vrtcu. Za to temo sem se odločila, ker bom z raziskovanjem tega prispevala k večjemu vpogledu v svetovalno delo v vrtcu, ki je v primerjavi s šolskim svetovalnim delom manj raziskano. K tej temi me je spodbudilo opravljanje študentskega dela v vrtcu, saj sem že nekajkrat bila v situacijah, ko sem bila v stiku s svetovalno delavko pri procesih pomoči otroku. Ker bom raziskovala konkreten prispevek stroke socialnega dela v svetovalnem delu v vrtcu, bom s tem prispevala k različnim dodatnim ugotovitvam o uspešnosti uporabe konceptov iz znanja socialnega dela s strani svetovalnih delavk v vrtcu, ki so po izobrazbi socialne delavke. Pri tem bom še ugotavljala katero znanje, ki ga izobrazba socialnega dela ne zajema, bi pri svojem delu še potrebovale. Tako bi lahko s svojo raziskavo prispevala k izpopolnitvi predmetnika na Fakulteti za socialno delo in s tem k pridobitvi potrebnega znanja tekom študija bodočih diplomantov socialnega dela.

Moje magistrsko delo bo vključevalo tudi raziskovanje vloge svetovalnega dela pri inkluziji otrok s PP in otrok priseljencev v vrtec. S tem bom prispevala k vpogledu o vključenosti svetovalnega dela v vrtcih na tem področju. Posledično bi lahko prispevala k morebitnim dodatnim spodbudam za večje vključevanje svetovalnega dela pri inkluziji otrok, saj kot ugotavlja Samec (2010) v svoji raziskavi, je le 12,3 % svetovalnih delavk vključenih v neposredno pomoč otrokom s PP. Zaradi obsega nalog, ki jih imajo svetovalne delavke v vrtcu, jim zmanjkuje časa za kakovostno izvajanje inkluzije otrok s PP (Samec, 2010). Prav tako pa k zagotavljanju enakih možnosti za vključevanje v življenje in delo ter za uspešen osebni razvoj vseh, ne glede na njihov spol, raso, izvor, prepričanja ali druge značilnosti, pomembno prispeva tudi vključevanje otrok priseljencev v vzgojo in izobraževanje (Novak, idr. 2012).

Ker bom raziskovala še, kako poteka delo svetovalne delavke v vrtcu v času epidemije Covid-19, bom s tem pripomogla k večji ozaveščenosti problematike, ki je pri otrocih in njihovih družinah nastala v tem času, zaradi ukrepov, povezanih z zaježitvijo epidemije. Doprinos magistrskega dela bodo ugotovitve o načinih prilagoditve dela v tem času in ozaveščanje o pomembnosti vloge svetovalnega dela v tej situaciji.

V magistrskem delu sem si zastavila naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kako poteka delo svetovalne delavke, zaposlene v vrtcu, in s kakšnimi ovirami se sooča?
- Kakšen je prispevek socialnega dela v svetovalni službi v vrtcu?
- Kako je svetovalna delavka vključena v inkluzijo otrok s posebnimi potrebami in otrok priseljencev v vrtec?
- Kako poteka delo svetovalne delavke v vrtcu v času epidemije Covid-19?

3. METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Za potrebe magistrske naloge sem izvedla kvalitativno raziskavo, saj sem zbirala besedne opise o tem, kar me zanima, in jih analizirala na beseden način, brez uporabe merskih postopkov (Mesec, Rape in Rihter, 2009, str. 84). Glede na odnos do neposrednega izkustvenega gradiva pa je moja raziskava empirična, saj sem na terenu s spraševanjem zbirala novo izkustveno gradivo (Mesec, Rape in Rihter, 2009, str. 85).

3.2 Merski instrument

Pri svoji raziskavi sem kot merski instrument uporabila vprašalnik¹, s katerim sem pridobila potrebne podatke – besedne opise. Vprašalnik sem izoblikovala sama in obsega 10 glavnih vprašanj z več podvprašanji, ki so v večini odprtega tipa. Vprašanja so postavljena v smiselno zaporedje, s katerimi sem najprej raziskovala, kako poteka delo svetovalne delavke v vrtcu, s kakšnimi ovirami se sooča pri delu, kako sodeluje z otroci in kako v svoje delo vključuje še druge pomembne udeležene. Nato sem ugotavljala, kakšen je konkreten prispevek socialno-delovnega pristopa v svetovalnem delu v vrtcu. Nadalje sem raziskovala, kako je svetovalna delavka vključena v inkluzijo otrok s PP in otrok priseljencev v vrtec. Na koncu pa sem se dotaknila še teme poteka svetovalnega dela v vrtcu v času epidemije Covid-19.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo raziskovanja sestavljajo socialne delavke², ki so v šolskem letu 2021/22 zaposlene kot svetovalne delavke v javnih vrtcih po Sloveniji.

Opredelitev populacije:

- stvarno: socialne delavke, ki so zaposlene v svetovalni službi v javnem vrtcu,
- krajevno: socialne delavke, ki so zaposlene v svetovalni službi javnega vrtca v Sloveniji,
- časovno: socialne delavke, ki so trenutno (v letu 2022) zaposlene v svetovalni službi javnega vrtca v Sloveniji.

Moj vzorec v raziskavi je neslučajnostni in priročni, kar pomeni, da sem v raziskavo vključila tiste svetovalne delavke, ki so mi kot raziskovalki dostopne (Mesec, Rape in Rihter, 2009). V

---

¹ Vprašalnik je priložen v Prilogi A.

² Ker so vse svetovalne delavke, sodelujoče v raziskavi, po izobrazbi socialne delavke, v empiričnem delu za poimenovanje intervjuvank uporabljam oba izraza – »socialne delavke« in »svetovalne delavke«.

vzorec je torej vključenih šest socialnih delavk, ki so zaposlene v svetovalni službi javnega vrtca, v Sloveniji, prihajajo iz petih različnih statističnih regij (Osrednjeslovenska, Jugovzhodna Slovenija, Goriška, Zasavska in Gorenjska) ter so bile pripravljene sodelovati v moji raziskavi. Intervjuvanke sem poiskala preko različnih informacij na spletnih straneh vrtca in s pomočjo poznanstev.

Tabela 1: Demografski podatki³

Oseba	Spol	Delovne izkušnje	Regija
A	Ženski	0–5 let	Jugovzhodna Slovenija
B	Ženski	0–5 let	Osrednjeslovenska
C	Ženski	5–10 let	Goriška
D	Ženski	0–5 let	Zasavska
E	Ženski	10–15 let	Gorenjska
F	Ženski	10–15 let	Osrednjeslovenska

3.4 Zbiranje podatkov oz. empiričnega gradiva

Za zbiranje podatkov sem uporabila metodo spraševanja, natančneje intervju, s katerim sem pridobila odgovore šestih socialnih delavk zaposlenih v svetovalni službi v vrtcu. Intervju je delno standardiziran, saj sem vprašanja pripravila v naprej, kar pomeni, da so bila za vse vprašane enaka. Po potrebi pa sem postavila še različna podvprašanja. Najprej sem vsako svetovalno delavko posebej povabila k sodelovanju in se z njo dogovorila za termin pridobivanja podatkov. Podatke sem zbirala v mesecu aprilu in maju, osebno ali preko aplikacije Zoom. Spraševanje je potekalo tako, da sem s svetovalnimi delavkami najprej sklenila dogovor o sodelovanju in se dogovorila za dovoljenje za snemanje intervjujev. Ob tem sem še povedala, da bodo intervjuji anonimni, namenjeni le potrebam magistrskega dela, zato imena intervjuvanih socialnih delavk niso znana, ampak so poimenovana z velikimi tiskanimi črkami od A do F. Kasneje sem na kratko predstavila namen svoje raziskave in prešle smo na izvedbo intervjuja. Intervjuji so trajali od ene do dve uri.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke iz intervjujev, besedne opise, sem analizirala na kvalitativen način, brez uporabe merskih postopkov, ki vključujejo števila. Po izvedbi intervjujev sem naredila

³ V tabeli so predstavljeni le tisti podatki, ki še zagotavljajo anonimnost udeleženk.

transkripcijo⁴ teh in jih označila z velikimi tiskanimi črkami od A do F. Nato sem izbrala izjave, ki se navezujejo na določeno temo, nepomembne informacije pa sem izpustila. Izbrane izjave sem označila s črko intervjuja in jim pripisala zaporedno številko izjave. Nato sem izjave kopirala v tabelo in naredila odprto kodiranje, kar pomeni, da sem pripisala pojem, kategorijo, nadkategorijo in temo. Kasneje sem opravila še osno kodiranje⁵, kjer sem pojme vseh opravljenih intervjujev združila po posameznih temah in kategorijah. Celotno obdelavo in analizo podatkov sem urejala v programu Microsoft Word.

Spodaj prilagam še primer odprtega in osnega kodiranja.

Tabela 2: Primer odprtega kodiranja

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija	Tema
A1	Področja dela v svetovalni službi so res široko zastavljena in v vrtcu s 35-imi oddelki, mi dela ne zmanjka. Osnovna področja so skladna s Programskimi smernicami in na podlagi tega je narejen tudi moj letni delovni načrt svetovalne službe.	Upoštevanje programskih smernic.	Opis dela.		Delo svetovalne delavke v vrtcu.
A2	To torej zajema delo z otroki ...	Otroci.		Sodelovanje z otroki.	Delo svetovalne delavke v vrtcu.
A3	... in starši, ki se podrobneje deli na čas dela za vpise in izpise otrok ...	Vpisi in izpisi.	Starši.	Sodelovanje z drugimi.	Delo svetovalne delavke v vrtcu.
A4	... za delo z otroki s posebnimi potrebami.	Delo s starši otrok s PP.	Starši.	Sodelovanje z drugimi.	Delo svetovalne delavke v vrtcu.
A5	... pa opazovanje otrok z rizičnimi dejavniki ali odstopanji pod in nad povprečjem.	Opazovanje otrok.	Način dela.	Sodelovanje z otroki.	Delo svetovalne delavke v vrtcu.
A6	Pri čemer hkratno poteka tudi delo z vzgojitelji in pomočniki, ki potrebujejo podporo ali gre za pisanje poročila ali dodatno opažanje ali le svetovanje in pogovor.	Pomoč in podpora.	Strokovni delavci.	Sodelovanje z drugimi.	Delo svetovalne delavke v vrtcu.
A7	Delo zajema tudi sodelovanje z vodstvom vrta.	Vodstvo.	Vodstvo.	Sodelovanje z drugimi.	Delo svetovalne delavke v vrtcu.
A8	Največkrat gre za pomoč pri organizaciji dejavnosti za otroke, starše, vzgojitelje	Načrtovanje dela.	Vodstvo.	Sodelovanje z drugimi.	Delo svetovalne delavke v vrtcu.

⁴ Prepisi intervjujev so priloženi v Prilogi B.

⁵ Osno kodiranje je priloženo v Prilogi C.

DELO SVETOVALNE DELAVKE V VRTCU

- Opis dela:
  - Raznoliko opisovanje dela (C1, C260, F1).
  - Organizacija dela (A24, B8).
  - Koordiniranje dela (B5, B19, C259, D14, D30, D31, D33, E11, E70).
  - Povezovanje (A73, B5, B9, E69).
  - Evalvacija (D7).
  - Načrtovanje (D6, D9).
  - Svetovalno delo (A27).
  - Pedagoško delo (A26).
  - Pomoč in podpora (A74, B6, B78, E71).
  - Projekti (A21).
  - Izobraževanja (A22).
  - Administrativna dela (A25, B2, B4, B10, B14, B21, D10, D13, D15).
  - Soustvarjanje (B7).
  - Drugačna pričakovanja (B1).
  - Upoštevanje programskih smernic (B13, C2, D11, E1).
  - Optimalni razvoj otroka (C256).
  - Široko področje dela (D159).

4. REZULTATI

V nadaljevanju predstavljam rezultate svoje raziskave, ki sem jih pridobila s pomočjo analiziranja intervjujev, opravljenih z zaposlenimi socialnimi delavkami v svetovalni službi šestih javnih vrtcev po Sloveniji. Rezultati so razvrščeni po temah in podkrepjeni z izjavami intervjuvank, ki so navedene v pogovornem jeziku. Zaradi boljše preglednosti jih zapisujem v oklepaju z ležečo pisavo, poleg pa dodajam še številko izjave.

4.1 Delo socialne delavke zaposlene v svetovalni službi vrtca

Socialne delavke sodelujoče v raziskavi različno opisujejo svoje delo (*Se mi zdi da je zelo razgibano, pestro, dinamično, še vedno dovolj avtonomno, do neke mere predvidljivo in z možnostjo načrtovanja, se pa zgodijo tudi presenečenja, ko se ti dan postavi popolnoma na glavo. (C1)*). V večini svoje delo povezujejo s koordinacijo, organizacijo, načrtovanjem in evalvacijo dela ter povezovanjem (*Moram reči, da sm šele letos prišla do tega, da v bistvu svetovalno delo zame je vezalka, koordiniranje, zavezovanje čevljev, to je to. Da ti vlečeš niti in povezuješ in speleš naprej vse te stvari. (B5)*). Poleg tega njihovo delo zajema še svetovanje, nudenje pomoči in podpore različnim udeležencem v projektih podpore in pomoči, pedagoško delo in soustvarjanje rešitev. Ena od svetovalnih delavk izvaja tudi lastne projekte (*Kolikor pa si inovativen imaš tudi lahko svoje projekte za otroke, starše, vzgojno osebje. Sama sem imela tudi že pevski zbor za otroke in delo v oddelku krajšega 240-urnega programa, specifično za Rome. (A21)*) in se udeležuje različnih izobraževanj. Vse socialne delavke imajo veliko administrativnega dela, ki vključuje vpise in izpise otrok, vodenje osebnih map, oblikovanje načrtov pomoči, oblikovanje oddelkov, pisanje poročil itd. Socialne delavke v svetovalni službi vrtca torej delujejo na različnih področjih dela in pri tem upoštevajo programske smernice (*Osnovna področja so skladna s Programskimi smernicami in na podlagi tega je narejen tudi moj letni delovni načrt svetovalne službe. (A1)*).

Socialne delavke, zaposlene v svetovalni službi vrtca, se pri svojem delu soočajo tudi z različnimi ovirami. Intervjuvanke najpogosteje izpostavljajo prevelik obseg administrativnega dela (*Preveč birokracije. Oblikovanje oddelkov, vpisi, da bi tle blo malo majn. Mogoče kakšni vrtci, ko imajo to kadrovske. To je največja težava vrjetno. (B33)*), preobremenjenost in pomanjkanje časa. Opozarja se tudi na previsoke normative in veliko število otrok s PP (*Ovire težko opredelim, mogoče vedno večje število teh posebnih potreb, večje število različnih odstopanj. (E24)*). Ena od svetovalnih delavk je kot oviro izpostavila pomanjkanje možnosti za pogovor s

sodelavci, drugi pa oviro pri delu predstavlja občutek nemoči in različne težke situacije, v katerih se znajdejo otroci in družine.

Zgoraj navedene ovire socialne delavke v svetovalni službi vrtca rešujejo na različne načine. Intervjuvanke so navajale skrb zase (*Čeprav je to zelo težko marsikdaj, ampak mislim, da je potrebno začeti z delom na sebi, sproščanjem, tehnikami sproščanja, načini, da najdeš svoje veselje, načini, da poskrbiš za svoje duševno zdravje. (C97)*), pozitivno mišljenje, dodatno pomoč, aktivne svetovalnih delavk, možnosti intervizij in pogovorov z različnimi sodelavci ter način lastne organizacije dela (*To je organizacija svojega dela. Najbolj ključno je to, da vemo kaj moramo početi, kako moramo pripraviti poročila in si te stvari porazdeliti pravilno in primerno. Ne rata vedno vse v istem dnevu. Js si vodim tudi svoje interne zapiske in potem, ko je neka lina, ko dopušča ta čas potem. (C20)*). Ena od svetovalnih delavk se s preobremenjenostjo sooča tako, da z delom nadaljuje doma, druga pa poudarja pomembnost razmejevanja zasebnega in poklicnega življenja.

Za še lažje soočanje z ovirami pa bi intervjuvanke potrebovale organizirane intervizije ali supervizije (*Js mislim, da bi morala biti supervizija kot del našega delovnega procesa, kar trenutno v vzgoji in izobraževanju ni. (C21)*), dodaten kader in s tem porazdelitev dela. Več bi bilo potrebnih izobraževanj na različne tematike (*...več izobraževanj, delavnic na temo kako se spopadati z lastnimi čustvi in kako ravnati v delu z delikatnimi primeri. (A34)*), znižanje normativov ter manj administrativnega dela in drugih nalog (*In če ne bi bilo toliko teh papirjev bi bilo dost lažje. Da se mi usmerimo v to, da se pogovorimo s starši, ker najbolj je ta osebni stik z njimi pomemben. To bi recimo meni bilo boljše. Ja to zmanjšanje delovnih obvez. (F28)*).

Pomembno področje svetovalnega dela je delo z otroki. Ena od intervjuvank je povedala, da svojo vlogo pri sodelovanju z otroki vidi predvsem v nujenju podpore vsem udeleženiim v projektih podpore in pomoči za optimalni razvoj otroka, dve pa sta dodali, da jima je delo z otroki prijetno in jima predstavlja sprostitev (*Je pa tko, delo z otroki je zelo navdušujoče, zelo velik se dobi tu nazaj teh pozitivnih odzivov. Otroci so drugačna populacija kot odrasli in je v tem smislu zelo prijetno. Včasih sam kakšna izjava pa je tko kakor bi en sonček posijal, je to ena taka nagrada tko za človeka, ena sprostitev dobesedno. (E153)*).

Sodelovanje z otroki v vrtcu lahko poteka na različne načine. Lahko je neposredno z otroki ali pa poteka na posreden način, kar pomeni, da poteka preko sodelovanja z drugimi pomembnimi udeleženiimi v projektih podpore in pomoči (*Zdaj delo z otroki v vrtcu kot svetovalna delavka ni toliko neposredno, ampak je bolj posredno. Tako da sodelujem predvsem z ostalimi*

strokovnimi delavci, vzgojitelji in pomočniki. (D12)). Delo z otroki zajema izvajanje kurativnih dejavnosti in preventivnih dejavnosti, pri tem pa ena izpostavlja, da ji za slednje pogosto zmanjka časa. Vzpostavljanje stika in sodelovanje z otrokom se začne na različne načine: svetovalna delavka opravlja obiske po skupinah in opazuje otroke, strokovni delavec ob različnih izzivih povabi svetovalno delavko v skupino, (Običajno so vzgojitelji tisti, ki opazijo prve znake, izzive in me povabijo v skupino. (A46)), starši opazijo spremembe ali težave pri otroku ter pozovejo svetovalno delavko k opazovanju otroka ali pa se začne na pobudo zunanjih institucij (Ali pa dobimo poziv iz zdravstvenega doma, da naj napišemo poročilo otroka in potem pridemo v skupino opazovat. (B45)). Sodelovanje najpogosteje poteka preko dela v skupini in preko individualnega dela z otrokom. Ena od intervjuvanih je omenila še, da delo z otroki lažje poteka v manjših skupinah (Potem je delo tut v manjših skupinah, če ima otrok odstopanja mogoče na jezikovnem področju al pa tut na kakšnih drugih področjih kurikula, al pa če je teh otrok, mogoče so trije in je lažje da se oblikuje manjšo skupino, potem jih pač vzamemo ven iz skupine in delamo na tem področju kurikula. Lahko so to kakšne didaktične igre, gibalne, s spodbujanjem telesnega razvoja se razvijajo tudi druga področja. (E13)). Vse svetovalne delavke so med načini sodelovanja z otroki omenile opazovanje in igro. Sodelovanje z otroki pa poteka še preko pogovorov, demonstracij, spremljanja otrok, pripovedovanja, uporabe različnih igrač, risanja, učenja, izkustvenega učenja, gibanja, poslušanja, mediacije, preusmerjanja pozornosti, neverbalne komunikacije in vključevanja živali (Mi je v pomoč ta moj projekt, ker s pomočjo kužkov ali drugih živali bolj lahko doživiš otroka, ali je kakšna anksioznost v ozadju, ali ima težave s samoregulacijo, da ne prepoznaš nevarnosti in potem lahko preko živali to prepoznaš in se pogovoriš z vzgojitelji. (F24)). Ena od intervjuvanih je povedala, da otroci pogosto tudi sami začnejo vzpostavljati stik z odraslimi (Otroci sami od sebe začnejo pripovedovat, večinoma povejo kaj delajo, pokažejo tko da ni težav kar se tega tiče. (E34)). Dve svetovalni delavki sta še dodali, da način dela z otroki prilagajata potrebam in težavam. Kljub temu, da je izvajanje DSP-ja večinoma v domeni drugih strokovnih sodelavcev, je ena od intervjuvanih povedala, da občasno pomaga tudi pri tem.

Socialne delavke zaposlene v svetovalni službi vrtca za delo z otroki potrebujejo različne spretnosti in znanja. Največkrat so izpostavile, da pri svojem delu potrebujejo znanje iz predšolske vzgoje (Naj povem, da mi je prav prišlo, ko sem v času magisterija hodila še na prekvalifikacijo za predšolsko vzgojo, saj je znanje te smeri izredno pomembno pri delu svetovalne službe. (A55)) in razvojne psihologije. Dve intervjuvani svetovalni delavki sta dodali tudi uporabo različnih znanj socialnega dela. Poleg tega so svetovalne delavke navedle še

različna druga znanja in spretnosti, ki jih uporabljajo pri delu z otroki, npr. realitetno terapijo, integracijo refleksov, tehnike sproščanja in treninge asertivnosti. Ena od socialnih delavk je dejala, da ji pri delu z otroki koristijo veščine, ki jih je pridobila skozi čas, tekom otroštva in šolanja, drugi pa izkušnje, ki jih je pridobila z delom v skupini. Dobro je tudi, da je svetovalna delavka pozorna na način, kako pristopi do otroka, da mu nameni dovolj pozornosti in da težave pri otrocih hitro zazna. Znanja in spretnosti pri delu z otroki je treba prilagajati otrokovim značilnostim, njegovim potrebam in potrebam skupine ter različnim spremembam, ki se dogajajo v družbi (*...in pa sledit družbi v tem trenutku in pa svetovalnem delu na prelomu, kjer je polno izzivov, kjer mogoče stare teorije tudi več ne veljajo in je treba tudi že praktično izumljati nekaj novga. (C55)*). Eni od svetovalnih delavk je v pomoč pri delu z otroki tudi lastno materinstvo.

Na vprašanje kaj je svetovalnim delavkam najtežje pri delu z otroki, sta dve intervjuvanki odgovorili občutek nemoči, ko ne zmoreta pomagati otroku. Ostale so dodale še težke izkušnje, ki jih doživljajo otroci (*Najtežje mi je, ko zvem za kakšno travmatično izkušnjo, težko življenjsko zgodbo, preveč empatije lahko škodi tebi kot osebi in iskreno strah me je, da bi zaradi tega izgorela, oz. sebe postavila na stranski tir. (A59)*), pomanjkanje znanja in načrtno opazovanje otroka ob težavah. Ena od svetovalnih delavk je dodala še, da ji je težko, ker od otrok ne more dobiti povratne informacije (*Najtežje mi je povratna informacija, razumevanje, ali je bilo predano sporočilo, ali je doseglo svoj namen in cilj vso tisto delo, ki smo ga mi vložili ali je otrok res prevzel. To, povratna informacija z njihove strani, ker so še majhni nam tudi ne morejo določene stvari predat nazaj. (C56)*).

Kot sem že omenila, delo svetovalnih delavk v vrtcu zajema tudi sodelovanje z različnimi pomembnimi udeleženci v projektih podpore in pomoči. Polovica v raziskavi udeleženih svetovalnih delavk pri svojem delu sodeluje z vsemi zaposlenimi v vrtcu, nekaj jih je omenilo tudi sodelovanje s tehničnim osebjem. Ena od intervjuvank je dodala, da so ji odnosi v kolektivu zelo pomembni. V sodelovanje pa so najpogosteje vključeni starši, strokovni delavci vrta, vodstvo in zunanje institucije. Ena od intervjuvank je povedala, da sodelovanje med vsemi udeleženi poteka na različnih področjih in tekom celotnega predšolskega obdobja. Vsi udeleženci sodelujejo skupaj v dobrobit otroka preko multidisciplinarnih timov (v nadaljevanju: MDT) oz. strokovnih skupin (*Te strokovne skupine so strokovni delavci, izvajalke, ki naredijo individualen načrt pomoči. Je zapisnik MDT, se na podlagi tega skliče sestanek, po navadi jeseni in pomladi. Se pogovarjamo o otroku, kaj so močna, šibka področja in potem evalvacija, starši povejo svoje. So timski sestanki še z zdravstvenimi domovi, kjer so tam psiholog, logoped,*

zdravnica, starši če pridejo, strokovne delavke. To je naša običajna praksa. Mi kontaktiramo, ali oni nas. Obojestranska komunikacija. (B67)). Nekatere socialne delavke so dodale, da sta pri sodelovanju z drugimi udeleženci pomembni spoštljiva komunikacija in poslušanje. Nekaj socialnih delavk pri delu z drugimi uporablja znanja socialnega dela, kot sta etika udeležnosti in delo iz perspektive moči.

Vse svetovalne delavke zaposlene v svetovalni službi vrtca pri svojem delu sodelujejo s starši, kar najpogosteje poteka v obliki sestankov ali pogovorov. Vse intervjuvanke so povedale, da je ena od glavnih nalog pri sodelovanju s starši nudenje pomoči in podpore (*Se pa tudi zgodi, da pride kdaj kakšen starš le na pogovor, ker ne ve kako bi ravnal s svoji otrokom mu pomagal. Tako, da se mi tukaj najbolj zdi, da je moja vloga podporna, kjer je potrebna empatija, razumevanje, aktivno poslušanje. (A63)),* prav tako pa z njimi sodelujejo pri vpisu oz. izpisu otroka iz vrtca. Svetovalne delavke za starše organizirajo tudi različna izobraževanja ali predavanja na različne tematike in jim priskrbijo potrebno literaturo. Polovica intervjuvanih svetovalnih delavk je omenila, da veliko časa namenijo sodelovanju s starši otrok, ki imajo posebne potrebe (*Zdaj z vsemi starši otrok, ki imajo v vrtcu DSP, al pa mi mamu tut razvojni oddelek, tam je šest otrok vključenih, z njihovimi starši sem kar pogosto v stiku. (D64)).* Ena od svetovalnih delavk poudarja, da je za delo s starši potreben dober in zaupen odnos, ustrezna komunikacija in vključevanje humorja. Prav tako pa jih je treba spodbujati k aktivnemu sodelovanju v procesih podpore in pomoči. Nekatere pri delu s starši uporabljajo tudi znanja socialnega dela, predvsem vzpostavljanje delovnega odnosa in delo iz perspektive moči (*Da njim dam občutek, da oni uravnavajo stvari v družini, ne da so nemočni. Raziskujemo kaj jim pa vse uspe, takrat kadar je mogoč otrok mal bolj zahteven (F64)).*

Svetovalne delavke so omenile tudi določene ovire, ki jih opazijo pri delu s starši. Ena od intervjuvanih je kot oviro pri sodelovanju s starši izpostavila raznolikost staršev in s tem potrebo po spretnem izbiranju strategij in načina dela z njimi (*Starši so lahko visoko konfliktni, pri čemer je potrebnega ogromno potrpljenja, znanja, so starši, ki prihajajo tudi z nižjimi sposobnostmi, dojemanja stvari. So starši, ki potrebujejo ogromno naše podpore, so starši, ki nam bodo sledili na prvo besedo, zelo nekritični, eni zelo kritični. Treba je krmariti med vsem tem kar je, starši so zelo različni, različni so otroci, različni so vzgojni stili in tukaj moramo mi zelo spretno krmariti. Moramo pa pri vsakem staršu ubrat malce drugačno strategijo. (C94)).* Polovici intervjuvanih socialnih delavk oviro predstavlja to, da starši nimajo uvida v težave otroka in posledično tudi težko sprejmejo ustrezno pomoč zanj. Kot oviro pa se je omenilo še, da starši ne razrešujejo težav najprej z vzgojiteljicami, ampak takoj kontaktirajo vodstvo (*Zdej*

ovire so to, da kakšni starši hočejo potem, če je kakšna težava, da prec pokličejo sem gor na upravo, mene al pa ravnateljico, da jih naučimo te postopnosti, da najprej tam pri vzgojitelcah, če tam ne gre, js pridem in pomagam pri tem razreševanju, če to ne gre se tut ravnateljica vključi, ta postopnost no. Zdaj da bi rekla, da je teh konfliktov veliko jih ni no, se zgodi kdaj, tut zaenkrat to uspešno rešujemo. (D85)) in da potrebujejo veliko vodenja in usmerjanja pri vzgoji otrok.

Svetovalne delavke pri svojem delu redno sodelujejo s strokovnimi delavkami, torej z vzgojitelji oz. pomočniki vzgojiteljev (*Z vzgojitelji sem vsakodnevno skor v stikih, ne z vsemi, ampak veliko smo preko mailov, telefona, ko hodim po enotah. Vedno, ko sem na enotah grem do vseh skupin in vzgojiteljicam namenim čas, da mi povejo, da sem tudi v osebnem stiku z njimi, ne samo preko telefona in mailov. (D55)*). Ena od intervjuvanih je izrazila željo po izboljšanju sodelovanja s strokovnimi delavci. Sodelovanje najpogosteje poteka preko pogovorov in sestankov, ob nudenju podpore in pomoči, pri iskanju rešitev ob različnih težavah, pri pisanju poročil, izvajanju sestankov s starši ipd. Dve svetovalni delavki sta omenili, da skupaj s strokovnimi delavci izvajata tudi razne projekte (*Tut glede projekta, imamo priprave, se z vzgojitelji zmenim kaj bomo imeli, kakšno dejavnost, mi imamo projekt ki ga nadgrajujemo. (F32)*). Večina svetovalnih delavk za strokovne delavke pripravlja razna izobraževanja, delavnice in gradivo (*Potem js organiziram za njih tudi kakšne delavnice. Letos za profesionalni razvoj, smo imeli npr. spolne zlorabe, agresivni otroci, nemirni otroci, te teme pripravim in smo imeli potem skupna srečanja s strokovnimi delavci. (D57)*). Sodelovanje med njimi pa poteka tudi še preko različnih drugih oblik sodelovanja, kot so aktivni, pedagoške konference ipd. Ena intervjuvanka je povedala, da opravlja tudi hospitacije v skupinah z namenom izboljšanja strokovnega dela vzgojiteljskega para (*Zdaj tudi hospitacije opravljamo. S tem, ko vstopamo v skupino dobimo vpogled v to kar se dogaja, ali se upošteva kurikulum, na kakšen način, do katere stopnje, tudi če opazimo kakšno stvar, ki je bila nerodno izpeljana, potem na primeren način to tudi povemo in pokažemo drugačno pot, pristope, kakšne izraze. (C267)*).

Svetovalne delavke sodelujejo še z drugimi strokovnimi delavkami, kot so druge svetovalne delavke, logopedinja, specialna pedagoginja itd. preko izvajanja preventivnih dejavnosti, načrtovanja dela, izobraževanj, sestankov, pisanju poročil ipd.

Ena intervjuvanka je kot težavo pri delu s strokovnimi delavci izpostavila razhajanje v pogledu na določeno situacijo in v načinu, kako nekaj ubesedi (*Kako na kakšen način kdaj kakšno*

stvar povedat, mogoče oni men, in js njim. Potem pa sploh na teh strokovnih skupinah, to so ovire, ko imamo vsak nek svoj pogled in način kako neki sporočamo. (F82)). Druga pa je kot oviro izpostavila neizpolnjevanje določenih obveznosti s strani nekaterih strokovnih delavcev (Da reče neki, pa ne nardijo to kar bojo rekli. Individualni načrt pomoči bi mogli oni napisat, pa zaradi te birokracije težko shajajo. Jim pol prideš naproti jim pomagaš. Se tut oni kopljejo v tem pisanju. (B74)).

Vse svetovalne delavke so povedale, da pri svojem delu redno sodelujejo z vodstvom. Sodelovanje poteka ob načrtovanju in evalvaciji dela, pri administrativnem delu in izmenjavanju različnih informacij. Intervjuvanke so omenile še druge oblike sodelovanja, npr. kolegiji, strokovni timi, pedagoški zbori, aktivni ipd.

Ena izmed intervjuvanih svetovalnih delavk je kot oviro izpostavila to, da je vodstvo ne vključuje v nekatero delo in si ob tem želi, da bi se njeno mnenje bolj upoštevalo (Včasih se js kr mal samo počutim v vrtcu, po resnici. Js bi tut rada kdaj povedala kir otrok, k je s posebnimi potrebami, naj bi šel v kakšno skupino k tej pa tej vzgojitelci. Vem, da je težko to formiranje oddelkov, normativi se spreminjajo. V to js recimo nisem vključena, ampak bi si želela. In se mi zdi, da vsak tko mal solo no. To bi si želela, da bi se me bolj upoštevala, pa da se vid vrednost svetovalnega dela. (F83)), druga pa je povedala, da se pri delu z vodstvom ne sooča s kakšnimi ovirami.

Pri zagotavljanju podpore in pomoči otrokom je pomembno tudi sodelovanje z različnimi zunanjimi institucijami. Vse intervjuvane svetovalne delavke najpogosteje sodelujejo z zdravstvenimi domovi, centri za socialno delo, šolami, centri za zgodnjo obravnavo, policijo in ambulanto za avtizem. Nekatero sodelujejo tudi s fakultetami, študenti in pedagoškim inštitutom. Omenjene pa so bile še nekatere druge zunanje institucije, kot so nevladne organizacije, Zavod RS za šolstvo, Regijski aktiv svetovalnih delavk, SVIZ ipd. Svetovalne delavke z zunanjimi institucijami sodelujejo pri načrtovanju dela in projektov, pri organiziranju delavnic za starše (Lahko pa tudi se povabi določenega strokovnjaka za določeno skupino, če je kje močna vedenjska problematika. Da mal razloži to vedenje, postavljanje meja, vztrajnost, način igre z otrokom. (E102)), pri administrativnem delu, kot je pisanje poročil in z namenom zagotavljanja kakovostnejše pomoči otrokom in staršem.

Kot ovire pri sodelovanju z zunanjimi institucijami so intervjuvanke omenile pomanjkanje časa in drugačen pogled na situacijo. Ena od intervjuvanih vidi oviro v tem, da ji zunanje institucije ne posredujejo povratnih informacij kako se je uredila situacija (Ovire pri sodelovanju z

zunanjsimi institucijami vidim v dejstvu, da velikokrat ne dobimo povratne informacije, kako so se zadeve uredile. (A72)). Dve svetovalni delavki sta povedali, da sodelovanje z zunanjimi institucijami poteka dobro in pri tem ne nastajajo težave. Ena izmed intervjuvanih svetovalnih delavk pa je omenila, da je v njihovi lokalni skupnosti premalo zunanjih virov pomoči in prostovoljstva.

Svetovalne delavke vidijo prispevek v sodelovanju z različnimi drugimi pomembnimi udeleženci v tem, da lahko le skupaj omogočijo celostni pristop in s tem optimalni razvoj otroka (*Ja, mi ne moremo samo sami zase. Otroka moramo gledat celostno, celostno pristopat. V vrtcu je naš cilj da vsi skupaj stremimo, da se v tem predšolskem obdobju otrok optimalno razvija in to nebi mogl mi sami, recimo samo vrtec, vzgojiteljica, pomočnica al pa js kot svetovalna delavka. (D80)).* Ena od intervjuvanih je povedala, da vsak udeležen prispeva svoj delež k željeni rešitvi (*Namen je sodelovanje, ker noben posameznik nima tolik širokega znanja, da bi dejansko samo z enega vidika pomagal otroku. Vsak je enak član tima. Tudi vzgojiteljica in vodstvo. (E59)).* Še posebej pomembno vlogo pri omogočanju optimalnega razvoja otroka imajo starši. Otroka poznajo iz domačega okolja, hkrati pa se skozi sodelovanje tudi sami učijo in razvijajo ustreznejše strategije (*Se tut starši aktivirajo. Starši imajo možnost, da razvijejo ene ustreznejše strategije, ki so prej mislili, da je nekaj pravilno. Pri avtistih recimo, otrok ne govori in potem se pripravijo sličice kot nadomestna komunikacija in mi moramo starše pridobit, drugač ne gre da bodo oni to doma uporabljali. (F69)).* Zunanje institucije prav tako poskrbijo za optimalni razvoj otroka, prispevajo svoje strokovno znanje in skrbijo za zaščito otroka in družine (*Hkrati pa menim, da moremo tudi z zunanjimi institucijami, z zdravstvenim domom, s centrom sodelovat pa predvsem v takih primerih, kjer je otrokov razvoj ogrožen, recimo, kjer imajo družine tudi kakšne disfunkcionalnosti, ali je prisotna kakšna socialna ogroženost, alkoholizem, zasvojenosti s kakšnimi drogami, takrat pa moramo mi tut te vire v lokalni skupnosti aktivirat, da se družini zagotovi pomoč, da se otroku zagotovi pomoč, se mi zdi pa tuki ne moremo sami in moramo z vsemi sodelovat. (D82)).* Strokovni delavci k soustvarjanju rešitev pomembno prispevajo s svojim strokovnim znanjem, vodstvo pa poskrbi za vodenje celotnega vrtca in njegovega dela.

4.2 Prispevek socialnega dela v svetovalni službi vrtca

Ker so intervjuvane svetovalne delavke v vrtcu po izobrazbi socialne delavke, so poročale o različnih konceptih in znanjih socialnega dela, ki jih uporabljajo pri svojem delu z otroki in ostalimi pomembnimi udeleženci. Vse so izpostavile uporabo koncepta delovnega odnosa in

njegovih elementov (*Osebni stik oziroma osebno vodenje, pristop tukaj in zdaj oziroma ravnanje s sedanostjo sta mi ključnega pomena, da lahko opredelimo instrumentalno definicijo problema, da izluščimo bistvo našega sodelovanja z vpletenimi, da se potrudim, da se sliši glas vsakega udeleženega... (A83)*), večina pa jih je poudarila tudi uporabo koncepta soustvarjanja rešitev (*...da se res čuti soustvarjanje rešitve v pravem pomenu besede in da na koncu vsakega odnosa, sodelovanja postavimo dogovore s katerimi se strinjamo vsi. (A84)*). Pri eni izmed intervjuvanih socialnih delavk sem zaznala tudi uporabo koncepta spoštovanja otroštva. Spretnosti, ki so jih pridobile tekom študija socialnega dela in jim koristijo pri delu v svetovalni službi vrtca, so še zmožnost dobrega timskega sodelovanja, izogibanje predsodkom in stereotipom, uporaba sistemske teorije ter celostni pristop k reševanju težav. Ena od intervjuvanih je omenila, da bi potrebovala več časa za prebiranje strokovne literature (*Evo to mi manjka, da bi lahko tut mela kdaj v tednu čas da bi mal literaturo prebirala, tut svetovalno delo, ki ga dobimo na dva mesca in so članki notr, js to sam preletim, ne preberm, nimam časa. (F93)*). Večina intervjuvank je povedala, da koncepte socialnega dela uporabljajo spontano in nezavedno (*Sm že mal pozabla te koncepte, bi blo fajm spet mal prebrat, ker js sem go with the flow, pa bi potem mogoč vidla aha glej to pa sm uporabla. Marsikaj se uporablja, ampak ne veš, da uporabljaš. (F92)*), ena od njih pa je omenila, da nekaterih konceptov ne more v celoti uporabljati pri delu.

Večina svetovalnih delavk je delo iz perspektive moči izpostavilo kot velik prispevek socialnega dela h kakovostnejšemu delu v svetovalni službi vrtca. Polovica intervjuvanih je kot prispevek omenila reševanje težav na način soustvarjanja rešitev (*Predvsem pa to soustvarjanje skupinskih rešitev, se mi zdi, da smo tukej socialni delavci eni mojstri, da znamo vključiti vse udeležene, da so slišani vsi. (C269)*), dve pa vidita prednost izobrazbe socialnega dela v načinu celostnega pristopa pri soočanju s težavami. Prednosti izobrazbe socialnega delavca vidijo še v večji empatiji, drugačnem pogledu na situacije in težave, zmožnosti povezovanja različnih udeležencev v projektih podpore in pomoči ter pripravljenosti priskočiti na pomoč (*Js vidim razliko, mi se bomo notr v skupino, vse bomo pomagal, če je kadrovski manjko bomo šli v skupino, pomagala bom vzgojiteljici, bom voziček pelala. Če bom vidla, da je en otrok na stranišču pa kliče, bom šla tja, ne bom šla mimo. Ne bom sedela v oddelku pa neki zapisovala, ampak bom med njimi, se bom igrala, bom pomagala poligon postavit. Sm aktivna, ves čas. (F88)*). Ena od svetovalnih delavk je dejala, da ji zelo koristi znanje socialnega dela z družino, ki ga je pridobila tekom študija socialnega dela. Druga pa omenja, da je tekom študija socialnega dela pridobila širok spekter različnega znanja, ki ji koristi pri delu (*To, da imamo*

ogromno znanj. Imamo razpršeno znanje, ampak na toliko nivojih, da smo zelo hitro v neki rešitvi, ali pa vidimo neke stvari. (C98)), kar pa za zaposlitev v svetovalni službi kljub temu ni dovolj (So neke pomanjkljivosti, imam 48 izpitov, ki na koncu ne pomenijo nič. Smo fakulteta z največ izpiti, z ogromno znanja, tako pravnega kot splošnega, ampak potem pa moramo še vse to delat zraven in to se mi zdi zelo velika škoda. Si mlad študent, ki si želi delat, pa moreš potem še plačevati par tisoč več evrov za pridobitev nekih dodatnih znanj. To se mi zdi nesprejemljivo. (C108)).

Poleg znanja, ki so ga socialne delavke pridobile tekom študija, za delo v svetovalni službi potrebujejo še nekatera druga znanja. Ena od intervjuvanih je omenila, da je za delo v svetovalni službi v vrtcu potrebno znanje na različnih področjih dela (Res široko znanje je potrebno, na vseh področjih, so tut tolko različna odstopanja, od vedenjskih, razvojnih, podpore strokovnim delavkam, široko področje dela je in pol tut znanje na ta način mora biti zagotovljeno, oz. se je treba izobraževati. (E152)). Največkrat so svetovalne delavke omenile potrebo po znanju iz predšolske vzgoje, pedagoško andragoško znanje in znanja za delo z otroki s PP in različnimi primanjkljaji. Potrebujejo pa še znanja iz razvojne psihologije, različna pedagoška znanja, znanja iz realitetne in kognitivne terapije, znanja o različnih postopkih dela v svetovalni službi, različna znanja za individualno delo z otrokom ipd. Ena od svetovalnih delavk je omenila, da so ji v veliko pomoč pri sodelovanju z otroki bile praktične izkušnje iz dela v skupini, druga pa je omenila potrebo po znanju, kako se soočati s stresnimi situacijami in poskrbeti zase (Mogoče bolj to kako se s temi overloaded situacijami soočati, kako to uravnava, da še vedno si proaktiven, ampak ne da izgorevaš, poskrbet za sebe, ta plat men manjka. (F94)).

4.3 Inkluzija otrok s posebnimi potrebami v vrtec

Eno izmed področij dela svetovalnih delavk je tudi vključevanje otrok s PP v vrtec (Sicer pa bi rekla, da večinoma se v svojem delovnem času ukvarjam z otroki s posebnimi potrebami. (F5)). Intervjuvanke so navedle različne naloge v povezavi s tem. Največkrat so omenile, da je njihova naloga koordinirati in organizirati delo, ki se tiče vključevanja otrok s PP v vrtec, povezovanje različnih udeležencev v procesu pomoči, sodelovanje pri pripravi otroka in drugih udeležencev na vstop otroka s PP v vrtec in opravljanje različnih administrativnih del (Potem je vključeno administrativno delo, pisanje zapisnikov, urejanje osebne mape. To je takrat, ko otrok že ima posebne potrebe. (E82)). Omenile so še sodelovanje v postopku usmerjanja in pri pripravi individualnega načrta pomoči otroku ter organizacijo DSP.

Seveda pa je pomembna naloga pri inkluziji otrok s PP v vrtec samo sodelovanje z otroki. To največkrat poteka z opazovanjem otrok in s spremljanjem otroka in njegovega napredka čez leto (*Ko pa imamo nekatere otroke že usmerjene z zapisniki MDT (multidisciplinarnih timov) pa jih spremljam na določeno obdobje, preverjam z vzgojitelji napredek, pa preverim sodelovanje zunanjih sodelavcev, logoped, specialni pedagog. (A45)*). Delo prilagajajo posameznemu otroku in njegovim potrebam ter se poslužujejo različnih dejavnosti (*Če pa sem v skupini pa potem seveda lahko tudi učenje čustev in se otrok vključ zraven pa recimo imamo lutko ali pa žogo s čustvenimi izrazi, pa potem gre žoga okrog pa vsak pove kdaj je vesel. Če otrok ne more povedat pa to izrazi. Pa potem stisnemo lutko. Potem se recimo gremo igre gugalnice in na ta način vzpostavljamo stik z dlanmi in potem otroka vključimo v par. Se lažje posvetimo vključevanju tistega otroka konkretno, da mu pomagam. (E94)*). Svetovalne delavke so naštele še naslednje oblike sodelovanja: delo z otrokom v senzorni sobi, opravljanje pogovora ob prehodu v šolo, odpeljejo otroka na sprehod po vrtcu z namenom lažjega prilagajanja, predstavijo otroka strokovnim delavcem, pomagajo jim v različnih situacijah (*Seveda pa tudi kadar je potrebno, ponudim svojo prisotnost, kot spremstvo na prireditvah, sprehodih. (A96)*). Analiza rezultatov je pokazala, da individualno delo z otrokom poteka zelo različno. Svetovalne delavke največkrat sodelujejo z otroki, tako da obišejo skupino, dve sta omenili, da individualno sodelujeta z otrokom samo pred postopkom usmerjanja (*To je prej... predpriprava, preden pride postopek, takrat pomagamo tudi mi z našim individualnim delom, ni pa to naša primarna naloga. Je pa vedno v dogovoru s starši. Jaz imam tukaj soglasja. Tko je ponavadi, da tisti starši, ki rabijo še nekaj časa, da sprejmemo, da njihov otrok potrebuje pomoč, se dogovorimo, da bom enkrat na teden delala z njim, ob točno določenem dnevu in uri, zato ker mora biti rutina. In takrat potem jaz krepim njegova področja, poskušam se približati. (C130)*), ena pa je dejala, da ne opravlja individualnega dela z otrokom. Ena od intervjuvank je še omenila, da se občasno tudi vključi v DSP.

Delo z otroki s PP od svetovalnih delavk zahteva različna znanja in spretnosti. Najpogosteje je potrebno znanje o delu z otroki s PP (*Zagotovo je potrebno poznati kakšne so posebnosti in možnosti določenih primanjkljajev, kako delati s takšnimi otroci, kakšne pripomočke in prilagoditve potrebujejo... (A100)*). Omenile pa so še, da potrebujejo tudi znanje o strokovnjakih, ki delajo z otroki s PP in znanja za delo z otroki na posameznih področjih kurikulumu (*Potem pa ta znanja iz posameznih področij kurikula za vzgojiteljce. Se tam ven cilj vzame, pa potem, če so socialne veščine, gledamo določeno literaturo pa so lahko potem socialna igra, didaktična igra in potem otroka usmerjaš. Lahko iz samega kurikula vzameš*

kakšno dejavnost. Gre za znanja vzgojiteljic plus osnovna znanja iz področja specifik odstopanj. (E97)). Potrebno znanje pridobijo z izobraževanji in samoizobraževanji ter preko praktičnih izkušenj. Ena je tudi omenila, da je pri delu z otroki s PP potrebno preizkušanje različnih znanj.

Inkluzija otrok s PP v vrtec pa zahteva sodelovanje svetovalne delavke še z ostalimi drugimi pomembnimi udeleženi, kot so starši, strokovni delavci, zunanje institucije in vodstvo. Največkrat sodelujejo s starši in strokovnimi delavci z namenom zagotavljanja pomoči in podpore ter z zunanjimi institucijami, kot je npr. Center za zgodnjo obravnavo. Sodelovanje z drugimi pomembnimi udeleženi poteka preko MDT-jev, strokovnih skupin in v obliki raznih sestankov ter pogovorov. Svetovalne delavke pa so omenile še sodelovanje s spremljevalci otrok (*Potem kadar je spremljevalka določena je treba urediti zadeve, pri sistematizaciji spremljevalcev, informacije podati spremljevalcu in pri vključevanju v skupino sodelujem na začetku oz. po potrebi. (E84)*), pomoč vodstvu pri oblikovanju oddelkov, sodelovanje pri roditeljskih sestankih, imajo nalogo obveščanja in iskanja informacij, vodstvo seznanjajo s procesom dela, iščejo različne načine dela z otroki s PP in literaturo za druge udeležene ter sodelujejo pri izvedbi delavnic in izobraževanj.

Analiza rezultatov je pokazala, da je večina svetovalnih delavk po njihovem mnenju dovolj vključena v inkluzijo otrok s PP v vrtec. Nekaj svetovalnih delavk je omenilo, da večjo vključenost v inkluzijo ovirajo oz. onemogočajo previsoki normativi in prevelik obseg dela (*Lahko bi bila bolj, lahko bi z vsakim otrokom izvajala kakšno dejavnost, vendar na podlagi obsega ostalega dela svetovalne službe, to ne pride v poštev. (A106)*). Težave nastopijo tudi zaradi pomanjkanja izvajalcev DSP in prostorske stiske. Polovica intervjuvank je kot oviro izpostavila tudi to, da je inkluzija v določenih primerih nesmiselna, težave pa nastanejo tudi, ker starši težko sprejmejo posebnosti otroka in posledično zavračajo pomoč. Zaradi tega pa je pogosto v skupinah veliko spremljevalcev otrok, kar še dodatno otežuje delo (*In potem se dogaja, da imamo veliko število spremljevalcev otrok v samih oddelkih. V letošnjem letu je že 9 spremljevalcev. Kar pa dejansko ni najboljša rešitev, ampak tukej čakamo starše, da postopoma sprejmejo zaostanek otroka. V tem primeru je to vprašanje ali je ta rešitev dobra za otroka. (E63)*). Zaradi večjega obsega dela z otroki s PP zmanjka časa za delo z drugimi otroki oz. nadarjenimi (*Časovno gre včasih toliko pozornosti enemu otroku in potem včasih bolj mirne otroke nenamerno spregledamo. Pa potem z nadarjenimi otroci, tega področja dejansko za enkrat načrtno ne pokrivalo. (E107)*).

Da bi bila vključenost svetovalne delavke v inkluzijo otrok s PP v vrtec še boljša, intervjuvanke predlagajo naslednje rešitve: delitev dela (*Če bi bila bolj ustrezna sistemizacija delovnih mest in bi bile dve svetovalni delavki, na primer ena prav za inkluzijo otrok s PP in ostalih, več neposrednega dela, in druga za delo s starši, vodstvom, ostalo birokracijo. (A107)*), dodatno pomoč, dodatno znanje in zaposlitev vzgojitelja za zgodnjo obravnavo (*Rešitev vidim tut precej v tem, da bi imeli zaposlenega vzgojitelja za zgodnjo obravnavo. (D116)*).

4.4 Inkluzija otrok priseljencev v vrtec

Delo svetovalne delavke v vrtcu je tudi vključevanje v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec. Polovica svetovalnih delavk je povedala, da z otroki priseljenci občasno opravljajo individualno delo, kjer se izvajajo različne dejavnosti in učijo slovenski jezik (*Zdej pri nekaterih otrocih, ki so res težave z jezikom ali pa so prišli zadnje leto pred šolanjem, potem jim res pomagamo tako individualno, da z njimi vadimo proste jezikovne zapise, poimenovanja, da jim besedišče širimo in jačamo, ne moremo pa pokrit prav vse. (C158)*). Delo z otroki pa lahko poteka tudi v skupini oz. oddelku ali pa v manjših skupinah (*Kadar gre za manjkajoče besedišče, ko so tukaj težave, ravno tako v manjši skupini delamo, pa potem delamo te besedilne igre, razvijanje besednjaka. (E115)*). Svetovalne delavke se vključujejo v inkluzijo tudi tako, da pomagajo pri prevajanju, organizirajo tečaje slovenščine, izvajajo dejavnosti za otroke na temo sprejemanja različnosti, pripravljajo slikovno podporo za lažje učenje jezika ter naročajo knjige in pravljice v tujih jezikih. Poleg tega pa se tudi spremlja otrokov razvoj in opazuje možnosti za nastanek še drugih težav (*Da vidim, če je kognitivni razvoj tu res primeren. Kajti potem rabi samo še kakšno leto v šoli, mal dodatne strokovne pomoči in spodbude in je tak otroček čist lepo integriran in že tudi zna pravilno slovensko. Zdaj tam kje so težave pa gremo v usmerjanje. (C160)*). Pri vključevanju otrok priseljencev je pomembno, da se druge otroke pripravi na vstop priseljencev in da se prilagodi dejavnosti. Ena od svetovalnih delavk je povedala, da se otroci priseljenci vključijo v skupino tako kot ostali otroci (*Po navadi se otroci tujci tako kot ostali otroci vključijo v skupine. (C153)*), druga pa je omenila, da ni takšnih težav pri vključevanju otrok priseljencev v vrtec, saj se otroci pri nižji starosti sporazumevajo še na druge načine (*Ko so otroci še manjši se tut na druge načine povezujejo, sploh tam do 4 do 5, se otroci igrajo in ni takih težav. Se avtomatično učijo jezika. (E127)*). Ena od intervjuvank pa je še poudarila, da je treba otroku priseljencu dati čas, da se privadi na novo situacijo.

Za delo z otroki priseljenci so potrebna tudi nekatera znanja in spretnosti. Svetovalne delavke so najpogosteje omenile potrebo po znanju različnih jezikov. Večina svetovalnih delavk pri

sodelovanju z otroki priseljenci uporablja njihov jezik oz. se v njihovem jeziku poskusi naučiti vsaj nekaj osnovnih izrazov. Polovica intervjuvank za lažjo komunikacijo uporablja prevajalnike in slovarje, nekatere pa uporabijo še neverbalno komunikacijo (*Veliko stvari smo se pogovorili neverbalno, kot pridi, postavi se v kolono, umiti gremo roke, primemo stol in pokažemo nanj. Osnovne besede pa smo tudi narisali na papir, zraven zapisali slovenski in ukrajinski pojem. (A111)*) ter druge igrače in predmete (*Sem ugotovila, da igrače, lutke, predmeti so najboljša zadeva, nekaj kar je vidnega, otipljivega, kar lahko poimenuješ, otrok ti pove kako je to v njegovem jeziku in potem tut otroci to dost hitro ugotovijo kako so stvari. (C163)*). Pri delu z njimi je pomembna še empatija, spretnost prilagajanja različnim situacijam, znanje o različnih kulturah in znanje o vključevanju otrok priseljencev v vrtec. Ena od intervjuvank je omenila, da so ji v veliko pomoč osebne izkušnje drugih strokovnih delavcev, ki so bili v vlogi priseljenca (*Pa zlo velik mogoč, da izkoristim kakšnega strokovnega sodelavca, ki tut vem, da je tut sam imel podobno izkušnjo, da je bil priseljenc. Pa jih potem vključim mal pa da sami, ker oni najbolj to vejo, pomagat tut pri takšnih stvareh. Katere stvari so takrat mogoče najtežje, da na tist ne pozabimo pa jim pomagamo. (D133)*), druga pa pri delu s priseljenci poskuša izhajati iz njihovih občutkov in ob tem poudarja, da je treba biti brez predsodkov (*Že prvo je ta osebnotna konotacija, da nimaš predsodkov do tujcev in do jezikov, da tukaj ni stereotipov o starših, kulturi, o ničemer. Da gre tukaj res za otroke na drugi strani in da vidiš kako bi se znašel ti v nekem drugem svetu, kjer ne poznaš ničesar in kaj bi bilo tebi v pomoč in izhajam iz tega. (C161)*).

Del inkluzije otrok priseljencev v vrtec zajema tudi sodelovanje z drugimi pomembnimi udeleženi, kot so starši, strokovni delavci in zunanje institucije. Bistvena naloga svetovalnih delavcev je nudenje podpore in pomoči staršem in strokovnim delavcem. S starši sodelujejo tako, da jih vključujejo v dogajanje v vrtcu (*Včasih, ko vzgojitelce izvedejo dejavnosti v tujem jeziku, al pa predstavitev določene države, povabijo starše. Bolj pri začetni komunikaciji, pri jezikovnih težavah, pri določenih dejavnostih, ko predstavimo državo. Al pa js recimo v Youtubu poiščem kakšno zadevo v albanskem, makedonskem jeziku in potem to pripravimo skupaj z vzgojiteljicami v skupini. Drgač pa je predvsem ta dejavnost skupaj, da se povabi starše v skupino in se jim s tem da vedet, da so sprejeti. (E113)*), imajo z njimi pogovore, jih spodbujajo k učenju slovenščine doma, prevajajo različno gradivo v njihov jezik, prilagodijo vpisnico in sodelujejo pri organizaciji raznih tečajev. Za lažje komuniciranje s starši si svetovalne delavke pomagajo z uporabo prevajalnikov in slovarjev.

Svetovalne delavke sodelujejo še pri organizaciji delavnic in izobraževanj za strokovne delavce, posredujejo jim razno gradivo in literaturo za delo z otroki priseljenci (*Potem tudi, da imam veliko gradiva, ki sem ga posredovala strokovnim delavcem, da jih pošiljam tudi na ta dodatna strokovna izobraževanja, ko smo imeli. (D119)*). Ena od njih je omenila, da ima tudi vlogo pri zmanjševanju stereotipov in predsodkov pri strokovnih delavcih (*Mojo vlogo vidim tukaj tudi, da sodelujem pri razbijanju stereotipov pri strokovnih delavcih, da tut sami iščejo načine kako pomagat, kako vključevat, razvijat to multikulturalnost vpeljevati. Vemo, da je zdaj to preseljevanje trend, preseljevanje je vedno večje in mi se moramo prilagoditi temu. (D124)*).

Sodelovanje poteka tudi z različnimi zunanjimi institucijami, najpogosteje pri organizaciji tečajev za priseljence. Ena od intervjuvank pa je omenila, da so ji pri inkluziji otrok priseljencev v vrtec pomagali tudi študentje (*Plus študentke južno slovanskih jezikov so mi pomagale, sploh makedonski jezik, albanščina ne paše zraven, ampak bi blo tut fajn da bi mel koga. (F37)*).

Večina svetovalnih delavk v vrtcu meni, da so dovolj vključene v inkluzijo otrok priseljencev, polovica pa navaja možnost, da bi lahko bile vključene še bolj. Ena od svetovalnih delavk je opozorila, da inkluzija priseljencev v Sloveniji ni sistemsko urejena, druga pa meni, da bi vrtec kot celota moral narediti več na tem področju (*Ampak se mi zdi da na tem področju bomo tudi vrtec kot celota mogl še delat no. Sej smo začel, smo dost aktivni, ampak js mislim da tuki še mam rezerv in lahko naredimo še mnogo več. Tudi kar se tiče recimo kakšnih oblik neformalnih oblik s starši, smo razmišljaj kako ponudit tem staršem priseljencem kakšna tko neformalna srečanja, kako jih vključevati, tut oni rabijo, da vidijo da jih sprejemamo, da si želimo sodelovanja z njimi, da se tuki ustvari eno sodelovanje. (D135)*). Ena od njih je povedala, da je njena vključenost v inkluzijo večja na začetku, ob spoznavanju otroka in staršev. Pri inkluziji priseljencev se pogosto pojavi težava v komunikaciji, saj starši ne razumejo slovenskega jezika. Ena svetovalna delavka je ob tem povedala, da jo pri delu s priseljenci ovira tudi njeno pomanjkanje znanja tujih jezikov. Pri inkluziji priseljencev so omenile še naslednje ovire: pomanjkanje časa za delo s priseljenci, stereotipi in predsodki, ki se pojavljajo pri drugih udeleženi (Ja ovire so to kakšni stereotipi. Tut kakšni drugi starši so včasih tako mal zakaj pa je to treba, sej če so prišl sem se morjo prvo jezika naučit. To, da bi tut družba začela drugače gledat na te stvari. Predvsem rabimo veliko o tem govorit, ker so še določene tabu teme. (D136)), odsotnost tolmačev, nesodelovanje staršev, razlike v kulturi in to, da je s strani drugih zaposlenih premalo seznanjena o otrocih priseljencih (*Mogoče da zdej me nobeden kej poseben ne seznanja, ker včasih sm mela prav te sezname, keri so otroci, jih je blo tut 5 na skupino. (F131)*). Z omenjenimi ovirami, predvsem s težavami pri komunikaciji, se soočajo tako, da jim

pri prevajanju pomagajo sorojenci ali drugi (*Tako da velikrat si ti starši pomagajo z zaupno osebo, ker vemo da je lahko v vseh korakih, postopkih ta oseba zraven, če je ta izkazana s strani staršev kot zaupana vredna. In takrat si pomagamo na tak način. (C156)*). Za kakovostnejšo inkluzijo otrok priseljencev v vrtec pa so koristna tudi izobraževanja in dodatna znanja (*Kakšna znanja, js sem se vključila tut v izobraževanje letos, vključevanje priseljencev v vrtece in šole. Tko da smo mel v jeseni, tut tak priročnik smo dobil, kjer so različne ideje kako prek socialnih iger vstopat, tako da imam še neko dodatno literaturo. Mi je bilo dobro poslušat zgodbe teh priseljencev, to so starejši otroci, mladostniki, s kakšnimi občutki se srečujejo. Tako da potem tut lažje vzpostavljaš to empatijo s starši, njihovo razumevanje kako je, ko prideš v novo državo, in potem iz tega lažje razujem starše, kako pristopit glede jezika. To izobraževanje mi je sigurn doprineslo kakšne informacije pa tut priročnik smo dobil. (E126)*), ki lahko koristijo tudi pri razbijanju predsodkov in stereotipov o priseljencih (*In pa tut pri naših strokovnih delavcih so še vedno kakšna stereotipna prepričanja, o tem govorit, se izobraževat o tem, razvijat to empatičnost in pa predvsem to medkulturnost. Da ne bomo več tko se delili, ena narodnost. Tut vere, sej tuki ni samo jezik. Je tut sprejemanje drugačnih ver, kulture. (D138)*). Svetovalne delavke za še lažje premagovanje ovir, ki so povezane z inkluzijo otrok priseljencev, predlagajo pomoč tolmačev in prostovoljcev ter dodatne tečaje za učenje slovenskega jezika.

4.5 Delo svetovalne službe vrtca v času epidemije Covid-19

Epidemija Covid-19 je prinesla kar nekaj sprememb pri delu svetovalne delavke v vrtcu. Pri organizaciji dela vrtca in svetovalne službe se je upoštevalo smernice ministrstva, pri tem pa ena opozarja, da so te prihajale ob neprimernih trenutkih, kar je povzročilo potrebo po reorganizaciji dela v kratkem času (*Takrat je ministrstvo dalo razglas, mi smo se po tem ravnali, po teh okrožnicah ministerstva, ki so prihajali v tako neprimernih trenutkih, ob petkih popoldne, sobotah, da je bilo potem potrebno delo vrtca zorganizirat tudi v 24 urah na drugačen način. (C175)*). Svetovalne delavke so svoje delo opravljale od doma ali pa v vrtcu, v večini časa pa je potekalo na daljavo preko različnih komunikacijskih kanalov kot so Zoom, Microsoft Teams, telefon, e-pošta ipd. V vrtcu je bilo za določene otroke organizirano nujno varstvo in vzpostavil se je sistem mehurčkov, kar je onemogočalo prehajanje otrok in zaposlenih po skupinah. Kot so povedale nekatere svetovalne delavke, so kasneje v vrtec vključevali še druge otroke, še posebej so bili pozorni na otroke iz socialno ogroženih družin in otroke s PP (*Pri nekaterih primerih smo tut presodl, ker js par družin poznam, ki so v nespodbudnem okolju, socialno ogroženi, da nimajo niti hrane, niti primernih okoliščin, svoj prostor, da je to ena soba kjer je 4 članska družina, popolnoma neurejeno, tut prehrano, pa smo kr rekl naj jih pripeljejo.*

Januarja pa smo začel tut nazaj klicat starše otrok s posebnimi potrebami, da smo pol začel DSP izvajati. (F139)). Dve svetovalni delavki sta povedali, da sta v času epidemije imeli več časa za urejanje administrativnega dela, ena od njiju pa je veliko časa namenila tudi lastnemu izobraževanju. Druga intervjuvanka je omenila, da je med epidemijo tudi nadomeščala strokovne delavke v skupini. Nekatere intervjuvanke so izpostavile uporabo mask med njihovim delom, kar je zelo oteževalo delo z otroki (*Maske smo tut mel določen čas, pol pa jih tut nismo meli. Je kr težko delat z masko z otrokom, ker je tut glasovno, otroci nas tut gledajo, nismo se slišal, te maske so otežile komunikacijo v predšolskem obdobju definitivno.* (E140)). Ena od njih je kot zelo neprijetno nalogo med epidemijo omenila tudi preverjanje dokazil o cepljenju in prebolelosti.

Polovica intervjuvank je v času epidemije imela veliko manj ali skoraj nič neposrednega stika in dela z otroki (*Jaz kot svetovalni delavec nisem. Kot svetovalna delavka nisem imela stika z otroci na daljavo.* (B119)), dve pa sta omenili, da sta stik z otroki imeli na daljavo (*Z otroci sem imela stik, prek telefona, sem jih videla preko kamere, ampak to je to. Ni osebnega stika.* (C184)). Vse svetovalne delavke so za otroke pripravljale različno gradivo, ideje, voščilnice, dejavnosti ipd. (*...zato sem kot del tega pripravljala članke, vaje, video predstavitve za delo z otroki doma, ideje kaj početi in to objavljala na družabne medije oziroma vrtčevsko spletno stran.* (A131)). Ena od intervjuvanih je sodelovala tudi preko Zooma pri izvajanju različnih dejavnosti v živo (*Da smo prek Zooma prebral tut eno zgodbico. Zraven pa smo imel še veterinarja, pobarvanke, origamije. So ble 4 skupine takrat vključene prek Zooma, v povprečju 10 otrok od doma v živo, ostali pa so posnetke pol pogledi, so bli tut na Youtube.* (F143)). Sodelovanje z otroki je, v kolikor je bilo to dovoljeno, potekalo na individualen način, preko obiskov v skupini ali pa z delom v manjših skupinah. Nekatere so izpostavile, da je delo z otroki med epidemijo predvsem zajemalo delo z otroki s PP (*S tem da posebno skrb smo nakazali v tistem obdobju otrokom s posebnimi potrebami, ker so se nam zdeli po tej stopnji tudi ranljivi. To je bil naš interni dogovor. To niso bile smernice, ni bilo navodilo.* (C222)). Ena od intervjuvank je organizirala tudi izvajanje DSP-ja na daljavo.

Sodelovanje z drugimi pomembnimi udeleženi, kot so starši, strokovni delavci in zunanje institucije, je potekalo tudi v času epidemije. Ena od intervjuvank je povedala, da so na daljavo tekli vsi MDT-ji (*Tudi vsi multidisciplinarni timi so potekali preko videoklicev, vse zadeve so tekle, ampak na daljavo.* (C196)). Sodelovanje in vsa komunikacija med starši in svetovalno delavko je med epidemijo potekalo na daljavo. Intervjuvanke so naštele različne načine sodelovanja s starši: nudenje pomoči pri administrativnih zadevah, izvajanje predavanj na

daljavo, predstavitev svetovalne službe staršem, srečanje za starše otrok, ki so odhajali v šolo, opravljanje vpisov na daljavo, obveščanje in informiranje o pomembnih zadevah, sodelovanje preko strokovnih skupin, pripravljane različnega gradiva, smernic, napotkov ipd. Vse intervjuvane socialne delavke so bile na voljo za nudenje podpore in pomoči, v kolikor so starši to potrebovali in želeli. Predvsem pa je sodelovanje potekalo s starši otrok s PP. Dve svetovalni delavki sta pri sodelovanju s starši na daljavo izpostavili pomanjkanje osebnega stika (*Ampak ni to fajn blo, osebno je čist drugo. Tut starši so bli bolj v krču. Velik je blo spraševanja pa pogovora, ampak vseen ni isto. (F146)*), ena pa je opazila, da je nekaterim staršem bil takšen način sodelovanja boljši. Nekateri starši pa stika v času epidemije niso želeli vzpostavljati.

Sodelovanje s strokovnimi delavci je potekalo na daljavo ali pa osebno. Svetovalne delavke so za njih pripravljale različno gradivo, delavnice in predavanja, imeli pa so tudi sestanke, kolegije, izobraževanja in druge aktivnosti na daljavo. Svetovalne delavke pa so v času epidemije poskrbele tudi za pomoč in podporo strokovnim delavcem.

Med epidemijo so se pojavile tudi različne stiske, tako pri starših kot tudi pri otrocih. Najpogosteje je bila izpostavljena težava z varstvom otroka, saj so bili vrtci zaprti oz. je bilo varstvo omogočeno le za nekatere otroke (*Stiske so bile pri starših, ki niso bili upravičeni do nujnega varstva pa so vseeno hodili v službo. (A141)*). Ena od svetovalnih delavk je izpostavila, da je bilo staršem zahtevnejših otrok še toliko težje (*Si pa vido, da mogoče tut pri starših, da jim je blo težko v teh obdobjih bit doma, sploh s temi zahtevnimi otroki. (F167)*). Ker so bili otroci doma, je posledično nastala težava prepletanja družinskega in poklicnega življenja (*Tut to, da je zlo težko zagotovit doma, ker se en šola na daljavo, drug vrtčevski otrok, ki tut rabi veliko pozornosti, oni pa delajo od doma. In je bilo v enem momentu že vsega preveč in so potem klical, kdaj se bo odprl, ali lahko vseeno pripeljejo otroka. To so ble tut stiske, da jim je blo kr naenkrat vsega tega preveč. So mel službo pa delo od doma so bli itak pod presijo, pol pa še otroci doma. (F159)*). Svetovalne delavke so poročale, da je epidemija povzročila poglobljanje težav v nekaterih družinah, zato so se pojavile različne stiske, kot so nasilje, razpadi družin, finančne težave ipd. (*Pri nekaterih je prišlo do razhodov, razpadov družine, razvez. Pri nekaterih je zabrbotalo neki družga ven, je bilo kakšno nasilje prisotno. Tko da čist različne stvari. (C198)*). Omenile so še, da je pri starših bil prisoten strah pred stiki in težava je nastajala zaradi pomanjkanja računalniške opreme. Na drugi strani pa je ena od svetovalnih delavk izpostavila, da je bil čas epidemije za nekatere družine priložnost za krepitev družinskih odnosov (*Ampak tudi tko, vse družine niso potrebovale naše pomoči, nekaterim družinam je*

bilo doma čist lepo in to moramo si tudi priznat, da so izkoristili nekateri starši ta čas kot dragoceno darilo, da so bili z družino. (C186)).

Svetovalne delavke so opazale, da je epidemija na predšolske otroke različno vplivala. Večina socialnih delavk je povedala, da pri nekaterih otrocih niso zaznale posebnih težav in posledic zaradi epidemije, pri nekaterih je ena od intervjuvanih opazila celo napredek. Nekateri otroci so se vrnitve tudi zelo razveselili. Eno od svetovalnih delavk je zmotilo, kako so otroci v igro vključevali epidemijo. V večini so izpostavile, da sta otrokom v času epidemije manjkali predvsem družba in socializacija, kar se je pri nekaterih kazalo skozi slabše socialne veščine (*Pri socialnih veščinah se je poznalo. Ni blo ne glave ne pete, razturani so bli. Niso se znali igrat, pa kr neki bi tekl. (B124)*). Ena od intervjuvanih je povedala, da so otrokom manjkale tudi različne aktivnosti, kot so plavanje, izleti ipd. Dve sta omenili, da so bili otroci v času epidemije bolj izpostavljeni različnim tehnologijam. Polovica svetovalnih delavk je pri nekaterih otrocih opazila stisko in težave ob vrnitvi v vrtec, kot so težave s prilagajanjem in ponovnim vzpostavljanjem rutine, težave s pozornostjo, nazadovanje otrok ipd. Dve sta dodali, da so se otroci zmožni hitro prilagoditi in vrniti v rutino ter tako prebresti manjše težave. Ena od intervjuvank je omenila, da je epidemija imela nekoliko večji negativni vpliv na otroke, ki so odhajali v šolo, kot pa na tiste najmlajše, prav tako pa so imeli več težav otroci s PP. Ena od intervjuvanih socialnih delavk je po epidemiji opazila porast odstopanj in posebnih potreb, druga pa je poudarila, da se bodo posledice epidemije pri otrocih pokazale šele čez čas.

Stiske, ki so se pojavile pri otrocih in starših v času epidemije so reševali tako, da so nekaterim omogočili brezplačno hrano, otroke povabili in ponovno vključevali v vrtec (*Sej mi pol tut rečemo bol pomembno je, da je otrok v vrtcu in pol smo tut sami to predvidel in smo jih začel povabit nazaj, da lahko pridejo, da so te stiske olajšale. (F160)*), nudili pomoč in podporo, pošiljali gradivo in skupaj iskali načine kako olajšati težave. Trudili so se vzpostavljati način dela v skupini kot je bil pred epidemijo in pomagali otrokom se ponovno vračati v rutino.

Socialne delavke zaposlene v svetovalni službi vrtca imajo o organizaciji svetovalnega dela in njegovi kakovosti v epidemiji različno mnenje. Ena od svetovalnih delavk je dejala, da je bila kot svetovalna delavka v času epidemije dovolj vključena v proces dela, druga pa opozarja, da so jih vrtci oz. vodstvo premalo vključevali (*Ko smo se mal pogovarjale s še drugimi svetovalnimi delavkami, ko smo v tem aktivu, nič niso bile vključene, niti niso smele. To je tut zlo odvisn od vodstva, kako vid svetovalno službo in njeno vlogo. Tko da so ble različne prakse po različnih vrtcih. (D153)*). Ena svetovalna delavka je še izpostavila, da je bilo delo svetovalne

službe v času epidemije slabo načrtovano in organizirano, vrtec oz. svetovalni delavec pa se je do določene mere tudi sam odločal o načinu dela. Ob tem pa je omenila, da ji je reorganizacija dela oz. delo na domu povzročalo težave, saj se je delo prepletalo z osebnim življenjem. Ena od intervjuvanih pa je povedala, da ji je pri soočanju z novonastalo situacijo pomagalo izobraževanje.

Da bi delo vrtca in svetovalne službe v času epidemije bilo še boljše, bi svetovalne delavke potrebovale več znanja o digitalni tehnologiji, družinam pa bi bilo potrebno priskrbeti računalniško opremo. Ena od intervjuvanih je tudi izpostavila, da bi svetovalno delo v času epidemije moralo biti organizirano tako, da bi se z družinami vzpostavljalo več stika in se jim nudilo več podpore in pomoči.

5. RAZPRAVA

V tem poglavju na podlagi zapisanih rezultatov odgovarjam na zastavljena raziskovalna vprašanja in ugotovitve povezujem s teoretičnimi izhodišči.

Kako poteka delo svetovalne delavke zaposlene v vrtcu in s kakšnimi ovirami se sooča?

Temeljni dokument za svetovalno delo v vrtcu ali šoli so Programske smernice za delo svetovalne službe, ki so bile potrjene na Strokovnem svetu Republike Slovenija za splošno izobraževanje leta 1999 (Gregorčič Mrvar in Šarić, 2018), ki jih pri svojem delu upoštevajo tudi intervjuvane socialne delavke. Socialne delavke svoje delo v večini povezujejo s koordinacijo, z organizacijo, evalvacijo in načrtovanjem dela. Čačinovič Vogrinčič, idr. (2008) v Programskih smernicah navajajo dejavnost načrtovanja in evalvacije kot eno izmed treh osnovnih vrst dejavnosti v svetovalni službi vrtca.

V Programskih smernicah so zapisana osnovna področja svetovalnega dela v vrtcu: svetovalno delo z otroki, z vzgojitelji in njihovimi pomočniki, s starši ter sodelovanje z vodstvom vrtca in zunanjimi ustanovami (Bezić, 2006; Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Prvo področje je svetovalno delo z otroki. Slednje lahko poteka neposredno ali posredno, preko sodelovanja z drugimi pomembnimi udeleženi v projektih podpore in pomoči. Neposredno delo zajema izvajanje kurativnih in preventivnih dejavnosti, pri tem pa ena izpostavlja, da ji za slednje pogosto zmanjka časa. Svetovalni delavci v raziskavi (Malešević, 2018) ocenjujejo razvojno-preventivne dejavnosti kot ključne pri delu z otroki, a prav tako opozarjajo, da je izvajanje teh ogroženo zaradi obsega drugih nalog. Kot so poročale socialne delavke, sodelovanje z otroki najpogosteje poteka preko dela v skupini in preko individualnega dela z otrokom, kar navajajo tudi Čačinovič Vogrinčič, idr. (2008).

Berg in Steiner (2003) ter Geldard in Geldard (2008) opisujejo različne načine, tehnike, ustvarjalne medije in aktivnosti, ki so lahko v pomoč pri delu z otroki, npr. pripovedovanje zgodb, uporaba ročnik lutk in igrač, risanje, igra, uporaba peska itd. Podobnih aktivnosti se poslužujejo tudi svetovalne delavke v raziskavi, naštele so: učenje, risanje, izkustveno učenje, pripovedovanje, demonstracije, pogovor, uporabo igrač, mediacijo, poslušanje, uporabo neverbalne komunikacije, spremljanje otrok, preusmerjanje pozornosti in vključevanje živali v delo. Rezultati raziskave so pokazali, da sta najpogostejši obliki sodelovanja z otroki opazovanje in igra. Pri tem dve socialni delavki poudarjata, da je način dela treba prilagajati posameznemu otroku, njegovim potrebam in težavam. Tudi Gabrovec (2015) navaja, da

svetovalne delavke svoje pristope in oblike dela prilagajajo posameznemu otroku, družini, ter določenim situacijam in stiskam.

Pri delu z otroki so potrebna različna znanja in spretnosti. Socialne delavke so izpostavile, da predvsem potrebujejo znanje iz predšolske vzgoje in znanje razvojne psihologije. Openshaw (2008) poudarja, da svetovalni delavec potrebuje znanje o otrokovem razvoju, poznati pa mora tudi težave, ki so značilne za določeno starostno obdobje otroka. Kot koristna znanja pri delu z otroki so svetovalne delavke v raziskavi navedle še realitetno terapijo, tehnike sproščanja, znanja socialnega dela, integracijo refleksov ipd. Pri tem pa socialne delavke poudarjajo potrebo po prilagajanju znanja in spretnosti otrokovim značilnostim, njegovim potrebam in potrebam skupine ter različnim spremembam, ki se dogajajo v družbi. To lahko povežemo s konceptom izvirnega delovnega projekta pomoči, ki ga poznamo v socialnem delu. Projekti pomoči so izvirni, saj so oblikovani za vsakega uporabnika posebej. Upoštevajo se torej značilnosti in posebnosti vseh udeležениh v proces pomoči ter se na podlagi teh skupaj z uporabniki soustvari nove možnosti (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina 2008).

Svetovalne delavke so omenile tudi nekatere težave, s katerimi se soočajo pri delu z otroki, npr. občutek nemoči, ko otroku ne zmorejo pomagati, težke izkušnje, ki jih doživljajo otroci, pomanjkanje znanja za delo z otroki in načrtno opazovanje otroka. Ena od intervjuvanih socialnih delavk je dodala, da ji je težko, ker od otrok ne dobi povratnih informacij o učinkovitosti procesa pomoči.

Za kakovostno podporo in pomoč otrokom ni pomembno le področje dela z otroki, ampak je potrebno delo še na vseh ostalih področjih. Socialne delavke v raziskavi torej sodelujejo s starši, vzgojitelji in njihovimi pomočniki, vodstvom in zunanji institucijami. Sodelovanje z njimi po navadi poteka v obliki strokovnih skupin ali pa MDT-jev. Za ustrezno načrtovanje pomoči in oblikovanje podpore otroku je ključen interdisciplinarni pristop, kar pomeni, da svetovalni delavec sodeluje z različnimi drugimi strokovnimi profili znotraj vrtca, povezuje pa se tudi z zunanji institucijami (Čačinovič Vogrinčič, idr. 2008; Gabrovec, 2015). Svetovalne delavke v raziskavi vidijo prispevek v sodelovanju z različnimi drugimi pomembnimi udeleženi predvsem v tem, da lahko le skupaj omogočijo celostni pristop in s tem zagotovijo optimalni razvoj otroka. Še posebej pomembno vlogo pri tem imajo starši, saj otroka poznajo iz domačega okolja, ob tem pa se skozi sodelovanje tudi sami učijo in razvijajo ustreznejše strategije vzgoje. Gabrovec (2015) navaja, da je vključevanje staršev in otrokove družine v procese pomoči in podpore pomembno, saj dobro poznajo otroka in njegovo čustvovanje. Ob tem pa kot del

otrokovega socialnega okolja vplivajo na njegovo sposobnost zavedanja ter izražanja njegovih občutkov in čustev (prav tam). Sodelovanje s starši, kot kažejo rezultati raziskave, najpogosteje poteka v obliki pogovorov in sestankov, kjer gre predvsem za nudenje podpore in pomoči. Sodelovanje z njimi poteka še ob vpisih in izpisih otrok, svetovalne delavke pa za starše organizirajo tudi razna izobraževanja ali predavanja na različne tematike ter jim priskrbijo potrebno literaturo. Polovica intervjuvanih svetovalnih delavk je ob tem izpostavila, da največ časa nameni sodelovanju s starši otrok, ki imajo posebne potrebe.

Pri delu s starši se pojavljajo tudi različne ovire in težave. Najpogosteje izpostavljena ovira je to, da starši nimajo uvida v težave svojega otroka, zato posledično težko sprejmejo zanj ustrezno pomoč. Menim, da z dolgotrajnim zavračanjem pomoči izgubljam dragocen čas, ki bi ga lahko namenili v korist otroku. Ravno zaradi tega je nudenje podpore in pomoči staršem v takšnih situacijah še toliko bolj potrebno in pomembno. Na tem mestu je lahko v veliko korist znanje socialnega dela z družino in delo na dveh ravneh, kjer družinski člani skupaj s svetovalno delavko v procesu podpore in pomoči soustvarjajo rešitev za konkreten problem, ob tem pa jim svetovalna delavka nudi podporo in pomoč za spremembe v odnosih, ki jih družina potrebuje (Čaćinovič Vogrinčič in Mešl, 2019). Kot oviro so svetovalne delavke omenile še raznolikost staršev in s tem potrebo po spretnem zbiranju strategij in načina dela z njimi, potrebo po veliko usmerjanja in vodenja staršev pri vzgoji otrok, ena od socialnih delavk pa vidi težavo v tem, da starši ne razrešujejo težav najprej z vzgojiteljicami, ampak se takoj obrnejo na vodstvo.

Naslednje pomembno področje dejavnosti svetovalne službe je sodelovanje s strokovnimi delavci. Sodelovanje socialnih delavk z vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev najpogosteje poteka v obliki pogovorov in sestankov, ob nudenju podpore in pomoči, pri pisanju poročil, pri iskanju rešitev ob različnih težavah ipd. Kot so povedale socialne delavke, strokovni delavci k soustvarjanju rešitev pomembno prispevajo predvsem s svojim strokovnim znanjem. Dve svetovalni delavki sta omenili še izvajanje raznih projektov v sodelovanju s strokovnimi delavci. Ena od nalog svetovalnih delavk pa je tudi nudenje pomoči strokovnim delavkam pri načrtovanju in izvajanju različnih sestankov s starši. O sodelovanju pri načrtovanju govornih ur, roditeljskih sestankov in drugih oblik sodelovanja vrtca s starši pišejo tudi Čaćinovič Vogrinčič idr. (2008). Čaćinovič Vogrinčič idr. (2008) dodajajo, da svetovalna delavka sodeluje še pri strokovnem izobraževanju in usposabljanju vzgojiteljev in njihovih pomočnikov. To je potrdila tudi večina svetovalnih delavk v moji raziskavi, saj za strokovne delavke pripravljajo razna izobraževanja, delavnice in gradivo na različne pomembne tematike. Oblike sodelovanja, ki so jih omenile svetovalne delavke, so še aktivni in pedagoške konference, ter hospitacije v

skupinah z namenom izboljšanja strokovnega dela vzgojiteljskega para. Za učinkovito pomoč otroku pa je pomembno še sodelovanje z drugimi strokovnimi delavci, kot so logopedinja, specialna pedagoginja, druga svetovalna delavka itd. Sodelovanje z njimi poteka ob načrtovanju dela, preko izvajanja in načrtovanja preventivnih dejavnosti, raznih izobraževanj, sestankov, pri pisanju poročil ipd.

Za celostni pristop svetovalnega dela je pomembno, da svetovalna delavka sodeluje z vodstvom vrtca (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Njihovo medsebojno sodelovanje poteka ob načrtovanju dela, pri administrativnem delu in izmenjavanju različnih informacij. Socialne delavke k temu dodajajo še druge oblike sodelovanja, kot so strokovni timi, kolegiji, aktivni in pedagoški zbori, kjer poteka evalvacija in načrtovanje dela. Tudi Čačinovič Vogrinčič idr. (2008) opisujejo sodelovanje svetovalne službe z vodstvom pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji vsakdanjega življenja in dela v vrtcu.

Za uresničevanje načela strokovne avtonomnosti, celostnega in interdisciplinarnega pristopa je ključno sodelovanje svetovalne službe s strokovnimi delavci zunanjih institucij, kot so: mobilni defektolog, strokovni delavci iz centra za socialno delo, vzgojne posvetovalnice, svetovalnega centra, zdravstvenih domov, vzgojno-izobraževalnega zavoda za vzgojo in izobraževanje otrok s PP itd. (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Tudi sodelovanje svetovalnih delavk, ki so sodelovale v raziskavi, najpogosteje poteka z zdravstvenimi domovi, šolami, centri za zgodnjo obravnavo, policijo, centri za socialno delo in ambulanto za avtizem. Zunanje institucije, kot so povedale svetovalne delavke, poskrbijo za optimalni razvoj otroka, skrbijo za zaščito otrok in družine v različnih ogrožajočih situacijah in prispevajo svoje strokovno znanje. Nekatere so dodale še sodelovanje s fakultetami, študenti in pedagoškim inštitutom. Omenjene pa so bile tudi nekatere druge zunanje institucije, npr. nevladne organizacije, regijski aktiv svetovalnih delavk, SVIZ, Zavod RS za šolstvo. Poleg prej omenjena prispevka zunanjih institucij so svetovalne delavke omenile še naslednje razloge sodelovanja: načrtovanje dela in projektov, organizacija delavnic za starše in administrativno delo (npr. pisanje poročil).

Svetovalne delavke se pri svojem delu soočajo tudi z različnimi ovirami. Najpogosteje so izpostavile povečan obseg administrativnega dela, preobremenjenost in pomanjkanje časa. Opozarjajo pa tudi na veliko število otrok s PP in previsoke normative. K spisku ovir so svetovalne delavke dodale še pomanjkanje možnosti za pogovor s sodelavci, občutek nemoči in različne težke situacije, v katerih se znajdejo otroci in družine. Da bi bilo soočanje s temi ovirami lažje, bi svetovalne delavke potrebovale organizirane intervizije ali supervizije,

dodaten kader in s tem porazdelitev dela. Potrebni bi bilo več izobraževanj na različne tematike (npr. kako se soočiti z lastnimi čustvi pri delu, kako ravnati v določenih situacijah), znižanje normativov ter manj administrativnega dela in drugih nalog.

Kakšen je prispevek socialnega dela v svetovalni službi v vrtcu?

Socialno delo v svetovalno službo doprinese različne koncepte in pristope, na katere se lahko svetovalna delavka opre pri svojem delu. Predvsem so v ospredju koncept delovnega odnosa in njegovi elementi, koncept izvirnega delovnega projekta pomoči ter koncept soustvarjanja (Mlinarič, 2017). Do podobnih ugotovitev sem prišla tudi v svoji raziskavi. Vse svetovalne delavke pri svojem delu uporabljajo koncept delovnega odnosa in njegove elemente, pri tem je najpogosteje bilo izpostavljeno delo iz perspektive moči, omenjena je bila tudi etika udeležnosti. Socialne delavke so izpostavile še uporabo koncepta soustvarjanja, katerega nekatere vidijo kot pomemben prispevek socialnega dela h kakovostnejšemu delu v svetovalni službi. Kot navaja Čačinovič Vogrinčič (2020) koncept soustvarjanja poveže vse udeležene v procesu podpore in pomoči na način delovnega odnosa, tako da se sliši glas vsakega posameznika, še posebej pa glas otroka. S soustvarjanjem se ustvarijo okoliščine, ki omogočajo, da se odrasli pridružijo otroku kot ekspertu iz izkušenj (prav tam). Večina socialnih delavk je kot velik prispevek socialnega dela izpostavila še delo iz perspektive moči, ki nas, kot pravi Čačinovič Vogrinčič (2011), usmerja v iskanje uporabnikovih virov, moči, želja in zelenih izidov. Nekatere socialne delavke koncepte in znanja socialnega dela uporabljajo nezavedno in spontano. Da se »metode in koncepti socialnega dela subtilno prikradejo v proces dela tako, da sogovornice sploh ne vedo več, da delajo v skladu z njimi« ugotavlja tudi Mlinarič (2017, str. 49).

Koristne spretnosti za delo v svetovalni službi vrtca, ki so jih svetovalne delavke pridobile tekom študija socialnega dela, so še zmožnost dobrega timskega sodelovanja, izogibanje predsodkom in stereotipom, uporaba systemske teorije ter celostni pristop k reševanju težav. Prednosti izobrazbe socialnega dela vidijo še v zmožnosti povezovanja udeležencev v projektih podpore in pomoči, v pripravljenosti priskočiti na pomoč, v večji empatiji ter v drugačnem pogledu na situacije in težave. Ena izmed intervjuvanih svetovalnih delavk je izpostavila, da ji pri delu zelo koristi znanje socialnega dela z družino, ki ga je pridobila tekom študija. Menim, da je znanje socialnega dela z družino, še posebej pomembno pri delu s starši otrok, ki imajo posebne potrebe. Gabrovec (2015) navaja, da je odnos in sodelovanje z družino, ključni dejavnik podpore pri načrtovanju pomoči otroku v vrtcu. Vzpostavitev delovnega odnosa z

družino je pomemben prispevek socialnega dela z družino v svetovalnem delu (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2013).

Mlinarič (2017) in Drenik Kropivšek (2021) navajata še nekatere pomanjkljivosti študija socialnega dela, npr. pomanjkanje znanja o predšolski vzgoji in vedenjskih težavah, pomanjkanje pedagoškega znanja ter pomanjkanje znanja iz področja razvojne psihologije. Potrebno bi bilo še znanje za delo z otroki s PP in različnimi primanjkljaji. Tudi socialne delavke v moji raziskavi so najpogosteje izpostavile potrebo po znanju iz predšolske vzgoje, pedagoško andragoško znanje in znanje za delo z otroki s PP in različnimi primanjkljaji.

Glede na ugotovitve menim, da študij socialnega dela dokaj dobro opremi študenta za delo v svetovalni službi vrtca. Ponudi nam široko paleto znanja na različnih področjih in nas opremi za delo z različnimi uporabniškimi sistemi.

Kako je svetovalna delavka vključena v inkluzijo otrok s posebnimi potrebami in otrok priseljencev v vrtec?

Pomembno področje svetovalnega dela v vrtcu je vključevanje otrok s PP in različnimi primanjkljaji. Naloge svetovalnih delavk so koordinacija in organizacija dela, povezovanje različnih udeležencev v procesu pomoči ter sodelovanje pri pripravi otroka in drugih udeležencev na vstop otroka s PP v vrtec. Socialne delavke opravljajo različna administrativna dela, ki vključujejo urejanje osebnih map, pisanje zapisnikov in pripravljane poročil. Omenile so še sodelovanje v postopku usmerjanja in pri pripravi individualnega načrta pomoči, pomagajo pa tudi pri organizaciji DSP. Tudi Samec (2010) v svoji raziskavi ugotavlja, da so vodenje osebne mape otroka, usklajevanje dela z mobilnim specialnim pedagogom in sodelovanje pri pripravi individualiziranega programa najpogostejše naloge svetovalne delavke.

Ena od nalog svetovalne delavke pri inkluziji otrok s PP v vrtec je neposredno delo z otrokom. Rezultati raziskave so pokazali, da delo z otroki s PP najpogosteje poteka v skupini preko opazovanja otrok. Menim, da ima opazovanje otrok pomembno vlogo pri zgodnjem odkrivanju primanjkljajev, kar je, kot pišejo Lerner, Lowenthal in Egan (2003) ena izmed ključnih nalog pri delu z otroki s PP. Prav tako je pogosta naloga pri delu z otroki s PP spremljanje otroka in njegovega napredka tekom leta. Socialne delavke sodelujejo tudi pri različnih skupinskih dejavnostih, kot so npr. razne socialne igre. Individualnega dela se svetovalne delavke poslužujejo le redko in na različne načine. Ena od intervjuvanih socialnih delavk krepi posameznega otroka preko individualnih aktivnosti v skupini, dve pa izvajata individualno

pomoč samo pred postopkom usmerjanja (npr. uporaba likovnih tehnik, grafomotorične vaje, vaje za ravnotežje ipd.). Nekatere socialne delavke so dejale, da je njihovo sodelovanje z otroki bolj v posredni obliki, preko sodelovanja s starši, vzgojitelji in zunanjimi institucijami. Socialne delavke so naštele še naslednje načine sodelovanja z otroki: z otrokom sodelujejo v senzorni sobi, opravljajo z njimi pogovore ob prehodu v šolo, jim pomagajo v različnih situacijah (npr. spremstvo na sprehodih ali v gledališče), odpeljejo otroka na sprehod po vrtcu z namenom lažjega prilagajanja na novo okolje in predstavijo otroka strokovnim delavcem, ki bodo v stiku z njim.

Delo z otroki s PP od svetovalnih delavk zahteva širok spekter znanj, ki se navezuje na delo z otroki s PP (npr. značilnosti posameznih težav, način dela, potrebne prilagoditve), potrebno pa je tudi znanje o strokovnjakih, ki nudijo pomoč otrokom s PP. Potrebno znanje socialne delavke pridobijo z izobraževanji in s samoizobraževanji ter preko praktičnih izkušenj.

Svetovalne delavke pri vključevanju v inkluzijo otrok s PP sodelujejo še s starši, s strokovnimi delavci, z zunanjimi institucijami (predvsem s Centrom za zgodnjo obravnavo) in z vodstvom. Soustvarjanje rešitev za optimalni razvoj otroka poteka preko MDT-jev, strokovnih skupin, sestankov in pogovorov, saj je, kot navaja Samec (2010), vključevanje otrok s PP v vrtec najbolj uspešno s timskim delom strokovne skupine. Ugotovitve raziskave so pokazale, da sodelovanje s starši najpogosteje poteka z namenom nudenja podpore in pomoči. Svetovalni delavec staršem, ki imajo otroka s PP, predstavlja ključen vir podpore. Starše je v tem primeru treba naučiti, kako živeti z otrokom, ki ima posebne potrebe, kako se s tem soočiti in kako otroku pomagati. Svetovalni delavci staršem tudi ponujajo različne oblike izobraževanja in svetovanja v zvezi s težavami njihovega otroka. Ob tem jih še usmerjajo in jim svetujejo pri iskanju druge strokovne pomoči (Čas, Kastelic in Šter, 2003; Openshaw, 2008; Samec, 2010). Čas, Kastelic in Šter (2003) ter Samec (2010) pišejo, da svetovalni delavci v procesih podpore in pomoči otrokom s PP nudijo svetovanje, strokovno podporo in pomoč tudi vzgojiteljem in njihovim pomočnikom, kar so potrdile tudi socialne delavke v raziskavi. Ob tem poteka še sodelovanje s spremljevalci otrok in z vodstvom pri oblikovanju oddelkov in ob seznanjanju s procesom dela. Svetovalne delavke v raziskavi pa so omenile še nekatere naloge, ki se dotikajo sodelovanja z drugimi udeleženi, npr. sodelovanje pri roditeljskih sestankih, obveščanje in iskanje informacij, iskanje različnih načinov dela z otroki s PP in literature, sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju različnih delavnic in izobraževanj.

Večina intervjuvanih socialnih delavk meni, da so kot svetovalne delavke dovolj vključene v inkluzijo otrok s PP. Pri tem nekatere dodajajo, da jim večjo vključenost ovirajo previsoki normativi in prevelik obseg dela. Da bi bila vključenost svetovalnih delavk v inkluzijo otrok s PP še boljša, intervjuvanke predlagajo naslednje rešitve: dodatno pomoč, dodatno znanje, delitev dela in zaposlitev vzgojitelja za zgodnjo obravnavo. Zaradi velikega števila otrok s PP in s tem povečanega obsega dela na temu področju, nekaterim primanjkuje časa za delo z drugimi otroki, prav tako pa le redko delajo na področju dela z nadarjenimi otroki. Določene težave se pojavijo še zaradi prostorske stiske in pomanjkanja izvajalcev DSP. Kot sem omenila že prej, starši pogosto težko sprejmejo posebnosti svojega otroka in zavračajo pomoč, kar jim otežuje delo. Ob tem pa kar polovica socialnih delavk meni, da je vključevanje nekaterih otrok v redne oddelke nesmiselno.

K zagotavljanju enakih možnosti za vključevanje v življenje in delo ter za uspešen osebni razvoj vseh, ne glede na njihov spol, raso, izvor, prepričanja ali druge značilnosti, pomembno prispeva tudi vključevanje otrok priseljencev v vzgojo in izobraževanje (Novak idr., 2012). Pomembno vlogo pri tem ima svetovalno delo v vrtcu. Analiza rezultatov je pokazala, da svetovalne delavke z otroki priseljenci občasno opravljajo individualno delo, kjer izvajajo različne dejavnosti in jim tako pomagajo pri učenju slovenskega jezika. Tudi Pevec Semec in Jelen Madruša (2011) navajata, da učenje slovenščine v vrtcu poteka preko različnih dejavnosti, kjer otroci spoznavajo slovensko besedišče. Pri tem pa je pomembno, da se oblike učenja jezika prilagaja otrokovi starosti, njegovim potrebam in predznanju (prav tam). Poleg individualnega dela, pa sodelovanje z otroki priseljenci poteka še v oddelku ali pa v manjših skupinah.

Svetovalne delavke se vključujejo v inkluzijo tudi tako, da pomagajo pri prevajanju, organizirajo tečaje slovenščine, izvajajo dejavnosti za otroke na temo sprejemanja različnosti, pripravljajo slikovno podporo za lažje učenje jezika ter naročajo knjige in pravljice v tujih jezikih. Poleg tega pa se tudi spremlja otrokov razvoj in opazuje možnosti za nastanek še drugih težav, da bi jih lahko pravočasno preprečili oz. podprli otroka in starše pri njihovem obvladovanju. Tudi Bobek Simončič, Bogataj in Lindav (2014) navajajo nekaj podobnih predlogov za delo z otroki, npr. ogledovanje knjig za širjenje besedišča, spoznavanje različnih držav in njihovih značilnosti, kulture ter jezika, jezikovne igre, uporaba kratkih in preprostih povedi ipd.

Pri vključevanju otrok priseljencev je pomembno, da se druge otroke pripravi na vstop priseljenca in da se prilagodi dejavnosti. Ena od svetovalnih delavk je povedala, da se otroci

priseljenci vključijo v skupino tako kot ostali otroci, druga pa je omenila, da ni kakšnih težav pri vključevanju otrok priseljencev v vrtec, saj se otroci pri nižji starosti sporazumevajo še na druge načine (npr. preko igre). Ena od intervjuvank pa je še poudarila, da je treba otroku priseljencu dati čas, da se privadi na novo situacijo.

Svetovalne delavke za delo z otroki priseljenci najpogosteje potrebujejo znanje različnih jezikov. Večina svetovalnih delavk pri sodelovanju z otroki priseljenci uporablja njihov jezik oz. se v njihovem jeziku poskusi naučiti vsaj nekaj osnovnih izrazov. Tudi Bobek Simončič, Bogataj in Lindav (2014) za neposredno delo z otrokom predlagajo, da se odrasli naučijo nekaj besed v tujem jeziku. Polovica intervjuvank za lažjo komunikacijo uporablja prevajalnike in slovarje, nekatere pa uporabijo še neverbalno komunikacijo ter druge igrače in predmete. Pri delu z njimi je pomembna še empatija, spretnost prilagajanja različnim situacijam, znanje o različnih kulturah in znanje o vključevanju otrok priseljencev v vrtec. Pri tem ena omenja, da se pri vključevanju otrok priseljencev opirajo na smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtece in šole, ki predstavljajo, kot pišejo Novak idr. (2012), okvirni dokument za načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela in uspešno vključevanje otrok priseljencev. Ena od intervjuvank je omenila, da so ji v veliko pomoč osebne izkušnje drugih strokovnih delavcev, ki so bili v vlogi priseljenca, druga pa pri delu s priseljenci poskuša izhajati iz njihovih občutkov in ob tem poudarja, da je potrebno biti brez predsodkov.

Del inkluzije otrok priseljencev v vrtec zajema tudi sodelovanje z drugimi pomembnimi udeleženi, kot so starši, strokovni delavci in zunanje institucije. Bistvena naloga svetovalnih delavcev je nudenje podpore in pomoči staršem otrok priseljencev. S starši sodelujejo tako, da jih vključujejo v dogajanje v vrtcu in skupini (npr. ob izvajanju dejavnosti v tujem jeziku, predstavitev njihove države) ter jim s tem skušajo dati občutek sprejetosti. Z njimi imajo pogovore, prevajajo različno gradivo v njihov jezik, prilagodijo vpisnico in sodelujejo pri organizaciji raznih tečajev. Bobek Simončič, Bogataj in Lindav (2014) opisujejo, da je sodelovanje s starši pomembno že pred samo vključitvijo otroka priseljenca v vrtec. Starši morajo imeti ob prvem stiku z vrtec dober vtis, saj bodo tega prenesli tudi na svoje otroke (prav tam). Ena od svetovalnih delavk, v primeru težav otroka na jezikovnem področju, sploh pred vstopom v šolo, spodbuja starše k učenju slovenščine doma. Pri tem pa Bobek Simončič, Bogataj in Lindav (2014) opozarjajo, da nasveti naj se starši doma s svojim otrokom pogovarjajo v jeziku okolja, niso na mestu. Za lažje komuniciranje s starši si svetovalne delavke pomagajo z uporabo prevajalnikov in slovarjev.

Svetovalne delavke so na voljo za pomoč in podporo ne le staršem, temveč tudi strokovnim delavcem. Svetovalne delavke sodelujejo pri organizaciji delavnic in izobraževanj za strokovne delavce ter jim posredujejo razno gradivo in literaturo za delo z otroki priseljenci. Ena od njih je omenila, da ima tudi vlogo pri zmanjševanju stereotipov in predsodkov pri strokovnih delavcih. Bobek Simončič, Bogataj in Lindav (2014) navajajo, da je pri strokovnih delavcih treba preko različnih izobraževanj in strokovnega sodelovanja doseči upoštevanje in spoštovanje različnih kulturnih praks in jezika. Bistveno je spodbujanje k sprejemanju različnih kulturnih praks in razširjanje znanja o njih.

Na področju vključevanja otrok priseljencev v vrtec poteka še sodelovanje z zunanjimi institucijami, najpogosteje pri organizaciji tečajev za priseljence. Ena od intervjuvank pa je omenila, da so ji pri inkluziji otrok priseljencev pomagali tudi študentje.

Novak idr. (2012) pišejo, da vsaka vzgojno-izobraževalna ustanova na podlagi načela avtonomije sama pripravi načrt aktivnosti, s katerimi bo vključevala otroka priseljenca in pri tem upoštevala njegove posebnosti in značilnosti. Tudi ena izmed intervjuvanih socialnih delavk opozarja, da inkluzija priseljencev v Sloveniji ni sistemsko urejena. Večina svetovalnih delavk v vrtcu sicer meni, da so dovolj vključene v inkluzijo otrok priseljencev, polovica pa navaja možnost, da bi lahko bile vključene še bolj. Ob tem ena od svetovalnih delavk meni, da bi vrtec kot celota moral narediti več na tem področju. Ena od njih je povedala, da je njena vključenost v inkluzijo večja na začetku, ob spoznavanju otroka in staršev. Pri inkluziji priseljencev se pogosto pojavi težava v komunikaciji, saj starši ne razumejo slovenskega jezika. Ena svetovalna delavka je ob tem povedala, da jo pri delu s priseljenci ovira tudi njeno pomanjkanje znanja tujih jezikov. Pri inkluziji priseljencev so omenile še naslednje ovire: pomanjkanje časa za delo s priseljenci, stereotipi in predsodki, ki se pojavljajo pri drugih udeleženi, odsotnost tolmačev, nesodelovanje staršev, razlike v kulturi in to, da je s strani drugih zaposlenih premalo seznanjena o otrocih priseljencih. Z omenjenimi ovirami, predvsem s težavami pri komunikaciji, se soočajo tako, da jim pri prevajanju pomagajo sorojenci ali druge odrasle osebe iz iste narodnostne skupnosti. Za kakovostnejšo inkluzijo otrok priseljencev v vrtec pa so koristna tudi izobraževanja in dodatna znanja, ki lahko koristijo tudi pri razbijanju predsodkov in stereotipov o priseljencih. Svetovalne delavke za še lažje premagovanje ovir, ki so povezane z inkluzijo otrok priseljencev, predlagajo pomoč tolmačev in prostovoljcev ter dodatne tečaje za učenje slovenskega jezika.

Kako poteka delo svetovalne delavke v vrtcu v času epidemije Covid-19?

V letu 2020 smo se pričeli soočati s povsem nepoznano situacijo, epidemijo Covid-19. Novonastala situacija je povzročila spremembe pri delu v vzgojno-izobraževalnih institucijah, s tem pa se je spremenilo tudi delo svetovalnih delavcev. Reorganizacija dela vrtca in svetovalne službe je potekala v skladu s smernicami, ki so prihajale iz ministrstva, pri tem pa je ena od svetovalnih delavk opozorila, da so te prihajale ob neprimernih trenutkih, kar je povzročilo potrebo po reorganizaciji dela v zelo kratkem času. V času epidemije je kar 88,1 % anketiranih svetovalnih delavcev v raziskavi (Gregorčič Mrvar idr., 2020) svoje delo opravljajo od doma. Tudi ugotovitve v moji raziskavi so pokazale, da so svetovalne delavke opravljale svoje delo od doma ali pa v vrtcu, v večini časa pa je potekalo na daljavo preko različnih komunikacijskih kanalov, kot so telefon, Zoom, Microsoft Teams, e-pošta ipd.

Vrtci so bili v prvem valu epidemije zaprti, v drugem valu pa so bili odprti le za nujno varstvo otrok (Kocmut, b.d.), kar so potrdile tudi svetovalne delavke v moji raziskavi. Vzpostavil se je sistem mehurčkov, ki je onemogočal prehajanje otrok in zaposlenih po skupinah. Jager idr. (2021) v raziskavi o vzgojno-izobraževalnem procesu v predšolski vzgoji in njegovih učinkih v času epidemije pišejo, da je bilo nujno varstvo namenjeno otrokom tistih staršev, ki so opravljali nujne službe in za otroka niso uspeli zagotoviti drugega varstva. Ob tem pa so ugotavljali, da so bili v oddelke nujnega varstva vključeni tudi tisti otroci, katerih starši niso bili zaposleni v t. i. nujnih službah ali pa tisti otroci, katerih starši so imeli delo od doma. Pojavljale so se torej razlike glede izvajanja nujnega varstva, saj nekateri vrtci niso upoštevali navodil in so bili odprti ves čas delnega zaprtja vrtcev za vse otroke. Hkrati pa so opozarjali, da se je pri tem pozabilo na otroke z neurejenimi družinskimi razmerami, otroke z razvojnimi težavami, otroke staršev z nizkimi prihodki ipd. (prav tam). Svetovalne delavke so v moji raziskavi prav tako poročale o vključevanju drugih otrok v vrtec, ne glede na nujnost zaposlitve njihovih staršev, vendar so v tem primeru bili še posebej pozorni ravno na otroke iz socialno ogroženih družin in otroke s PP. Na podlagi tega predvidevam, da je sicer tudi pri vrtcih, ki so sodelovali v moji raziskavi, prišlo do neupoštevanja navodil in s tem do razlik pri izvajanju nujnega varstva, vendar pa pri tem niso pozabili na otroke, ki so bili v tistem času najbolj ogroženi.

Epidemija je še posebej vplivala na delo in stik z otroki, saj so socialne delavke v tem času imele z njimi veliko manj ali skoraj nič neposrednega stika in dela. Svetovalni delavci v raziskavi o soočanju svetovalnih delavcev v slovenskih šolah, vrtcih in dijaških domovih

(Gregorčič Mrvar idr., 2020) so opozarjali, da kakovost svetovalnega dela, zaradi pomanjkanja osebne stika z otroki, ni ista. Dve intervjuvani socialni delavki v moji raziskavi sta dodali, da sta stik z otroki imeli na daljavo, ena od njiju je sodelovala tudi pri izvajanju različnih dejavnosti v živo preko aplikacije Zoom. Sodelovanje z otroki je potekalo predvsem preko pripravljanja različnega gradiva, idej za prosti čas, voščilnic, dejavnosti ipd. Nekatere so omenile, da je sodelovanje z otroki, v kolikor je bilo dovoljeno, potekalo občasno tudi preko obiskov v skupini, z delom v manjših skupinah ali pa na individualen način. Nekaj socialnih delavk pa je pri tem izpostavilo, da so v času epidemije več časa namenile otrokom s PP.

V omenjeni raziskavi (Gregorčič Mrvar idr., 2020) so svetovalni delavci v šolah, vrtcih in dijaških domovih poudarjali pomembnost vzpostavljanja in vzdrževanja stikov z vsemi – vodstvom, vzgojitelji, otroki, starši. Ugotovitve v moji raziskavi so pokazale, da je sodelovanje svetovalne delavke z drugimi pomembnimi udeleženi (kot so starši, vodstvo, strokovni delavci in zunanje institucije) v času epidemije potekalo, vendar na drugačen način. Ena od intervjuvank je dejala, da so se na daljavo izvajali vsi MDT-ji. Sodelovanje in komunikacija med svetovalno delavko in starši je potekala na daljavo, preko telefona, e-pošte ipd. Pri tem se je sicer izpostavljalo pomanjkanje osebne stika, a je ena od svetovalnih delavk opazila, da je nekaterim staršem bil takšen način sodelovanja ljubši. Nekateri starši pa stika v času epidemije niso želeli vzpostavljati. Da je bil dostop do nekaterih družin v času epidemije omejen, so ugotavljali tudi Gregorčič Mrvar idr. (2020). Svetovalne delavke so omenile še različne druge načine sodelovanja s starši, npr. nudenje pomoči pri administrativnih zadevah, izvajanje predavanj na daljavo, nudenje podpore in pomoči ob potrebi, srečanje za starše bodočih prvošolcev, opravljanje vpisov na daljavo, sodelovanje preko strokovnih skupin, obveščanje in informiranje o pomembnih zadevah, pripravljanje gradiva, smernic, napotkov ipd. So pa nekatere svetovalne delavke izpostavile, da so v tem času predvsem sodelovale s starši otrok, ki imajo posebne potrebe.

Na tem mestu se mi zdi zanimiva primerjava moje ugotovitve, da so svetovalne delavke v času epidemije posebno pozornost namenjale otrokom s PP in njihovim staršem, z ugotovitvijo raziskave (Jager idr., 2021), kjer so strokovne delavke izrazile potrebo po večji vključenosti svetovalne službe vrtca v delo z otroki s PP v času epidemije Covid-19. Menim, da prihaja do razlik v ugotovitvah, ker so bili podani odgovori iz različnih zornih kotov, torej iz vidika različnega delovnega mesta. Ob tem pa je lahko mnenje o ustrezni podpori in vključenosti zelo subjektivno, saj zato ni objektivnega merila. Prav tako obstaja možnost, da v vzorec raziskovanja niso bili zajeti isti vrtci.

Sodelovanje svetovalne službe s strokovnimi delavci je v času epidemije potekalo na daljavo ali pa osebno. Svetovalne delavke so poskrbele za nudenje podpore in pomoči strokovnim delavkam ter za njih pripravljale različno gradivo, smernice, delavnice in predavanja, predvsem v smislu idej za aktivnosti z otroki in v povezavi z duševnim zdravjem. Cerar (2020) poudarja, da je bilo v času epidemije pomembno usposabljanje in opolnomočenje vseh strokovnih delavcev na področju duševnega zdravja otrok. V ta namen so za strokovne delavce pripravili informacije o čustvenih potrebah otroka in smernice za blaženje otrokovih čustvenih stisk. Tudi Jager idr. (2021) navajajo, da je svetovalna služba v okviru podpore strokovnim delavcem med epidemijo pripravljala različna gradiva s tehnikami in vajami za spodbujanje otrokovega socialno-čustvenega razvoja, organizirala izobraževanja strokovnih delavcev, sodelovala pri zbiranju idej za starše za delo z otroki, posredovala nabor dejavnosti s področja gibanja, nudila podporo vzgojiteljicam za delo z otroki ipd.

Svetovalne delavke so v času epidemije na delovnem mestu morale uporabljati zaščitno masko, kar je predvsem oteževalo delo z otroki. Ena od svetovalnih delavk pa je kot zelo neprijetno novo nalogo omenila preverjanje dokazil o cepljenju in prebolelosti. Na drugi strani pa je imela epidemija tudi nekaj pozitivnih plati, saj so imele socialne delavke v tem času več časa za urejanje administrativnega dela in za lastno izobraževanje. Da so nekateri svetovalni delavci izkoristili čas epidemije za strokovno usposabljanje in izobraževanje, so ugotavljali tudi Gregorčič Mrvar idr. (2020).

Odzivi otrok na stresne situacije so lahko zelo različni in so odvisni od številnih dejavnikov, kot so starost otroka, razumevanje situacije in informiranje o njej, pretekle izkušnje, podpora družine ipd. (Dobnik Renko idr., b.d.). Ugotovitve raziskave so pokazale, da je epidemija Covid-19 na predšolske otroke vplivala različno. Večina socialnih delavk pri otrocih ni zaznala posebnih težav in posledic zaradi epidemije, pri nekaterih je ena opazila celo napredek. Določeni otroci so se vrnitve v vrtec tudi zelo razveselili. Otrokom sta v času epidemije predvsem manjkali družba in socializacija, kar se je pri nekaterih kazalo skozi poslabšanje socialnih veščin. Otroci so pogrešali različne aktivnosti, kot so plavanje, izleti ipd., na žalost pa so bili več izpostavljeni raznim tehnologijam. Predpostavljam, da so s slednjim starši reševali stisko prepletanja družinskega ter poklicnega življenja. Socialne delavke so pri določenih otrocih ob vračanju v vrtec opazile nekaj stisk in težav, kot so težave s prilagajanjem in ponovnim vzpostavljanjem rutine, težave s pozornostjo, nazadovanje otrok ipd. Ena od intervjuvanih socialnih delavk, je po epidemiji opazila porast odstopanj in posebnih potreb, druga pa je poudarila, da se bodo posledice epidemije pri otrocih pokazale šele čez čas.

Stiske in težave, pa se niso pojavile le pri otrocih, ampak tudi pri starših. Svetovalne delavke v raziskavi so ugotavljale, da je epidemija povzročila poglobljanje težav v nekaterih družinah, kar je privedlo do različnih stisk, kot so nasilje, finančne težave, razpadi družin ipd. Pri starših je bilo moč opaziti strah pred stiki, težave pa so nastajale tudi zaradi pomanjkanja računalniške opreme. Najpogosteje izražena stiska staršev je bila v povezavi z varstvom otrok, saj so bili vrtci zaprti oz. je bilo organizirano le nujno varstvo. Pri tem je ena od svetovalnih delavk izpostavila, da je bilo še toliko težje staršem nekoliko zahtevnejših otrok. Ker so bili otroci primorani ostati doma, nekateri starši pa so imeli delo od doma, je posledično nastala še težava prepletanja družinskega in poklicnega življenja. Tudi Marjanovič Umek, Hacin Beyazoglu in Fekonja (2021) so ugotavljale težave staršev pri usklajevanju delovnih obveznosti in ukvarjanja z otrokom v času zaprtja vzgojno-izobraževalnih ustanov v epidemiji Covid-19. V nekaterih družinah so se torej kot posledica epidemije pojavile številne težave, na drugi strani pa, kot je opazila ena izmed intervjuvanih socialnih delavk, so nekatere družine čas epidemije izkoristile za krepitev družinskih odnosov. Tudi Pečnik in Lukšič (2021) navajata, da se je med epidemijo v nekaterih družinah okrepila medsebojna povezanost članov, v drugih pa so se poslabšali že prej neurejeni odnosi.

Za številne stiske otrok in njihovih staršev so vrtci poiskali različne rešitve: nekaterim so omogočili brezplačno hrano, nudili podporo in pomoč, pošiljali gradivo in otroke ponovno vključevali v vrtec. Trudili so se vzpostavljati način dela v skupini, kot je bil pred epidemijo, in tako pomagali otrokom pri ponovnem vračanju v rutino.

Socialne delavke zaposlene v svetovalni službi vrtca imajo o organizaciji svetovalnega dela in njegovi kakovosti v epidemiji različno mnenje. Ena od svetovalnih delavk je dejala, da je bila kot svetovalna delavka v času epidemije dovolj vključena v proces dela, druga pa opozarja, da so jih vrtci oz. vodstvo premalo vključevali. Ena svetovalna delavka je še izpostavila, da je bilo delo svetovalne službe v času epidemije slabo načrtovano in organizirano, vrtec oz. svetovalni delavec pa se je do določene mere tudi sam odločal o načinu dela. Ob tem pa je omenila, da ji je reorganizacija dela oz. delo na domu povzročalo težave, saj se je delo prepletalo z osebnim življenjem. Tudi v raziskavi (Gregorčič Mrvar idr., 2020) so ugotavljali, da je delo v danih situacijah bilo še posebej težko za tiste, ki imajo svoje otroke in potrebujejo skrb ter pomoč pri šolanju. Ena od intervjuvanih je povedala, da ji je pri soočanju z novonastalo situacijo pomagalo izobraževanje. Da bi delo vrtca in svetovalne službe v času epidemije bilo še boljše, bi svetovalne delavke potrebovale več znanja o digitalni tehnologiji, družinam pa bi bilo potrebno priskrbeti računalniško opremo. Ena od intervjuvanih je tudi izpostavila, da bi svetovalno delo

v času epidemije moralo biti organizirano tako, da bi se z družinami vzpostavljalo več stika in se jim nudilo več podpore in pomoči.

5.1 Omejitve raziskave in predlogi

Glavna omejitev moje raziskave je, da ugotovitev ne morem posplošiti na celotno populacijo, saj sem v izbrani vzorec vključila samo šest svetovalnih delavk, ob tem pa niso bile izbrane naključno, temveč priročno. Poleg tega sem v vzorec vključila le svetovalne delavke, ki so po izobrazbi socialne delavke, v svetovalnih službah vrtcev pa delujejo tudi svetovalne delavke drugih izobrazbenih profilov (npr. psihologinje, pedagoginje, socialne pedagoginje). Z iskanjem socialnih delavk zaposlenih v svetovalni službi vrtca sem imela tudi sama kar nekaj težav, saj ni dostopnih informacij o zaposlitvah socialnih delavk v vzgoji in izobraževanju. Za naslednje raziskave predlagam vključitev večjega števila svetovalnih delavk in njihovo slučajno vzorčenje, s čimer bi se povečala veljavnost rezultatov za svetovalno delo v vrtcu. Ob tem pa predlagam še vključitev drugih strokovnih profilov, kot so psihologi, pedagogi, socialni pedagogi, ipd. Zanimiva bi bila tudi primerjava svetovalnega dela glede na strokovni profil svetovalnega delavca in njihove delovne izkušnje. V raziskavo bi se lahko vključila še primerjava dela svetovalne službe v javnih in zasebnih vrtcih. Raziskavo bi lahko nadgradila še z vključitvijo drugih pomembnih udeleženi v projektih pomoči, npr. staršev, strokovnih delavcev in vodstva vrtcev, in tako raziskala njihov pogled na svetovalno službo vrtca.

Naslednjo omejitev raziskave vidim v njeni obširnosti, saj sem zajela kar nekaj tem svetovalnega dela v vrtcu (delo z otroki, delo z drugimi pomembnimi udeleženi, znanja in spretnosti, prispevek socialnega dela, inkluzijo otrok s PP in otrok priseljencev v vrtec, epidemijo). Dobro bi se bilo osredotočiti na manjše število tem in te podrobneje raziskati, npr. lahko bi raziskala kako poteka delo z otroci s PP glede na otrokove težave in kako se pripravi individualni načrt pomoči, podrobneje bi lahko raziskala kako je potekala podpora in pomoč otrokom in staršem v času epidemije, ali so svetovalne delavke bi le na voljo za podporo, ali so tudi same vstopale v stik s starši, ipd. Z obširnostjo raziskave pa je povezana tudi naslednja omejitev – obširen vprašalnik. Zaradi dolgih intervjujev je potek le-teh bil naporen, pogosto pa se je pojavila tudi težava pomanjkanja časa intervjuvank za izvedbo intervjuja.

6. SKLEPI

V nadaljevanju navajam sklepe, ki sem jih oblikovala na podlagi rezultatov, pridobljenih z intervjuvanjem socialnih delavk, zaposlenih v svetovalni službi vrtca.

Delo svetovalne delavke v vrtcu

- Svetovalne delavke svoje delo v večini povezujejo z organizacijo, evalvacijo, načrtovanjem in s koordinacijo dela.
- Svetovalne delavke delujejo na vseh petih osnovnih področjih dela vrtca, kot jih navajajo Programske smernice: svetovalno delo z otroki, svetovalno delo z vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev, svetovalno delo s starši in družinami, sodelovanje z vodstvom vrtca in sodelovanje z zunanjimi institucijami.
- Sodelovanje z otroki najpogosteje poteka preko dela v skupini oz. oddelku, občasno pa tudi preko individualnega dela z otrokom.
- Najpogostejša oblika sodelovanja z otroki sta opazovanje in igra. Svetovalne delavke pa se poslužujejo še številnih drugih oblik in aktivnosti (npr. izkustveno učenje, pripovedovanje, uporaba igrač, vključevanje živali, uporaba neverbalne komunikacije).
- Za delo z otroki svetovalne delavke potrebujejo različna znanja in spretnosti, predvsem pa so izpostavile znanja iz predšolske vzgoje in znanje razvojne psihologije.
- Sodelovanje z drugimi pomembnimi udeleženi (starši, vodstvo, zunanje institucije, strokovni delavci) najpogosteje poteka v obliki strokovnih skupin ali MDT-jev. Ključen prispevek medsebojnega sodelovanja je celostni pristop k zagotavljanju pomoči in s tem zagotavljanje optimalnega razvoja otroka.
- Sodelovanje s starši najpogosteje poteka v obliki pogovorov in sestankov, kjer gre predvsem za nudenje podpore in pomoči. Sodelovanje z njimi poteka še ob vpisih in izpisih ali pa preko raznih izobraževanj in predavanj.
- Svetovalne delavke najpogosteje sodelujejo s starši otrok, ki imajo posebne potrebe.
- Najpogosteje izpostavljena ovira pri sodelovanju s starši je to, da starši nimajo uvida v težave svojega otroka, zato posledično težko sprejmejo zanj ustrezno pomoč.
- Sodelovanje svetovalnih delavk s strokovnimi delavci najpogosteje poteka v obliki pogovorov in sestankov (ob nudenju podpore in pomoči, pri pisanju poročil, pri soustvarjanju rešitev). Svetovalne delavke za strokovne delavce pripravljajo tudi razna izobraževanja, delavnice in gradivo na različne tematike.

- Svetovalne delavke sodelujejo z vodstvom vrtca ob načrtovanju dela, pri administrativnem delu in izmenjavanju različnih informacij.
- Svetovalne delavke pri svojem delu sodelujejo z zunanjimi institucijami, najpogosteje z zdravstvenimi domovi, s centri za socialno delo, s centri za zgodnjo obravnavo, s šolami in s policijo. Ključen prispevek zunanjih institucij je optimalni razvoj otroka, strokovno znanje in skrb za zaščito otrok in družine v ogrožajočih situacijah.
- Najpogosteje izpostavljene ovire pri delu v svetovalni službi vrtca so preobremenjenost, velik obseg administrativnega dela in pomanjkanje časa. Težave nastanejo še zaradi velikega števila otrok s PP in zaradi previsokih normativov.

Socialno delo v svetovalni službi vrtca

- Svetovalne delavke pri delu uporabljajo nekatere koncepte socialnega dela, predvsem koncept delovnega odnosa in njegove elemente. Posebej pomemben prispevek vidijo v delu iz perspektive moči. Izpostavile pa so še uporabo koncepta soustvarjanja.
- Svetovalne delavke so omenile še druge koristne spretnosti za delo v svetovalni službi vrtca, ki so jih pridobile tekom študija socialnega dela, npr. zmožnost dobrega timskega sodelovanja, izogibanje predsodkom in stereotipom, celostni pristop k reševanju težav, večja empatija, zmožnost povezovanja udeležencev v projektih podpore in pomoči, socialno delo z družino, ipd.
- Za delo v svetovalni službi vrtca socialne delavke potrebujejo še znanje iz predšolske vzgoje, pedagoško andragoško znanje in znanje za delo z otroki s PP in različnimi primanjkljaji.

Vloga svetovalnega dela pri inkluziji otrok s posebnimi potrebami in otrok priseljencev v vrtec

- Svetovalne delavke se vključujejo v inkluzijo otrok s PP v vrtec preko različni nalog (koordinacija in organizacija dela, priprava otroka in drugih udeležencev na vstop otroka v vrtec, razna administrativna dela, sodelovanje v postopku usmerjanja in pri pripravi individualnega načrta pomoči).
- Delo z otroki s PP najpogosteje poteka v skupini preko opazovanja otrok.
- Za delo z otroki s PP svetovalne delavke potrebujejo številna specifična znanja, ki se navezujejo na delo z otroki s PP.

- Svetovalne delavke pri vključevanju v inkluzijo otrok s PP sodelujejo še s starši, s strokovnimi delavci, z zunanjimi institucijami in z vodstvom. Predvsem pomembno je nudenje podpore in pomoči staršem otrok in strokovnim delavcem.
- Svetovalne delavke sodelujejo z otroki priseljenci tako, da jim pomagajo pri učenju slovenskega jezika, nudijo jim pomoč pri prevajanju, organizirajo tečaje slovenščine, izvajajo dejavnosti na temo sprejemanja različnosti, pripravljajo slikovno podporo za lažje učenje jezika ipd.
- Za delo z otroki priseljenci svetovalne delavke potrebujejo empatijo, znanje različnih jezikov, znanje o različnih kulturah in znanje o vključevanju otrok priseljencev v vrtec.
- Svetovalne delavke za lažjo komunikacijo s starši in otroki priseljenci uporabljajo slovarje in prevajalnike.
- Pri vključevanju otrok priseljencev v vrtec je pomembno tudi sodelovanje in zagotavljanje podpore in pomoči staršem. Sodelovanje z njimi poteka preko pogovorov, vključujejo jih v dogajanje v vrtcu, prevajajo gradivo v njihov jezik, prilagodijo vpisnico in sodelujejo pri organizaciji raznih tečajev.
- Inkluzija otrok priseljencev zajema zagotavljanje pomoči in podpore strokovnim delavcem, pomoč pri organizaciji izobraževanj in delavnic za strokovne delavce ter zagotavljanje potrebnega gradiva in literature.
- Pri vključevanju otrok priseljencev poteka sodelovanje še z zunanjimi institucijami, najpogosteje pri organizaciji tečajev za priseljence.

Svetovalno delo vrtca v času epidemije Covid-19

- Svetovalne delavke so v času epidemije svoje delo opravljale od doma ali pa v vrtcu, v večini časa pa je potekalo na daljavo preko različnih komunikacijskih kanalov, kot so telefon, Zoom, Teams-i, elektronska pošta, ipd.
- Epidemija je zelo vplivala na delo in stik z otroki, saj so svetovalne delavke v tem času imele z njimi veliko manj ali skoraj nič neposrednega stika.
- Sodelovanje z drugimi udeleženi (starši, strokovni delavci, vodstvo, zunanje institucije) je v času epidemije potekalo v večini časa na daljavo ali pa osebno, v kolikor je bilo to mogoče.
- Svetovalne delavke so v času epidemije sodelovale s starši na različne načine, npr. nudenje podpore in pomoči ob potrebi, pripravljanje raznega gradiva in smernic, opravljanje vpisov na daljavo, nudenje pomoči pri administrativnih zadevah, ipd.

- Svetovalne delavke so v času epidemije posebno pozornost namenjale otrokom s PP in njihovim staršem.
- Svetovalne delavke so poskrbele za nudenje podpore in pomoči strokovnim delavcem ter za njih pripravljale različno gradivo, smernice, delavnice in predavanja, predvsem v smislu idej za aktivnosti z otroki in v povezavi z duševnim zdravjem.
- Večina svetovalnih delavk pri otrocih ni zaznala posebnih težav in posledic zaradi epidemije. Otrokom sta v času epidemije predvsem manjkali družba in socializacija, kar se je pri nekaterih kazalo skozi poslabšanje socialnih veščin. Pri določenih otrocih pa so se pojavile težave in stiske ob vračanju v vrtec, npr. težave s prilagajanjem in ponovnim vzpostavljanjem rutine, težave s pozornostjo, ipd.
- Najpogosteje izpostavljena stiska staršev je bila povezana z varstvom otroka, saj so bili vrtci zaprti oz. je bilo organizirano le nujno varstvo. V določenih družinah so se poglobljale težave, kar je privedlo do nasilja, finančnih stisk, razpadov družin, ipd.

7. PREDLOGI

- Potrebno bi bilo opozarjati na ovire svetovalnih delavk, ki izhajajo iz systemskega vidika (preobremenjenost, administrativno delo, previsoki normativi, pomanjkanje časa za inkluzijo otrok) in zmanjšujejo možnost za kakovostnejšo svetovalno delo vrtca. Ob tem pa je potrebno spodbuditi državo, da prevzame odgovornost za ureditev omenjenih težav.
- Glede na to, da socialne delavke pri delu v svetovalni službi vrtca potrebujejo znanje iz predšolske vzgoje, iz razvojne psihologije in znanje za delo z otroki s PP in različnimi primanjkljaji, predlagam še dodatno obogatitev vsebin predmetnika na Fakulteti za socialno delo.
- Ker starši težko sprejmejo težave otroka in posledično ustrezno pomoč, bi bilo dobro dodati to tematiko na roditeljskih sestankih, izvesti različna predavanja ali pa jih o tem ozavestiti preko brošur, ki bi bile na voljo v svetovalni službi vrtca.
- Za lažje soočanje z različnimi težavami pri delu, predlagam povezovanje svetovalnih delavk v vzgoji in izobraževanju, organiziranje intervizij ali supervizij na lokalni ravni.
- Glede na težave pri komuniciranju z otroki priseljenci in njihovimi starši, predlagam zunanjo pomoč pri prevajanju (npr. pomoč študentov/dijakov, z znanjem ustreznih tujih jezikov, na praksi, v okviru prostovoljnega dela ali pa z delom preko študentskega servisa).
- Za lažje sprejemanje otroka s PP in otroka priseljenca v skupino in med vrstnike, predlagam vključitev teh tematik v letni delovni načrt in na podlagi tega predlagam izvajanje različnih dejavnosti in aktivnosti, na ravni celotnega vrtca oz. v povezovanju več vrtcev v lokalni skupnosti.

8. VIRI IN LITERATURA

Benard, B. (1997). Fostering resiliency in children and youth: promoting protective factors in the school. V: D. Saleebey. (ur.). *The strength perspective in social work practice* (str. 171–177). New York: Longman.

Berg, I. K. & Steiner, T. (2003). *Children's Solution Work*. New York: W. W. Norton & Company.

Bezić, T. (2006). Svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih. V: T. Bezić, A. Dobrovoljc, S. Niklanović, M. Polak, L. Raičević, Z. Šlibar, T. Vilič Klenovšek, V. Vučetić Dimitrovski, *Informiranje in svetovanje za vseživljenjsko učenje in razvoj kariere v Sloveniji: stanje in perspektive* (str. 16–17). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Bizjak, C. (2014). Vizija delovanja svetovalne službe in kompetence za svetovalno delo v aktualnih družbenih razmerah in prihodnosti: zapisnik z okrogle mize (Celje, 11. 4. 2014). *Šolsko svetovalno delo*, 18(3/4), 49–55. Pridobljeno 2. 5. 2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-047C8HDP>.

Bobek Simončič, S., Bogataj, P. in Lindav, K. (2014). Svetovalno delo in celostno vključevanje otrok priseljencev v vrtec. *Šolsko svetovalno delo*, 18(3/4), 65–74.

Bozovičar, P., Cerar, M., Hrovat, S., Mlinar, M., Rankl, M., Vodnjov, M., Žavbi, A., Živec, S., (2021). *Priporočila za ukrepe in sistemske rešitve na področju predšolske vzgoje po izkušnji z epidemijo bolezni covid-19: Raziskava o vzgojno-izobraževalnem procesu v predšolskem vzgoji in izobraževanju in njegovih učinkih v času epidemije covid-19*. Pridobljeno 10. 1. 2022 s <http://www.korakzakorakom.si/storage/app/files/projekti/Raziskava%20covid/Priporo%C4%8Dila%20za%20ukrepe%20in%20sistemske%20re%C5%A1itve%20na%20podro%C4%8Dju%20pred%C5%A1olske%20vzgoje%20po%20izku%C5%A1nji%20z%20epidemijo%20bolezn%C5%A1%20covid-19%204.%2011..pdf>.

Bruce, M. A. & C. Hooper, G. (1997). Brief Counseling Versus Traditional Counseling: A Comparison of Effectiveness. *The School Counselor*, 44(3), 171–184.

Cerar, M. (2020). Podpora svetovalne službe otrokom pri soočanju s čustvenimi stiskami v času epidemije bolezni covid-19. V: T. Mervic, M. Mlinar, M. Režek in P. Zgonec (ur.). *Zbornik povzetkov prispevkov na strokovnem posvetu Korona in vrtec* (str. 40–41). Ljubljana: Pedagoški

inštitut. Pridobljeno 23. 1. 2022 s <https://www.pei.si/zbornik-povzetkov-predstavitev-na-strokovnem-posvetu-korona-in-vrtec/>.

Čačinovič Vogrinčič, G. & Mešl, N. (2013). Šolska svetovalna služba kot prostor varovanja soustvarjanja procesov učenja in pomoči v šoli: delovni odnos soustvarjanja in izvorni delovni projekt pomoči: od prvih korakov v šolski prostor k temeljnemu konceptu dela. *Šolsko svetovalno delo* 17(3/4), 15–25. Pridobljeno 2. 4. 2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-R24FYRY3/?query=%27keywords%3Du%C4%8De%C4%8Da+se+skupnost%27&pageSize=25>.

Čačinovič Vogrinčič, G. & Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). Socialno delo z družinami: razvoj doktrine. *Socialno delo*, 45(3/5), 111–118. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MOZHWR5/7b65c61e-dc30-4e41-9bfc-fdec35ac1bd5/PDF>.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2011). Soustvarjanje v delovnem odnosu: izvorni delovni projekt pomoči. V: L. Šugman Bohinc (ur.). *Učenci z učnimi težavami: izvorni delovni projekt pomoči* (15–35). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 15. 4. 2022 s http://www.ucne-tezave.si/files/2016/10/UT_IzvirniDelovniProjektPomoci1.pdf.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2013). Spoštovanje otroštva. V: T. Kodele & N. Mešl. *Otrokov glas v procesu učenja in pomoči* (str. 11–40). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2020). Socialno delo v osnovni šoli: Soustvarjanje podpore in pomoči družinam s številnimi izzivi in preprečevanje socialne izključenosti. *Socialno delo*, 59 (2-3), 163–176.

Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanović, S. & Šmuk, B. (2008). *Programske smernice, svetovalna služba v vrtcu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N. & Možina, M. (2008). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čas, M., Kastelic, L. & Šter, M. (2003). *Navodila h kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, delo in šport.

Deklaracija o otrokovih pravicah. (1959). Pridobljeno 24. 2. 2022 s <https://www.varuh-rs.si/pravni-temelji-cp/ozn-organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah/>.

Dobnik Renko, B., Janjušević, P., Kreft Hausmeister, I., Lampret, M., Mikuž, A., Mlinarič, A. in Pristovnik, T. (b.d.). *Duševno zdravje otrok in mladostnikov v času epidemije covid-19: gradivo za vzgojno izobraževalne ustanove v času postopnega odpiranja vrtec in šol*. Pridobljeno 15. 1. 2022 s <https://www.zd-kranj.si/data/files/1589536403.pdf>.

Drenik Kropivšek, T. (2021). *Vloga socialne delavke v svetovalni službi vrtca* (Magistrsko delo). Pridobljeno s: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=129024&lang=slv>.

Franklin, C., Biever, J., Moore, K., Clemons, D. & Scamardo, M. (2001). The effectiveness of solution-focused therapy with children in a school setting. *Research on Social Work Practice*, 11, 411–434.

Gabrovec, J. (2015). Svetovalno delo v vrtcu. V: A. Kobolt (ur.), *Svetovanje v praksi*, (23–38). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Geldard, K. & Geldard, D. (2008). *Counselling Children: A Practical Introduction*. SAGE Publications.

Gregorčič Mrvar, P. & Šarić, M. (2018). Šolska svetovalna služba danes: analiza rezultatov raziskave o vlogi svetovalne službe v šoli. *Šolsko svetovalno delo*, 22(2), 20–27. Pridobljeno 30. 4. 2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-LPSOC6J0?ty=2018>.

Gregorčič Mrvar, P., Mažgon, J., Šteh, B., Šarić, M. in Jeznik, K. (2020). *Soočanje šolskih svetovalnih delavk in delavcev z epidemijo covid-19*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 22. 1. 2022 s https://zdpds.si/wp-content/uploads/2020/06/SSS_epidemija_raziskava_FF_2020.pdf

Jager, J., Japelj Pavešić, B., Mervic, T. Režek, M. in Zgonec, P. (2021). *Raziskava o vzgojno-izobraževalnem procesu v predšolski vzgoji in njegovih učinkih v času epidemije bolezni covid-19*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno 12. 12. 2021 s <https://www.pei.si/glavni-poudarki-raziskave-o-vzgojno-izobrazevalnem-procesu-v-predsolski-vzgoji-in-negovih-ucinkih-v-casu-epidemije-bolezni-covid-19/>.

Kavkler, M. (2008). Opredelitev inkluzivne vzgoje in izobraževanja. V: M. Kavkler, A. C. Morrison, M. Košak Babuder, S. Pulec Lah in S. Viola, *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom* (str. 9–20). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Kobolt, A. (2015). Svetovanje – kompetenca psihosocialnih poklicev. V: A. Kobolt (ur.), *Svetovanje v praksi* (9–21). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Kociper, T., Torkar, L. in Skubic Ermenc, K. (2018). Vloga šolskega svetovalnega delavca pri delu z učenci begunci in priseljenci. *Šolsko svetovalno delo*, 22(1), 24–31.

Kocmut, T. (b. d.). *Predšolski otroci v času epidemije*. Pridobljeno 24. 4. 2022 s <https://www.mojaobcina.si/ljubljana/novice/predsolski-otroci-v-casu-epidemije.html>.

Konvencija o otrokovih pravicah. (1989). Pridobljeno 24. 2. 2022 s https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/PRAVNE_PODLAGE/Mednarodne_konvencije_-_OZN/Konvencija_o_otrokovih_pravicah/A_-_Konvencija_o_otrokovih_pravicah.pdf.

Krek, J. & Metljak, M. (ur.) (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Pridobljeno 25. 3. 2022 s http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/1/bela_knjiga_2011.pdf.

Lesar, I. (2013). Ideja inkluzije – med različnimi koncepti pravičnosti in etičnimi teorijami. *Sodobna pedagogika*, 64(2), 76–95. Pridobljeno 22. 8. 2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-HYCVTFUD>.

Lesar, I. (2020). Katera vzgojna paradigma najbolje podpira uresničevanje inkluzivnosti? V: R. Kroflič, T. Vidmar & K. Skubic Ermenc (ur.), *Živa pedagoška misel Zdenka Medveša* (str. 145–164). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Pridobljeno: 22. 8. 2022 s <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/download/242/346/5720-1?inline=1>.

Lesar, I. (2022). Kako doseči pravično in vključujoče izobraževanje? V: A. Lenc (ur.), *Vključujoče in pravično izobraževanje* (str. 6–11). Ljubljana: CMEPIUS, Center RD za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja. Pridobljeno 22. 8. 2022 s https://www.cmepius.si/wp-content/uploads/2022/04/NOVICNIK_2022_ZA_SPLET.pdf.

Loreman, T. (2009). *Respecting Childhood*. London: Continuum International Publishing Group.

Malešević, T. (2018). Načrtovanje, spremljanje in evalvacija svetovalnega dela v vrtcu: analiza stanja s priporočili. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 28. 8. 2022 s <https://www.zrss.si/pdf/AnalizaStanjaSPriporocili.pdf>.

Marjanovič Umek, L., Hacin Beyazoglu, K. in Fekonja, U. (2021). Zaprtje vrtec in šol kot posledica epidemija covid-19: Kako se počutijo otroci?. *Sodobna pedagogika*, 72(1), 10–31.

Mešl, N. (2005). Sodobni pristopi v socialnem delu v šoli: delovni odnos in izvirni delovni projekt pomoči. *Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, 10(3-4), 15–20.

Mlinarič, M. (2017). Svetovalno delo v vrtcu: (ne)vidna povezava med otroki, starši in strokovnimi delavci. *Socialno delo*, 56(1), 41–50.

Mrvar, P. (2006). Kratko, k rešitvam usmerjeno svetovanje v okviru šolskega svetovalnega dela. *Sodobna pedagogika*, 57(1), 146–158.

Novak, M., Medica, K., Lunder Verlič, S., Pevec Semec, K., Jelen Madruša, M., Mežan, J., Zorman, M., Duhovnik Antoni, A., Motik, D., Sivec, M., in Stritar, U. (2012). *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 12. 5. 2022 s http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2019/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf.

Opara, B. (2005). *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcih in šolah: vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura.

Openshaw, L. (2008). *Social work in schools: principles and practice*. New York, London: The Guilford Press.

Pečjak, S. & Košir, K. (2012). *Šolsko psihološko svetovanje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Pečnik, P. E. in Lukšič A. A. (2021). Otrokova pravica do izobraževanja v času epidemije Covid-19. *Teorija in praksa*, 58(4), 971–990.

Pevec Semec, K. & Jelen Madruša, M. (2021). Program dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja. V: A. Jurkovič, M. Jelen Madruša, I. Majcen in J. Šiblija (ur.). *Za medkulturno sobivanje v vrtcih, šolah in lokalnih*

okoljih. Ljubljana: ISA institut. Pridobljeno 30. 4. 2022 s https://www.smejse.it/wp-content/uploads/2021/09/Za_medkulturno_sobivanje_v_vrtcih_solah_in_lokalnih-okoljih.pdf.

Rebolj, A. B. (2015). V rešitev usmerjen pristop: kratka, v rešitev usmerjena terapija in kovčing kot drugačni paradigmi reševanja problemov. *Sodobna pedagogika*, 66(1). Pridobljeno 25. 3. 2022 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-Q647GF15>.

Resman, M. (1999a). Filozofija svetovalnega dela. V: M. Resman, J. Bečaj, T. Bezić, G. Čačinovič Vogrinčič & J. Musek. *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah* (241–260). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Resman, M. (1999b). Posebnosti svetovalnega dela v vrtcih oziroma zgodnje-otroškem obdobju. V: M. Resman, J. Bečaj, T. Bezić, G. Čačinovič Vogrinčič & J. Musek. *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah* (117–136). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Resman, M. (1999c). V osebnostni razvoj usmerjeno svetovanje v vrtcih in šolah. V: M. Resman, J. Bečaj, T. Bezić, G. Čačinovič Vogrinčič & J. Musek. *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah* (109–116). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Samec, B. (2010). Svetovalno delavec in njegova vloga pri integraciji/inkluziji otrok s posebnimi potrebami. V P. Peček (ur.), *Izzivi vodenja za raznolikost: zbornik 14. strokovnega posveta Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, Portorož, 29.-31. marec 2010 (str. 21–34). Kranj: Šola za ravnatelje. Pridobljeno 7. 12. 2021 s <http://solazaravnatelje.si/index.php/dejavnosti/zaloznistvo/zborniki/izzivi-vodenja-za-raznolikost>.

Sklare, G. B. (2005). *Brief Counseling That Works: A Solution-Focused Approach for School Counselors and Administrators*. Thousand Oaks, California: Corwin Press.

Šugman Bohinc, L. (2014). Kompetence diplomantk in diplomantov socialnega dela za delo v šolski svetovalni službi. *Šolsko svetovalno delo*, 18(3/4), 41–48. Pridobljeno 2. 5. 2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UVZ7E8NQ/?euapi=1&query=%27keywords%3dsocialno+delo+v+svetovalni+slu%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25>.

Thompson, R., & Littrell, J. M. (1998). Brief counseling for students with learning disabilities. *Professional School Counseling*, 2(1), 60–67.

- Vogrinc, J. in Krek, J. (2012). *Delovanje svetovalne službe*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- W. Lerner, J., Lowenthal, B. & W. Egan, R. (2003). *Preschool Children with Special Needs: Children at Risk and Children with Disabilities*. Boston: Allyn and Bacon.
- Wheeler, J. (2001). A Helping hand: Solution-Focused Brief Therapy and Child and Adolescent Mental Health. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 6(2), 293–306.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (2007). Ur. l. RS, št. 16/2007.
- Zgonec, P. & Mervic, T. (2020). TRANZICIJA - O prehodih med domačim in učnimi okolij v času epidemije bolezni covid-19. V T. Mervic, M. Mlinar, M. Režek in P. Zgonec (ur.). *Zbornik povzetkov prispevkov na strokovnem posvetu Korona in vrtec* (str. 52–53). Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno 23. 1. 2022 s <https://www.pei.si/zbornik-povzetkov-predstavitev-na-strokovnem-posvetu-korona-in-vrtec/>.

9. PRILOGE

9.1 Priloga A: vprašalnik

1. Kako bi opisali svoje delo v svetovalni službi?
  - a. Kakšne so vaše delovne naloge?
  - b. Na katerih področjih dela in življenja v vrtcu se vključujete?
2. S kakšnimi ovirami se soočate pri svojem delu?
  - a. Kako rešujete te izzive?
  - b. Kaj bi potrebovali, da bi lahko te ovire še lažje premostili?
3. Kako pri svojem delu sodelujete z otroci?
  - a. S katerimi otroci delate in kako jih izberete?
  - b. Kako z njimi vzpostavite stik oz. sodelovanje?
  - c. Katere metode in tehnike uporabljate pri delu z njimi?
  - d. Kakšna znanja in spretnosti uporabljate pri delu z otroki?
  - e. Kaj vam je najtežje pri delu z otroki?
4. Kako sodelujete še z drugimi pomembnimi udeleženi v projektu podpore in pomoči in kako z njimi vzpostavite stik in sodelovanje (starši, vzgojitelji, vodstvo, zunanje institucije)?
  - a. Kdaj in zakaj se vam zdi pomembno sodelovati z vsakim posameznim udeleženi oz. kje vidite njihov prispevek (starši, vzgojitelji, vodstvo, zunanje institucije)?
  - b. Kakšne metode uporabljate pri delu z njimi (starši, vzgojitelji, vodstvo, zunanje institucije)?
  - c. S kakšnimi ovirami se srečujete pri delu s posameznimi udeleženi (starši, vzgojitelji, vodstvo, zunanje institucije)? Kako se soočate s temi ovirami?
5. Kaj je po vašem mnenju prispevek socialnega dela v svetovalni službi v vrtcu?
  - a. Katere koncepte in znanja socialnega dela največ uporabljate pri svojem delu, s kom in kako?
6. Katera znanja bi po vašem mnenju še morali pridobiti pri študiju socialnega dela za delo v svetovalni službi v vrtcu in kaj lahko pridobite v praksi?
7. Prosim opišite vaše sodelovanje pri inkluziji otrok s posebnimi potrebami v vrtec.
  - a. Kakšna je vaša vloga pri tem, kaj so vaše naloge?
  - b. Kako sodelujete z otroki (kako z njimi vzpostavite prvi stik, kako ga pripravite na vstop v vrtec, kako poteka neposredno delo z otrokom, kakšno podporo mu nudite ipd.)?
  - c. Kakšna znanja in spretnosti potrebujete pri delu z otroki s posebnimi potrebami?
  - d. Kako sodelujete s starši, vzgojitelji in drugimi pomembnimi udeleženi?
  - e. Ali menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok s PP v vrtec?
  - f. S kakšnimi ovirami se pri tem srečujete in kaj bi potrebovali, da bi vaše sodelovanje pri inkluziji otrok s PP bilo še boljše?
8. Kakšna je vaša vloga pri inkluziji otrok priseljencev v vrtec in kakšne so vaše naloge?
  - a. Kako poteka vaše sodelovanje z otroki (kako z njim vzpostavite prvi stik, kako ga pripravite na vstop v vrtec, kakšna je pomoč pri jeziku, kako poteka neposredno delo z otrokom, kakšno podporo mu nudite)?
  - b. Kakšno znanje in spretnosti potrebujete pri delu z otroki priseljenci?

- c. Kako sodelujete s starši, vzgojitelji in drugimi pomembnimi udeleženi pri inkluziji otrok priseljencev?
  - d. Ali menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec?
  - e. S kakšnimi ovirami se pri tem srečujete in kaj bi potrebovali, da bi bili kot svetovalna delavka še bolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec?
9. Epidemija Covid-19
- a. Kdaj in kako dolgo je bil vaš vrtec v času epidemije popolnoma zaprt?
  - b. Koliko časa je bilo v vašem vrtcu omejeno varstvo le za določene otroke in za katere otroke je bilo omejeno?
10. Kakšne spremembe je vašemu delu prinesla epidemija in kako ste delo prilagajali temu (kako je bilo ob popolni zaprtosti vrtca in kako ob delni, torej kako v prvem valu in kako v drugem)?
- a. Kako in kako pogosto ste vzpostavljali stik z otroci (kako s tistimi, ki so bili doma in kako s tistimi, ki so bili v vrtcu)? Kako ste vzpostavljali stik z ostalimi (vzgojitelji, starši) v tem času? Kako je potekalo sodelovanje in nudenje podpore (kako je to potekalo s tistimi, ki so hodili v vrtec in kako je potekalo delo na daljavo s tistimi, ki so bili doma)?
  - b. Ali so se pojavile kakšne dodatne stiske pri otrocih in družinah? Kako ste jih reševali (kako je bilo s tistimi, ki so bili doma, torej kako je potekalo delo na daljavo in kako s tistimi, ki so vrtec obiskovali)?
  - c. Ali opazate pri otrocih kakšne posledice epidemije (po vrnitvi v vrtec) in kako se s tem spopadate?
  - d. Kaj bi potrebovali v času epidemije za bolj kakovostno podporo in pomoč otrokom in njihovim družinam?
  - e. Kako bi po vašem mnenju moralo biti organizirano delo svetovalne delavke v času epidemije?

Demografski podatki:

- Izobrazba:
- Delovne izkušnje v svetovalni službi vrtca:
- Regija:

9.2 Priloga B: prepisi intervjujev

9.2.1 Intervju A

M: Kako bi opisali svoje delo v svetovalni službi? Na katerih področjih dela in življenja v vrtcu se vključujete?

A: Področja dela v svetovalni službi so res široko zastavljena in v vrtcu z 35-imi oddelki, mi dela ne zmanjka. Osnovna področja so skladna s Programskimi smernicami in na podlagi tega je narejen tudi moj letni delovni načrt svetovalne službe. To torej zajema delo z otroki in starši, ki se podrobneje deli na čas dela za vpise in izpise otrok, za delo z otroki s posebnimi potrebami pa opazovanje otrok z rizičnimi dejavniki ali odstopanji, pod in nad povprečjem. Pri čemer hkratno poteka tudi delo z vzgojitelji in pomočniki, ki potrebujejo podporo, ali gre za pisanje poročila, ali dodatno opažanje ali le svetovanje in pogovor. Delo zajema tudi sodelovanje z vodstvom vrtca. Največkrat gre za pomoč pri organizaciji dejavnosti za otroke, starše, vzgojitelje ali ostali strokovni kader ter za administrativne zadeve, ko je potrebno poročanje mojega dela za razna poročila in za sprotno seznanjanje vodstva. In najdem se tudi v vlogi iskanja podpore in pomoči, ko sama ali ne zmorem ali ne znam ali še nimam izkušenj na nekem novem področju. Z zunanjimi ustanovami, običajno CSD, zdravstveni dom, policija, šole. Običajno s pošiljanjem poročil o funkcioniranju otroka ali za sodelovanje pri pripravi načrta za delo z otrokom. Sodelovanje z zunanjimi ustanovami je najbolj dragoceno v času, ko delujemo za najbolj optimalen razvoj otroka in običajno gre tukaj za otroke s posebnimi potrebami, kjer potem na različne načine sodelujemo z razvojno ambulanto ali zdravstvenimi domovi. Je pa največkrat ta vloga informativne narave, ko nas CSD ali policija, sodišče in šola prosi za kakšno poročilo. Kolikor pa si inovativen imaš tudi lahko svoje projekte za otroke, starše, vzgojno osebje. Sama sem imela tudi že pevski zbor za otroke in delo v oddelku krajšega 240-urnega programa, specifično za Rome. Poleg tega pa poteka še stalno izobraževanje in samoevalviranje ter posveti z ostalimi svetovalnimi službami po Sloveniji. Lahko bi na kratko zajela, da je vsako delo pomembno, prioriteto in se le to deli na organizacijsko, administrativno in pedagoško. Seveda tudi na svetovalno.

M: S kakšnimi ovirami se soočate pri svojem delu?

A: Največkrat gre za osebne karakteristike, da si preveč jemljem k srcu, če kakšnega otroka ne morem rešiti ali zvem za situacijo, ki se ne bi smela dogajati v svetu. Sploh pa ne otrokom.

M: Kako potem rešujete te izzive?

A: V tem delu je pomembno, da se nekako odstraniš iz situacije in si zadev ne jemlješ osebno. Pomaga, če lahko narediš nekakšno mini intervizijo s sodelavkami, ampak je le ta v obliki pogovora. Veliko pomoč prinašajo aktivni svetovalnih delavk, saj si nudimo podporo in med seboj podelimo podobne izkušnje in tako dobimo možnost pogledat na situacijo iz dodatnega zornega kota ali celo dobimo idejo, kako začeti odvijati določene izzive.

M: Kaj bi potrebovali, da bi lahko te ovire še lažje premostili?

A: Morda več organiziranega intervizijskega dela v matični organizaciji, več izobraževanj delavnic na temo kako se spopadati z lastnimi čustvi in kako ravnati v delu z delikatnimi primeri.

M: Kako pri svojem delu sodelujete z otroci?

A: Vedno sta dve vrsti dela in sicer posredno, vpisi, izpisi, koordiniranje izvajanja pomoči, poročila za zunanje institucije. In neposredno delo. Pri neposrednem delu se lahko poslužujemo preventivnih oblik v sklopu delavnic, dejavnosti, socialne igre, učenje o čustvih ali pa konkretnega dela z njimi pri neki situaciji, izbruh, trma, samopoškodovalno vedenje ali iskanju pomoči pri otrocih s posebnimi potrebami. Torej, če pogledam mojo vlog pri svetovalnem delu z otroki, je cilj podpreti vse akterje za optimalni razvoj otroka. Za nekatere otroke je potrebnega več dejavnega in kurativnega sodelovanja, na primer za otroka s posebnimi potrebami pa še tukaj se razlikuje ali gre za otroka, ki ima pridružene motnje avtističnega spektra ali le za otroka z govorno jezikovnimi motnjami, pri drugih več kolektivno preventivnega delovanja, na primer kakšne delavnice, izdelava zloženek za starše in vzgojitelje, ter vse skupaj povezati z iskanjem in soustvarjanjem najboljših možnih malih korakov, ki so individualizirani za vsakega posameznika in njegove družine.

M: S katerimi otroci delate in kako jih izberete?

A: Največkrat delam z otroki pri katerih vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev opažajo posebnosti, primanjkljaje ali drugačna odstopanja. Takrat opazujem otroka v skupini, poskusim preveriti kakšne so njegove sposobnosti, potem pa se delo nadaljuje v pogovoru z vzgojnim osebjem, pa starši. Običajno so vzgojitelji tisti, ki me povabijo v skupine, kjer imajo tudi kakšen generalni izziv in bi radi preverili dinamiko, dobili kakšen nasvet za delo s skupino, ipd. Ko pa imamo nekatere otroke že usmerjene z zapisniki MDT pa jih spremljam na določeno obdobje, preverjam z vzgojitelji napredek, pa preverim sodelovanje zunanjih sodelavcev, logoped, specialni pedagog.

M: Kako z njimi vzpostavite stik oz. sodelovanje?

A: Ravno kot sem omenila, običajno so vzgojitelji tisti, ki opazijo prve znake, izzive in me povabijo v skupino. Glede na število vseh otrok, pa na število evidentiranih OPP in ostalega dela, težko sama redno hodim po oddelkih in si sama izberem otroka za delo.

M: Katere metode in tehnike uporabljate pri delu z njimi?

A: Vedno je tu prisotna metoda razlage in pripovedovanja kadar gre za začetek izvedbe neke dejavnosti, pa nato metoda pogovora oziroma razgovora, da se o situaciji pogovorimo. Pa potem so tu metode demonstracije. Pri nekih dejavnosti, ki se izvajajo prvič, če želimo da nas otrok posnema. In najpogostejša zame je metoda opazovanja. Je pa v vrtcu zelo zelo pomembna metoda igre, tudi ko otroka učimo, preverjamo njegove sposobnosti. To počnemo preko igre. Delo je seveda lahko individualno, kadar se osredotočim na posameznega otroka, izvajam pa tudi skupinske delavnice in podobno. Naj povem, da mi je prav prišlo, ko sem v času magisterija hodila še na prekvalifikacijo za Predšolsko vzgojo, saj je znanje te smeri izredno pomembno pri delu svetovalne službe.

M: Kakšna znanja in spretnosti uporabljate pri delu z otroki?

A: Tako znanja iz predšolske vzgoje, psihologija otroka, didaktika. Kot tudi znanja iz socialnega dela, vzpostavljanje odnosa in osebnega stika. Nekaj pa je tudi lastnega občutka za biti človek.

M: Kaj vam je najtežje pri delu z otroki?

A: Najtežje mi je, ko zvem za kakšno travmatično izkušnjo, težko življenjsko zgodbo, preveč empatije lahko škodi tebi kot osebi in iskreno strah me je, da bi zaradi tega izgorela oz. sebe postavila na stranski tir

M: Kako sodelujete še z drugimi pomembnimi udeleženi v projektu podpore in pomoči in kako z njimi vzpostavite stik in sodelovanje. Torej kako s starši, vzgojitelji, vodstvom, zunanji institucijami? Kdaj in zakaj se vam zdi pomembno sodelovati z vsakim posameznim udeleženi oz. kje vidite njihov prispevek? Kakšne metode uporabljate pri delu z njimi? S kakšnimi ovirami se srečujete pri delu s posameznimi udeleženi in kako se soočate s temi ovirami?

A: S starši največkrat sodelujem v času vpisov in izpisov ter ko potrebujejo pomoč za razna poročila, odlog šolanja, poročila za CSD. Najbolj intenzivna podpora in vodenje pa se dogaja pri otrocih s posebnimi potrebami, ko imamo redna srečanja, evalvacije individualiziranih programov dela. Se pa tudi zgodi, da pride kdaj kakšen starš le na pogovor, ker ne ve kako bi ravnal s svoji otrokom mu pomagal. Tako, da se mi tukaj najbolj zdi, da je moja vloga podporna, kjer je potrebna empatija, razumevanje, aktivno poslušanje. Zagotovo je sodelovanje s starši pomemben člen za najbolj optimalen razvoj otroka, je pa res da je pomembnejše sodelovanje na dnevni ravni vzgojitelj-starš, svetovalni delavec pa pride poleg ob določenih ovirah. Največkrat je med nami metoda razlage ali pogovore, zagotovo pa osebni stik in odnos, pa trenutki tukaj in zdaj, iskanje virov moči... Najtežje je, ko starši potrebujejo veliko našega vodenja, saj težko vplivamo na dogajanje doma, ali ko so starši v neki vlogi napadalca in noče oziroma ne zmore dojeti kje so ovire, ko obtožuje sebe, nas cel svet in s tem nezavedno škoduje svojemu otroku. Z vzgojitelji se največkrat povežem, ko opazimo, da smo naleteli na določen izziv. Tukaj govorim predvsem o otrocih, kjer vzgojitelji opažajo določena odstopanja. Ali gre to za primanjkljaj na nekem razvojnem področju, kognitivnem, komunikacijskem ali socialnem, ali pa enostavno ne znajo se približat otroku samemu, kar povzroča stisko vsem v oddelku in zato ne morejo delovati v smeri napredka. Takrat jim pomagam z iskanjem novega znanja, s pogovorom, s samorefleksijo, s predlogi, vključim se v oddelek, poskusimo narediti načrt dela in korake v različnih možnih scenarijih, dogovorimo se za pogovore s starši in koga bi lahko vključili v proces dela, npr. zunanje institucije. Poskušamo se naučiti, da me v oddelek ne povabijo prepozno, saj sama ne morem poleg ostalega dela, hoditi toliko redno v vse skupine, da bi lahko opazila kakšne neobičajnosti. Prvič, ker v eni skupini nisem cel dan kakor je vzgojno osebje in ker je 35 oddelkov za eno svetovalno delavko enostavno preveč za redne obiske. Ovire pri sodelovanju z zunanji institucijami vidim v dejstvu, da velikokrat ne dobimo povratne informacije, kako so se zadeve uredile.

M: Kaj je po vašem mnenju prispevek socialnega dela v svetovalni službi v vrtcu?

A: Zdi se mi, da je svetovalna služba nekakšen povezovalni člen in specifična poklicna vloga. Povezuje starše z vzgojitelji ob prvem stiku, povezuje starše z vodstvom ob primeru težav ali informacij. Povezuje tudi vzgojno osebje z vodstvom. Ali pa samo nudi podporo, ker ne ve ali ne zmore naprej. Zdi se mi kot nekakšen filter, pri katerem potem uvidijo bolj jasno sliko. Ne mislim nujno slabo, lahko je oseba le zmedena in s tem, ko pove, že sama uvidi kako naprej. Najbolj se mi zdi pomemben rek, ki sem si ga zapomnila iz časa študija. Ne dati človeku če le ribe, da preživi dan. Nauči ga ujeti to ribo, da bo lahko preživel življenje. No, nekaj v tem smislu. In resnično se trudim skupaj z vzgojitelji in starši iskati načine, ki bi jim ustrezali. Pa da bi sami prišli do rešitve in do kanalov, kjer si v bodoče lahko sami pomagajo. Vsakemu dam tudi vedeti, da ni recepta in da nimam neke čarobne paličice, ki popravi pokvarjeno stvar. Vsaka situacija je posebna, specifična in pomembno je da se trudimo, vztrajamo, probamo in najdemo pravi korak v pravi smeri soustvarjanje rešitev. Zdi se mi, da mi, socialni delavci, imamo več empatije, razumevanja in želje po soustvarjanju in to dejansko izvajamo. Ne povemo nekomu le naredi to in to in

to, ampak skupaj z njimi razmišljamo, jih naučimo kaj bi lahko drugič sami naredili, se ravnamo po tistem reku o ribi in učenju. Ja, učimo jih o življenju, delujemo preventivo oziroma celostno, želimo odpraviti vzrok in ne le blažiti nekih posledic in korektivno delovati na izid situacije.

M: Katere koncepte in znanja socialnega dela največ uporabljate pri svojem delu, s kom in kako?

A: Osebni stik oziroma osebno vodenje, pristop tukaj in zdaj oziroma ravnanje s sedanostjo sta mi ključnega pomena, da lahko opredelimo instrumentalno definicijo problema, da izluščimo bistvo našega sodelovanja z vpletenimi, da se potrudim, da se sliši glas vsakega udeleženega, da se res čuti soustvarjanje rešitve v pravem pomenu besede in da na koncu vsakega odnosa/sodelovanja postavimo dogovore s katerimi se strinjamo vsi. Običajno če grem opazovat otroka v oddelek, povem vzgojiteljici svoja opažanja o katerem naredim zapisnik, vprašam kaj bi storila ona na podlagi tega kar ona opaža za izziv, najdemo skupne predloge, ki jih prav tako vključim v zapisnik in greva ob predaji zapisnika, še enkrat skozi dogovore, za katere postavimo tudi dogovorne roke. Vedno mi je pomembno, da iščemo močna področja otroka in situacije, kar bi povezala s perspektivo moči ter hkrati izpostavimo šibka področja, katere bomo gradili s pomočjo močnih.

M: Katera znanja bi po vašem mnenju še morali pridobiti pri študiju socialnega dela za delo v svetovalni službi v vrtcu in kaj lahko pridobite v praksi?

A: Kot sem že omenila, mi je prav prišla prekvalifikacija srednje šole za predšolsko vzgojo in kasneje pedagoško andragoška dokvalifikacija, da spoznaš psihologijo otroka, pa razvojne mejnike in posebnosti pri otrocih s posebnimi potrebami, prav tako metode in oblike dela z otroki. Saj veliko se lahko naučiš iz prakse, moram reči, da sem imela to prednost, saj sem od 18ega leta kot študentka delala v vrtcu in sem pred zaposlitvijo pobiljše spoznala delo v skupini in z otroki, brez vsega naštetega si težko predstavljam takšno avtonomnost ob začetku zaposlitve. Pa zagotovo tudi poudarek na nekih postopkih dela v svetovalni službi, kaj so smeri dela, načini dela, vodenje sestankov, pa poznavanje zakonodaje na področju vrtca ali vsaj vedeti kam pogledati, Zakon o vrtcih, pravilnik o normativih za opravljanje dejavnosti, pa Družinski zakonik.

M: Prosim opišite vaše sodelovanje pri inkluziji otrok s posebnimi potrebami v vrtec. Kakšna je vaša vloga pri tem, kaj so vaše naloge?

A: Običajno gre za opazovanje, zaznavanje prvih odstopanja in ponujanja podpore vzgojitelju kako delovati vnaprej, pogovori s starši in nudenje opore ter pomoč pri organizaciji kam in na koga se obrniti za pridobitev dokumentacije in ustrezne pomoči v skupini/vrtcu. Ali pa povezava med starši novincev do vzgojiteljev, zagotavljanju vzgojitelju ustrezno literaturo in vire za učenje novih znanj. Torej gre bolj za koordinacijo in organizacijo kot dejansko delo z otrokom. Seveda pa tudi kadar je potrebno, ponudim svojo prisotnost kot spremstvo na prireditvah, sprehodih.

M: Kako sodelujete z otroki, kako z njimi vzpostavite prvi stik, kako ga pripravite na vstop v vrtec, kako poteka neposredno delo z otrokom, kakšno podporo mu nudite ipd.?

A: Tako kot sem povedala, gre bolj za vezni člen, pomoč in podpora vzgojiteljem in staršem, predstavitev otroka osebi, ki bo delala in ki dela z njim.

M: Kakšna znanja in spretnosti potrebujete pri delu z otroki s posebnimi potrebami?

A: Zagotovo je potrebno poznati kakšne so posebnosti in možnosti določenih primanjkljajev, kako delati s takšnimi otroci, kakšne pripomočke in prilagoditve potrebujejo, znanje o profilih oseb, ki delajo s temi otroki.

M: Kako sodelujete s starši, vzgojitelji in drugimi pomembnimi udeleženi?

A: Kot povezovalni člen med vsemi, iskanje informacij za udeležene, posredovanje informacij, iskanje literature, pripomočkov, predlogov dela, nudenje pomoči in podpore staršem pri iskanju ustreznih strokovnjakov za nadaljnjo obravnavo.

M: Ali menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok s PP v vrtec?

A: Lahko bi bila bolj, lahko bi z vsakim otrokom izvajala kakšno dejavnost, vendar na podlagi obsega ostalega dela svetovalne službe, to ne pride v poštev.

M: S kakšnimi ovirami se pri tem srečujete in kaj bi potrebovali, da bi vaše sodelovanje pri inkluziji otrok s PP bilo še boljše?

A: Če bi bila bolj ustrezna sistemizacija delovnih mest in bi bile dve svetovalni delavki, na primer ena prav za inkluzijo otrok s PP in ostalih, več neposrednega dela, in druga za delo s starši, vodstvom, ostalo birokracijo.

M: Kakšna je vaša vloga pri inkluziji otrok priseljencev v vrtec in kakšne so vaše naloge?

A: Podobno kot pri otrocih PP, le za razliko da gre tukaj podpora otroku in staršem, da se počutijo varne, zaželeni, ter iskanje skupnega jezika. Običajno se poslužujem aplikacije Google translate, kamor vpišem stavek in ga predvajam v maternem jeziku otroka.

M: Kako poteka vaše sodelovanje z otroki, kako z njim vzpostavite prvi stik, kako ga pripravite na vstop v vrtec, kakšna je pomoč pri jeziku, kako poteka neposredno delo z otrokom, kakšno podporo mu nudite?

A: Ravno je bil primer vključitve ukrajinske dekllice. Pomembno je bilo, da sem se naučila v njenem jeziku vsaj pozdrava in predstavitve. Ker sta z mami prišli skupaj na vpis, sem tudi jaz z njima bila prvi dan v oddelku, za krajši čas, tudi otroke smo naučili kako se predstaviti v ukrajiniščini, s pomočjo google translate smo jo spraševali po tem kaj bi rada počela. Veliko stvari smo se pogovorili neverbalno, kot pridi, postavi se v kolono, umiti gremo roke, primemo stol in pokažemo nanj. Osnovne besede pa smo tudi narisali na papir, zraven zapisali slovenski in ukrajinski pojem. Potem pa je moje delo bolj dogovor s starši o tem kako dan v vrtcu poteka, vzgojno osebje pa neposredno dela v skupini. Tudi pomembno je ostalim otrokom predstaviti situacijo, povedati o otroku in od kod prihaja in se z njimi pogovoriti o tem, kako oni mislijo, da bi bilo njim, na ta način tudi oni bolj sprejmejo in vključujejo dekllico v svojo igro in dnevno rutino.

M: Kakšno znanje in spretnosti potrebujete pri delu z otroki priseljenci?

A: Dnevna rutina poteka zagotovo drugače in prilagoditi je potrebno dejavnosti, lahko vključujemo tudi starše in ljudi iz njene družine in okolice, zagotovo pa je pomembno znanje oziroma spretnost, da se prilagodi situaciji, da poskuša z osnovnimi pojmi tujega, njihovega jezika, da znaš poiskati pomoč za starše in za vzgojno osebje, obstajajo smernice za otroke priseljence, ki jih posredujem vzgojiteljem.

M: Kako sodelujete s starši, vzgojitelji in drugimi pomembnimi udeleženi pri inkluziji otrok priseljencev?

A: Nekako, kot sem omenila, starša poskusimo vključiti v dogajanje v vrtcu toliko, da nam zaupa, da vidi da se otrok dobro počuti. Poskusimo z iskanjem podpore njemu, za vključevanje v širšo okolico mesta, učenje našega jezika. Z vzgojitelji pa seveda pomoč, da najprej skupaj uvajamo otroka v oddelek, nato iskanje ustrezne literature, predlogi za delo, usvajanje pojmov njihovega jezika.

M: Ali menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec?

A: Menim, da je vedno možnost da smo v vsako stvar bolj vključeni, a menim, da je potem nadaljevanje vzgoje in igre na vzgojnem osebju, jaz sem tu zgolj za ta prehod, za spoznavanje. Čez določeno obdobje pa je potrebno zadevo preveriti, ali potrebuje katera od strani dodatno podporo, dodatno znanje, ideje, ima želje ali pomisleke, da preverimo ali delamo dobro ali bi se dalo poskusiti kakšno drugačno strategijo.

M: S kakšnimi ovirami se pri tem srečujete in kaj bi potrebovali, da bi bili kot svetovalna delavka še bolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec?

A: Morda v lokalnem okolju več ponujenih tečajev učenja slovenščine, tako za otroke predšolske vzgoje, kot tudi predvsem za starše. Sama pa bi potrebovala več znanja tujih jezikov.

M: Zdaj pa še zadnja tema – epidemija. Kakšne spremembe je vašemu delu prinesla epidemija in kako ste delo prilagajali temu, kako je bilo ob popolni zaprtosti vrtca in kako ob delni, torej kako v prvem valu in kako v drugem?

A: Delo je potekalo od doma, še vedno so bile stvari svetovalnega dela, ki so morale biti urejene, predvsem vpisovanje, izpisovanje otrok in urejanje novih oddelkov, načrtovanje dela v bodoče. Ta del se ni spremenil, razen to, da je bilo delo od doma, na svojih računalnikih, v osami. Kar je bilo drugače je bilo to, da ni bilo močnega dela z otroki, zato sem kot del tega pripravljala članke, vaje, video predstavitve za delo z otroki doma, ideje kaj početi in to objavljala na družabni medije oziroma vrtčevsko spletno stran. Ko je bilo zaprtje le delno, sem bila prisotna na delovnem mestu, pripravila sem zloženke za starše, urejala papirologijo in birokracijo, veliko časa posvetila samoizobraževanju.

M: Kako in kako pogosto ste vzpostavljali stik z otroci, kako s tistimi, ki so bili doma in kako s tistimi, ki so bili v vrtcu? Kako ste vzpostavljali stik z ostalimi, vzgojitelji, starši v tem času? Kako je potekalo sodelovanje in nudenje podpore, kako je to potekalo s tistimi, ki so hodili v vrtec in kako je potekalo delo na daljavo s tistimi, ki so bili doma?

A: Načeloma lahko povzamem, da se je ob popolnem zaprtju veliko komunikacije premaknilo na elektronska sporočila, ki jih prej starši niso toliko uporabljali. Še vedno so bili kakšni klici, ampak veliko manj. Ob popolnem zaprtju sem z otroki komunicirala na posreden način, torej z objavami kot omenjeno prej, z ostalimi ob delnem zaprtju pa sem šla na obisk v mehurčke, vendar je bilo težko zaradi mask, otroci nas niso prepoznali, starši pa nadaljujejo veliko komunikacije preko e-pošte

M: Ali so se pojavile kakšne dodatne stiske pri otrocih in družinah? Kako ste jih reševali, kako je bilo s tistimi, ki so bili doma, torej kako je potekalo delo na daljavo in kako s tistimi, ki so vrtec obiskovali?

A: Stiske so bile pri starših, ki niso bili upravičeni do nujnega varstva pa so vseeno hodili v službo. in pri starših, ki so imeli poleg vrtčevskega otroka še enega ali dva šoloobvezna s katerimi so delali na daljavo ob tem pa imeli še svojo službo.

M: Ali opazate pri otrocih kakšne posledice epidemije, po vrnitvi v vrtec in kako se s tem spopadate?

A: Zares pri otrocih ne opažam posledic, zelo so bili veseli vrnitve, potrebujejo družbo, potrebujejo socialni del in ni bilo videti, da bi zaradi tega postali kaj bolj apatični, nesocialni.

M: Kaj bi potrebovali v času epidemije za bolj kakovostno podporo in pomoč otrokom in njihovim družinam?

A: Predšolski otroci potrebujejo stik. Pristen, iskren neposreden stik. No, pa če smo že morali biti zaprti, bi lahko vsaki družini omogočili računalnik in kamero, da bi se dnevno srečevali na Zoomu, ampak zopet, to so stvari bolj za odrasle kot za otroke, otroci rabijo igro, igro v živo, igro z vrstniki, in tega preko medijev ne moreš zagotoviti.

M: Kako bi po vašem mnenju moralo biti organizirano delo svetovalne delavke v času epidemije?

A: Sama menim, da sem bila dovolj dejavna in zagotovila, da je bil moj del uspešno rešen, da sem ponudila staršem oporo, pogovor, za otroke ideje in pesem o aktualni tematiki, upam, pa da nam na daljavo zadeve ne bo potrebno več delati. Še enkrat, otrok rabi stik, rabi igro, rabi pristen človeški odnos in vrstnike.

9.2.2 Intervju B

M: Kako bi opisali vaše delo v svetovalni službi?

B: Ni tako kot sem si predstavljala, ful se razlikuje. Malo birokracije, kar moraš pisat, malo opazovanja, spremljanje otrok. V bistvu je zelo velik birokracije ne. Moram rečt, da sm šele letos prišla do tega, da v bistvu svetovalno delo zame je vezalka, koordiniranje, zavezovanje čevljev, to je to. Da ti vlečeš niti in povezuješ in speleš naprej vse te stvari. Ampak po drugi strani ko sem jaz razmišljala kaj konkretno pa je naše delo, pa se bolj tega držim, da v bistvu pomagaš, tam kjer je potrebno, nudiš pomoč, prideš pogledat, tam kjer te rabijo, več pa je to soustvarjanje, ki bi ga mogli delat in družina in sodelavci, starši, vsi skupaj. Ne samo en človek kot svetovalno delo. Aha tam je potrebna pomoč, organiziram, speljemo strokovne skupine. Jaz vidim vezanje vezalk, vlečeš niti, povezuješ, daš naprej, da delo teče, kot vezni člen, most.

M: Se vam zdi, da zaradi birokracije zmanjka časa za delo z otroki?

B: Pri nas je tako... eni vrtci imajo samo svetovalno delo, pri nas pa je tako, da moram opravljat še oblikovanje oddelkov, vpis otrok, pa ne samo tisti prvi vpis, to pomeni, sprejemanje, podpisovanje pogodbe, dopise pošiljanje, itn. In to je lahko celo leto, strnjeno je zdaj v tem času. Letos je blo ful, sami vpisi, izpisi, vpisi izpisi, in to traja, za eno pogodbo in dopise, da sprintam, 3 sem jih mela, to traja pol ure, 45min. In ti zmanjka časa za druge stvari. Zdaj pa če pridejo na vrata se s tabo pogovarjat starši, da tam nudiš čas, ti za birokracijo zmanjka časa in neseš delo domov.

M: Kaj pa bi rekli, kaj so vaše delovne naloge?

B: Ja treba je smernice upoštevati. Smernice so.. to pomeni svetovalno delovne. To pomeni, da je tut to.. vpisi, načrt pomoči otroku, vodenje osebne mape, it v skupino, opazovanje otroka, ko se stiske najdejo, potem starše krepiti, to naj bi blo tisto bistveno, da se otroka opolnomoči in družino. Isto starši, ko slišijo besedo otrok s posebnimi potrebami to je v velik primerih, sploh ko je treba za šolo pisat, za pomoč v šoli. Ne moj otrok nima posebnih potreb. No čedalje več je tega, se zelo upirajo.

M: Na katerih področjih dela v vrtcu se vključujete?

B: Opazovanje otroka, koordiniranje, vodenje izobraževanja, ko je potreben kakšen aktiv, ko je kakšna problematična tematika. Vpisi, izpisi, podpisovanje pogodb, oblikovanje oddelkov, pretežno je tega svetovanja, staršem oz. strokovnim delavkam zaradi otrok.

M: S kom vse pa sodelujete pri vašem delu in kako?

B: Sodelujem z vsemi, to pomeni ravnateljica, pomočnica ravnateljice, pa še ena svetovalna delavka. Z vzgojitelji, starši, otroci. Pa zdravstveni dom, zunanje institucije, zdravstveni dom konstantno, tut osnovna šola, da bi se dobivali vsaj enkrat letno zaradi všolanih otrok. Kakor je potrebno. Tudi s študenti, s fakultetami, na prakso sprejemamo. Poročila pomagajo pisati, za zdravstvene domove, potem še s CSD, s policijo.

M: S kakšnimi ovirami se soočate pri svojem delu?

B: Preveč birokracije. Oblikovanje oddelkov, vpisi, da bi tle blo malo majn. Mogoče kakšni vrtci, ko imajo to kadrovske. To je največja težava vrjetno.

M: In kako rešujete te izzive?

B: Doma delaš. Kar je treba, je treba narediti.

M: Kaj bi pa potrebovali, da bi te ovire premostili?

B: Prezem delo. Da se razdeli delo. Je še ena polovična, ki hodi 2 do 3x k nam v vrtec. Ampak tut ona ima preveč dela. Torej kaj bi mogli prvo narediti, normative spustiti. Da bi se delo razdelilo. Al pa kaj skupi narediš, da ne dela en sam. Ker delaš več napak, če si sam.

M: Kako pri svojem delu sodelujete z otroki?

B: Največkrat pozovejo punce, da majo težave s kakim otrokom. In potem iščeš variante, kaj bi še lahko probale. Na kakšen način, če je vedenjsko, če se starši ne strinjajo s pomočjo, iščemo več načinov kako bi lahko pomagali, da se otrok okrepi, da postane nemoteč za okolico, za skupino. Odvisno kaj je, odvisno kaka je težava, avtizem, duševne motnje, težave v jeziku. Jaz sem imela tut predlog, da bi imeli v vrtcih učenje slovenskega jezika. Trenutno zaradi dela to ne gre, če ne bi strokovne delavke imele kot en krožek, da se okrepi otrok, ker je to velik problem. Slovenski jezik v vrtcih, je tut druga kultura, ampak se mi zdi, da če bi razumeli, da bi lažje sodelovali.

M: S katerimi otroci delate oz. kako jih izberete?

B: Recimo zdaj imam seznam, in potem če s katerim otrokom kaj ni v redu in potem prideš, opazuješ celo skupino, vidiš celo dejavnost skupine. Prideš tut kdaj v skupno, ko z otrokom ni nič narobe, ampak vzgojiteljica pa meni da je. Vzgojiteljica nas torej pozove. Ali pa dobimo poziv iz zdravstvenega doma, da naj napišemo poročilo otroka in potem pridemo v skupino opazovat. Al pa včasih starši dajo pobudo. Ravno imam en primer, da me je mama prišla prositi naj grem opazovat tega otroka a je to res tako. Si poklican s strani skupine, zdravstvenega doma ali pa drugih institucij, recimo policija, CSD.

M: Kako pa vzpostavite stik z otroki?

B: Prideš, se vsedeš, si neaktivni udeleženec, si opazovalec, se priklopiš. Ker v bistvu opazovanje brez udeležbe, takrat lahko najbolj vidiš realno sliko. Pa imam še nekaj predšolskega znanja.

M: Kakšne metode in tehnike uporabljate pri delu z otroci?

B: Igra, vse kar je z njimi, vse čez igro zveš. Ostalo pa je pri meni opazovanje, igrače, ki jih lahko prineseš s sabo ali pa so že v igralnici in jih uporabiš. Sploh če rabiš po področjih opazovat, recimo matematiko, greš po barvah. Risanje. Metoda učenja tut.

M: Katera znanja in spretnosti pa uporabljate pri delu z otroki?

B: Znanje za ravnanje. Pride ti v kri, da sploh ne znaš drugač delat. Da niti ne razmišljaš kako deluješ. Tudi predšolsko znanje, ki sem ga dobila v skupini mi ful koristi pri delu. Zdaj točno znam ta periferni vid, znam opazovat otroke, znam napisat, ocenit otroke, točno vidim, ga ocenim kakšen pogled, očesni kontakt, kako bo kdaj napado, vidim a je vzgojiteljica krivična, kar pa ne smeš povedat. Ko sm prišla iz skupine v svetovalno, ta helikopterski pregled ki sem ga imela. Točno veš kje se kaj dogaja v skupini, Sem prišla do tega, da je pohvala prva motivacija, ko začnejo ne sam otroci dobro delat ampak tut odrasli. Kako znaš govorit, komunikacijska večšina, pohvalit, poslušanje. In sem začela ful hvalit tega fantka in pol z njim sploh ni blo več nobenga dela. Pohvale. Se je začel truditi. Isto pri odraslih osebah. Motivacijo jim daš, pozitivni učinek, nehote, na nezavedni ravni se trudiš. Moj koncept je to.. pohvala, motivacija, da vlečeš naprej. Da maš dobro voljo za delat, ne glede na to kakšna stiska je. V tisti stiski moraš najdit nekaj kar se primeš, močna področja. Tako se išče pri otrocih, odraslih, starših. Ni drugačnega recepta.

M: Kaj pa vam je najtežje pri delu z otroci?

B: Nemoč. Večkrat sem že prišla do tega, kaj pa naj zdaj nardim. Ta nemoč povzroči stisko. Otroci te zmučijo, je hrup, to je normalno. Je stres. Bi se mogle delat intervizije, supervizije, da se stres premaguje, da ne delaš mobinga nad otroci. Ker si nervozen, ker te zmučijo. S poslušanjem največ dosežeš, s preusmerjanjem pozornosti.

M: Kako pa sodelujete še z drugimi pomembnimi udeleženi v procesih podpore in pomoči?

B: S starši imamo strokovne timske sestanke, 2x na leto imamo minimalno, ali pa če je potrebno večkrat. Te strokovne skupine so strokovni delavci, izvajalke, ki nardijo individualen načrt pomoči. Je zapisnik MDT, se na podlagi tega skliče sestanek, po navadi jeseni in pomladi. Se pogovarjamo o otroku, kaj so močna, šibka področja in potem evalvacija, starši povejo svoje. So timski sestanki še z zdravstvenimi domovi, kjer so tam psiholog, logoped, zdravnica, starši če pridejo, strokovne delavke. To je naša običajna praksa. Mi kontaktiramo, ali oni nas. Obojestranska komunikacija.

M: Zakaj se vam zdi pomembno sodelovati z vsemi temi udeleženi, starši, vzgojitelji, vodstvo, institucije?

B: Včasih si reko pomagaš otroku in to je to. Zdaj smo pa prišli do tega, da če pomagaš otroku in okolica ostane ista nič ne pomagaš. Gre se zarad tega, da če vsi stopimo skupaj lahko pomagaš. Podpore rabijo starši, ne samo otrok. Ker itak izhaja vse iz družine. Je treba določene stvari sprejet, npr. če je otrok avtist, zaostanek v razvoji itn. Itak nas učijo, soustvarjanje, soustvarjanje, samo s tem lahko pridemo do napredka pa še včasih s tem ne. More pa bit celostna obravnava.

M: Kašne metode pa uporabljate z njimi?

B: Poslušanje, pogovor, ni nič posebnega.

M: Uporabljate pri sodelovanju z njimi tudi spretnosti socialnega dela?

B: To soustvarjanje, zapisovanje, poslušanje, pogovor, ja sporočila. To pa že skos. Tut s strokovnimi delavci.

M: S kakšnimi ovirami se srečujete pri delu s temi udeleženci?

B: Samo čas. Premalo časa imamo. Drugih ovir ni. Razen to, da starši zavračajo pomoč. Otrok je za v razvojni oddelek, pa starš noče podpisat. S takimi ovirami se srečujemo. V bistvu se otroku ne pomaga. Potem eni otrok, nebi rabo met odloga. Ma cerebralno paralizo bi lohč šel v Cirius, bi blo bolš da bi bil tam.

M: Kaj pa recimo pri vzgojiteljih?

B: Da reče neki, pa ne nardijo to kar bojo rekli. Individualni načrt pomoči bi mogli oni napisat, pa zaradi te birokracije težko shajajo. Jim pol prideš naproti jim pomagaš. Se tut oni kopljejo v tem pisanju.

M: Kaj pa vodstvo?

B: Ni posebnih ovir pri vodstvu.

M: Kaj pa zunanje institucije?

B: Samo tisto, če ti zmanjka časa, da moraš hitet.

M: Kaj pa je po vašem mnenju prispevek socialnega dela v svetovalnem delu?

B: Če primerjam psihologa in socialnega delavca. Ti kot socialni delavec delaš to, da povezuješ vse skupi, psihologi pa grejo pvereč v enostransko, se poglobljajo. Pomagaš otroku je pa še ostalega dela. Delamo tut v dobro vrtca, pomagamo drugim, vodstvu. Ti kot socialni delavec si v bistvu, kaj mi je vseč, da daješ moč, da drugi sami nardijo. en more mrežo plest. In to delajo socialni delavci. Da znajo sami naprej, se jih nauči. Socialni delavec se lažje prilagodi okolju kot psiholog. Socialni delave pa išče močna področja in rešitve v okolju. Če vem, da je treba za enega otroka poročilo napisat, pa nimam časa it zdle v skupino. Jaz bom poklicala vzgojitelco po telefonu, midve se uspeva zmenit. Pri psihologinji sem pa vidla, ja pa nimam časa, pa on se more psihično pripravit, morem si čas vzet, počasi napisat. Ej včasih je tut hitrost pomembna. Ko včasih lahko glih takrat izluščiš nekaj. Ker s tisto globino, s to počasnostjo. Ja če mam čas, če ga pa ni pa samo sebe obremeniš paše druge zraven. Sej v bistvu ni nič narobe, sej vzgojitelca pozna otroka. Bi blo pa fajn pa hodit, opazovat skupine, pa napisat, ampak žal ne gre. Je še drugo delo.

M: Katere koncepte socialnega dela pa največ uporabljate pri svojem delu? S kom in kako?

B: Soustvarjanje, znanje za ravnanje, z vsemi nonstop, s strokovnimi delavci, s starši vsakodnevno, z vodjem, ravnateljico, pomočnico ravnateljice, otroci. Pride to spontano vse skup zraven.

M: Katera znanja bi po vašem mnenju še morali pridobiti tekom študija socialnega dela?

B: Psihologija, ker potem znaš recimo brat ljudi, govor, komunikacija, kako govorit, kako se pogovarjat z določenimi ljudmi. Pa psihologija ljudi, kako ravnat z njimi, jaz lahko govorim teoretično tako kot je, samo kaj če mi oseba ne zaupa, ali pa sem ji zoprna, v bistvu to, da te učijo, kako biti prikupen ljudem. Socialni delavec bi moral vedet, da z vsakim človekom moraš ravnat, tako kot je on, zato da mu ugajaš, in ko mu ugajaš je lahko

učenje iz tiste strani. Nč ne pomaga, če sm suhoparna ali pa zoprna. To nam manjka. Pa tut predšolsko znanje mi koristi, ker sem delala prej v skupini kot vzgojitelca.

M: Zdaj pa se bova še pogovarjali o inkluziji otrok, najprej o inkluziji otrok s posebnimi potrebami. Kakšna je vaša vloga pri tem, kaj so vaše naloge?

B: Zdaj je vedno več tega. Kako pripraviti starše, kako skupino to, pa otroka. Včasih je inkluzija nesmiselna. In bi blo lažje za otroka da bi bili oddelki za otroke s posebnimi potrebami. Bi bilo hitrejše učenje. Sam se starši tega premalo zavedajo, strokovni delavci se. Sam tut oni nimajo znanja za to inkluzijo. Ti delaš s skupino, ne s posameznikom. Pa tut če je spremljevalec. En otrok dobi po zapisniku spremljevalca, ampak to je lahko tut trgovc. Fajn je inkluzija, ampak do ene meje. V bistvu se pogosto tako dela bolj v otrokovo škodo. Pa tut v škodo drugim otrokom, pa vzgojitelom sploh. Je preobremenjen. Mi imamo po 5, 6 otrok s posebnimi potrebami v skupini. Po eni strani pa je problem samo jezik, pa so zmanjšane sposobnosti, pa je za redn oddelk. Je pa tolko otrok notr, spet kaj narest. To bi mogli zunanji hodit, prostovoljci, pa izvajat inkluzijo. Jaz bi bla, ampak mi ne znese. 1x na teden je premalo, al pa že da bi vsaj 1x na teden. Tle mi manjka. Nevem, če je država sploh zainteresirana za te stvari. Že to, da smo svetovalni delavci na 30 oddelkov, zdaj se dela, da bi bil en svetovalni na 20 oddelkov. Pa se to tolk časa mečka, pa se nč ne nardi. Če bi hotl, bi že nardil. Pa tut lažje bi blo za inkluzijo, imaš več časa.

M: Kako pa sodelujete z otroci, ki imajo posebne potrebe? Kako z njimi vzpostavite stik? Kako ga pripravite na vstop v vrtec?

B: Čist na isti način, ko z ostalimi. Na vstop se ne pripravljajo. Kot svetovalni delavec jih samo seznaniš, potem pa spelejo to oni naprej. Ker ti nisi vsak dan z njimi, nemorš se vsiljevat. Razen pri tistih otrocih, ko rabijo pomoč. Potem prideš pa pomagaš. Al pa recimo prevajaj. Pogovorno znam nemško, srbohrvaščino, angleščino. Če je treba pač prevajaj, da probaš zraven pomagat.

M: Torej vi nimate neposrednega stika s temi otroki?

B: Ne, to delajo tisti, ki imajo dodatno strokovno pomoč oz. specialni pedagogi in drugi. Ko je pomoč je to njihovo.

M: Kakšna znanja in spretnosti pa potrebujete za delo z otroki s posebnimi potrebami?

B: Ja to je pa šola. Rabiš usmeritve kako to delaš. Srednja vzgojiteljska te nauči, ampak še vedno premalo. V bistvu je ta socialna pedagogika, defektologija. Potrebuješ specialna znanja.

M: Se vam zdi, da bi morali tudi na našem faksu pridobiti nekaj teh znanj?

B: Ne, ker to se pa ne more mešat. So za to mobilni specialni pedagogi. Ti lahko se seznanjaš, samoizobražuješ. Ker to je pa potem preveč. Če hoče kdo it iz socialnega faksa drugam, pa se tam izobražuje in nudi potem dodatno strokovno pomoč. Ne paše to zraven. Pol smo pa spet tam kot psihologi. Ti rabiš bit samo ti in bit prisrčen otrokom, zato da te vzljubijo. Ostalo ni naša naloga. So vzgojitli, pomočniki, uni ko delajo z otroki.

M: Kako pa sodelujete s starši in vzgojitelji na tem področju, ko gre za otroke s posebnimi potrebami?

B: Čisto isti način, isti postopek. Če se sproži postopek s strani vzgojitelce, se pogovarjava kako bova, se dogovarjava, a boš ti poklicala starše, a bom jaz, dajte potipat starše, a se starši strinjajo, je treba it po korakih, starš, vzgojitelca, pomočnica. Svetovalni delavec pride na koncu, ko dedek iz ozadja, ne smeš naprej, da se starši

ne ustrašijo, da niso užaljeni prizadeti itn. Pogovor se pol spelje. V bistvu ti krepíš vzgojitla, da on dobi starše, in potem ti prideš do besede.

M: Ali sami menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok s posebnimi potrebami v vrtec?

B: Čist dost. Dovolj.

M: S kakimi ovirami se pa srečujete pri inkluziji otrok s posebnimi potrebami?

B: Razen to kar sem povedala, da niso vsi za inkluzijo, da eni bi mogli it v razvojni oddelek. Da se starši ne strinjajo, jih zmoti ta fraza otroci s posebnimi potrebami.

M: Kako pa potem to rešujete?

B: Metoda prepričevanja. Moraš pa tut pustit času čas, pa potem spet znova. Ko sem na faks hodila sem misla, da lahko vsakemu pomagaš. Je rekla, nekaterim nikoli ne morete pomagat. Ko sem js to spoznala, sem si oddahnila. To pomeni, pomagaš, pomagaš pomagaš, da daš pomoč. Basta. In tle nehaš. Ker pomoč je lahko tut vsiljiva. Js sem se tut mogla to naučit. Nemorš ti nekomu rečt. Dejte dejte dejte, pa delat namest njega, ker se nebo nč naučo. Isto z otorkom ne morš, nemoreš in ne smeš. Če niso pripravljeni sprejet pomoči, je treba žal odnehat. Tega socialni delavci premalokrat ne znajo nehat. Tako je življenje. Js sem to sprejela in se naučila in mi je lažje. Nimam več slabe vesti. Veš pa da si vse nardil, ne pa da si nehal pri prvem koraku.

M: Pol tut vi pokličete starše na pogovor?

B: Ja tudi pokličem starše na pogovor, če je to potrebno.

M: Kakšna je pa vaša vloga pri inkluziji otrok priseljencev v vrtec?

B: Probam se znajdit, angleščino neki znam. Si pomagam z Googlom. Torej prevajanje. Probam včasih bol počasno govorit, če ne pa grem probat z njihovim jezikom.

M: Sodelujete tudi z otroki v njihovem jeziku?

B: Ja. Sodelujem z otroki v njihovem jeziku.

M: V oddelku mate stik z njimi ali tudi neposredno, v vaši pisarni?

B: V oddelku ja. Ne v pisarni, tle ni igrač, kam ga boš odpelo. Kakšna inkluzija, sam strah ga bo. Ne, travma otroku, bo dojel kot kazen. Vse kar se dela, se dela v njihovem okolju. Razen, če bi hoto z mano, kaj pomagat.

M: Se vam zdi, da potrebujete kakšna posebna znanja in spretnosti za delo z otroci priseljenci?

B: Jezik. Ja jezik je pomemben za socialno delo. Mogli bi se več jezika učit. Manjka jezik, vsaj 2, 3 jezike bi mogli socialni delavci znat. Glede na zdajšnje situacije.

M: Kakšno pa je sodelovanje s starši otrok priseljencev?

B: Spet isto. V bistvu ni drugačnega načina. Z vsemi isto. S posebnimi potrebami, priseljenci.

M: S kakšnimi ovirami pa se srečujete pri vključevanju otrok priseljencev?

B: Z nobenimi ovirami se ne srečujem. Razen to, ko starši ne razumejo, pa potem nočejo sodelovat. Al pa zaradi druge kulture no. Oni ne razumejo, da ni vrtec sam čuvanje otrok, ampak je tu vzgoja otrok. S temi ovirami se.

M: Menite, da ste v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec dovolj vključeni?

B: Ja, jaz bi rekla, da sem dovolj vključena.

M: Zdaj pa še o epidemiji. Kdaj in kako dolgo je bil vaš vrtec popolnoma zaprt?

B: Bili smo skozi za nujno varstvo.

M: Kakšne spremembe pa je vašemu delu prinesla epidemija?

B: Razen, da sem se naučila z Zoom delat. Delala sem na daljavo.

M: Kako pogosto pa ste vzpostavljali stik s tistimi otroki, ki so bili doma in kako s tistimi, ki so bili tukaj?

B: Jaz kot svetovalni delavec nisem. Kot svetovalna delavka nisem imela stika z otroci na daljavo.

M: Podpora pa se je nudila v skupini?

B: Ja, starši, če so rabli podporo.

M: Kaj pa z vzgojitelji, ko je bilo zaprto?

B: Prek telefona, maila. Če je katera kaj rabla.

M: Kaj pa pri otrocih pa družinah. So se pojavile kakšne stiske?

B: Tam, ko so imeli delo od doma. Pa ko niso imeli varstva. Ta stres. Pri socialnih veščinah se je poznalo. Ni bilo ne glave ne pete, razturani so bili. Niso se znali igrati, pa kr neki bi tekl. Družba jim je manjkala no. Stik z drugimi, rutina, pravila. To se je pri vseh otrocih opazalo.

M: Kako se je pa potem to reševalo?

B: Se je rešil. Ti spet probaš pomagat, meje postavljaš, pravila.

M: Kaj pa bi potrebovali kot svetovalni delavec, da bi bila podpora otrokom in družinam še boljše?

B: Res da tam, ko so bile stiske v družinah, neurejene družinske razmere, se je to še sam poglobilo. Prej si bežal od doma drugam, zdaj pa med štirimi stenami.

M: Kaj pa glede kakšnih finančnih stisk so se obračali na vas?

B: Zaradi botrstva. Zdaj je prišla ena mama zaradi botrstva. Ker so dobili koronske dodatke, je prišla da se ji pomaga izpolniti. Sam izpolnimo to botrstvo, da jih podpiramo in to je to.

M: Kaj pa kakšno nasilje?

B: Lahko bi rekla, da je povečan obseg zapisnikov iz CSD-jev. Nasilje med starši itn. Normalno tam kjer je neki slabo, se bo še poslabšal, če si neki zaprt. Vključeval so nas v poročilih. Je bilo treba napisati poročila, kakšen je otrok v vrtcu, a se kaj opazuje, nasilje nad njim. Je bilo neko povečanje nasilja. Sam lahko da je bilo prej prekrito, pa

je zdaj ven prišlo. Js recimo ko sm delala mediacijo v skupini. Js vzgojitelcam pokažem kako se naj otroci skregajo. Da se morjo skregat, pa kako se skregat, ja sporočila. Kako se naj otrok zmeni sam, če se ne zna sam. Ja to js tut pokažem vzgojitelcam, metode demonstracije. Mene tut mal drgač gledajo ker vejo, da sem iz prakse prišla, ker sem bla v skupini.

M: Kako pa menite, da bi moralo biti organizirano delo svetovalne službe v času epidemije, da bi bilo kar se da optimalno za otroke in družine?

B: Itak si bil skoz dosegljiv po telefonu. Oni so rabl otroke nekam dat. Največja stiska je bla to. Noben svetovalnega delavca takrat ne rab. Oni so rabl varstvo za otroka. To je bil največji problem.

M: Če se samo za trenutek še vrneva na koncepte socialnega dela. Kaj pa recimo koncept delovnega odnosa, dogovor o sodelovanju. Uporabljate?

B: Ne. S soglasjem začnemo. Da dovoljujejo, da se gre otroka opazovat v skupino. Ne gre čist socialno delovno. Socialni delavci so na CSD, tle so svetovalni delavci. Tle si vezalka. Če bi tle začela tako govort, bi me čudn gledal. Je pa res, da povem časovni okvir. Tega se pa držim, še vedno. Za ta sestanek smo se dobili za to, in za to, trajal bo toliko in toliko časa. To mi je pa v kri prišlo. In se pol tut ure držim. Na strokovnih skupinah se pove za kaj gre. Itak ni tvoja vloga tolk govorit na teh sestankih, bolj vzgojitelji. V glavnem prideš takrat ko te rabijo, pa da znaš povezat svari, da ne obstanejo.

9.2.3 Intervju C

M: Kako bi opisali svoje delo v svetovalni službi?

C: Se mi zdi da je zelo razgibano, pestro, dinamično, še vedno dovolj avtonomno, do neke mere predvidljivo in z možnostjo načrtovanja, se pa zgodijo tudi presenečenja, ko se ti dan postavi popolnoma na glavo.

M: Kakšne so vaše delovne naloge?

C: Moje delovne naloge pokrivajo tako kot so programske smernice naravnane za svetovalno službo v vrtcih. Torej če grem po področjih, ki jih mam zapisane tudi v letnem delovnem načrtu, kjer svoje delo načrtujem skupaj s kolegico. Ker sva vsaka iz svoje profesije si tudi porazdeliva določene naloge. Prvotno je delo z otroki, s strokovnimi delavkami in delavci, sodelujem s starši in družinami, vodstvom, zunanji ustanovami. Sodelujem tudi v regijskem aktivu svetovalnih delavk, ker sem tudi vodja tukaj sem vključena v republiški aktiv svetovalni delavk. Sodelujem tudi kot članica SVIZA, potem sodelujem tudi z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo.

M: Na katerih področjih dela in življenja vrtca pa še sodelujete?

C: To so praktično vsa področja, ki se dotikajo vrtca in so čisto na vseh. Če grem pogledat smo nekako vpleteni od uvajanja v vrtec do prehoda v osnovno šolo.

M: S kom sodelujete pri vašem delu in na kakšen način?

C: Kar je notranjega, internega, sodelujem praktično z vsemi, od tehničnega osebja, do vodstva. Potem pa seveda z vsemi zunanji institucijami, ki se dotikajo pomoči otroka oz. družine. Torej tudi vladne in nevladne organizacije, zunanje institucije.

M: Kaj pa z otrokom?

C: Tudi z otrokom sodelujem in starši.

M: S kakšnimi ovirami pa se soočate pri svojem delu?

C: Zelo težko je reči, da so neke ovire, ki so vedno enake pri družinah. Js mislim, da se to nanaša na konkretno družino, stanje, težavo. Ker so potem tudi drugačni izidi. Ovire so individualne in takrat se spopadam s tistim, kar pride.

M: Kako pa potem rešujete te izzive?

C: Zdaj, če se dotika otrok. Če imam kakšno dilemo z otroci, če je kakšna težava s starši ali vzgojitelji, imamo letos zelo veliko srečo, ker smo v okviru našega aktiva svetovalnih delavk se z Zavodom za šolstvo dogovorile za intervizijo enkrat mesečno. In če ima kdo kakšno takšno težavo jo lahko tam podeli in jo tam skupno rešimo. Imam pa še dve sodelavki, kolegico svetovalno delavko, ki je na drugi lokaciji in pa sodelavko logopedinjo in potem dostokrat z njima podelim. Če je s kakšnim otrokom, ki ima posebne potrebe tudi z izvajalcem dodatne strokovne pomoči. Ali pa tudi z vzgojiteljskim parom. Odvisno kakšna težava je tukaj, ampak mislim, da je timski pristop zelo ključen.

M: Se spopadate kdaj tudi s tem, da vam zmanjkuje časa ali ste preobremenjeni z delom?

C: To je organizacija svojega dela. Najbolj ključno je to, da vemo kaj moramo počet, kako moramo pripraviti poročila in si te stvari porazdeliti pravilno in primerno. Ne rata vedno vse v istem dnevu. Js si vodim tudi svoje interne zapiske in potem, ko je neka lina, ko dopušča ta čas potem uredim vse tisto kar je potrebno. Js mislim, da si to vsak na svoj način porazdeli čas.

M: Kaj pa bi vi konkretno potrebovali, da bi lahko te ovire premostili?

C: Js mislim, da bi morala biti supervizija kot del našega delovnega procesa, kar trenutno v vzgoji in izobraževanju ni.

M: Kako pa pri svojem delu sodelujete z otroki?

C: S tem ko prihajam v skupino, imam praktično redna spremljanja, takrat se največ vzpostavi ta stik z otroki. Takrat je s celotno skupino. Če pa se pokažejo določene potrebe pa tudi individualno. Seveda brez soglasja staršev individualno svetovalni delavci ne moremo delat. Pride tudi do pogovora staršev, kjer se opredeli namen, naša vloga in potem sodelovanje steče tudi tako. Odvisno je od primera otroka, njegove potrebe in zakaj. Lahko pa poteka delo tudi individualno znotraj skupine z enim od otrok. Če se pride do uvida, da ta otrok potrebuje še kakšno dodatno pomoč, al je kakšna vzgojna dilema. Tukaj se odzivamo tudi na potrebe vzgojiteljev, kajti zavedati se moramo, da svetovalni delavci smo pomoč in podpora.

M: S katerimi otroci pa delate in kako jih izberete?

C: Jaz se odzivam na skupino in potrebe. Redne obiske imam napovedane, kadar se pa kaj posebnega zgodi, da vzgojitelji sami pokličejo, včasih tudi starši sami povejo, da je prišlo do kake spremembe v družinski dinamiki, da

se je kaj zgodilo. Mogoče je otrok regresiral v določenih pogledih. Js se odzivam na potrebe drugih. Tam, kjer je potreba.

M: Kako pa z njimi vzpostavite stik oz. sodelovanje?

C: Jaz mislim, da je to naš individualen pristop, že prvo naša prezenca, naše sprejemanje otrok. Otroci nas svetovalne delavce poznajo, če smo mi res prisotni v skupinah, že točno vejo kdo prihaja, nismo neka novost, noben bavbav. Stik vzpostavljam preko igre, preko pogovora, preko spontanosti vsakodnevnih stvari.

M: Kakšne metode in tehnike uporabljate pri delu z otroki?

C: V vrtcu izhajamo iz igre, vse se začne in konča v tem segmentu igre. To je naš največji poligon. Če pa grem na metode, ki jih uporabljamo za krepitev otroka ali ugotavljanje njegovih primanjkljajev, imamo pa pripovedovanje, razlage, pogovor, razgovor, demonstracije, prezentacije, veliko je opazovanja, prikrita, odkrita. Potem spodbujanje igre. Najbolj se mi zdi ključno pri teh metodah in pri vsem kar počnemo z otroki, da gremo skozi izkustveno učenje, tudi izkušnje, ki jih že imajo otroci, tudi gibanje. Preko gibanja se ogromno učimo, sožitja z naravo. Če je možnost, da imamo vrtec umeščen v naravno okolje. Mora pa biti precej otrokova vključenost, njegove razvojne potrebe na prvem mestu, interesi in tudi sposobnosti. Metode učenja so lahko v manjših skupinah ali pa tudi individualno delo.

M: Katera znanja in spretnosti potrebujete za delo z otroki?

C: Ja, znanja in spretnosti, to so pa veščine, ki jih neke prinesemo na svet, neke pa s časom tudi pridobimo. Če grem gledat so to izkušnje iz mojega ranega otroštva, moje mladosti, kasneje tudi pridobljene tekom srednje šole, fakultete. Veliko pa te nadgradnje in osebne izkušnje biti mama in spoznati kako imeti lastne otroke in prehajati na tak način in rasti na ta način.

M: Kaj pa kakšna strokovna znanja?

C: To je odvisno od same potrebe, od same dinamike. Tehnike sproščanja, treningi asertivnosti, Težko je reči katera znanja, ker moramo biti konkretni v kakšen primeru. Zaj na splošno smo pa mi dolžni, da rastemo na vseh področjih, da je zelo velika razlika če delaš z otrokom, ki je star 11 mesecev ali pa z otrokom, ki je star 6 let pa pol in je mogoče tudi odložen. Tukaj gre za čisto druge metode in znanja, ki jih uporabljamo.

M: Tako, da na nek način neka razvojna psihologija, če sem prav razumela.

C: Absolutno tudi ja razvojna psihologija in pa slediti družbi v tem trenutku in pa svetovalnem delu na prelomu, kjer je polno izzivov, kjer mogoče stare teorije tudi več ne veljajo in je treba tudi že praktično izumljati nekaj novega.

M: Kaj vam je najtežje pri delu z otroki?

C: Najtežje mi je povratna informacija, razumevanje, ali je bilo predano sporočilo, ali je doseglo svoj namen in cilj vso tisto delo, ki smo ga mi vložili ali je otrok res prevzel. To... povratna informacija z njihove strani, ker so še majhni nam tudi ne morejo določene stvari predati nazaj.

M: Kako pa sodelujete še z drugimi pomembnimi udeleženi v procesih podpore in pomoči, recimo s starši?

C: Jaz sem najprej zadolžena, da krepim vzgojiteljski par. Sploh, ko gre za neke zadeve, ko se dogajajo znotraj skupnosti, sem podpora pri pripravi roditeljskih sestankov, pogovorih. Ko pa gre za proces kakšne dodatne pomoči, usmerjanje, potem zaprosim vzgojitelja, ki po navadi že nekaj sporoči pred nami, da na pove moj obisk, tako v skupini kot tudi na sestanek. Takrat se pridružim in tudi sodelujem na tem sestanku. Šele kasneje js samostjno lahko še povabim kakšne starše. Razen ko gre za kakšno drugo dilemo, težavo, ko se starši direktno obrnejo name, ali pa že na samem vpisu, ko zasledim, da so neke stvari, ki so navedene na vpisnici, se takrat s starši pogovorimo že na samem vpisu ali pa jih pokličem potem, da se pogovorimo, kako je s temi stvarmi.

M: Kako pa poteka vaše sodelovanje z vzgojitelji?

C: Js brez vzgojitelja ne delam. Tudi karkoli se s starši dogovorimo, razen tiste zadeve, ki so zaupne narave, ki ne sodijo niti v zapisnik niti kam drugam in smo dolžni ravnati po etičnem kodeksu, ki ga poznamo v socialnem delu in pa tudi čisto človeškem. Drugače pa jaz predam informacije, ki so ključne tudi vzgojiteljem, ker so zelo pomembni za načrtovanje dela v samem procesu. Mogoče tudi individualizirati program dela za posameznega otroka, tako da komunikacija poteka obojestransko. Potem včasih tudi vzgojitelji dobijo informacije od staršev in mi te informacije potem predajo, ker sama nisem v vseh enotah istočasno prisotna. Tako, da je izmenjava teh informacij zelo pomembna.

M: Pa sodelujete tudi z vzgojitelji ne le takrat, ko se tiče nekega problema oz. otroka ampak tudi pri načrtovanju preventivnih dejavnosti ipd.?

C: Razvojno preventivne dejavnosti so temelj našega svetovalnega dela. Žal pa zaradi pomanjkanja časa velikokrat prav te izvisijo. Velikokrat smo svetovalni delavci tisti, ki moramo urgentno rešiti stvari, ki se začnejo. Vemo pa, da tudi to zahteva nek dogovor, plan, in po navadi te malo izvisijo. Sem pa zelo vesela, da smo letos s kolegico izpeljale v sklopu enega projekta 5 preventivnih dejavnosti s predstavo, tako da upam da bomo nadaljevale še naprej. Je seveda pa v dogovoru z vzgojitelji predhodno.

M: Kako pa sodelujete z vodstvom?

C: Z vodstvom redno sodelujemo, ker tudi moramo. Imamo aktivne, pedagoške zbornice, za evalvacijo samega dela, načrtovanja tako izobraževanja, šol za starše in podobnih segmentov. Mi imamo ravnateljico in tudi pomočnico ravnateljice in se obračamo na njih, imamo tudi kakšen kolegij na določeno temo, ki ga ravnateljica skliče. Več ali manj pa imava s sodelavko, ki je svetovalna delavka enkrat mesečno timske sestanke, kamor pa vključujeva logopedinjo. Tam pogledamo kje smo z delom, kaj načrtujemo za tekoči mesec naprej. Mislim, da je to kar dober način. Potem pa o tem obvestiva tudi vodstvo. Potem pa vodstvo, ko potrebuje kakšne informacije se obrne na naju.

M: Kako pa je z zunanjimi institucijami?

C: Pri recimo usmerjanju z razvojnimi ambulantami zelo dobro sodelujemo v procesu, ko gre za usmerjanje. Enako pri prehodu, pri spremembi ravni izobraževanja, ko grejo otroci iz vrta v osnovno šolo, takrat sodelujemo z Zavodi Republike Slovenije za šolstvo. Potem pa tudi s samimi osnovnimi šolami, zaradi procesa šolanja. Otroci gredo od tukaj na 5 osnovnih šol, tako da sodelujem še s 5 svetovalnimi delavkami s tega področja. Potem z drugimi ambulantami, ker vemo, da naši otroci v Severnopriforski regiji nimajo ravno vsega kot v Ljubljani ali kakšnem večjem središču, kjer se lahko v sklopu ene institucije vse reši. Tako da praktično prihajajo tudi druge službe,

druge ambulante. Tako da praktično se povezujemo z vsemi. S tem, da ne smem pozabit izpostaviti centrov za socialno delo, niti ne nevladnih organizacij, kakor je ZPM, Rdeči križ Slovenije, tako da več ali manj delujemo to kar imamo lokalnega plus še tudi zunanje kot je Zavod Planina, ki ima tudi mobilno službo za svetovanje pri čustveno vedenjih težavah otrok. Tako da dejansko se opiramo tam, kjer je neka določena problematika ali na tisto institucijo ali na nevladno organizacijo se obrnemo, če rabimo kakšno pomoč ali posvet. Ali pa svetovanje staršem, ko jih usmerimo tja naprej.

M: Zakaj se vam pa zdi pomembno sodelovati z vsemi temi, kar ste zdaj naštevali. Recimo najprej, zakaj se vam zdi pomembno, da so starši vključeni v sodelovanje?

C: Starši so ključni. Pri starših se vse začne in konča. Otrok je ogledalo svojih družin, staršev. Če želimo neko spremembo, nek premik, potem moramo vsi zasledovat ta cilj. In tukaj morajo biti tudi starši kot enakovredni partnerji v timu pri reševanju neke stiske ali problematike. Starši so ključni. Otroci so njihovi in bodo njihovi za celo življenje, pri nas so samo za maksimalno 6, 7 let.

M: Kaj pa vzgojitelji?

C: Vzgojitelji pa imajo posebno vlogo, ker imajo široka in velika strokovna znanja, ki se jih v naši družbi pogosto malce podcenjuje, ker se smatra še vedno predšolsko vzgojo kot varstvo. Marsikdo se ne zaveda kaj vrtec pravzaprav počne in kakšne naloge imajo vzgojitelji in pomočniki. Skrb za otroka je zaupana njim. In so strokovno podkovani prav za vzgojo. Velikokrat učijo tudi nas ostale strokovne delavce z določenimi prijemi, ker teh znanj mi nimamo.

M: Kaj pa vodstvo?

C: Vodstvo pa ker mora zagotoviti, da vrtec funkcionira tako kot je treba. Kajti vodstvo je dolžno, da sodeluje z ministrstvom, občino, lokalno skupnostjo in da vse teče kot je zakonsko potrebno. Vodstvo nas tudi zaposli, pelje smernice, ima svojo vizijo, ki ji sledimo tudi ostali. Ima ključno vlogo, ampak ne moremo reči, da ima kdo večjo ali manjšo. Jaz mislim, da smo kar enakovredni pri tem. Mislim, da če udari po enem udari po celem vrtcu.

M: Kaj pa zunanje institucije?

C: Zunanje institucije pa so ključne ravno zaradi teh prehodov in zaradi možnosti spremljanja. Mi vemo, da imamo določene naloge, nimamo pa javnih pooblastil. Javna pooblastila imajo druge službe in tudi dolžnosti da poskrbijo, da družina funkcionira na vseh nivojih, ki se jih tiče. Tukaj smo pomembni sodelavci sploh, ko gre za zaščito otrok in pomoč družini. In tukaj so res ključni CSD-ji, policija, kriminalistične službe, zdravstveni domovi, pediatri. Dejansko smo povezani z vsemi temi. Tu so ključne stvari, ker njim so otroci zaupani tudi naprej.

M: Kake metode dela pa uporabljate z njimi?

C: Moram reči, da sem iz tiste generacije, ko nas je Gabi Čačinovič zelo dobro učila kako moramo delati in sodelovati. Velikokrat ste me zdej pozvala v razmišljanje kako, na kakšen način, s kom delat, da sem šla malo nazaj v koncepte, ker ko enkrat v praksi delaš ne razmišljat katere koncepte uporabljaš, jih avtomatiziraš. Jaz morem reči, da zelo dobro uporabljam izhodišča po Lussiju. On mi je bil že takrat na faksu zelo blizu, sicer se nisem zavedala, da se bo tako močno prepletala moja praksa s teorijo. Ampak res se mi zdi ta sistemsko teoretska perspektiva reševanja socialnih problemov zelo pomembna. Potem pa pri samem delu se mi zdi pomemben ta

socialno delavski odnos, ki ga je treba vzpostaviti in da se opiram na elemente delovnega odnosa. Predvsem je ta dogovor o sodelovanju, kaj bomo počeli, kako bomo počeli, na kakšen način, da znamo tudi instrumentalno definicijo problemov uporabljati, da je vse to na osebni način, da smo vpleteni. Potem je tukaj etika udeležnosti, perspektiva moči, znanje za ravnanje, cel komplet se mi zdi pomemben. Predvsem tudi ravnanje s sedanostjo, potem, da vemo tudi kakšen vir ima družina s katero imamo opravka. Da ne gremo čez možnosti družine, ampak izhajamo iz tukaj in zdaj in da so naši cilji konkretni in kratkotrajni, da imajo neke korake, da ne pretiravamo v vsem tem. Predvsem pa se mi zdi, da smo v socialnem delu mojstri prevajanja, da znamo strokovne izraze prevest na ljudski način. Velikokrat se nas potem razume kot da smo bolj pavšalna stroka, ampak res naše razmišljanje je že od fakultete naprej naravnano v to kako bomo mi to strogo, profesionalno jezikovo držo tudi drugih strok prevedli človeku na drugi strani da bo to razumel.. in to je tudi ta prednost socialnega dela. Smo tudi zelo timsko naravnani in znamo povezovati ljudi, in da nas učijo da predsodkov in stereotipov ni. To je ključ. To se mi zdi, da je naša biblija.

M: S kakšnimi ovirami pa se srečujete z vsemi temi udeleženci?

C: Velikokrat je tukaj ta profesionalna razlika v dojetju stvari, ali pa v videnju težave na drugi strani tudi moči družine. Mi smo tisti, ki gledamo iz ptičje perspektive. Res ugotavljam, da smo velikokrat zelo široki, da poskušamo razumeti vsakega udeleženca, vsako besedo. Medtem ko drugi so malo bolj ozko usmerjeni, ne vidijo družine tukaj na drugi strani. Jaz pa mislim, da moramo izhajati iz tistega kar družina ima in kaj še lahko dodamo, kako ji lahko pomagamo. Ne moremo it na tisto, kar bi mi naredili, z našim znanjem in vedenjem, ker tega tista družina nima. Mislim, da je to tudi ovira ko se pogovarjamo, ker se ne dobro slišimo in pa razumemo v tem dojetju stvari.

M: To kar ste zdaj povedali, je mišljeno za vzgojitelje?

C: To bolj govorim, ko sodelujemo z zunanjimi institucijam, kjer so drugačne hierarhije, kjer so drugačne vrednote, kjer vidi vsak svoj fokus dela in s svoje stroke.

M: Kako je pa s starši? S kakšnimi ovirami se srečate?

C: Starši so lahko visoko konfliktni, pri čemer je potrebnega ogromno potrpljenja, znanja, so starši, ki prihajajo tudi z nižjimi sposobnostmi, dojetja stvari. So starši, ki potrebujejo ogromno naše podpore, so starši, ki nam bodo sledili na prvo besedo, zelo nekritični, eni zelo kritični. Treba je krmariti med vsem tem kar je, starši so zelo različni, različni so otroci, različni so vzgojni stili int ukaj moramo mi zelo spretno krmariti. Moramo pa pri vsakem staršu ubrat malce drugačno strategijo.

M: Kako pa se soočate z vsemi temi ovirami, ki ste jih zdaj našli?

C: Pomembna je skrb zase. Jaz mislim, da vsak svetovni delavec pa tudi človek mora znat poskrbet zase, za svoj prosti čas, za svojo higieno in odmik od tega dela. Predvsem pa, da poskuša čim prej nositi domov. Služba je v službi, dom je dom in prosti čas je prosti čas. Čeprav je to zelo težko marsikdaj, ampak mislim, da je potrebno začeti z delom na sebi, sproščanjem, tehnikami sproščanja, načini, da najdeš svoje veselje, načini, da poskrbiš za svoje duševno zdravje.

M: Ogromno ste že povedali o tem, katero znanje socialnega dela uporabljate pri svojem delu. Kaj pa bi rekli, da je prispevek socialnega dela v svetovalni službi, da je ta še boljša, v večjo podporo, bolj učinkovita?

C: To, da imamo ogromno znanj. Imamo razpršeno znanje, ampak na toliko nivojih, da smo zelo hitro v neki rešitvi, ali pa vidimo neke stvari. Vemo, da nas uči naša stroka, da vedno iščemo rešitev skupaj s soudeležencem, otroci, starši. Ampak zelo hitro vidimo tisto onkraj, kar je od zadi, ki je na prvo žogo skrito. Imamo zelo dobro zaznavo, da je neki še več. In s tem pogledom iz ptičje perspektive lahko vidimo celo sliko. Da nismo ozkotirni. To je res ta socialna mreža... ko hitro nardimo, narišemo, ta družina ma tuki, ta otrok ma vire tuki, imajo to to to, viri moči so to in to, to znamo mi zelo hitro ocenit. Potem, če imamo še par informacij iz skupine kje so, in da znamo izhajati iz teh močnih področij, ki jih tudi vzgoja tako dobro poudarja. Da znamo iskati te vire moči, kot jih mi poimenujemo. Da znamo po teh stopničkih potem pripeljat človeka, podpre tam kjer ga je treba. Nismo vedno uspešni, to je dejstvo, ampak to ni na nas. Mi smo pot pokazali. Človek more sam nardit korak, če ga ne želi, tudi z vsem našim znanjem in trdom ne gre.

M: Katere koncepte in znanja socialnega dela največ uporabljate?

C: Kot sem povedala, delovni odnos, njegove elemente, izvorni delovni projekt pomoči. Vse izhaja iz tega. Če tega ni... potem ne boste ničesar dosegli. Če ni odnosa, je vse končano. Včasih traja dlje časa... odnos se gradi, ne nastane kar čez noč. Enako kot je pri poslavljanju, je postopno spuščanje in poslavljanje. Odnos je ključen, to učimo tudi druge sodelavce in sodelavke.

M: Katera znanja pa bi še morali pridobit tekom študija socialnega dela za delo v svetovalni službi?

C: Pedagoško andragoška izobrazba, potem pa definitivno defektološki ali specialno rehabilitacijski del. Tega ni.. to bi bilo zelo dobro. To smer, socialno delo z mladimi mislim da se da še veliko bolj nadgradit. Ne pa da ko že končaš neko študijsko smer, ko veš da te nekaj vleče in zanima, pa moreš še ne vem koliko izobraževanj in izpitov naredit, da si potem kvalificiran za to delovno področje. So neke pomanjkljivosti, imam 48 izpitov, ki na koncu ne pomenijo nič. Smo fakulteta z največ izpiti, z ogromno znanja, tako pravnega kot splošnega, ampak potem pa moramo še vse to delat zraven in to se mi zdi zelo velika škoda. Si mlad študent, ki si želi delat pa moreš potem še plačevat par tisoč več evrov za pridobitev nekih dodatnih znanj. To se mi zdi nesprejemljivo.

M: Zdaj pa še o inkluziji otrok s posebnimi potrebami v vrtec. Prosim, da opišete svojo vlogo, naloge, sodelovanje pri tem.

C: Sva svetovalni delavki in logopedinja. Tako, da je postopek usmerjanja, kjer otroke prepoznamo mi v vrtcu in grej preko nas. Tako da več al majn otroke, ki so vključeni in potrebujejo posebno obravnavo jih spoznavam še sama. Nekaj je takih, ki pridejo že pri vpisu in so vodeni v razvojni ambulanti, tako da naša naloga je tukaj zelo pomembna pri pripravi staršev, sploh najprej da začnejo nek tak postopek, da se jim vse razloži. Zdaj je praksa v vrtcih različna, nekateri napotijo direktno pediatru, jaz osebno to preko staršev urejam, starši nesejo naše pismo osebno, da se potem dogovorijo za delovni nalog za naprej za razvojno ambulanto, tuki vemo, da morajo starši svojo vloge odigrat, ko morajo otroka odpeljat, ko morajo sodelovat in delat. Potem pomagam tudi pri sestavi skupin, ko me vodje povprašajo koliko otrok vodijo s PP in kdo bo potreboval tudi spremljevalca, da to pogledamo ko se sestavljajo skupine, kdo bo kje in kako na kakšen način. Potem pa tudi seveda pri podpori vzgojitelju in pomočniku in pri pripravi individualiziranega načrta pomoči. Vodim tudi vse strokovne skupine, ki pridejo.

Sestavljam in urejam tudi dodatno strokovno pomoč, urejam tudi s kolegicami urnike, kdaj in kje se bo ta pomoč izvajala. Sprotno obveščam starše o vseh spremembah. Zdej tuki smo ves čas procesa svetovalni delavci deležni, da pripravljamo poročila skupaj z vzgojitelji, tudi za razvojne ambulante in multidisciplinarne time. Takrat potem na tem timu sodeluje svetovalni delavec v imenu vrtca, ali pa ko gre pa za spremembo ravni sodelovanja kot sem rekla, pa povabim... ker se mi zdi zelo pomembno, ko gre za kakšno ključno zadevo, ali pa ko nismo poenoteni o vseh je pomembno, da se sliš glas vsakega. Zdej inkluzija je ena zelo zanimiva stvar, tudi jas se velikokrat sprašujem kaj je bistvenega, do kakšne mere vključujemo in poteka inkluzija. Inkluzija je zelo podobno kot svoboda, dokler ne trčiš v drugega. Tko da včasih smo pred velikimi izzivi, ko vidimo da je nek otrok usmerjen v redni program pa vidimo, da to ni v korist...ne temu otroku, ne sami skupini. In takrat smo tudi sami svetovalni delavci dolžni, da postopamo pravilno, da seznanimo in pokažemo to težavo tako staršem, kot tudi v skupini, posameznim vzgojiteljem in tudi poskušamo poiskati ustrezne postopke in usmeritve pomoči za otroka.

M: Kako pa sodelujete direktno z otroki, ki imajo posebne potrebe, kako z njimi vzpostavite stik, kako ga pripravite na vstop v vrtec, kakšno podporo mu nudite?

C: Pri samem vstopu v vrtec mi ne vemo, če dobimo otroka s posebnimi potrebami prej, žal smo obveščeni šele s prejemom zapisnika in otroka prej ne poznamo tako da ga mi na neko pripravo na vrtec ne moremo pripraviti. Mamo pa za to vsako leto za novince, ki prihajajo v vrtec poseben skupen roditeljski sestanek, na katerem starše tudi seznanimo s tem in jih nagovorimo, da če so kakšne posebnosti, da se obrnejo na nas. Zdej eni starši se, eni ne. Smo pa s kolegicami pripravile tut take smernice oz. napotke kako naj starši pripravijo otroka, kaj je pomembno, na kakšen način, kako pripovedovati, da pridejo že prej malo pogledat v vrtec, da spoznajo stvari. Zdej pri tistih otrocih, ki smo jih mi prepoznali pa vemo, da imajo mogoče kakšne težave s spremembami skupin, rutin, dejavnosti, je časovni trakt zelo pomembna stvar in se mi zdi da je fajn če mogoče vemo, da bo prišel iz ene enote v drugo, ali pa iz enga trakta v drugi trakt, da se že malček poleti sprehajamo iz enga v družga, da malček pripravimo na tak način. Je odvisno tudi od zrelosti otroka, starosti, njegovih primanjkljajev, vsega...tako da moramo res izhajati iz njega, po navadi preko interesov, ki jih ima otrok, lahko veliko zgradimo.

M: Pa delate s temi otroci tudi individualno, v vaših prostorih?

C: Ko enkrat otrok dobi individualiziran program pomoči, ko ima dodatno strokovno pomoč, potem samo bdim nad izvajanjem tega. Nisem pa več vključena neposredno, obiskujem skupino, vem kaj se z otrokom dogaja, kako napreduje, s tem sem seznanjena. Grem kakšenkrat in sem v skupinskih dejavnostih, da vidim kako se on odziva na socialno interakcijo, na skupino. Ker te individualne obravnave ma dovolj. Ker še dodatna individualna obravnava, da ga dam ven še it tistega socialnega razvoja se mi ne zdi v redu. To je prej.. predpriprava, preden pride postopek, takrat pomagamo tudi mi z našim individualnim delom, ni pa to naša primarna naloga. Je pa vedno v dogovoru s starši. Jaz imam tukaj soglasja. Tko je po navadi, da tisti starši, ki rabijo še nekaj časa, da sprejmemo, da njihov otrok potrebuje pomoč, se dogovorimo, da bom enkrat na teden delala z njim, ob točno določenem dnevu in uri, zato ker mora biti rutina. In takrat potem jaz krepim njegova področja, poskušam se približati. Potem tudi seznanim starše po določenem dogovoru, ker imamo dogovor koliko časa bi naj to potekalo, da se potem sestanemo. In seznanim ali smo prišli do napredka, ali pa so tukaj še neke težave in ovire, kjer bo treba tudi zunanjo pomoč poiskati. In po navadi potem starši veliko lažje to sprejmejo, ker imamo že nek odnos, ker se dogovorimo kaj naj počnejo z otrokom doma in če s skupnimi močmi ne uspemo, pomeni da ta otrok potrebuje pomoč. Pridejo ta čas tudi do uvida in to se mi zdi tudi zelo pomembno, da jim damo ta čas. Včasih vemo, da je čas zelo pomemben

tudi za speljat za te postopke, sam po drugi strani pa če nimaš tega odnosa in pripravljenih staršev, da bodo delali tudi potem z zunanjimi institucijami, je lahko izgubljeno. Je 2x izgubljeno, prvič mi nismo nastavili odnosa in ni pomoči, ki bi mogla bit.

M: Lahko še prosim bolj konkretno opišete kaj počnete z otrokom?

C: Čist odvisno, recimo pri predšolskih so grafomotorične vaje, pri otroku z gibalnimi težavami so vaje za ravnotežje. Odvisno tudi kakšna predznanja smo dobili, kje se lahko spustimo. Pri določenih otrocih, kjer odkrivamo zrelost so potem določene umetne, likovne tehnike, kjer se potem psihološko lahko preveri njihovo zrelost. Predvsem pa gre za to, da recimo krepimo jezik pri otrocih tujcih, ali pa recimo logično razmišljanje. Ali pa recimo se včasih otrok v skupini sploh ne izrazi, kjer je nekako odzadi v skupini, tih, umirjen, potem v individualni situaciji pa lahko zažari, ker ga recimo vzgojitelca ni mogla pravilno oceniti znotraj tiste skupine. Tako, da to so različne stvari kaj se počne potem. Dosti je tudi iger, da se pogovarjamo, da vidimo kako otrok razmišlja, kaj čuti, kaj vidi, koliko prepozna neke stvari, kako se zna izrazit, te stvari so potem tiste, ki so ključne in pomembne.

M: Kako pa sodelujete s starši in vzgojitelji, zunanjimi institucijami, vodstvom?

C: Ko dobimo nov zapisnik MDT-ja, takrat mora tudi skozi naše vodstvo, ravnateljica mora biti seznanjena s tem, tudi kakšno število otrok s PP imamo. Gre pa tudi za to, z vzgojitelji smo prej že vse temelje nastavili, že od pogovora s starši, usmerjanje, pisanje poročil, MDT-jev. Potem pride do tega tima in dobimo zapisnik, z zapisnikom lahko potem vrtec razpolaga in ureja DSP. Tuki mora biti vodstvo seznanjeno, ker gre za financiranje tudi iz drugega vira, ker kot sem rekla mi nimamo interne zaposlene, ki nudi pomoč, razen logopeda. Logopedška pomoč je tukaj omogočena. Pri starši je tako...js imam zelo odkrit odnos s njimi. Js ne prikrivam ničesar in tudi povem. Kar koli je o otroku sporočeno, ali v kolektivu z vzgojiteljico, so oni zraven, kar gre ven uradnega zaznamka je v njihovi osebni mapi, za katero skrbim js kot svetovalna delavka, vejo tudi oni, kaj je bilo posredovano naprej, ker mi to prej preberemo ali pa jih povabim in se pogovorimo o tistem kar gre naprej. Tako da s starši, če imamo odkrit odnos in če začutijo, da smo do njih iskreni, so potem tudi oni do nas in povejo tudi marsikatero slabost, ki bi jo drugače zamolčali, je pa za nas zelo pomembna.

M: Kakšna znanja in spretnosti pa potrebujete za delo z otroki s posebnimi potrebami?

C: Ker jaz tolko individualno ne delam z njimi takih znanj tle zraven ni. Seveda pa ko govorimo o otroku s posebnimi potrebami so tukaj surdopedagogi, tiflopedagogi. Mi se na to področje žal ne moremo spuščat, mi smo lahko v pomoč z neko stvarjo. Mi nimamo dovolj specialnih, zdravstvenih znanj. Se pozanimam o tem, posvetujem, velik vir so starši, ki skrbijo za nego in vse ostale stvari. Iz prakse se potem tudi kaj naučimo. Imamo tudi kakšna določena izobraževanja, ko so epilepsije, kakšna taka stvar. S tem mislim, da mora bit seznanjen ves kader ker nikoli ne veš kdaj in kako bo naletel kdo ki bo dežuren ali prisoten v tistem momentu. Tako da ja ko gre za neke posebnosti, se potem organizira izobraževanje za tisti oddelek ali tiste ljudi, ki se srečujejo s tistim otrokom. Pri spektrih avtistične motnje je vse od do, tako da je zelo težko rečt, da je za vse otroke neka stvar, ki bo imela čarobno palico. Tu tega recepta ni, tu je treba res preizkušat, ker pri enem bo nekaj delovalo pri drugem ne.

M: Ali menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok s posebnimi potrebami v vrtec?

C: Jaz, mislim, da sem dovolj vključena v našem vrtcu ja.

M: Se srečujete s kakšnimi ovirami pri vključevanju v inkluzijo?

C: Veste kaj, mi imamo bolj težave s prostorom in s prostorom za izvajanje DSP, ker so to starejši vrtci, ki nimajo tako določenih prostorov, ker najbrž nikoli takrat pred toliko leti niso razmišljali o teh stvareh kot danes. Tako da so tu izzivi... prostorski izzivi, materiali novodobni, ker nimamo tega. Upam, da z izgradnjo novega vrtca bomo tudi to pridobili te primanjkljaje.

M: Kaj bi pa potrebovali, da bi bilo vaše vključevanje in sodelovanje pri inkluziji še boljše?

C: Mogoče kakšna specifična znanja, kadar gre za kakšne konkretne stvari. Ampak mislim, da tudi tukaj potem dobimo odporo pa nekako zmoremo, smo recimo imeli tiflopedagoginjo, ki je imela potem predavanja za nas zaposlene. Se mi zdi da se kr malček znajemo, je treba potem it v konkretno zadevo s katero se srečamo in tuki poiskati vire, da se tudi mi opolnomočimo.

M: Zdaj pa še o inkluziji otrok priseljencev v vrtec. Kakšna je vaša vloga pri tem, naloge? Kako poteka sodelovanje?

C: Zdaj tukaj bova zelo težko rešili to problematiko, ker to ni sistemsko urejeno v naši RS. Tako da tukaj se vsak vrtec znajde na svoj način, ker tukaj ni nekih smernih postopanja, na kakšen način ravnati. Po navadi se otroci tujci tako kot ostali otroci vključijo v skupine. Navadno nekih večjih težav ni, če ni posebnosti v razvoju, zelo hitro osvojijo slovenski jezik. Če pa so težave, potem pa nastane ena velika težava in ovira ker je izziv tudi za nas strokovne delavce, ker po navadi ti starši ne znajo našega jezika. Ali pa ga zna samo eden od staršev in tisti po navadi dela ves dan. Tako da velikrat si ti starši pomagajo z zaupno osebo, ker vemo da je lahko v vseh korakih, postopkih ta oseba zraven, če je ta izkazana s strani staršev kot zaupanja vredna. In takrat si pomagamo na tak način. Vrtci pa veste da nimamo tolmačev, nimamo določenih ljudi, ki bi bili posebej za ta segment zaposleni. Zdej pri nekaterih otrocih, ki so res težave z jezikom ali pa so prišli zadnje leto pred šolanjem, potem jim res pomagamo tako individualno, da z njimi vadimo proste jezikovne zapise, poimenovanja, da jim besedišče širimo in jačamo, ne moremo pa pokriti prav vse.

M: To torej vi konkretno počnete z njimi?

C: Ja. Se individualno srečujem z otroki in se učimo slovenski jezik. Js jim pomagam. Js sem tu zato, da otrok razume določene pojme, besede. Da preverimo znanje, poimenovanje, barve, da zna štet v slovenščini in svoji materinščini, da zna tudi kakšno našo pesmico. Da vidim, če je kognitivni razvoj tu res primeren. Kajti potem rabi samo še kakšno leto v šoli, mal dodatne strokovne pomoči in spodbude in je tak otroček čist lepo integriran in že tudi zna pravilno slovensko. Zdaj tam kje so težave pa gremo v usmerjanje.

M: Torej preko tega neposrednega sodelovanja ugotavljate ali je težava samo jezik ali so težave še na kakšnem drugem področju.

C: Tako, ali gre še za kaj drugega.

M: Kakšno znanje in spretnosti pa potrebujete za delo z otroci priseljenci?

C: Že prvo je ta osebna konotacija, da nimaš predsodkov do tujcev in do jezikov, da tukaj ni stereotipov o starših, kulturi, o ničemer. Da gre tukaj res za otroke na drugi strani in da vidiš kako bi se znašel ti v nekem drugem svetu, kjer ne poznaš ničesar in kaj bi bilo tebi v pomoč in izhajam iz tega. Pomagam pa si z raznoraznimi slovarji, prevajalnikom. Sem ugotovila, da igrače, lutke, predmeti so najboljša zadeva, nekaj kar je vidnega otipljivega, kar lahko poimenuješ, otrok ti pove kako je to v njegovem jeziku in potem tut otroci do dost hitro ugotovijo kako so stvari. Potem izhajaš tudi iz tega kdo si ti, vizualno to malo prikažeš, da uporabiš res vse stile učenja in je potem to veliko lažje.

M: Kako pa sodelujete s starši, vzgojitelji, zunanji institucijami, vodstvom v teh primerih?

C: Mi imamo zelo dobro sodelovanje z ljudsko univerzo in z zvezo prijateljev mladine, ki organizirajo tečaje za odrasle na našem področju s teh jezikov. Povabimo potem starše, da obiščejo te tečaje. Vzgojitelji so na to krasno pripravljeni, ne vidijo teh razlik, da poskušajo otroke na enak način sprejemati, da jih spodbujajo, da jih povezujejo med sabo, je pa normalno da ko vsak otrok pride v nek prostor na novo, v novo kulturo potrebuje tudi določen čas, da spozna tisto okolje, da ga doživi s polnimi pljuči in očmi in šele potem lahko mi od njega nekaj pričakujemo. Ne moremo pa it kar takoj na prvo žogo nanj. Probamo pa, da se čim več s starši pogovorimo, sploh ob začetku, ob vstopu, ko pride v skupino, ker tukaj so kulturne razlike, pri hrani so posebnosti, tukaj moramo biti potem pač pazljivi.

M: Menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec?

C: Ja, menim, da sem. Mislim, da zaenkrat zelo dobro peljemo stvari. Z otroci mislim, da ni problema. Bolj je pri kakšnem staršu, da ne moremo dobit kontakta, ni takšnega sodelovanja.

M: S kakimi ovirami se srečujete pri tem?

C: Jezikov vseh ne morem poznati.

M: Kaj pa bi potrebovali kot svetovalna delavka, da bi še bolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev?

C: Možnost uporabe tolmačev v takem primeru, ki pa ga žal ni.

M: Zdaj pa še zadnja tema – epidemija. Kdaj in kako dolgo je bil vaš vrtec zaprt?

C: Popolno zaprt je bil od 15. marca do 18. maja 2020. Drugi del ko je bilo omogočeno nujno varstvo pa je bilo od 26. oktobra do 9. februarja 2021. Takrat je ministrstvo dalo razglas, mi smo se po tem ravnali, po teh okrožnicah ministrstva, ki so prihajali v tako neprimernih trenutkih, ob petkih popoldne, sobotah, da je bilo potem potrebno delo vrtca zorganizirati tudi v 24 urah na drugačen način.

M: Za katere otroke pa je bilo takrat omejeno?

C: Mislim, da so takrat prav civilne zaščite odredile, da so otroci deficitarnih poklicev, ki so jih takrat potrebovali, v zdravstvu, policiji, gasilci oz. te nujne službe, da za te se omogoči. Potem pa so z dokazili od delodajalcev postopali v vrtec. Potem tudi drugi otroci bili sprejeti, da niso bili samo ti deficitarni. Ali pa taki, ki so socialni ogroženi smo jih vključili.

M: Kake spremembe pa je vašemu delu prinesla epidemija in kako ste delo prilagajali temu? Torej v času popolne zaprtosti?

C: Moj telefon in mail je bil 24ur na dan odprt za starše. V prvem valu sem kontaktirala enkrat mesečno starše otrok s posebnimi potrebami. Vključevala sem se tudi vzgojiteljem, tako da smo se slišale in srečale. Meli pa smo tudi več teh srečanj preko videokonferenc, tako da sem se odzvanjala na potrebe drugih s tem pa skrbela še zase.

M: Kako pa je bilo takrat, ko je bilo delno zaprto, nujno varstvo.

C: Mi smo imeli prav tako delo na čakanju, ki smo imeli šoloobvezne otroke doma, ker jih ne moreš zapustit. Tako da na enak način. So šla vsa poročila ven, vso moje delo, ki je bilo tekoče je bilo opravljeno. Mene ni bilo fizično prisotno na delovnem mestu. Je pa tudi tako, da v tistem času so bili vzpostavljeni mehurčki, tako da vstop nekoga drugega, tretjega, in prehajanje iz ene skupine v drugo ni bilo mogoče. Če si šel v eno skupino in potem počakat toliko časa, da ni bilo mogoče priti do okužbe. Delo v času epidemije je bilo z gledišča razvoja naše stroke, našega dela popolnoma izgubljeno.

M: Tako da dejansko niste imeli stika z otroci.

C: Z otroci sem imela stik, prek telefona, sem jih videla preko kamere, ampak to je to. Ni osebnega stika. Tudi vzdrževali smo koliko se je dalo za družine, kjer so bile mogoče kakšne posebnosti in sem v prvem valu vedla. Smo se slišali, smo se dogovorili, da če bi kar koli bilo da me pokličejo. Zdej tko je, eni so poklicali drugi niso. Ampak tudi tko, vse družine niso potrebovali naše pomoči, nekaterim družinam je bilo doma čist lepo, in to moramo si tudi priznat, da so izkoristili nekateri starši ta čas kot dragoceno darilo, da so bili z družino. V določenih družinah, ki pa je že prej mogoče kej škripalo, je pa to samo še bolj naplavlo na površino. Tako da ne moremo reči, da je bilo vse samo črno. Je bilo v vseh barvah.

M: Kako in kako pogosto ste vzpostavljali stik z otroci?

C: Kot sem rekla, preko telefona.

M: Kaj pa tisti, ki so bili v vrtcu so lahko normalno prihajali k vam oz. vi k vam v skupine?

C: Tudi v drugem valu, ko je bilo delno zaprte so se nakteri starši odločili, da svojih otrok ne bodo pripeljali v vrtec. Tako da so bili prav tako na daljavo. So pa tako tudi starši sammi povedali, da če imajo že 2 uri na teden drugih stvari si še enega dodatnega stika s človekom ne želijo, pa imajo potem še tri otroke v šoli. Veste treba je tut vedet, mi smo dostkrat komunicirali preko mailov, s pismom, pa voščili ob novem letu. Pripravili smo jim tudi gradivo za prosti čas. Imeli so vedno možnost, da te lahko pokličejo, če te potrebujejo, če pa ne pa si jih pustil. Jaz mislim da tudi to, ko imaš že enkrat tak odnos vzpostavljen, kot smo ga mi vzpostavili v prvem valu, so potem že vedeli, da si tam za njih, če te potrebujejo, ni bilo treba da se jim ti vsiljuješ in preverjaš kako se imajo doma ali pa vzpostavljat preko kamer, vemo da vdramo v osebni prostor, domove, da če si nekdo tega ne želi ima pravico tudi reči ne.

M: Kako ste pa vzpostavljali stik z ostalimi, recimo z vzgojitelji?

C: Prav tako, mi smo imeli preko Teamsov so potekale naše aktivnosti, od izobraževanj do kolegijev in vseh podobnih stvari. Vzgojitelji so komunicirali tudi s svojimi skupinami in starši, zato sem tudi, kjer so bile kakšne

posebnosti to zvedla tudi preko njih in potem tudi odreagirala. Mislim da ta komunikacija potekala preko vseh teh IKT tehnologij, raznoraznih kanalov, ki smo jih takrat vzpostavili.

M: Torej, če sem vas prav razumela, je vaše delo skozi celotno epidemijo potekalo bolj ko ne, na daljavo, preko tehnologije.

C: Tudi vsi multidisciplinarni timi so potekali preko videoklicev, vse zadeve so tekle, ampak na daljavo. Tudi takrat, ko je bilo tisto delno odprtje, nismo mogli zaradi mehurčkov. Ker tudi MDT-ji v živo so se začeli izvajati šele zdaj s februarjem marcem 2022.

M: Ste mogoče opazili, da so se pojavile kakšne dodatne stike, težave pri otrocih in družinah v tem času?

C: Pri nekaterih je cvetelo in so se povezali, najdlji nek nov smisel. Pri nekaterih je prišlo do razhodov, razpadov družine, razvez. Pri nekaterih je zabrbotalo neki družga ven, je bilo kakšno nasilje prisotno. Tko da čist različne stvari. Kar opažamo mogoče zdej, ko neki časa smo že nazaj v nekih normalnih tirnicah, je pa da je bil povečan vdor IKT tehnologije pri otrocih, to pomeni, da so bili izpostavljeni dlje časa risankam, telefonom, tablicam.

M: Kako ste pa potem reševali to, vse te stiske?

C: Kar se tiče akutnih stisk, kjer je prišlo tudi do izgube družinskih članov in podobnih stvari, smo sprotno nudili podpor in prvo socialno pomoč. Pri IKT tehnologiji pa ne vemo, to se bo šele pokazalo. Zdej mi poskušamo bit z otroci čim več na svežem zraku, gibanje, jih motivirati z drugimi stvarmi, kajti gibanje je zelo pomembna stvar, ki je malček zaspala v tem času epidemije. Nekateri so se gibali, drugi malo majn, ampak se to pozna na otrocih. Tako da skušamo res čim bolj vrniti strukturirano staro rutino, ki je njim poznana, njihovo varno okolje in peljat naše poslanstvo naprej tako kot smo ga pred epidemijo.

M: Pa ste recimo skrbeli tudi za kakšno preventivo v času epidemije? V smislu smernic, nalog, napotkov kaj početi z otrokom ipd.

C: Mi smo to objavljali vse, mi smo starše obveščali in tako na naši spletni strani, smo jim pripravljali prispevke, tudi naši zaposlenim, smernice duševnega zdravja, priporočila psihologov smo poslali. Praktično je bilo vse dostopno, takrat je zaživela vsa stvar na internetu. Spletna stran je bila delujoča. Imela je nenehno vsa obvestila, ko je prišlo kaj iz ministrstva, kar se tiče tedenskih sprememb, kdo lahko pride v vrtec, kdo ne sme. Kako bomo počeli, kaj bomo počeli, kje si pomagat, katere številke so odpre. Tako da naša spletna stran je bila aktivna.

M: Kaj pa sami kot svetovalna delavka?

C: Kot svetovalna delavka sem naredila posebno pismo za zaposlene kar se tiče stisk, duševnega zdravja, staršem smo dali na spletno stran navodila za otroke, pripravili posebej zavihek kaj lahko z otrokom počnem, naloge kaj lahko počnejo s svojim otrokom v prostem času, zunaj, na svežem zraku, katere vaje logopedске lahko delajo. Bili smo aktivni, ampak vsak v svojem domu. Pripravljale so se stvari na tak način. Potem za otroke s posebnimi potrebami smo še posebej, še po pošti smo jih pošiljali stvari, printali od doma tisti, ki niso imeli printerjev. Mormo tukaj vedet, da IKT tehnologije, niso imeli v vsakem domu. Za šolske otroke je bilo poskrbljeno, za vrtec pa ne. Tako da to izvajanje, ki so ga oni zahtevali na daljavo niso razmišljali ravno dobro, kako se bodo ti starši potem povezovali z nami. Ali pa če ima družina dva šoloobvezna otroka pa še enega v vrtcu, da bo zdej sledila in bila na ekranu je to nemogoče za pričakovat.

M: Torej opazili ste, da so bili otroci preveč pred risankami, pred ekrani. Ali opazate še kakšne druge posledice epidemije zdaj, ko so otroci že nazaj v vrtcu?

C: Mislim, da je to individualno stvar, da otrok se ni tako močno dotaknilo kot se je odraslih. Otroci so zelo prilagodljiva bitja in mislim da so oni lažje prenesli vse omejitve kot pa mi, so pa bili oropani socializacije, stikov, vrstniškega druženja, igre. To mislim, da se bo nadoknadilo, ker ni trajalo tako dolgo in otroci bodo zmogli preiti. Soočli se bomo z novimi izzivi zagotovo, pokazale se bodo novo težave, ki prihajajo šele zdej. Mislim, da tudi rezultatov epidemije ne bomo videli kar čez noč, se bodo pokazali malce kasneje čez čas. Tako da takrat bomo lahko rekli, kakšne težave je pustila epidemija otrokom. In ali jih sploh je, mogoče tem mlajšim sploh ni. Tko da je zelo težko. Jaz mislim, da predšolski so izgubili veliko, predšolski tisti, ki so danes v prvem ali drugem razredu. Medtem ko ostali, mislim da lahko določene stvari še nadoknadijo. Če je razvoj seveda normalen. Zagotovo je tudi rutina padla nazaj, da je treba začeti spet znova, ampak to je tudi ko pridejo iz daljših počitnic. Saj to vidimo, da imajo otroci krizo prilagajanja, ma to je 2, 3 dni potem se utirijo. Zelo hitro, ali pa po prvem tednu točno že sledijo kako gre. Problem je pri tistih, ki imajo težave že tako ali drugače, ali pa tisti, ki imajo določene primanjkljaje, tam pa so nastale težave.

M: Kaj pa bi potrebovali, da bi v času epidemije bila vaša pomoč kot svetovalne delavke še bolj kakovostna, bolj učinkovita, tako otrokom, kot tudi celim družinam.

C: Zagotovo več IKT znanja, ki se ga do takrat sploh nismo dotikali, niti nismo vseh teh veščin vedli, znali uporabljati. Ampak ne gre samo za nas. Gre na drugi strani tudi za družine in starše. Predvsem tudi, da imamo vsi to opremo in naprave, s katerimi lahko rokujemo in komuniciramo. In drugo tudi usmeritve s strani institucij katerim smo vrtci podrejeni oz. ki so namenjeni vodenju, podpori in svetovanju. Torej vsi ki so nad nami. Mislim, da so bili vrtci v velik meri prepuščeni sami sebi. Ni bilo podpore. Tudi okrožnice, ki so prihajale so vrtece izpuščale, bile so za šole. Mislim da tukej za vrtece ni bilo v redu poskrbljeno.

M: Kako pa bi po vašem mnenju moralo biti organizirano delo svetovalne delavke v vrtcu v času epidemije?

C: Jaz tukaj mislim, da bi morali malo bolj strateško določiti nekatere stvari, kaj se počne, kaj so prioritete, kakšna je vloga tega in kakšna so pričakovanja drug od drugega. Moram pa poudariti da se je tukaj vsak zavod, svetovalni delavec oz. vrtec odločil kako bomo delali in na kakšen način, in da bomo dostopni tudi našim uporabnikom, ki smo jih imeli do takrat. To pa pomeni, da je bil vzpostavljen stik z vsemi, ki so bili v socialno ekonomskih težavah, ki smo jih mi že poznali od prej. Imeli so možnost 24 ur na dan se oglasiti tudi tisti, ki jih mi sami nismo prepoznali do takrat. S tem da posebno skrb smo nakazali v tistem obdobju otrokom s posebnimi potrebami, ker so se nam zdeli po tej stopnji tudi ranljivi. To je bil naš interni dogovor. To niso bile smernice, ni bilo navodilo. Kljub temu, da smo vzporedno še kaj drugga kot samo svetovalno delo, torej mame, poskrbet za družino, so se tudi v naših družinah dogajale bolezni, smrti itd. Te stvari v času epidemije...se je zgodil paradoks, poklicno zasebno se je zmešalo z vsem. Midve s sodelavko sva naredili nagovor staršem preko spletne strani, kjer so tudi ostali obveščali o vsem kar je bilo, okrožnicah, ministrstvo kar je posredovalo, vse je šlo preko spleta, da so bili starši obveščeni takoj ko je do spremembe prišlo. Mi smo imeli telefone odprte cel čas. Midve s strokovno delavko socialno pedagoginjo in logopedinjo smo takrat poenotile vse svoje delo in poklicale vse starše otrok DSP in tiste, ki sva jih spremljale že pred temi razmerami, sva vedeli, da so kakšni odkloni, je bi bilo res fajn da se slišimo. Js sem bila tudi v navezavi s CSD-jem, sploh pri tistih, ki so bili takrat socialno ekonomsko šibkejši oz. kjer smo imeli že neke

stike s centom prej vzpostavljene. So se pa tudi name s centra v času tistih posebnih ukrepov, ko so bli obrnili, ko so lahko samo določeni starši pripeljali svoje otroke v vrtec, takrat smo mi vključili tudi otroke, ki so bili mogoče še kako drugače ogroženi. Mesečne stike, ki sva jih s kolegico imele po LDN že prej, sva jih opravljale tudi v času tega. Je pa res da je vse naše delo prešlo v virtualni prostor, preko Zooma, Teamsov. Tudi spremljanje dela na daljavo, ko so bili virtualni sestanki z izvajalkami DSP. So bile pa tukaj težave na strani staršev, ker nimajo vsi IKT podpore, da bi lahko na tak način sodelovali. Tako da smo pošiljali gradivo tudi na dom. Meni se je zdela ena lepa gesta, ko smo bili v prvem valu, smo skupaj izdelale voščilnice in poslale pismo tem otrokom, prav njim, da njih tudi pogrešamo. Tako da sodelovale smo tudi pri virtualnem vpisu v vrtec, ker vpis ni potekal na enak način. Tako da skrbele smo tudi za strokovne delavce, s pismi, z odprtostjo dostopa do nas. Imeli smo tudi preko spleta določene aktivnosti odprte. Tudi za podporo, saj se je v družinah naših zaposlenih dogajalo marsikaj. So bile tud druge stvari, ki jih je bilo treba podpret. Pred vsem je bil skrb za njih preko osebnega nagovora, organiziranimi predavanji na določene teme. Tudi šolo za starše smo organizirali na daljavo, ki je bila dobro podprta in sprejeta. Predvsem se mi je zdelo dobra tematika prostega časa in kako ga preživeti, je bil z nami zunanji predavatelj in nam je odpredaval na daljavo in je bila kar velika podpora. Je dal take lepe napotke in smernice staršem v času epidemije kaj počet doma, kaj se da naredit z otroci. Zdej js sodelujem tudi z eno naših sodelavk pri promociji zdravja na delovnem mestu, tako da tudi ta skrb za duševno zdravje je potekala tudi, žal spet brez osebnega stika. Ampak takoj ko je bilo možno smo naredili tudi delavnico o stresu, testiranje telesne pripravljenosti, ker se je naše telo v tem času tudi spremenilo. Js velikokrat rečem svetovalni delavci vstopamo, ko vstopamo v skupino kot v sveti prostor vzgojitelja in njegovega pomočnika. In da je tukaj res naša naloga, ne da mi spreminjajo dinamiko tiste skupine, ampak da smo v pomoč. Da vidimo kaj mogoče tukaj ne deluje, da vidimo kateri viri moči so bili že uporabljeni, katere metode dela tudi že preizkušane. Tako da ja zelo težko naštevati metode dela, ker se svetovalni delavci odzivamo na tisto kar se tisti hip dogaja in ko se išče kaj je bilo narjeno, kaj ni bilo potem išče sam še pri sebi, v zunanji literaturi. Iščemo tudi mi različne poti in ta odprtost socialnega delavca se mi zdi zelo zelo pomemba. Kajti za nas so vse ostale stroke.. jih znamo povezat v dobrobit otroka, znamo lepo zapakirat te stvari, znamo pobrat nekaj od pedagogov, socialnih pedagogov, psihologov. Gradimo nekaj kar je že znano ampak je potem socialno delavsko, gre v prakso, v akcijo. To se mi zdi zelo fajn. Potem smo tudi s kolegicami v drugem valu, ko je bil že vpis, ki je seveda potekal virtualno, se dogovorile in posnele roditeljski sestanek s posebno predstavitevjo svetovalne službe. Predstavle smo super zgibanko o svetovalni službi, ki jo imamo narjeno za starše in jo lahko vzamejo tko da so tukaj noter vsa naša osnovna področja dela, zakon o celostni obravnavi je, kdaj se lahko posvetujejo z nami, tako da so res konkretne stvari, tudi informacije od telefona, do lokacij kje smo dostopne. Ker ta dostopnost se mi zdi da je ključna pri tem delu. Zdej tudi za otroke s PP sem pripravla gradivo skupaj z logopedinjo, smo informirale starše kaj lahko počnejo, naredile smo tudi predstavitev za starše, ki so bili takrat na prehodu v osnovno šolo, so lahko razmislili o tem ali bi otroka vpisali ali odložili šolanje. Takrat sva bile tudi na voljo več za pogovore, predvsem da so starši znali sami ocenit razvoj svojga otroka in spremljat spretnosti grafomotorike, izražanja. Ker smo dale ene super nasvete in napotke, kaj otrok naj bi znal, zmoget. Ja tudi ti majhni so zgubili socializacijo, ampak se jih je dalo zaposlit na drugačen način, so se lahko vseeno na drug način imeli stik, če so imeli recimo sorojenca, soseda, da sta se malo poigrala. Vidim, da pri nekaterih ni bilo večjih težav, nekateri pa so se soočili tudi z boleznijo, smrtjo, žalovanjem, tukaj so rabli tut našo podporo. Tko kot sm rekla bilo je tudi nasilje v družini, razveze, visoko konfliktna razveze. So otroci, ki lahko imajo določene težave, ampak so te lahko le prehodne narave in so momentalne, ki bojo odšle, rabijo pa našo skrb in podporo, da to preidejo

naprej. Res je bilo največ teh prilagoditvenih težav, težav s ponovno vzpostavitvijo rutine in pa težave s pozornostjo in koncentracijo. Zdej nekateri so tut regresirali v enih določenih stvareh. Tu je zdaj spet odvisno. Težko je rečt kakšne globje posledice so nastale, so ali niso, mislim da se bo to pokazalo čez čas. Vidim, da tudi že pri tistih otrocih, ki so mogoč meli malo teh težav, ko so prišli nazaj, so zdaj po enem mescu že čist lepo utirjeni. To še želim poudariti, da smo za vse otroke, da stremimo k temu, da se razvoj spelje res tako kot je treba, da imamo odprte oči, srce in ušesa za vse stvari. Smo pomembni lastniki otroštva in mislim, da je otroštvo tisto, ki ga je treba ceniti in ga pustiti, da je otroštvo in ne da se preHITEVA stvari, ker se marsikdaj, pričakuje se od teh malčkov veliko več. Skupaj z vodstvom sledimo vizijam, soustvarjamo z nekim sodelovanjem. Pomembna nam je klima, pomembni so nam odnosi, da delamo na tem. Smo veliko krat svetovalni delavci koordinatorji, moderatorji, glas razvoja, stroke, iskalci rešitev, poti, strokovnega znanja, literature. Z novostmi jih tudi seznanjamo, tudi kakšna izobraževanja. Zdej preventivne in razvojne dejavnosti se mi zdi, da so najbolj v tej poplavi vsega tega pomanjkanja časa najbolj izostale. Ampak sem letos zelo vesela, smo s kolegico socialno pedagoginjo in logopedinjo letos pripravile eno zgodbo o treh prijateljih. To pa gre za tehnike sproščanja, vaje čuječnosti, združenje za motoriko govoril in glasov. Nardile smo tako igrico od idejne zasnove z zgodbo, sceno, do same izvedbe, zdej smo 8x že izpeljale to predstavco pred vsem za predšolske otroke v naših enotah, ker jih imamo 14 vse skupaj. Smo zelo vesele in presenečene kako je to dobro sprejeto med otroci, je pa to eno najlepših del pri svetovalnem delu, to je res tista preventiva, so tudi kakšne delavnice in podobne stvari, ampak takrat gre za točno določeno skupino in greš sam in vstopaš in nardiš tiste stvari, ki je treba. Izobraževanja za zaposlene so izredno pomembna, da je to nek plan, neka rdeča nit, ki jo imamo vsi, od vodstva do nas, ki gre res za strokovno rast kolektiva, da so načrti, ki grejo skupaj s tistimi, ki smo načrtovali čez leto. To lahko zdaj nardim, ko sem po tolkem času prišla do uvida kaj potrebujejo. Prej ko iščeš prostor, ko spoznaš ljudi, je težko ugotoviti kaj dejansko potrebujejo in potem sem dobila en tak ključ kje jih lahko povežem. Prav pri določenih tematikah, ki se dotika posameznikov, rabijo pa nujno to podporo, nudenje, strokovno rast, povezovanje, primere dobre prakse, da imajo varen prostor, kjer lahko kaj podelijo, torej to je v manjših skupinah. Zdej tudi hospitacije opravljamo. S tem, ko vstopamo v skupino dobimo vpogled v to kar se dogaja, ali se upošteva kurikulum, na kakšen način, do katere stopnje, tudi če opazimo kakšno stvar, ki je bila nerodno izpeljana, potem na primeren način to tudi povemo in pokažemo drugačno pot, pristope, kakšne izraze. Potem pomoč pri roditeljskih sestankih, suport vzgojiteljem, samostojni roditeljski sestanki, pomoč pri pogovornih urah sploh, ko gre za predajanje kakšnih novih informacij, nas povabijo zraven. Predvsem pa to soustvarjanje skupinskih rešitev, se mi zdi da smo tukej socialni delavci eni mojstri, da znamo vključiti vse udeležene, da so slišani vsi.

9.2.4 Intervju D

M: Kako bi opisali svoje delo v svetovalni službi, kakšne so vaše delovne naloge?

D: Moje delovne naloge zajemajo področja delo z otroki, delo s strokovnimi delavci, tudi z vodstvom, delo s starši, delo z zunanjimi institucijami. Potem se pa se delijo te naloge od načrtovanja, evalviranja, preventivno delo, da se načrtujejo programi, veliko je tudi statistične obdelave podatkov. Če grem po teh programskih smernicah se naloge zelo prepletajo. Zdej delo z otroki v vrtcu kot svetovala delavka ni tolko neposredno, ampak je bolj posredno. Tako da sodelujem predvsem z ostalimi strokovnimi delavci, vzgojitelji in pomočniki. Veliko je tudi teh administrativnih nalog, vse kar v zvezi z vpisom, oblikovanje oddelkov, potem so še tudi kakšni dopisi, ki se posredujejo zunanjim institucijam, recimo v tej vlogi sem bolj koordinator, velikokrat sem v vlogi koordinatorja tako da se zunanje

institucije obrnejo najprej name, če želijo kakšno poročilo o otroku ali ostalo dokumentacijo, ali kakšne vprašalnike za psihološke službe, tako da potem js to posredujem vzgojiteljicam, da ta poročila napišejo in js jih včasih tut pomagam mal oblikovat, al pa kakšne jim nardim predloge, da lažje napišejo oz. te podatke, ki jih institucije zares potrebujejo, da to zajamejo. Skratka veliko stvari je.

M: Torej na nek način ste zdaj že odgovorili s kom vse sodelujete. Dajte mi prosim še povedat kako sodelujete z vsemi temi. Torej najprej z otroci, starši, vzgojitelji?

D: Z otroci imam prakso, da sem tut kr veliko neposredno z otroci v oddelkih. Tako da vsak teden sem dan, dva v vsaki enoti in sem takrat tudi v oddelku, zdaj ali opazujem, to je največkrat moja funkcija da opazujem dinamiko skupine, kako so posamezni otroci vključeni, kakšno je učno okolje, kakšne so interakcije, tako da se takrat kr vključim med otroke, pa s posamezniki potem tudi individualno, čist odvisno od situacije, ampak delam te redne obhode po skupinah. Mam kar veliko tega neposrednega dela z otroki, ampak ne zdej tko js sem pač v skupini in pa takrat se posvetujem z vzgojiteljico, pomočnico in skupi potem iščemo kakšne rešitve, kaj bi bilo potrebno za posameznega otroka prilagodit, spremenit. Včasih tudi na podlagi mojih opazovanj načrtujem kaj s starši, da jih povabim na razgovor, povem moj vidik, predlagam kaj bi otroko rabu, kam bi ga lahko vključil.

M: S katerimi zunanjimi institucijami pa sodelujete?

D: Najpogosteje sodelujem z zdravstvenim domom, s pediatri, s centri za zgodnjo obravnavo, tuki smo kr pogosto na vezi, s centrom za socialno delo, z lokalnimi osnovnimi šolami, tudi s policijo, ampak tega si ne želim velikrat, ampak tudi sodelujemo s policijo. Potem še pedagoška fakulteta, pedagoški inštitut, pa kakšne druge fakultete.

M: S kakšnimi ovirami se srečujete pri svojem delu?

D: Ovire so predvsem te časovne. Ogromno je te administracije, jaz na srečo imam tut eno kolegico, ki mi pomaga pri tem, pri samem vnosu v računalniški program, pri kakšnih izpisih in vpisih mi to veliko pomeni. Drugače pa je potrebno veliko administracije tut ko se vodijo te osebne mape za otroke s posebnimi potrebami. Tuki tut velik del mojga dela obsega ta koordinacija z otroki, ki rabijo recimo to dodatno strokovno pomoč v vrtcu, tuki je tut kar precej dela. Tako da mi mamo te zunanje izvajalce DSP-ja, nimamo svojega zaposlenega strokovnega delavca za zgodnjo obravnavo. Tako da mam kar precej dela s tem, 7 zunanjih izvajalcev in je treba koordinirat delo. Koordiniram tudi delo strokovne skupine, ki se srečujemo 3x letno in je na tem področju kar veliko. Tut zdle ko je prehod v šolo, torej otroci, ki imajo pomoč grejo v osnovno šolo in potem je potrebno za usest pripravit zahtevke za komisijo za usmerjanje in tudi poročilo vrtca. Tako da tudi to jas potem koordiniram skupaj z vzgojitelji, s starši in to pošljemo tudi na komisijo. Skupina pa se sestaja 3x letno, ko sprejemamo načrt za vsako vrtčevsko leto, vmes na evalvaciji in na koncu tut zaključek, kak napredek otrok doseže.

M: Zdaj, če se vrneva na to administracijo za katero ste rekli, da je za vas ovira. Rekli ste na nek način že kako rešujete to, torej da imate pomoč. Kaj pa bi vi še potrebovali, da bi to oviro še lažje premostili, kaj bi se moralo zgoditi?

D: Za 540 otrok in vsako leto kar večje število otrok s posebnimi potrebami, je zaenkrat za svetovalnega delavca v vrtcu kar velik izziv. Js si zlo želim, da sem čim več v oddelkih, ker tako najbolj vidim kje so kakšne težave, kaj se da drugače, in da sem tut v stiku s strokovnimi delavci. Da tudi že ko se otroci uvajajo, da sem lahko vključena, da spremljam tut za vsako skupino že od septembra, ko začnejo in čez leto in potem junija da lahko vidim kak

napredek, kako so se tut cilji, ki so si jih v letnih delovnih načrtih vzgojiteljice zastavile, kako se realizirajo. Kakšno je učno okolje, da lahko tut malček predlagam kakšne stvari, izboljšave. Težko je načrtovati, ker velikokrat pride kaj vmes, ali pa kaj urgentnega pride, pa mam js recimo načrtovano, da bom šla v en oddelek pa bom cel dan pri njih, pa pride recimo kakšna urgentna stvar pa se morem tisti potem posvetit. Tko je .. zelo nepredvidljivo delo je, ne moreš met, v ponedeljek bom recimo v pisarni, bom delala administracijo, v torek bom v tej enoti, v sredo v tej. Mi mam 3 dislocirane enote, vsaka enota ima tut precej oddelkov. Tko da v enem dnevu sem težko v vseh oddelkih, 29 oddelkov imamo če bi hotela vsak dan v enem oddelku cel dan, bi lahko cel mesec samo to počela. Tko da bi blo zelo fajn da bi ble recimo dve svetovalni delavki, da bi si malo porazdelile. To vidim kot rešitev.

M: Kako pa pri svojem delu sodelujete z otroci, s katerimi otroci delate in kako jih izberete?

D: Ko pridem v skupino se po navadi vključim v njihovo igro, malo po kotičkih, spoznavam, mam rada da mi sami kaj povejo, tut pripravim kdaj kak jutranji krog, pa da se gremo kakšno socialno igro. Takrat ko sem v skupini, predvsem to njihovo socialno področje spremljam in opazujem. Sem bolj pozorna na posameznike, ki se držijo v ozadju, včasih mi tut vzgojitelca reče joj pa sploh nisem opazila, da se ta ne vključuje. Sej dejansko je kdaj to za njih kot nekakšna slepa pega in šele en zunanji opazovalec vidi te vidike. Pa potem kdaj kakšen individualni pogovor s kom. Včasih tut me vzgojitelca prej pokliče pa prosi, da pridem kakšnega otroka opazovat, ker opaža da gre al recimo za zaostanek v razvoju, da ma težave na kakšnem področju in želi še moje mnenje. Pol tut mogoče, ko opazujem otroka, da se z vzgojitelco pogovorim in po potrebi tudi s starši takrat če je to potrebno.

M: Kake metode in tehnike pa uporabljate pri delu z otroki?

D: Večinoma ko hodim po teh skupinah nočem bit nč v naprej pripravljena, da je to čist spontano. Se bolj osredotočim da se z njimi igram. Če gre pa za načrtno opazovanje mam pa en takšen formular, za ta triažni obisk se reče, da si recimo že mal izpišem in si potem take izpiske delam. Ni pa to čist, da imam to prav vedno ko hodim po oddelkih. Si pa delam zapiske in tut mam za določene otroke potem to v mapi, da spremljam pol napredek, če sem bla npr. septembra kaj sem si takrat zabeležla, če sem bila takrat v oktobru spet al pa tako po mescih, imam ko nek portfolio pri tistem otroku, a so bli kakšni napredki, kaj smo recimo načrtovale kot pomoč, kot načrt, kaj se je izkazalo kot dobr, kaj je bilo učinkovito. Recimo kaj smo predlagali, da bi se vključil zunanji strokovnjak, take stvari potem si mal beležim.

M: Kakšna znanja in spretnosti pa potrebujete pri delu z otroki?

D: Pri delu z otroki je zelo pomembno kakšno imamo mi interakcijo z njimi. V prvi vrsti moramo mi pokazati, da jih sprejemaš takšne kot so, da se odzivaš na njihove specifike, vsak otrok je drugačen, da jih upoštevaš, nekdo nima rad da ga objameš, nekdo bo takoj priletel teb v objem, se mal pocrklav. Tukaj je zelo važno kako pridem v skupino, kako do njih pristopim, kakšna vprašanja postavljam, je treba upoštevati starost, kako se z njimi zaigrati, to imajo zelo radi, da se z njimi zaigraš, pa da jim daš možnost, da oni povejo, mi pokažejo kaj so že vse počeli, da res prideš, da res opaziš vsakega posameznika.

M: Kaj pa vam je najtežje pri delu z otroki?

D: Edino recimo, če včasih kakšna vzgojiteljica prosi, da pridem še, ali pa so res kakšne hude težave, takrat mi je malo težko to opazovanje. Mam tak cmok včasih, ko grem nekam. Ko vem, da se moram osredotočiti na njega, mam nelagodn občutek. In nočem opazovat tako da bi otrok čutu, da njega opazujem, to mi je mogoče mal težko

in se pol probam preko igre z ostalimi, tko mal prikrito opazovat. Otroci zlo velik razumejo, doživljajo in se lahko tut zarad tega slabš počutijo, če vidijo da zdej je pa nekdo pršu njega opazovat. Ne želim tega no. Želim to izvest naravno, spontano. Da pridem se pač igrat z vsemi, takrat pa pol še mal opazujem res kakšnega posameznika, ko me vzgojitelca prosi, da tudi jaz opazujem. Znanja, ki jih pa potrebujem pri tem pa se mi zdi pomembno, da poznam zlo dobr te razvojne značilnosti. Razvojno, kaj morajo otroci pri določeni starosti že znat. In pa recimo to socialno čustveno odzivanje, kaj je primerno za to starost, kaj ni primerno. Ker določene oblike vedenja so značilne za neko obdobje, tako kot recimo obdobje trme kdaj je značilno, kdaj so ti agresivni pogosti, da to upoštevam. Al pa recimo kdaj je to ko majo otroci, ko se zelo dotikajo svojih spolnih organov, kdaj je to čist normalno v razvoju. Da poznaš take stvari no, se mi zdi da je to znanje potrebno met.

M: Zdaj pa še o sodelovanju z drugimi, s starši, vzgojitelji, vodstvom, zunanji institucijami. Kako sodelujete z vsemi temi? Kako vzpostavite stik z njimi? Na kakšen način?

D: Z vzgojitelji sem vsakodnevno skor v stikih, ne z vsemi, ampak veliko smo preko mailov, telefona, ko hodim po enotah. Vedno, ko sem na enotah grem do vseh skupin in vzgojiteljicam namenim čas, da mi povejo, da sem tudi v osebnem stiku z njimi, ne samo preko telefona in mailov. Drugače sodelujem na vseh teh formalnih oblikah sodelovanja, tako kot so recimo strokovni zbori, pedagoške konference, na aktivih, ki jih imamo. Potem js organiziram za njih tudi kakšne delavnice. Letos za profesionalni razvoj, smo imeli npr. spolne zlorabe, agresivni otroci, nemirni otroci, te teme pripravim in smo imeli potem skupna srečanja s strokovnimi delavci. Pol na vseh teh učečih skupnostih, ki jih imamo v vrtcu, tut sodelujem, ko smo v tem programu Korak za korakom. Sodelujem tut na hospitacijah, dijakom in študentom na praksi, ko so. Z vodstvom tut se mi zdi, da vsakodnevno, drgač pa načeloma se držimo da se enkrat na teden jaz, ravnateljica in pomočnica ravnateljice dobimo, mal načrtujemo, mal vidmo, tut malo kar se tiče kadrovske, tut kakšnih načrtovanj izobraževanj, čemu mormo dat še poudarek, kje recimo majo strokovne delavke potrebe, kaj lahko ponudimo še. Tudi s tehničnimi delavci sodelujem, skušam no. Se mi zdi da svetovalna delavka lahko tut veliko vpliva na to kulturno klimo v organizaciji. Se mi zdi da z vsemi no imam, sem v neki interakciji ali pa v odnosu. S starši mam tko obdobje, kdaj so bolj intenzivni stiki, kdaj majn. Zdaj z vsemi starši otrok, ki imajo v vrtcu DSP, al pa mi mamo tut razvojni oddelek, tam je 6 otrok vključenih, z njihovimi starši sem kar pogosto v stiku. Zelo pogosto se tko tut telefonsko, ali pa vsaj 3x na leto prek teh timskih sestankov. Potem preko telefona s posameznimi, ko kličejo za kakšne informacije al pa se posvetujejo, če opažajo, da ima otrok težave, kot sem rekla, če jaz opazujem kakšnega otroka pa se potem s starši sestanem tut na sestanku. Velikokrat imamo tut timske sestanke. Organiziram recimo tut s kakšnimi starši, ki imajo tut mogoče kakšne konflikte, da je kej nerazrešenega pa želijo na sestanku kakšno stvar skupaj razrešimo, dogovorimo. Drgač pa kadar so vpisi, takrat je več tega sodelovanja, zdej bomo imel tut roditeljske sestanke, z vsemi novinci starši, ki so bili sprejeti. Letos sem organizirala tut roditeljski sestanek za te predšolske 5 do 6, ki grejo v jeseni v šolo. Smo se povezali z lokalnimi šolami, da smo imeli skupni sestanek, in jim podali vse informacije, kako lahko tut starši vplivajo na dobro pripravo otroka za vstop v šolo, kaj lahko še v tem času nardijo doma, kako bo potekal vpis. Potem organiziram za starše tut izobraževanja, letos sem tut logopedinjo povabila. Na različne teme ponudim za starše ta izobraževanja.

M: Kako pa sodelujete z zunanji institucijami?

D: Z zunanji pa največ z zdravstvenim domom, centrom za zgodnjo obravnavo, CSD, tut s policijo, lokalnimi šolami, z lokalnimi šolami sem povezana tut v aktivu svetovalnih delavk, pa tut z ostalimi vrtci sodelujem, sem

tudi vodja svetovalnih delavk Obljubljanske regije, se srečujemo 4x letno. Pa s kakšnimi fakultetami, pedagoškim inštitutom, s temi no največ.

M: Zakaj pa se vam zdi pomembno sodelovat z vsemi temi člani, ko sva se zdaj pogovarjali? Kje vidite njihov prispevek?

D: Ja, mi ne moremo samo sami zase. Otroka moramo gledat celostno, celostno pristopat. V vrtcu je naš cilj da vsi skupaj stremimo, da se v tem predšolskem obdobju otrok optimalno razvija in to nebi mogli mi sami, recimo samo vrtec, vzgojiteljica, pomočnica al pa js kot svetovalna delavka. Rabimo predvsem starše, vemo da so oni za nas zelo pomembni partnerji pri tem, ker je otrokova družina primarna celica, starši so za njega najpomembnejše osebe in predvsem je ta razvoj otroka najbolj odvisen od tega kakšno sodelovanje imamo mi s starši. Če starši nam zaupajo, če čutimo, da mi delamo vsi skupi v dobro otroka, da se otrok razvija, da ima optimalne pogoje, potem je to največ kar nardimo. Hkrati pa menim, da moremo tudi z zunanjimi institucijami, z zdravstvenim domom, s centrom sodelovat pa predvsem v takih primerih, kjer je otrokov razvoj ogrožen, recimo, kjer imajo družine tudi kakšne disfunkcionalnosti, ali je prisotna kakšna socialna ogroženost, alkoholizem, zasvojenosti s kakšnimi drogami, takrat pa moramo mi tut te vire v lokalni skupnosti aktivirat, da se družini zagotovi pomoč, da se otroku zagotovi pomoč, se mi zdi pa tuki ne moremo sami in moramo z vsemi sodelovat.

M: S kakšnimi ovirami pa se srečujete pri delu z vsemi temi?

D: Ovira je to, da v naši lokalni skupnosti, je premal teh virov. Js mal pogrešam kakšnih teh prostovoljnih oblik, prostovoljcev, da bi se vključeval. Zdle zlasti, k se ti begunski otroci vključujejo iz Ukrajine ali pa tudi drugi priseljenci. Recimo iz Albanije, ki prihajajo, bi rabli kakšne prevajalce, da bi to mreža prostovoljstva bila v našem kraju, da se jim pomaga ko pridejo recimo, da se vključijo v našo družbo, dobijo zaposlitev, da vejo kakšne pravice lahko uveljavljajo, kam se lahko obrnejo po pomoč. Te vire pomoči pogrešam.

M: Kaj pa ovire, ki se tičejo staršev, vzgojiteljev, vodstva?

D: Ja zdaj tuki je potrebno timsko sodelovanje, to je zelo pomembno. Zdej ovire so to, da kakšni starši hočejo potem, če je kakšna težava, da prec pokličejo sem gor na upravo, mene al pa ravnateljico, da jih naučimo te postopnosti, da najprej tam pri vzgojitelcah, če tam ne gre, js pridem in pomagam pri tem razreševanju, če to ne gre se tut ravnateljica vključi, ta postopnost no. Zdaj da bi rekla, da je teh konfliktov veliko jih ni no, se zgodi kdaj, tut zaenkrat to uspešno rešujemo.

M: Kaj pa je po vašem mnenju prispevek socialnega dela v svetovalni službi vrtca?

D: Js recimo kot socialna delavka, to kar sem se naučila že dolgo let nazaj, se mi zdi zelo pomembno, ko nas naučijo tega celostnega pristopa. Zelo pomembno je, da se vključujejo tudi drugi viri, torej ko sodelujemo z drugimi institucijami. In pa sposobnost, ko nas naučijo, da se vživimo v sogovornika, v tistega, ki ima težavo, da znamo razumet tudi njegov vidik. Da ne zagovarjamo samo to, js tako menim, ampak tudi aha, vi to želite, vi tako vidite to težavo, kje lahko najdemo skupno rešitev, dejmo si prizadevat za skupno rešitev. Ta vidik, da smo sposobni. In pa predvsem kar se tiče tega dela koordinacije, da se tut znajdemo, da dobr poznamo, socialno delo nas nauči kako oblikovat te mreže pomoči, kako notranje vire izkoristit, kako zunanje vire poiskat, se mi zdi to ta prednost, ki jo imamo socialni delavci.

M: Katere koncepte in znanja socialnega dela pa največ uporabljate pri svojem delu?

D: Ja ravno ta celostni pristop, prostovoljnosti definitivno, da se prostovoljno vstopa v proces svetovanja, zaupanja, zaupnost je treba upoštevati. Potem koncept soudeležnosti, soudeležnost v problemu. Dogovor o sodelovanju. Nimam zdej posebnega dogovora, imamo tut v pogodbi, da starši podpišejo z vrtcem, je navedeno delo svetovalne službe, da se vključuje v recimo opazovanje, v delo skupine, ampak ko pa gre za konkretnega otroka, kjer so potrebni določeni postopki in ko se morem povezati recimo tudi z zunanjimi institucijami pa vedno starše povabim, da sklenemo dogovor in mi tudi podpišejo ta dogovor o sodelovanju, ker če bojo oni rekli ne, ne želim, potem js ne morem. More biti tudi iz njihove strani, da se strinjajo in da je sklenjen nek dogovor.

M: Katera znanja pa bi po vašem mnenju še morali pridobiti tekom študija socialnega dela za delo v svetovalni službi vrtca?

D: Se mi zdi da za to področje, ko sem ga js zdej recimo rabla, ko delam s predšolskimi, sem precej rabla to razvoj otroka, zgodnji razvoj otroka, mogoče mal več teh psiholoških znanj. Spoznala sm tut ta program Korak za korakom, da so tuki še drugi pristopi v pedagoškem delu, recimo mam različne programe, naš vrtec ima pač program Korak za korakom, drugače pa so tut ti Montessorijevi recimo, različni no. Tako da je fajn poznati te različne programe, iz kakšnega vzeti te dobre stvari. Drugače se mi zdi zlo v tem delu, realitetna terapija, kognitivna terapija zlo uporabne, ta znanja so zelo uporabna za to delo.

M: Zdaj pa o inkluziji potreb s posebnimi potrebami. Kako sodelujete pri tem, kakšna je vaša vloga, kakšne so vaše naloge pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v vrtec?

D: Jaz tukaj predvsem sodelujem s centrom za zgodnjo obravnavo, sem član MDT-ja in pa vodim delo strokovnih skupin. Ko je otroku dodeljena DSP je moja naloga, da poiščem izvajalca, ki jo bo izvajal, ali so to specialno-rehabilitacijski pedagogi, socialni pedagogi, logopedi, imamo tudi tiflopedagoginjo, surdopedagoginjo, vključuje se tudi delovna terapevtka in fizioterapevtka v razvojni oddelek. Tko da js vodim te strokovne skupine. 3x letno organiziram te sestanke strokovne skupine, kjer sodelujejo tudi starši. na začetku leta sprejememo individualni načrt, si zastavimo cilje, potem vmes evalviramo in pa na koncu tut zaključna evalvacija. Vodim tudi osebne mape za te otroke, kjer se zbira vsa dokumentacija. Js skrbim tudi da je vse to dokumentirano, da vse te izvajalke, vzgojiteljica napiše poročilo, seveda potem tut na ustrezne komisije dajem zahteve, pripravljam poročila. Tudi starše na teh sestankih povprašamo za mnenje, njihove predloge. In pa potem enkrat letno tudi poročam v tem MDT-ju na centru za zgodnjo obravnavo kakšen napredek otrok nardi, včasih se mormo tudi kaj prej vmes se kaj sestati. Tut kdaj povabim psihologinjo iz tega centra, da pride v oddelek kakšnega otroka tut sama opazovati, ker rabi mogoče še kakšno drugo pomoč. Letos smo meli potem, da je en otrok v januarju vmes dobil spremljevalca, ki ga na začetku ni imel. Ali pa da se vključi v kakšno drugo obliko, pedopsihiatrično npr. tudi že kakšen, ampak teh primerov ni tako veliko. Tako da potem veliko sodelujem s temi zunanjimi izvajalkami, imamo zunanje strokovnjake nimamo lastnih vzgojiteljev za zgodnjo obravnavo.

M: Kako pa sodelujete neposredno z otroki? Kako z njimi vzpostavite stik, kako ga pripravite na vstop v vrtec, kako poteka to neposredno delo, kakšno podporo mu nudite?

D: To kar hodim po skupinah. S temi, ko imajo posebne potrebe sem več. Grem jih dostikrat pogledat kako napredujejo, včasih tudi sem pri tem uvajalnem delu mal več zraven, če vem da bo kje težava. Drgač pa tko kot z

ostalimi. Ne delam ne vem kakšnih razlik. Res da mogoč mal več spremljam tuki ta napredek, ampak kakšne prilagoditve se izvajajo v skupinah.

M: Pa delate z njimi tudi individualno?

D: Ne to pa js ne, to pa delajo izvajalke DSP. Js individualno z njimi mogoče kdaj, ko želim kakšno stvar opazovat. Ampak to tko preko igre, ne da odpeljem ven iz oddelka, ampak sem skupini, pa se greva kakšno družabno igro skupi, da vidim recimo njegovo razumevanje, da kakšne te stvari opazim. Edino pri prehodu, ko pa moram tut jas opraviti razgovor z njimi, da pa bodo zdaj odšli v šolo pa da bodo imeli v šoli tut eno obliko pomoči, tut to kakšni ne razumejo v tej starosti. Če že kakšen, potem greva v to senzorno sobo tuki ko mam.

M: Kako pa poteka delo v tej senzorni sobi, ki ste jo omenili? Lahko prosim poveste nekaj več o tem.

D: Sm to prakticirala z enim otrokom, ko ima avtizem in je on zelo težko v rednem oddelku. Potem sva šla malo v to sobo ker ga tam lažje zamotiš s tem stvarmi. Pri njemu je zelo specifično delo, ker koncentracije pri njemu več kot 5 minut ni.

M: Menite, da potrebujete kakšna posebna znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami?

D: Ja seveda. Zlasti pri teh avtističnih. Zato mi nismo tukaj strokovnjaki. Ti otroci bi mogli bit v razvojnem in bi mogli z njimi delati specialni pedagogi, tut vzgojiteljce pri nas jim je težko. Tuki res rabiš specifična znanja.

M: Ali sami menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok s posebnimi potrebami v vrtec?

D: Ja. Lahko bi bla še več, ampak js mislim da ni to tolik na svetovalni službi. Js spremljam, jih dovolj spremljam. Za vsazga otroka, tle 32, bi za vsakega povedala kje ma težavo, kakšno pomoč ima, kolk je že napredoval, vem za vse to ko delam, dost poznam.

M: S kakšnimi ovirami pa se srečujete pri vključevanju v inkluzijo in kaj bi potrebovali, da bi bilo vaše sodelovanje pri tem še boljše?

D: Ovira je to, da težko dobimo ta kader, izvajalce DSP-ja, tu je največja ovira. In ker narašča to število otrok in jim mi zdaj nudimo minimum, torej eno uro na teden, ko bi lahko imeli recimo 2 uri na teden, ali pa celo tri nekateri. Vidim tudi prostorsko stisko, da nimamo nekega prostora, razen v tej enoti ko imamo to senzorno sobo. Da bi otroci imeli lahko stalen svoj prostor za izvajanje DSP. Da bi se lahko tut mogoče kdaj te skupinske dejavnosti tam izvajale. To vidim oviro, v tej infrastrukturi. Rešitev vidim tut precej v tem, da bi imeli zaposlenega vzgojitelja za zgodnjo obravnavo.

M: Zdaj pa o inkluziji otrok priseljencev. Kakšne so vaše naloge, kako poteka sodelovanje z njimi, kaj je vaša vloga?

D: Mi imamo teh priseljencev kar precej, tako da js tuki starše že pri vpisu vidim od kje so, od kod prihajajo, sem potem prilagodila tudi to vpisnico, da zvevo informacije. Sem se tut dost angažirala, da smo prevedli v različne jezike recimo tut te brošure, vprašalnike ko damo staršem otrok. Potem tudi, da imam veliko gradiva, ki sem ga posredovala strokovnim delavcem, da jih pošiljam tudi na ta dodatna strokovna izobraževanja ko smo imeli. Sodelovali smo tudi z multiplikatorico, ki je nudila učenje slovenskega jezika za otroke in za starše. Potem tudi te programe spodbujanje prijaznosti, tudi se dela z vsemi otroci, da sprejemajo druge kulture, otroke, katerih

slovenščina ni materni jezik. Naročamo tudi literaturo, kakšne pravljice, zgodbe v drugih jezikih. Zdle si iščem, ker mam letos veliko vpisa iz drugih držav, da bi imeli tudi eno predavanje takoj septembra tudi za vse ostale strokovne delavce. Moja vloga vidim tukaj tudi, da sodelujem pri razbijanju stereotipov pri strokovnih delavcih, da tu sami iščejo načine kako pomagat, kako vključevati, razvijati to multikulturalnost vpeljevati. Vemo, da je zdaj to preseljevanje trend, preseljevanje je vedno večje in mi se moramo prilagoditi temu.

M: Kaj pa kar se tiče dela z otrokom priseljencem? Kakšno podporo mu nudite glede jezika, nasploh pri vključevanju, kako poteka delo z njim?

D: Ja, letos sem imela 2 takšna primera. Sem se osebno veliko vključevala, da sem hodila in pomagala. 5 let star otrok so ga pripeljali iz Bosne, dali v vrtec, se tu nič ni uvajal, tko da sem bila js kar precej v tej skupini. Je rabil velik časa. Tko da sm se sama velik vključevala. K sreči ti jeziki, da naše generacije dost poznamo, ali pa smo se učil tudi mi srbo-hrvaščino, tko da mal znamo. Bolj je pa težava s kakšnimi albanskimi, pa pred leti ko smo imeli tudi Kitajčke, takrat je bila tudi večja težava. Smo si mal pomagal s kakšnimi sorojenci, ampak se pa otroci zlo hitro naučijo jezika. Bol je to, da začutijo, da jih sprejemamo, da kakšno stvar v njihovem jeziku povemo, da se naučimo vsaj kakšnih 10 besed v njihovem jeziku, da jim je lažje. Pa kakšno pesmico, zgodbo. Tukaj pogrešam kakšne prostovoljce, da bi lahko imeli tuki v našem okolju, da bi se v takšnem primeru vključili, pomagali pri samem prevajanju. Težje sodelujemo s starši, ker ne znajo jezika. Včasih pol imajo kakšne prijatelje da jim pomagajo pri samem prevodu, bol se tko sami znajdejo. Včasih smo tu s kakšno mamico, ko smo jo že od prej poznal pa je iz albanske družine, pa je tukaj že vrsto let, pa smo jo potem prosil za pomoč, če so bli kakšni na novo, da je potem prevajala in nam tuki tako pomagala.

M: Kako je pa glede znanj in spretnosti, potrebujete kakšna posebna znanja za delo z otroki priseljenci?

D: Posebna znanja, ne vem, predvsem moraš biti empatičen. Pa zlo velik mogoč, da izkoristim kakšnega strokovnega sodelavca, ki tu vem, da je tu sam imel podobno izkušnjo, daje bil priseljenc. Pa jih potem vključim mal pa da sami, ker oni najbolj to vejo, pomagat tu pri takšnih stvareh. Katere stvari so takrat mogoče najtežje, da na tist ne pozabimo pa jim pomagamo.

M: Ali menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev?

D: Ja, dovolj. Ampak se mi zdi da na tem področju bomo tudi vrtec kot celota mogl še delat no. Sej smo začel, smo dost aktivni, ampak js mislim da tuki še mam rezerve in lahko naredimo še mnogo več. Tudi kar se tiče recimo kakšnih oblik neformalnih oblik s starši, smo razmišljal kako ponuditi tem staršem priseljencem kakšna tko neformalna srečanja, kako jih vključevati, tu oni rabijo, da vidijo da jih sprejemamo, da si želimo sodelovanja z njimi, da se tuki ustvari eno sodelovanje.

M: S kakšnimi ovirami se srečujete pri vključevanju v inkluzijo priseljencev in kaj konkretno bi potrebovali, da bi bilo vaše vključevanje še boljše?

D: Ja ovire so to kakšni stereotipi. Tu kakšni drugi starši so včasih tako mal zakaj pa je to treba, sej če so prišli sem se morjo prvo jezika naučiti. To, da bi tu družba začela drugače gledati na te stvari. Predvsem rabimo veliko o tem govoriti, ker so še določene tabu teme. To prostovoljno mrežo razširiti. In pa tu pri naših strokovnih delavcih so še vedno kakšna stereotipna prepričanja, o tem govoriti, se izobraževati o tem, razvijati to empatičnost in pa

predvsem to medkulturnost. Da ne bomo več tko se delili ena narodnost. Tut vere, sej tuki ni samo jezik. Je tut sprejemanje drugačnih ver, kulture.

M: Zdaj pa še zadnja tema, epidemija Covid-19.

D: Epidemija nas je zadnji dve leti vrgla v en drugi način dela. Smo iskali, tudi mi strokovni delavci med sabo druge poti, zlo smo se mogl usposobit za te IKT tehnologije, ker se je kar veliko dela preselilo na takšne Zoom oblike, Teamse smo imeli. Zdej so se pokazali plusi in minusi. Tut zdej še ohranjamo kej preko Zooma, seveda tut s starši smo potem iskali takšne poti sodelovanja, iskanje osebnih stikov, eni so se zlo odzival na to, na daljavo da smo bili povezani, ali prek Zooma ali prek maila. Starši so se kr se odzival in mogoč je bil pr kakšnih tuki tudi plus, ker sta oba starša potem sodelovala. So bili potem kakšni tudi bolj sproščeni ker so bili v domačem okolju v tistem obdobju. Tko da niso bli sam minusi tega morm rečt. Kar se tiče mojega dela, tut js sem mela pol več prek mailov, tut strokovne skupine smo delal sestanek prek Zooma.

M: Kako dolgo je bil vaš vrtec zaprt?

D: Takrat v prvem valu smo bili dolg zaprti, takrat marca. Pa potem v drugem valu od oktobra pa do februarja, ampak smo meli tut tisto nujno varstvo, je bilo neki otrok. Za vse otroke, ki so bili starši zaposleni v zdravstvenih službah, javnih službah, ko so izkazovali z dokazili.

M: Torej rekli ste, da ste s starši sodelovali preko Zooma ipd. Kako pa je potekalo delo z otroci, ste imeli z njimi stik, kako ste ga vzpostavljali?

D: Js kot svetovalna delavka nisem imela stika z otroki. Samo s starši pri teh sestankih strokovnih skupin.

M: Kak ste pa nudili podporo družinam, staršem in otrokom v primeru stisk? Kako je to potekalo?

D: Js sem starše kontaktirala za tele otroke, ki imajo posebne otroke. Tut pol sem organizirala, ko se je začelo, ko so bili doma, da se je ta DSP vseen izvajala na daljavo. Drugače so me pa kakšni klical sami po telefonu če so kaj potreboval.

M: Ali so se v tem času pojavile kakšne dodatne stiske, ste opazili pri otrocih, starših?

D: Ne, tut ko smo prišl nazaj nismo opažal kakšnih posebnih stisk, smo tut pričakoval več. Kakšni so celo tut napredoval. Bolj je mene zmotlo, kok so oni to sprejel, kot vsakdan. Pri igri so se zelo igral to testiranje, dej te bom testiru, sm se kr mal zgrozila, kako so otroci to ponotranjil. Ampak sej tko je, oni se itak igrajo stvari iz njihovega vsakdana. Tko da je to razumljivo. No pri kakšnih se je, da so bli več na teh tablicah, računalnikih. To smo opazili.

M: Kaj pa bi potrebovali v času epidemije za še bolj kakovostno podporo in pomoč otrokom in njihovim družinam?

D: Težko bi zdle rekla, mogoče res še večjo povezanost skupine. To je težko, zdej eni bi se vseen odzval eni ne. Da če bi mogl bit spet zaprti da bi mel to prek Zooma, eno rutino ohranjali, da bi bili v teh stikih. Da bi tut jas lahko imela enkrat na teden stik s kakšnimi. Al pa recimo kot kakšne delavnice. Ko smo se mal pogovarjale s še drugimi svetovalnimi delavkami, ko smo v tem aktivu, nič niso bile vključene, niti niso smele. To je tut zlo odvisn od vodstva, kako vid svetovalno službo in njeno vlogo. Tko da so ble različne prakse po različnih vrteih.

M: Kako pa bi po vašem mnenju moralo biti organizirano delo svetovalne delavke v vrtcu v času epidemije?

D: Js sem mela vseeno kar precej dela, neki sm delala od doma, sicer zelo malo. Ampak ko sm mogla kakšna poročila pisati sm delala od doma. Drugače pa sem bila velik tuki prisotna. Js mislim, da svetovalna služba bi naj bila precej to da je opora tuj staršem, da jim daje usmeritve, kako na kakšne načine. Dobro se je to tuj vzgojitelce pri nam počele, kakšne priloge, kaj početi z otroci. Ja da jim pomagam pri tem, jim dam še kakšne ideje. Takšne stvari bolj. Al pa če opazijo stisko pri otroku. Al pa aktivirati, ker kakšni res so imeli težavo, v vrtcu imajo prehrano, ko so bili doma pa so mogli starši vse sami poskrbeti. Mogoče v tem vidiku vidim, da bi lahko bila to moja vloga, se kot svetovalna služba vključila.

M: Zanima me še samo to, ko ste prej omenjali sodelovanje z otroki s posebnimi potrebami v času epidemije, ste rekli, da ste predvsem s temi sodelovali. Kako je to potekalo, to sodelovanje?

D: Imeli smo Zoom sestanke, zdaj včasih so bili zraven tuj otroci, al pa sami starši. Imeli smo sestanek, pregledal načrt, kako so cilji, kako so starši zadovoljni, je bila zelo fajna izkušnja.

M: Kaj pa to preventivno delo, brošure ipd. ki so jih oblikovali vzgojitelji, ste pri tem sodelovali? Ste sami oblikovali kakšne napotke?

D: Zdej te brošure oblikujem js. Vzgojitelji oblikujejo kakšne igrice, to kar oni imajo. Js v bistvu pripravljam to strokovno gradivo za starše. Ja to smo dali na našo spletno stran, pa mogoče kakšne povezave. Jas sem bolj pripravila to kako odreagirati na stiske, kam se obrniti po pomoč, al pa kakšne logopedске vaje, za grafomotoriko kaj lahko s starši.

M: Bi še kaj dodali? Kaj se vam zdi pomembno za delo svetovalne delavke v vrtcu?

D: Tko no, delo je res pomembno, tko veliko področij se pokriva, nikoli ni tisto načrtovano, da delaš samo eno stvar. Vedno kaj vmes pride kakšna stvar, te kaj zmoti. Drugače pa je to tko zelo pomembno je sodelovanje s strokovnimi delavci, timsko sodelovanje. Meni predvsem dviguje energijo ali pa nafil baterije to delo, ko grem v skupino z otroki, se z njimi igram. Js tuj zelo velik nadomeščam kdaj kader. Zdej v času korone je bilo tega zelo velik, da so bile vzgojitelce pa pomočnice na bolniški. Opravljam potem enako delo kot pomočnica ali vzgojiteljica. Morem reči, da je naporno, ampak vseeno je drugače.

9.2.5 Intervju E

M: Kako bi opisali svoje delo v svetovalni službi vrtca, kakšne so vaše delovne naloge?

E: Izhajam iz teh smernic in svetovalno delo je namenjeno vsem otrokom v vrtcu. Preventivno in kurativno, to pomeni, da naj bi se izvajale preventivne dejavnosti za vse otroke in kurativno pa je v temu smislu, da se dela z otroki, ki imajo določena odstopanja, lahko vedenjska ali pa razvojna oz. tuj z otroki, ki imajo posebne otroke že opredeljene z individualnim načrtom centra za zgodnjo obravnavo. Sodeluje se pa z vsemi, z notranjimi, vzgojiteljicami oz. strokovnimi delavkami, vodstvom, starši, z zunanjimi institucijami od centra za zgodnjo obravnavo, centra za socialno delo, psihologi itn. Se pravi koordinacija pomoči.

M: Na katerih področjih dela v vrtcu pa se vse vključujete?

E: Deloma je to skupinsko delo, kadar pridem v skupino in sodelujem z vzgojiteljico pri izvajanju teh preventivnih delavnic, lahko pa je deloma to tudi kurativa, če v skupini zaznavamo določena odstopanja oz. na področju vedenja čustvovanja in potem je to hkrati namenjeno tudi tem otrokom, da jih ne vzamemo iz skupine, ampak vključujemo v skupinsko delo. Potem je delo tudi v manjših skupinah, če ima otrok odstopanja mogoče na jezikovnem področju al pa tudi na kakšnih drugih področjih kurikula, al pa če je teh otrok, mogoče so trije in je lažje da se oblikuje manjšo skupino, potem jih pač vzamemo ven iz skupine in delamo na tem področju kurikula. Lahko so to kakšne didaktične igre, gibalne, s spodbujanjem telesnega razvoja se razvijajo tudi druga področja. Občasno pa tudi individualno delo, to je pa takrat kadar ima otrok že večja odstopanja in je v postopku usmerjanja in potem pride in dobi konkretno pomoč specialnega pedagoga in potem tudi js izvajam glede na dogovor. Potem je pa delo z vzgojitelji z namenom, da se pogovarjamo o posameznem otroku, se posreduje kakšne smernice, literaturo, potem se pripravljamo na pogovor s starši skupaj, ki ga potem najprej oni na prvi ravni spelejo, potem se pa js pridružim na drugi ravni. Pa sodelovanje z logopedinjo, ki izvaja logopedsko pomoč, specialno pedagoginjo, pri teh skupinah otrok ki imajo posebne potrebe, tam imamo 2 do 3x letno sestanke in skooriniram potem delo in tudi administrativne zadeve, kar se tiče vodenja osebnih map, zapisniki in te zadeve, poročila za otroke s PP, ali pa za ostale otroke, tukaj vedno z vzgojiteljicami sodelujem, jih posredujem potem naprej. S starši pa potem na govorilnih urah na drugi stopnji se vključim, pa na teh sestankih za otroke s posebnimi potrebami.

M: S kakimi oviram pa se soočate pri svojem delu in kaj bi potrebovali, da bi te ovire čim lažje premestili?

E: Ovire težko opredelim, mogoče vedno večje število teh posebnih potreb, večje število različnih odstopanj. Zdej bi bilo smiselno zaposlit specialnega pedagoga kot dopolnitev svetovalni službi. Logopedinja je že zaposlena, ker je zlo velik porast teh odstopanj na govorno jezikovnem področju. V letošnjem letu pa sploh zaznamo še večje število specifičnih razvojnih odstopanj. In če bi bila pač specialna pedagoginja zaposlena v okviru vrtca je potem več tega sodelovanja možnega že pri preventivi. Mogoče razširitev profilov, ker je težko imeti vse znanje že pri samem usmerjanju.

M: Naprej pa me zanima kako sodelujete z otroci pri svojem delu? Kako vzpostavljate stik z njimi, kako sodelujete, kako jih izberete?

E: Ja včasih starši pokličejo in želijo kakšno pomoč, opažajo kakšna odstopanja in se na ta način vključim. Včasih pa vzgojitelce. Js sem itak del vrtca in se že sama vključujem v skupine že zaradi opazovanja dinamike cele skupine, tako da že na začetku šolskega leta, če mi uspe grem po vseh skupinah in potem se dogovorimo skupaj z vzgojiteljicami, kje bi sodelovala. Potem se povežemo tudi s starši in se odločimo al za skupino, manjšo skupino, al individualno. Z otroci pa se zlo enostavno vzpostavi kontakt. Js pridem v skupino izvedem skupinsko aktivnost, kjer se z manjšo skupino usedemo za mizo, delamo kakšne individualne zadeve al pa v okviru igre se pridružim. Otroci sami od sebe začnejo pripovedovat, večinoma povejo kaj delajo, pokažejo tko da ni težav kar se tega tiče. Tudi če otroka odpeljemo ven je včasih boljše da jih tri skupaj odpeljemo, ker je manjša skupina in jim je lažje, drugače pa grejo radi, načeloma ni težav. Drgač je pa individualno delo, delo v manjši skupini pa skupinsko delo.

M: Kakšna znanja in spretnosti pa potrebujete za delo z otroki?

E: Osnova je ta razvojna psihologija, znanje o razvoju otroka v predšolskem otroku, potem js uporabljam tudi realitetno terapijo, pa potem v bistvu dogradila sem znanje iz področja integracije refleksov, to je pa bolj specialno

pedagoška zadeva. Ker se potem pokriva z gibalnim razvojem otroka posredno pa z razvojem možganov in to tut vključujem v svoje delo.

M: Kaj pa vam je najtežje pri delu z otroki?

E: Določene specifike so, tako kot sm rekla, te specialno pedagoške, in se zdej več teh potreb zaznava in je zdej potrebno dopolnjevanja znanja že zaradi ocene kje ma otrok zaostanek al pa svetovanje strokovnim delavkam. Socialno delo v manjši meri zajema ta znanja. Ta primanjkljaj znanja no to.

M: Kako pa sodelujete že z drugimi pomembnimi udeleženi? Kako vzpostavite stik in sodelovanje z npr. starši, kako z vzgojitelji, vodstvom, zunanjimi institucijami?

E: S starši tako sodelujemo, al se obrnejo najprej na vzgojiteljico in preko vzgojiteljice na mene, recimo vprašajo za kakšen nasvet in potem vzgojiteljica mene vpraša in js nje posredujem, pa ona staršem. Lahko se pa tut direktno na mene obrnejo pa potem se dogovorimo da jim posredujem informacije al pa za sestanek. Js sem dnevno po enotah, po skupinah tko da z vzgojiteljicami smo itak... grem v skupino, vprašam, če so kakšne težave, pa potem se one na mene obrnejo in potem pridem v skupino in najprej začnemo z opazovanjem skupine, otroka in se na ta način povezujemo. S specialno pedagoginjo tut dnevno al pa tedensko v okviru internih sestankov za posameznega otroka. Ravno tko logopedinja, pri samih poročilih, na ta način sodelujemo. Js pridem v skupino, opazujem otroka, vzgojiteljica poda svoje mnenje in po tem skupaj zabeleživa zadevo, opažanja podama. Tut pri vprašalnikih, ki jih recimo pošlje psihologinja al pa center za zgodnjo obravnavo, vedno sodelujema, ona otroka vsak dan 8 ur lahko vidi js ga vidim manjši čas, pa imam določena druga znanja. S centra za zgodnjo obravnavo dobivamo zaprosilo za sodelovanje v okviru poročila in anketnimi vprašalniki. Potem sodelujem v okviru MDT to nas vedno povabijo, vrtec je del tima, se vedno priključimo, pošljemo svoje mnenje in ga vključijo v ta individualni načrt pomoči družini. S CSD dobimo zaprosilo za poročilo o otroku, podamo to poročilo in lahko nas povabijo tudi na MDT. Psihologinja iz zdravstvenega doma tudi pošlje zaprosilo za poročilo. Po potrebi imamo spet tim, se slišimo po telefonu. Tut ostale institucije, če zagotavljamo pomoč otrokom pa imajo težave na področju vida se povežemo in nam zagotovijo pomoč tiflopedagoga. Z vodstvom pa v okviru mesečnih kolegijev, z vodjami enot ravno na tak način. Se dobivamo dnevno, se pogovarjamo, je strokovni tim, dostkrat vključena tut ravnateljica al pa pomočnica. Potem imamo pa še tim za otroke s posebnimi potrebami, kjer sodelujejo vodje posameznih enot in jih povabimo te zunanje predstavnike, da nam predstavijo kakšne zadeve.

M: Zakaj se vam zdi pomembno sodelovat z vsemi temi, ki ste jih zdaj našteali? Kje vidite njihov prispevek?

E: Vsak prispeva svoj vidik pri pomoči otroku ali pa pri reševanju zadeve v okviru skupine, ali pomoči vzgojiteljici. Starši poznajo otroka iz domačega okolja in nam podajo kako oni delajo doma. Potem je pa vsak pomemben član tima, od psihologinje, do specialne pedagoginje, tiflopedagoginje. Vsak iz svojega vidika oceni otroka, mu pomaga. Namen je sodelovanje, ker noben posameznik nima tolik širokega znanja, da bi dejansko samo z enega vidika pomagal otroku. Vsak je enak član tima. Tudi vzgojiteljica in vodstvo. Se mi zdi da je to najbolj pomemben vidik pri predšolski vzgoji, pomoči otroku, ta celostni pristop.

M: S kakšnimi ovirami pa se srečujete pri delu z vsemi temi udeleženci in kako se potem soočate s temi ovirami?

E: Včasih kar se tiče sodelovanja je pomembno, da res ubesedimo zadeve, da ne ostanejo neizgovorjene. Tudi recimo pri starših, da jim damo možnost, da res povejo stvari, tako kot oni želijo, svoj vidik. In potem tudi da

stroka predstavi svoje mnenje. Zdej ovire so mogoče to razumevanje usmerjanja predšolskih otrok. Včasih imam občutek, da starši težko sprejmejo neka odstopanja, več časa potrebujejo. Recimo, da ugotovijo, da njihov otrok dejansko odstopa v primerjavi z ostalimi in potem časovno kasneje sprejmemo pomoč in takrat nastopajo težave v sami skupini. Tut kadar bi otrok recimo potreboval razvojni oddelek oz. prilagojeni program se mi zdi da tuki starši ne pridejo nasproti. Težnja je, da vsi otroci ostanejo vključeni v redne oddelke kadar tut to ni v dobro otroka. In potem se dogaja, da imamo veliko število spremljevalcev otrok v samih oddelkih. V letošnjem letu je že 9 spremljevalcev. Kar pa dejansko ni najboljša rešitev, ampak tukej čakamo starše, da postopoma sprejmejo zaostanek otroka. V tem primeru je to vprašanje ali je ta rešitev dobra za otroka. Se pravi s tem se soočamo na tak način, da starše v okviru sestankov postopoma soočamo, se pogovarjamo z njimi na način, da bi otrokov načrt pomoči ustrezal programu. To pa včasih, traja celotno predšolsko obdobje. Šele pred šolo so starši zmožni sprejet nek drugačen program za otroka. Te težave pri sprejemanju večjih primanjkljajev otrok. In potem, če imamo tako število otrok v oddelkih, potem večino pozornosti posvečamo tem otrokom in s tem da so drugi otroci, ki bi tudi mogoče potrebovali neko spodbudo, ki imajo recimo vedenjske al vzgojne težave, potem nekak jim namenimo majn časa, ker je tolko teh otrok, ki niso tut v ustreznem programu. Mogoče to, se mi zdi, da v letošnjem letu bolj opažamo. Mislim, da to kar je center za zgodnjo obravnavo v okviru razvojne ambulante, da je to sodelovanje relativno dobro v primerjavi s prejšnjim obdobjem, ko je usmerjanje vodil Zavod za šolstvo in je bilo to prilagojeno na šolo. Razvojni ambulanta pa zadeve stečejo hitreje. Tut sodelujemo lahko, jih pokličemo, vprašamo, tako da tlele se mi zdi, da je komunikacija dobra.

M: Kaj je po vašem mnenju prispevek socialnega dela v svetovalni službi vrtca?

E: Glede na to, da delam že tok časa je to samo socialno delo že šlo mal v pozabo. Verjetno ga uporabljam avtomatično. Js se bol vidim kot povezovalc, kot koordinator, mogoče podpora soudeležnim. Pa mogoče to opolnomočenje vseh v procesu tako staršev kot vzgojiteljic, otrok.

M: Pa uporabljate kakšne koncepte ali znanja socialnega dela pri svojem delu? Katere največkrat uporabljate?

E: Kar se tiče vzpostavljanja odnosa to uporabljam. Pa katere potrebe zadovoljujemo v tem odnosu. Bol tak odnosni vidik, to se mi zdi. Dogovor mi podpišemo to soglasje, potem pa se vedno dogovarjamo kakšen je namen. Točno po teh točkah, ko smo mel na fakulteti to verjetno ne gre. Vedno se opredeli cilj, namen, potem pa spremljamo situacijo v skupini, potem se ponovno dobimo in evalviramo, kje je zdej napredek, kaj bi blo potrebno še spremenit, kaj dodat.

M: Katera znanja pa bi po vašem še morali pridobiti tekom študija socialnega dela za delo v svetovalni službi v vrtcu?

E: Več bi lah blo razvojne psihologije. Sicer smo mel recimo kar se tiče dela z družino, različne vrste družin in to, potem smo mel svetovanje, terapevtsko delo. To vse pride prav v smislu tega odnosa, podpore, opolnomočenja. Kar se pa tiče individualnega dela z otrokom je pa potrebno dejansko nadgradit. Sej mogoče to vsi profili delajo, al pa mamo mi socialni delavci tuki mal premalo znanja razvojne psihologije, ki je pač cela panoga. Je potem tukej razvoj otroka, tega mi ni smo mel. Pa to znanje o otroku, o predšolski vzgoji. Določena znanja s strani specialno pedagoške obravnave. Ja tudi ta izobraževanja za delo z otroki s specifičnimi primanjkljaji. Dobro je, da imamo to znanje, da lahko delamo, da bolj široko področje pokrивamo.

M: Zdaj pa bova prešli na temo inkluzije otrok s posebnimi potrebami v vrtec. Najprej prosim, da opišete kako ste vključeni v to, vaše sodelovanje pri tem, kaj so vaše naloge, vloga?

E: Koordiniram strokovno skupino za otroke s posebnimi potrebami. To pomeni, da se dogovorim za sestanke z vsemi vpletenimi, torej starši, vzgojiteljicami, specialno pedagoginjo, logopedinjo. Potem je vključeno administrativno delo, pisanje zapisnikov, urejanje osebne mape. To je takrat, ko otrok že ima posebne potrebe. Potem pa se vključujem v skupino z opazovanjem. Potem kadar je spremljevalka določena je treba urediti zadeve, pri sistematizaciji spremljevalcev, informacije podati spremljevalcu in pri vključevanju v skupino sodelujem na začetku oz. po potrebi. Potem na področju izobraževanja sodelujem tudi z vodstvom, da se potem vključimo v ustrezna izobraževanja, tut strokovne delavke. Ker tudi vzgojiteljice s področja inkluzije oz. specifičnih potreb nimajo dovolj znanja. Tako, da je potem glede na specifikum potem potrebno izobraževanje speljat. V samem postopku usmerjanja pa kadar smo mi tisti, da podamo predlog, se najprej vključujem z opazovanjem, potem se dogovoriva z vzgojiteljico za sestanek s starši, potem se pa povežemo še s psihologinjo ali centrom za zgodnjo obravnavo in podamo naše poročilo ali predlog. Pri inkluziji se vključujem glede na zmožnosti v samo skupino, pa potem ugotavljamo kje so odstopanja skupaj s spremljevalko. Na ta način, da sem js v skupini, občasno pa tudi specialna pedagoginja v skupini dela. S tem, ko se individualno z njimi dela pa potem tut lažje se vključujejo v skupino in se njihove zmožnosti povečajo.

M: Torej delate z njimi individualno, če se vas prav razumela?

E: Pred postopkom usmerjanja in preden dobijo individualen načrt pomoči, takrat ja, glede na zmožnosti, če mi čas dopušča se vključim tudi individualno.

M: Kako pa potem poteka to sodelovanje s temi otroki?

E: Zdej, če otroke vzamem iz skupine vn potem se običajno vključi še zraven dva otroka, ki običajno tko v povprečju funkcionirata in se potem imamo določeno didaktično igro in se potem tega otroka, ki ima večje primanjkljaje vključi zraven in ki v večji skupini mogoče ne more izraziti svojega mnenja ali pa se na družga otroka obrnt, je to v manjši skupini možno. Ta komunikacija se razvija med otroci. Nek material prinesem, lahko pa tudi izvajam gibalne igre. Ker ti otroci lažje funkcionirajo v manjši skupini običajno. Če pa sem v skupini pa potem seveda lahko tudi učenje čustev in se otrok vključi zraven pa recimo imamo lutko ali pa žogo s čustvenimi izrazi, pa potem gre žoga okrog pa vsak pove kdaj je vesel. Če otrok ne more povedat pa to izrazi. Pa potem stisnemo lutko. Potem se recimo gremo igre gugalnice in na ta način vzpostavljamo stik z dlanmi in potem otroka vključimo v par. Se lažje posvetimo vključevanju tistega otroka konkretno, da mu pomagam.

M: Kakšna znanja pa potrebujete za delo z otroki s posebnimi potrebami?

E: To, da poznamo osnove od posameznih motenj, to obstaja tudi priročnik Zavoda za šolstvo, smernice kako vključevati posamezne otroke v skupine, tiste, ki imajo težave na področju avtističnega spektra al pa tisti, ki ima izražene motnje v duševnem razvoju. Tudi tiste smernice so pomembne za vključevanje priseljencev, so smernice Zavoda za šolstvo za predšolsko vzgojo. Potem pa ta znanja iz posameznih področij kurikula za vzgojiteljce. Se tam ven cilj vzame, pa potem, če so socialne veščine, gledamo določeno literaturo pa so lahko potem socialna igra, didaktična igra in potem otroka usmerjaš. Lahko iz samega kurikula vzameš kakšno dejavnost. Gre za znanja vzgojiteljic plus osnovna znanja iz področja specifik odstopanj.

M: Kako pa sodelujete s starši, ki imajo otroke s posebnimi potrebami. Kako jim nudite podporo?

E: Največkrat v okviru sestankov. Potem, da se jim poda informacije kako na kakšen način lahko z otrokom vsi sodelujemo. Tudi pri recimo vzpostavljanju rutine doma, kako lahko fino motoriko doma razvijajo s takimi dejavnostmi v okviru igre. Na sestanku se jim da predloge kako bi lahko tudi na področju vzgoje damo predloge. Sicer pa je bolj učinkovito, če se vključijo v kak program, pri nas so ta Neverjetna leta zelo primerna, ker je lažje, da gre starš večkrat na delavnico, pa majo tudi kakšno domačo nalogo in to malo potrenira, pride nazaj in se v okviru skupine pogovori kaj je šlo in kaj ni šlo. Potem imamo tudi izobraževanja za starše, tuki sicer vodstvo precej sodeluje. Imamo te neke vrste delavnice za starše, kje povabimo vedno zunanje strokovnjake. Lahko tudi s področja vzgoje, govora, al pa čisto konkretne zadeve, npr. trening predopismenjevanja. To pa mammo tudi neke vrste šole za starše. Vsako leto enkrat. Lahko pa tudi se povabi določenega strokovnjaka za določeno skupino, če je kje močna vedenjska problematika. Da malo razloži to vedenje, postavljanje meja, vztrajnost, način igre z otrokom.

M: Pa sami menite, da ste dovolj vključeni v samo inkluzijo otrok s posebnimi potrebami v vrtec?

E: V letošnjem letu se mi zdi, da nimam toliko časa. Se vključujem, zadeve tečejo, če se izrazi želja, še dodatno pridem v skupino. Je pa tko kar pestro na vseh področjih. Se mi zdi, da je inkluzija zdej relativno dobro urejena. Tut spremljevalci so dodeljeni. Je pa včasih, tko kot sm rekla, bi bilo bolj smiselno, da bi otroka vključil v program, ki je prilagojen. Do določene mere je inkluzija smiselna. Ko pa otrok ne posnema vrstnikov v skupini, ko ga velika skupina otrok moti, ti dražljaji, hrup, postane bolj nemiren, se ga izloči iz skupine in ga mora spremljevalka odpeljati mal stran od ostalih. Če ni tega posnemanja, nekateri otroci posnemajo in pol hitrej napredujejo, v tem primeru, ko ga pa ni, pa bi bilo bolj smiselno otroka vključiti v neko manjšo skupino. Redko se to zgodi. Po navadi starši vztrajajo do šole, da so v rednih oddelkih.

M: S kakšnimi ovirami se srečujete pri tem vključevanju?

E: Časovno gre včasih toliko pozornosti enemu otroku in potem včasih bolj mirne otroke nenamerno spregledamo. Pa potem z nadarjenimi otroci, tega področja dejansko za enkrat načrtno ne pokrivalo.

M: Kaj pa menite, da bi potrebovali, da bi se lahko še bolj vključevali v inkluzijo otrok s posebnimi potrebami v vrtec?

E: Verjetno bi bilo smiselno še več znanja, tega nikoli ni dovolj, to sigurno. Tut mogoč kakšna pomoč, ta normativ svetovalnega dela... Pri nas smo že z logopedinjo podkrepiljeni, kar je zelo dobro. Bi se mogli ti profili razširiti. Sicer mi imamo to specialno pedagoginjo v celoti zaposleno samo preko osnovne šole, za otroke s posebnimi potrebami. Pomoč je res potrebna.

M: Zdaj pa še vaša vloga pri inkluziji otrok priseljencev. Kakšno je vaše sodelovanje pri tem, vaše naloge?

E: Tut tukej mammo smernice, v bistvu imamo zdej kar precej tega vključevanja priseljencev. Sicer starši so na ta način usmerjeni, da želijo, da se otroci čim prej naučijo slovenskega jezika. Tko da včasih na začetku je težava v komunikaciji, tako da takrat si malo pomagamo s slovarčki, določene besede si pripravimo. Tako da potem lažje ta komunikacija na začetku steče. Ravno tako s starši. Včasih, ko vzgojitelce izvedejo dejavnosti v tujem jeziku, al pa predstavitev določene države, povabijo starše. Bolj pri začetni komunikaciji, pri jezikovnih težavah, pri določenih dejavnostih, ko predstavimo državo. Al pa js recimo v YouTube poiščem kakšno zadevo v albanskem,

makedonskem jeziku in potem to pripravimo skupaj z vzgojiteljicami v skupini. Drgač pa je predvsem ta dejavnost skupaj, da se povabi starše v skupino in se jim s tem da vedet, da so sprejeti. Dejansko v predšolskem obdobju se tko avtomatično vključujejo, če pa ugotavljamo, da obstajajo težave na govorno jezikovnem področju, ne samo zaradi jezikovne prepreke, ampak tudi zaradi nerazločnega govora, pa se potem logopedinja vključ.

M: Kako pa delate z otroci priseljenci, to neposredno delo?

E: Kadar gre za manjkajoče besedišče, ko so tukaj težave ravno tako v manjši skupini delamo, pa potem delamo te besedilne igre, razvijanje besednjaka. Če mi čas dopušča delam tudi individualno. V tem letošnjem letu imamo tolko teh usmerjanj, da časovno mi manjkrat uspe. Vzamem tut vn otroka, kolko mi časovno dopuščajo ostale naloge.

M: Kaj pa delate takrat z otrokom? Kako poteka to individualno delo?

E: Imam take slikice, taka didaktična igra, kjer otrok opisuje dejavnosti in potem išče ustrezne slikice, da malo besedišče razvija.

M: Kaj menite, kakšna znanja in spretnosti potrebujete za delo z otroki priseljenci?

E: Ne opažam tolko težav pri vključevanju otrok priseljencev. Bol v smislu dela s starši, ampak je potem spet specifika. Včasih je težko vzpostaviti komunikacijo, bolj z moškimi predstavniki. Je bolj problem v različni kulturi. Bi blo fajn, da bi se kdaj tut mamica jezika naučila. Ker z nekaterimi mamicami se ne moremo pol nič pogovarjat, ene pa se pol tut postopoma naučijo. Ne morem pa rečt, da bi zdej neki konkretno načrtno delali s priseljenci. Ja, bolj je tukaj, če se pojavi kakšna težava, prepreka. Ni pa tko preventivnega ukvarjanja.

M: Ali menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev?

E: Mislim da ja, če bi bila pa večja potreba pa, mislim, da bi lahko bila bolj vključena. Temu področju nismo zdej res tolko pozornosti namenjali.

M: S kakšnimi ovirami se srečujete pri vključevanju v inkluzijo priseljencev in kaj bi potrebovali, da bi bili vi, kot svetovalna delavka, še bolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec?

E: Ker nisem tolk vključena in ker ni tolk težav na tem področju, se niti ne obračajo vzgojitelce tolk na mene, teh ovir mogoč niti ne zaznavam. Kakšna znanja, js sem se vključila tut v izobraževanje letos, vključevanje priseljencev v vrtce in šole. Tko da smo mel v jeseni, tut tak priročnik smo dobil, kjer so različne ideje kako prek socialnih iger vstopat, tako da imam še neko dodatno literaturo. Mi je bilo dobro poslušat zgodbe teh priseljencev, to so starejši otroci, mladostniki, s kakšnimi občutki se srečujejo. Tako da potem tut lažje vzpostavljaš to empatijo s starši, njihovo razumevanje kako je ko prideš v novo državo in potem iz tega lažje razumem starše, kako pristopit glede jezika. To izobraževanje mi je sigurn doprineslo kakšne informacije, pa tut priročnik smo dobil.

M: Zdaj če prav razumem dejansko otroci nimajo nekih takih težav glede jezika pri vključevanju.

E: Ko so otroci še manjši se tut na druge načine povezujejo, sploh tam do 4 do 5, se otroci igrajo in ni takih težav. Se avtomatično učijo jezika. Se pa potem kdaj usedemo s starši in jih spodbudimo, da bi tut doma se kdaj pogovarjali v slovenskem jeziku, ker se otroci potem lažje naučijo. V tem smislu se pogovarjamo sploh, če opažamo, da otroci še nimajo ustreznega besedišča, ker pred šolo je potem večji problem.

M: Zdaj pa še zadnja tema – epidemija. Kdaj in kako dolgo je bil vaš vrtec popolnoma zaprt?

E: Mi smo te smernice upoštevali tako kot so v okviru ministerstva predpisal. Tako kot je bilo treba v prvem valu vrtee popolnoma zapret, so bili zaprti in zdaj v drugem valu tut. Smo nardili na ta način, kot so bile smernice. Vem pa da smo bili odprti za nujne primere. V prvem valu je bilo vključenih okrog 40. So starši kar v večini starše obdržali doma, razen nujnih primerov, tisti ko so morali pač od delodajalca prineset potrdila.

M: Kakšne spremembe pa je vašemu delu prinesla epidemija. Kako ste delu prilagajali temu?

E: Spremembe so bile v tem smislu, da je bilo potrebno oblikovat mehurčke. Zadeve smo začeli peljat preko Zooma, kar je rešitev, ni pa optimalna. Zdaj ko imamo zadeve spet v živo je tak stik čist drugačen.

M: Kako pa ste vzpostavljali stik z otroki?

E: Smo tudi staršem preko e-asistenta poslal, da se lahko obrnejo kadarkol na vrtec, vodstvo, tako da js sem vstopala po potrebi. Ni bilo velik tega da bi se starši obračal. Bila je na razpolago številka, lahko bi poklical. Nismo pa načrtno delali. Nekateri starši tut niso hotli vzpostavljat stika. V drugem valu pa ja. Smo bli prisotni po dnevih. Smo mel tut določeno delo za opraviti, recimo usmerjanje, vpisi in smo se menjavali kdo je prisoten v vrtcu. Ni blo tko psihološkega svetovanja, smo pa dali številke kamor se lahko obrnejo, pa tut nas se je lahko vprašal. Ni pa bilo neke velike potrebe. Bol za otroke s posebnimi potrebami, da je zadeva naprej tekla in pa delal smo preko Zooma, tut pošiljale so. Posredovala sem material vzgojiteljicam in staršem, tako sem se vključevala. Maske smo tut mel določen čas, pol pa jih tut nismo meli. Je kr težko delat z masko z otrokom, ker je tut glasovno, otroci nas tut gledajo, nismo se slišal, te maske so otežile komunikacijo v predšolskem obdobju definitivno.

M: Ste opazili kakšne stike pri otrocih in družinah, ko je bila epidemija?

E: Nekateri so izpostavili stiske zaradi varstva. Bolj zdaj po zaključeni zadevi, opažamo v letošnjem letu, da je povečano število posebnih potreb, vedenjskih odstopanj, ampak je težko rečt, da je zdaj to samo ta dejavnik. Lahko bi rekli neuradno, da se pozna to definitivno na ta način, ampak je potrebna neka bol sistematična raziskava. Letošnje leto je pestro na vseh področjih, je mogoče res v povezavi z epidemijo.

M: Kako pa se spopadate z vsemi temi težavami?

E: Ja dela se v skupini naprej oz. pogovarjamo se kaj bi lahko, pogovarjamo se s starši glede tega. Več je vedenjskih odstopanj. Izrazito je res letos povečano posebnih potreb. Smo vzpostavil neko rutino, potem se je vrtec zaprl in potem smo prišli nazaj pa je bilo ponovno vzpostavljanje rutine, uvajanje, to je bil tak ponavljajoč proces. Tut takrat ko je bilo zaprtje, ko so se vrtci zaprli, ko so se vračali od doma, so bili spet te rutine, vsak po svoje. To je bilo izrazito v času zapiranja vrtea.

M: Kaj pa bi vi potrebovali, da bi bila vaša podpora otrokom in družinam v času epidemije še bolj kakovostna?

E: Js sem se vključla v izobraževanje v okviru ISA instituta, ko ma tut ta program preventiva nasilja v predšolskem obdobju. Tam sem dobila določeno literaturo za starše, al pa za izvajanje dejavnosti v skupini. Tako, da tisto je bilo en doprinos temu. Neki smo potem s strani NIJZ dobil, tako da je potem ta literatura pomagala.

M: Kako pa bi po vašem mnenju moralo biti organizirano svetovalno delo v času epidemije?

E: Ko smo delali anketo tako kot vsako leto, o zadovoljstvu staršev, so ble bol te izjave, da bi želeli, da bi bili vrtci odprti, ampak na to vrtec ni imel vpliva. To je bilo zelo izraženo. Bolj ta stiska zaradi varstva. Pa ti mehurčki, ni bilo druženj, združevanj skupin. Ni bilo sodelovanja s starši, starimi starši, ni bilo teh tečajev, rolanje, plavanje, izleti, to jim je bolj manjkalo. Bolj to za te običajne dejavnosti, ki so se izvajale pred pandemijo, to jim je manjkalo.

M: Za te preventivne dejavnosti pa ste rekli, da se sodelovali pri oblikovanju teh različnih brošur, napotkov, smernic.

E: Ja to pa ja, v obeh primerih, prvič in drugič sem pripravljala napotke in smernice za med korono. Se tut vzgojiteljce kdaj odločijo, jim dam literaturo, pa potem v okviru tistega delajo.

M: Je še kaj kar bi sami dodali?

E: Res široko znanje je potrebno na vseh področjih, so tut tolko različna odstopanja, od vedenjskih, razvojnih, podpore strokovnim delavkam, široko področje dela je in pol tut znanje na ta način mora biti zagotovljeno, oz. se je treba izobraževati. Je pa tko, delo z otroki je zelo navdušujoče, zelo velik se dobi tut nazaj teh pozitivnih odzivov. Otroci so drugačna populacija kot odrasli in je v tem smislu zelo prijetno. Včasih sam kakšna izjava pa je tko kakor bi en sonček posijal, je to ena taka nagrada tko za človeka, ena sprostitev dobesedno. Lahko se zelo hitro vzame vn kakšnega otroka in z njim dela. Če so preventivne dejavnosti so to dost luštne zadeve, prijetne. Mislim, da se to tut v vrtcu da. In nismo toliko uokvirjeni, mamoo dost možnosti za ustvarjalno področje, ustvarjalnost pride do izraza.

9.2.6 Intervju F

M: Kako bi opisali svoje delo v svetovalni službi vrtca? Kakšne so vaše delovne naloge?

F: Je zelo razgibano, si vpet med strokovne delavce, velikokrat potrebujejo kakšen support, s starši to sodelovanje se začne že z uvajanjem v vrtec. Zdej sicer zarad korone nismo imeli uvajalnih sestankov, ampak drugače imamo to vsako leto v tem času konec maja začetek junija, da v bistvu, ko se formirajo nove skupine najmlajših otrok, da je kot neke oblike roditeljski sestanek in takrat se tut vključujem. Sicer pa bi rekla, da večinoma se v svojem delovnem času ukvarjam z otroki s posebnimi potrebami. Kar mi pa ni najbolj optimalno, ker opažam velik nadarjenih otrok. In s pomočjo projekta želim ponuditi sebe kot strokovno delavko vsem otrokom in zato imam ta projekt da to lažje uravnavam, ker mi imamo pribl. 70 otrok s posebnimi potrebami in rizične. V bistvu js kot svetovalna delavka moram vzpostaviti zaupen odnos s starši, ker starši grejo tut skoz en proces žalovanja, da njihov otrok ni tak kot ostali vrstniki pa tut, če je to sam na področju govora in jezika, al pa mogoče ni tolko razvojno v zaostanku, ampak vseeno jim je to kr težko sprejeti.

M: Na katerih področjih vrtca se še vključujete pri svojem delu?

F: Sodelujem tudi z vodstvom. S priseljenci sem tut imela projekt in sm se dogovorila za tečaj. Zdej pravim odkar je bila korona se nam je vse mal zamajal, ker pravzaprav teh osebnih stikov ni bilo mogoče izvajati v taki ali drugačni obliki. Tut predavanja za starše imam jaz, pa se mi zdi da se starši na predavanjih zelo odprejo. Med korono pa so bla ta predavanja prek Zooma. Potem iščem ustrezna izobraževanja za strokovne delavce, da se jim ponudi. Predvsem recimo, ko so nove specialne pedagoginje, ker tuki je potem dost sprememb, potem za uvajanje naredim.

M: S kom pa sodelujete pri svojem delu?

F: S starši, s strokovnimi delavci. V bistvu v vseh, ki so v vrtcu. Tut tehnično osebje za kakšne stvari, za aktive, ki jih js organiziram. Pa vodstvo.

M: Kaj pa z zunanjimi institucijami?

F: Aja, ja z zunanjimi institucijami, to pa sploh. V glavnem, js mam projekt, sodelujem z dvema društvoma Ambasadorji nasmeha pa Tačke pomagачke. Pa js potem sodelujem z ambulanto za avtizem s celim timom, z zdravstvenim domom, to itak je več kot odlično sodelovanje.

M: S kakšnimi ovirami se srečujete pri svojem delu?

F: Ja ovira je predvsem to, da je preveč dela, preveč je treba preklapljat. Se mi zdi preveč oddelkov, preveč potreb za pomoč. V tem obdobju mam tut strokovne skupine, zdej smo na srečo se spet osebno začel srečevati s starši in to je v povprečju 3 do 4 na dan. In to je za mene prenaporno. To pol niti več ni delovnik od 7. do 3., je prej, pa še naprej. Preveč je no. Js bi si želela, da bi blo tega majn. Mi je v pomoč ta moj projekt, ker s pomočjo kužkov ali drugih živali bolj lahko doživiš otroka, ali je kakšna anksioznost v ozadju, ali ima težave s samoregulacijo, da ne prepoznaš nevarnosti in potem lahko preko živali to prepoznaš in se pogovoriš z vzgojitelji.

M: Kako pa rešujete te izzive s preobremenjenostjo, prevelikim obsegom dela, kako se spopadate s tem?

F: Da pomislim, da je v enem obdobju tega več, pa bo potem lažje. Js se ne spomnim dneva, da bi bila tu v pisarni, pa bi ves delovnik bila tukaj. Vedno grem v oddelek ali me nekdo pokliče in grem, pa tut grem urgentno. Nisem tukaj. Sem tukaj, da pripravim dokumentacijo, pol je pa to tko... dost šibam okrog. Sicer mi to ustreza, ampak bi vsak strokovni delavec rabo potem mal odmika, da nardi še tist kar je papirologije. Ja lažje bi mi bilo, da nebi bilo tolik teh papirjev pa urejanja personalnih map. Me to dost obremenjuje in tuki ne znam pogruntat enga sistema. In če nebi bilo tolik teh papirjev bi bilo dost lažje. Da se mi usmerimo v to, da se pogovorimo s starši, ker najbolj je ta osebn stik z njimi pomembn. To bi recimo meni blo boljše.

M: Zdaj ste na nek način že odgovorili na to kaj bi potrebovali, da bi še lažje premostili te ovire. Ali bi še kaj dodali?

F: Ja to zmanjšanje delovnih obvez. Da bi bilo več kadra, takšnega, ki zelo dobro opravlja svoje delo. Da mogoče v kakšnih primerih pri otrocih, ki imajo že 3 leto DSP in so starši sodelovalni, da mene več ne rabijo. Da si tuki pridemo malo nasproti, ker zdejle recimo imam jaz 68 otrok, specialna pedagoginja pa 14, sej dela neposredno, ampak vseeno je to majn sestankov. Men je pomembno, da ko mi začnemo, da se ti temelji zaupanja vzpostavijo na pravi način, ker pol vse ostalo steče. Seveda se tut starši srečujejo z ovirami pa jim je treba dat suport. Tut glede projekta, imamo priprave, se z vzgojitelji zmenim kaj bomo imeli, kakšno dejavnost, mi imamo projekt, ki ga nadgrajujemo. In ko se oni odločijo, se dobimo in razložim, smo vsi aktivno vpeti, sem js vedno zraven, skupi načrtujemo, z izvajalcem to skordiniram, se prav vloga psa določi, recimo bi mel grafomotoriko, pa bi otroci po črti s svinčnikom čez risal ime kužka. Potem, ko je dejavnost zaključena, se poročilo napiše, ki ga js oblikujem in pošljem društvu. Že preden je projekt, je treba staršem predstaviti projekt na roditeljskem sestanku, dat soglasja za podpisat, velik je s tem dela.

M: Kako pa pri svojem delu sodelujete z otroki?

F: Js sem včasih, ko še starši niso bili tolik občutljivi, otroke velikokrat tudi pripeljala. Blo je tko, da je bilo velik priseljenih družin in so tudi prišli otroci zadnje leto pred šolo, pa so jih vključili in niso znali jezika, pa so bili eni zelo zadržani, drugi so imeli vedenjske težave, ker niso razumeli. Pol sem imela tukaj 3 ali pa 4 otroke in je bilo njim lažje. Plus študentke južno slovanskih jezikov so mi pomagale, sploh makedonski jezik, albanščina ne paše zraven, ampak bi bilo tudi fajn da bi imeli koga. Zdej pa tudi mogoče kdaj individualno koga, če je vedenjsko malček bolj zahteven, da se malo skupino razbremenijo in tudi njega. Ampak to je zelo redko. Pa DSP sem izvajala ko so bile bolnišnice. Med korono, ko so bili ti mehurčki sem tudi tko enih par mesecev pomagala in sem pol individualno delala v tej sobici za DSP. Drugače pa v skupini sem vsako dopoldne recimo od 9 do 11, to se čisto tko vključim v igro in sem kot del skupine. Nisem tista strokovna delavka tiste vrste ki bo nekdo pisala. Ampak js se vedno med otroke vključim, se jim skušam približati na tak način. Pa tudi na ranč hodimo, sicer to tko 3x na leto, otroci stari 5 do 6 let, to je tudi v okviru projekta. Včasih sem imela tudi svojo kobilico, zdej je nimam več in tam se mi tudi zdi, da so otroci čisto drugačji. Js sem se s terapevtskim jahanjem oz. specialno pedagoškim ukvarjala.

M: S katerimi otroki delate oz. kako jih izberete?

F: Js individualno z otroki ne smem delati oz. zato rabim soglasje. Zdej so taki časi, da so starši bolj občutljivi. Ampak s temi starši, ko se mi spoznamo vem da bi bili veseli, če bi js tudi z otroki individualno delala, ker mam nek zaupen odnos. Da bi pa js prišla v skupino pa kar otroke ven jemala to pa ne smem. Lahko bi iz vidika, ker sem strokovna delavka, ampak to morajo biti starši seznanjeni. Je treba pri starših biti kar pozoren. Spet je tko kako nekdo razložiš, pa kakšen odnos vzpostaviš, jaz s starši res nimam težav. Sam sem pa z njimi res tko, da jim pustim, da povejo, da sploh sebe slišijo, kako se oni počutijo. Mogoče nimajo včasih nikogar, da bi povedali kako so oni zaskrbljeni glede svojega otroka.

M: Kako pa vzpostavljate stik z otroki?

F: V oddelkih prek igre, čisto spontano, da mi povejo kako jim je, se sama najprej predstavim, čisto iz njih izhajam. Tam sem potem pa vidim, itak sem vedno v oddelkih. Nekdo otrok takoj pride, nimajo težav, da bi vzpostavili odnos, eni so mejčnik bolj previdni. In pol maš itak igro po koticčkih, kakšne igrače.

M: Kakšne metode in tehnike pa uporabljate pri delu z otroki?

F: Preko igre, pa tko, da jih opazujem s prijatucki kako vzpostavijo odnos, kako komunicirajo, potem se pa čisto lepo vključim. V bistvu mi je igra takrat, ko bi sama rada neposredno vstopila v odnos, je najboljši del. Ko je dejavnost, ki je vodena, jo vodi vzgojitelj, sem js del jutranjega kroga, takrat ne posegam, sem js samo zraven, je pol opazovanje. Prosim jih da vodijo dejavnost tako da lahko js vsajga otroka slišim glede govora, kako je razvojno, ali so kje težave, ker včasih tudi sami ne zaznajo, da je s kakšnim otrokom kaj posebnega glede govora, pa potem js glede na starost rečem ej tukaj pa vseeno je menjava glasov. Ker med igro, ko je pa pol že tudi bolj glasno, včasih ne slišim zelo dobro, zato pa mi je tudi ta del, ko sem samo priključena jutranjemu krogu mi je zelo fajn, ko je bolj tišina, ko mi vsak otrok lahko pove, da se vsakega upošteva, počaka.

M: Katera znanja in spretnosti uporabljate pri delu z otroki?

F: Da js zdej zelo hitro sama zaznam, da pri otroku nekdo ni optimalno, čeprav mogoče sem tista prva ki je to opazila. Js vzamem za vodilo igro, ki jo opazujem med otroki, pa to da sem včasih zraven in opazujem dinamiko, skupino, kako pristopa vzgojitelj do otrok, tudi ta odnosna dinamika odrasel-otrok, otroci med sabo, pa konec koncev tudi

kako sm js vključena. Spoštljiva komunikacija, da nekdo posluša kaj mu poveš v suport se mi zdi zelo pomembno. Pa pol tu sodelovanje s strokovnimi delavci. To si tko zelo želim izboljšati, ker z enim je zelo v redu. Pri drugih pa je tko, da se mi zdi, da gre velikokrat kr malo mimo. Tu opazovanje kako otroci med sabo komunicirajo, kakšno igro vzpostavljajo drug z drugim. Včasih pa se tko malo umaknem pa sm popolnoma tiho pa jih samo opazujem kako so oni med sabo in kako se odrasli vključujejo, al se pol z mano pogovarjajo al so še vedno pozorni na otroke. In pol te stvari z vzgojitelji tu prediskutiramo, ker to je ponavadi vezano na otroke s posebnimi potrebami.

M: Kaj pa vam je najtežje pri delu z otroki?

F: Mogoče, da kdaj vidim, da otrok ni s strani odraslih razumljen, ker ma toliko enih specifik in je težko z njim delati, pa mogoče ravnati ni pravih strategij s strani strokovnih delavcev, pa mogoče tu js nebi znala pomagati, kot nekakšna nemoč tudi. Bolj mi je težko ta obilica vsega, da sm vsa raztresena, pa da imam tak nastop, mam ful dela mam ful dela. To mi ni vseeno, ampak to je stanje k je. Pa tu včasih vidim, da kdo drug nima toliko dela, pa bi mi lahko pomagal, pa mi ne.

M: Kako sodelujete z drugimi pomembnimi udeleženci? Kako vzpostavite stik z njimi? S starši?

F: Jaz staršem najprej malo pustim, da oni povejo kako oni doživljajo svojega otroka, s kakšnimi stiskami se soočajo, kaj pri njih doma deluje, s čim se njihov otrok rad igra, tko da spoznam družino. Da njim dam občutek, da oni uravnavajo stvari v družini, ne da so nemočni. Raziskujemo kaj jim pa vse uspe, takrat kadar je mogoč otrok malo bolj zahteven.

M: Kaj pa z vzgojitelji?

F: Sm v oddelku, pa smo povezani, me pokličejo, napišejo na e-asistenta. Vidimo se. Ti stiki so čist redni.

M: Kaj pa z vodstvom?

F: Z ravnateljico vsako jutro, ker je tukaj uprava. S pomočnicami na dnevni bazi sodelujemo.

M: Kaj pa z zunanjimi institucijami?

F: Zdravstveni dom skor vsak dan. Včeraj sem popoldan za tri otroke pisala, ker smo meli strokovne skupine in se mi tu takoj odzovejo, to sm ful hvaležna. Tko da v bistvu skoraj lahko rečem večkrat tedensko tudi z njimi.

M: Zakaj se vam zdi pomembno sodelovati z vsemi temi pomembnimi udeleženci o katerih sva se zdaj pogovarjali. Kje vidite njihov prispevek?

F: To, da vsi skupaj poskrbimo za optimalni razvoj otroka, za njegov dobrobit. Mi skupi stopmo, pa da tu znamo slišati drug drugemu, napredek je definitivno tu pri avtistih, če pogledaš tko čez eno leto. Se tu starši aktivirajo. Starši imajo možnost, da razvijejo ene ustrežnejše strategije, ki so prej mislili, daje nekaj pravilno. Pri avtistih recimo, otrok ne govori in potem se pripravijo sličice kot nadomestna komunikacija in mi moramo starše pridobiti, drugače ne gre da bodo oni to doma uporabljali. Otroku ima kot nek albumček in notri so slikice in če neki ne ve, ne pokaže v oddelku, lahko sličico ven vzame pa pride do strokovnega delavca ali pa starša in pokaže kaj želi. Res mormo delati velik na odnosu s starši, ker starši potem tu prenesejo v domače okolje. Ker to je kar zahtevno. Če je to timsko sodelovanje, ta preplet vseh nas, pa predvsem da starši to sprejmejo, potem je poskrbljeno za otroka.

M: Kakšne metode uporabljate pri delu z njimi?

F: Pogovor, da se predstavi kakšno literaturo, povabi se jih na kakšno predavanje. Js velikrat tut ta Neverjetna leta, za priseljence tečajje. Js konkretno tut sama kej poiščem in jim pošljem, poiščem kakšne vaje za artikulacijo glasov. Da se aktivira tut njih, da sploh vejo kako in kaj. Da te napotnice uredijo, da ima otrok razvojnega pediatra, psihologa, logopeda. Da smo mogoče tko prek maila, če ne tolk prek telefona, da se kdaj tut prek maila izmenjuje.

M: S kakšnimi ovirami se srečujete pri delu s starši in kako se s tem soočate?

F: Mogoče kdaj nerazumevanje jezika, pa potem preverjam a so razumel, ker js njih razumem npr. bosansko, srbohrvaško, ampak potem vidim da me oni kdaj ne razumejo. Al pa recimo k mi pripravmo načrt individualnega dela z otrokom, tut v skupini kako otrok sodeluje, je po področjih navedeno, je res treba pr njih prevert, da jih ni kakšna trditev kej zlo tko vznemirila, al pa kakšen pridevnik. In js vse to prej pregledam, ker to pripravijo predvsem specialna pedagoginja in vzgojitelca, da ni kakšno besedišče neustrezno. Mi je prav da smo senzibilni kako lahko v očeh staršev kakšna beseda zveni in tukaj mogoče so te ovire, da imamo vsak svoj pogled. Js večkrat hočem mal razbremenit že v startu, pa mogoč zgleda nestrokovno, tko da se mal pohecam, pa kako pa ste.

M: Kaj pa z vzgojitelji?

F: Kako na kakšen način kdaj kakšno stvar povedat, mogoče oni men, in js njim. Potem pa sploh na teh strokovnih skupinah, to so ovire ko imamo vsak nek svoj pogled in način kako neki sporočamo.

M: Pa vodstvo?

F: Včasih se js kr mal samo počutim v vrtcu po resnici. Js bi tut rada kdaj povedala kir otrok, k je s posebnimi potrebami naj bi šel v kakšno skupino k tej pa tej vzgojitelci. Vem, da je težko to formiranje oddelkov, normativi se spreminjajo. V to js recimo nisem vključena, ampak bi si želela. In se mi zdi, da vsak tko mal solo no. To bi si želela, da bi se me bolj upoštevala, pa da se vid vrednost svetovalnega dela.

M: Kaj pa zunanje institucije?

F: Tukaj pa res ne morem rečt, mam res dobre odnose. Pridejo tut hospitirat v vrtec. Skupaj ogledi s socialno delavko iz zdravstvenega doma, super, res suport, če jo neki prosim, če lahko kej uredi. Oni meni zaupajo, mojo oceno podprejo, nikol ne zavrnejo. Tut timske sestanke ko mam skupej, me vprašajo za mnenje, ko zapisnike pišemo. In tam se js res čutim spoštovano, drgač kot pa v vrtcu. S starši, če na ustrezen način komuniciraš nikol ni težav, tut če majo oni stisko pa sej razumeš iz kje izhaja, sej to ni zarad tebe. Ko si tko senzibiln se spustijo, pa se nimajo prot komu borit, ker vejo, da jim hočeš prit naproti.

M: Kaj pa je po vašem mnenju prispevek socialnega dela v svetovalni službi vrtca?

F: Js mislim, da mi imamo vseen čist drugačn pogled, ne vem al to zato, ker smo se za ta študij odločil, al smo bli že v osnovi tko zgrajeni. Js vidim razliko, mi se bomo notr v skupino, vse bomo pomagal, če je kadrovski manjko bomo šli v skupino, pomagala bom vzgojiteljici, bom voziček pelala. Če bom vidla, da je en otrok na stranišču pa kliče, bom šla tja, ne bom šla mimo. Nebom sedela v oddelku pa neki zapisovala, ampak bom med njimi, se bom igrala, bom pomagala poligon postavit. Sm aktivna, ves čas. Če vidim, da neki lahko pripomorem tut tko s svojo prisotnostjo. Zakaj ne. Imamo ta čut za človeka.

M: Katere koncepte in znanja socialnega dela največ uporabljate?

F: Dogovor o sodelovanju, to opolnomočenje, se dvigne strokovnega delavca, starše, iščejo se močna področja pr otrokih. Mi že tut ko otroka vpisujemo, dejmo močna področja poudariti. Ta dialog, soustvarjanje, ne bom samo js pametovala staršu, ker js pa tolik vem, pa sm strokovno usposobljena na tem področju, ampak ne, mi2 skupaj za dobro otroka, njihove družine pa tut za dobro skupine v katero je otrok vključen. Sm že mal pozabila te koncepte, bi blo fajn spet mal prebrat, ker js sem go with the flow, pa bi potem mogoč vidla aha glej to pa sm uporabla. Marsikaj se uporablja, ampak ne veš, da uporabljaš. Evo to mi manjka, da bi lahko tut mela kdaj v tednu čas da bi mal literaturo prebirala, tut svetovalno delo, ki ga dobimo na dva mesca in so članki notr, js to sam preletim, ne preberm, nimam časa.

M: Katera znanja pa bi po vašem mnenju še morali pridobiti tekom študija socialnega dela za delo v svetovalni službi vrtca?

F: Mogoče bolj to kako se s temi overloaded situacijami soočati, kako to uravnati, da še vedno si proaktiven, ampak ne da izgorevaš, poskrbet za sebe, ta plat men manjka. Zdej sm se navadla, da odmislm, in pol sm v nedelo kul. To uravnavanje sebe mi ful manjka. Pa zlo rada mam to razvojno psihologijo, pa različne metodologije me zanimajo recimo Montessori pedagogika. Pa senzorna integracija, da vzgojitelj razume, da otrok ni razvijen, ni uporniški, ni trmast, ampak ima težave s senzorično. Kako se potem to prepozna, to so ta znanja. Al pa avtizem, rada kaj preberem. Velik otrok je takih. Kako prepoznati to, kaj ponuditi otroku, da olajšaš. Da bi to razumel in ne po domače razlagal, kako so starši zafurali.

M: Zdaj pa vas prosim, da opišete vaše sodelovanje pri inkluziji otrok s posebnimi potrebami v vrtec, kaj so vaše naloge, vloga.

F: Torej najprej detekcija, prepoznavanje otrok v oddelkih. Potem sm js tista, ki po navadi navežem kontakt s starši. Prek pogovorne ure pa že strokovni delavci v oddelku, ki otroka najbolj poznajo. Glede samga postopka rečem, da lahko tut js pokličem starše. Pri nekaterih je lažje če vzgojitelj najprej, al pa mi skupej. Potem ta postopek v sodelovanju z zdravstvenim domom speljemo. Pol pa to spremljanje, sestanki.

M: Kako sodelujete z otroki s posebnimi potrebami?

F: Js ne izvajam direktno DSP, mogoče se kdaj vključim, ampak sicer pa bolj tko, sm v oddelku, pa mal več z njimi, to posredno delo. Sm pa seznanjena z vsemi temi zunanjimi obravnavami, tut mene pokličejo, to pa se vse uravnavam, moram poznati kako otrok napreduje.

M: Kakšna znanja in spretnosti potrebujete za delo z otroki s posebnimi potrebami?

F: V bistvu tko dost podobno kot specialne pedagoginje, sam ne tko v globino. Js moram znati pristopiti, prepoznati, kakšno dejavnost ponuditi, da kakšne stvari tut vidim, al s področja govora, matematike, prepoznavanje količin, števil, kako časovno opredeli neko zgodbo. Nekaj teh znanj moram imeti, ampak ne tolik specifično kot izvajalke. Js ne načrtujem in ne izvajam dejavnosti. Torej neka znanja za vsako področje, težavo, neko splošno znanje. Poznam otroke, jih spremljam, sm v oddelku. Sm ves čas na vezi s specialnimi pedagoginjami. Pa če je treba kakšen urgentni sestanki spelati.

M: Kako sodelujete s starši, vzgojitelji, drugimi pomembnimi udeleženi ste že odgovorili. Zanima me, ali menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok s posebnimi potrebami?

F: Ja, čisto v redu. Če pa kdaj je tko da v skupini vzgojiteljica sama ostane, pa da je en tak bol zahteven otrok pa grem js tut v skupino. Js grem zdej recimo tut na letovanje z enim otrok s posebnimi potrebami plus 5 drugih. Je moja vloga tuki bolj to povezovanje, koordiniranje, ampak sej pravim, če je pa potrebno grem pa tut na letovanje, na avtobus, do gledališča, grem pa z njimi.

M: S kakšnimi ovirami pa se srečujete pri vključevanju in kaj bi potrebovali, da bi bilo vaše sodelovanje še boljše.

F: Bolj bi se rada še bolj poglobila, da mam vse tko urejen, tut kar se dokumentacije tiče, da ni skos sam eno hitenje, ker je preveč tega. Da bi lahko tut večkrat preverla kako je v skupini.

M: Zdaj pa še o inkluziji otrok priseljencev. Kako poteka sodelovanje, kaj je vaša vloga, kaj so vaše naloge?

F: Js sem recimo pripravla slikovne podpore, s prevodi spodi, da bi blo njim laže. Pravzaprav sem js potem to pošiljala tam, kjer sem vedela, da so ti otroci. Slikovno podporo je otrok imel tut pri prehodih dejavnosti, ker imajo tam največ težav tudi. Ker včasih je blo res, teh priseljencev zelo velik in velik je bilo tut albansko govorečih, ki pa niso razumel tut starši strokovnih delavk glede informacij za otroka. Zarad priseljencev smo potem tut organizirali tečaj za slovenski jezik, to sm tut js dala vse prijave, za starše je bilo to. Najbolj makedonski in albanski jezik. Hrvaško že nekak mi tut znamo. Pa tut s Filantropijo pa Projekt Mozaik js tut sodelujem zraven za te migrante, jih mam kr neki.

M: Kakšna znanja in spretnosti potrebujete za delo z otroki priseljenci?

F: Predvsem to znanje jezikov oz. to nadomestno komunikacijo, da oni razumejo, to so majhni otroci, pri enih se govor še ni razvil. Velikrat tut oni tut kasnijo, ne vsi, ampak ni tolk spodbudno okolje, in pol je še večjezično okolje in imajo kar težave z govorom in pol v bistvu ta nadomestna komunikacija, ali prek sličic, pa da ti poznaš tiste njihove kratke stavke za osnovne rutine. Opazujem tut njihovo kulturo, ne vem pa točno kako je to pri njih, vloge.

M: Kako sodelujete z vzgojitelji pri vključevanju otrok priseljencev v vrtec?

F: Po potrebi pošiljam te slikovne podpore, če so jim v pomoč.

M: Menite, da ste dovolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec?

F: Ma ja, sej itak tko za vse vem. Sej več al majn majo ti otroci tut težave, tko da itak smo vključeni. Tako da poleg jezika so še druge razvojne težave.

M: S kakimi ovirami pa se srečujete pri inkluziji otrok priseljencev in kaj bi potrebovali, da bi bili še bolj vključeni v inkluzijo otrok priseljencev v vrtec?

F: Mogoče, da zdej me nobeden kej poseben ne seznanja, ker včasih sm mela prav te sezname ker so otroci jih je blo tut 5 na skupino. Men se zdi, da sm čisto v redu vključena, tist kar rabijo me vedno pokličejo.

M: Zdaj pa še o epidemiji covid-19. Kako dolgo je bil vaš vrtec zaprt, popolnoma in kdaj delno?

F: Od 13.3 2020 do 27.3 2020 smo bili čisti zaprti in tu se spomnim, sem bila nekje od doma pa sem kdaj prišla, da sem pol prihajala sem, ker sem imela dokumentacijo za oddajo. Ja sem mogla priti po vsi dokumentacijo, urediti to za otroke s posebnimi potrebami, sezname za drugo šolsko leto, tko da sem tu prihajala. Kakšen dan si po teh 14 dneh prišel, pa pol kakšen dan od doma, to kar smo mogli papirologijo oddati pa pripraviti pa sem mogla sem priti. Pa pri nas je bilo pol nujno varstvo okrog 60 do 70% prisotnih otrok. Tko da tu tisti starši, ki so bili doma so pripelali, ker mi nismo preverjali. Mi nismo posegali v pravice staršev, mi nismo zahtevali potrdila, mi smo šli na zaupanje. Pri nekaterih primerih smo tu presodili, ker ja par družin poznam, ki so v nespodbudnem okolju, socialno ogroženi, da nimajo niti hrane, niti primernih okoliščin, svoj prostor, da je to ena soba kjer je 4 članska družina, popolnoma neurejeno, tu prehrano, pa smo kr rekli naj jih pripeljejo. Januarja pa smo začeli tu nazaj klicati starše otrok s posebnimi potrebami, da smo pol začeli DSP izvajati. Še zmer pa so bili mehurčki, se oddelki niso združevali. Ja sem pol tu individualno že začela delati, se prav od januarja do maja 2021. Pa mel smo v okviru projekta, da smo vsem poslali domov različne dejavnosti in filmčke, da smo prek Zooma prebrali tu eno zgodbo. Zravni pa smo imeli še veterinarja, pobarvanke, origamije. So bile 4 skupine takrat vključene prek Zooma, v povprečju 10 otrok od doma v živo, ostali pa so posnetke pol pogledi, so bili tu na Youtube.

M: Kakšne spremembe je vašemu delu prinesla epidemija, kako ste delo prilagajali temu? Kako je bilo ob popolni zaprtosti in kako ob delni?

F: Ja pa tu tko, mi smo vse dokumentacije, tu kar se tiče evalvacij, mi smo vse to pripravljali, pa pol tu staršem pošiljali. Ful mi je bilo to dobro ko sm ja staršem to poslala na mail, so starši pol svoj vidik napisali kako vidijo otroka, kire spremembe so opazili, tu napredek. To je bilo za otroke s posebnimi potrebami. V prvem delu še nismo meli tolk Zooma, pol pa ja skoz. Ampak ni to fajn bilo, osebno je čisto drugo. Tu starši so bili bolj v krču. Pol itak so bile še maske. Sej nobeden ni bil proti, men ni bilo treba reči morate met maske gor. Pa potrdilo o cepljenju ali prebolelosti sm mogla eno obdobje čakirati, men je to bilo ful grozno.

M: Kako in kako pogosto ste vzpostavljali stik z otroki v tem času?

F: Ja sem takrat v eni enoti s petimi otroki neposredno delala. Takrat so bile še omejitve, mehurčki. Mi je bilo ful luštno, ko je bila najmanjša skupina in sm ene otroke videla v čisti drugi luči, kolk lažje sledi, kolk je bolj umirjen. Sta bile obe pomočnici vzgojiteljice super, obe z jasnimi navodili, velik gibalnih dejavnosti in on je bil kot preroben. In sem še ja ko mam v okviru projekta par didaktičnih pripomočkov sm še kaj prinesla pa razložila. So bili vedno ful navdušeni. Se mi zdi da je bilo kr fino, njim bolj sproščeno, ker jih je bilo manj. Tko da pozdravljam znižane normative ampak to vrjetn ne bo šlo skoz. Ravno zaradi teh otrok, ki imajo težave razvojn.

M: Kaj pa tisti, ki so bili doma, kako ste z njimi vzpostavljali stik?

F: Ja ne tolk, ker itak nimam teh povezav prek e-asistenta, ampak so pa strokovne delavke pošiljale dejavnosti, pa starši nazaj.

M: Kako ste vzpostavljali stik s starši v tem času?

F: Ja preko mailov, telefona. Kar so oni mene kontaktirali, pa glede teh evalvacij sm z njimi govorila, ker vseeno za šolo smo mogli postopke spelati.

M: Kako pa s strokovnimi delavci?

F: Ja sem jim pošiljala gradivo, pa tut tko smo pošiljal, da so bol pozorni na anksioznost pri otrocih, sploh pol ko so se vračal, ker eni v zlo nespodbudnem okolju živijo, ali živijo pri starših, ki so na poti k ločitvi al se je pol to zgodil. Velik družin je po epidemiji šlo naravn in pol ta borba za skrbništvo, al pa glede stikov ko ni blo urejeno. Bol ta podpora. Da bi pa zdej starši ful klical pa niso, kakšen sm pa tja.

M: Kako pa ste nudili podporo otrokom?

F: Tisti, ki so bili doma, do tistih js nisem tako neposredno prišla do njih, seveda mogoče preko staršev, pa da sm mal povprašala kako so, ampak to so bol otroci s posebnimi potrebami. Drgač so to bol vzgojiteljce prevzele.

M: Ali so se pojavile kakšne stiske pr otrocih in družinah in kako ste to reševali?

F: Ja zelo. Recimo glede hrane, družine ki so v socialni stiski in recimo je bil že problem, ker nimajo tolik finančnih sredstev...prehrana a ne. In pol smo mi za te otroke, ena družina je bila, da so brezplačno dobivali kosilo, smo zaposleni poravnali te stroške. Ali pa na ta način, da neki družin, ki so tudi v ful stiski, smo pa rekli, da naj otroci pridejo v vrtec, ne glede na to, da sta bila starša doma, brezposelna. Veliko je bilo tudi tega, da so se starši razhajal, ločitve. Tut to, da je zlo težko zagotoviti doma, ker se en šola na daljavo, drug vrtčevski otrok, ki tut rabi veliko pozornosti, oni pa delajo od doma. In je bilo v enem momentu že vsega preveč in so potem klical, kdaj se bo odprl, ali lahko vseeno pripeljejo otroka. To so ble tut stiske, da jim je blo kr naenkrat vsega tega preveč. So mel službo pa delo od doma so bli itak pod presijo, pol pa še otroci doma. Sej mi pol tut rečemo bol pomembno je, da je otrok v vrtcu in pol smo tut sami to predvidel in smo jih začel povabit nazaj, da lahko pridejo, da so te stiske olajšale. Dost je blo tut koron in karanten pa so doma ostal, ampak to mislim, da nič ni blo tko sporno, ampak zaradi tega ni blo nekih težav, ker tist je blo 10 dni pa so prišli nazaj. Čeprav so bli otroci kr face, kt da se ni nikol zgodil da jih ni bilo, so bli tut zlo veseli večinoma ko so prišli nazaj. Po enem tednu sploh nisi imel več občutka, da smo bli v taki situaciji. Bol so bile problem te dolgotrajne odsotnosti iz vrtca. Kakšni so bli bol tko zadržani, kakšni so meli tut stisko nazaj pridt, sploh mlajši so več jokal, ampak to so bli tko redki. Na splošno se je men zdel, da so bli tko zlo veseli, da so prišli nazaj in to so tut vzgojiteljce rekli in tut prijateljce so se razveselili. Otrok rabi družbo, to jim je manjkal. To je v vrtcu najbolj pomembno, da so z vrstniki. Mi odrasli jih hočmo ves čas neki zabavat, ampak oni znajo najbolj drug drug zabavat.

M: Kako ste se pa potem spopadali s temi težavami pri otrocih, ko so se vračali nazaj v vrtec?

F: Smo bli bol pozorni, bolj ob njih, prek igre se poskušal približat. Sej drugače, da bi pri nas prepoznal kakšno anksioznost pa tko več jokavosti, al pa težave s spanjem, hrano, tega tko ni bilo, da bi kakšna vzgojiteljca poročala. Si pa vido, da mogoče tut pri starših, da jim je blo težko v teh obdobjih bit doma, sploh s temi zahtevnimi otroki. Se je pa velik o tem pisal, zato sm js kar sm našla vedno pošiljala, najprej ravnatelj, pol pa je ona razpošiljala naprej, če je primerna vsebina, tko da vsi ti psihološki, al pa terapevtski zapisi, da naj bomo zdej še bolj pozorni na otroke pa na starše, da so jih tut strokovni delavci dobil vpogled. Ampak v bistvu je bilo bolj umirjeno med epidemijo, takrat pa sem lepo urejala personalne mape, ker ni blo teh sestankov. Sicer smo pol oktobra novembra 2021 začel prek Zooma. Js sem bla tuki, ampak s starši se nismo smel tako osebno dobit, kar ni blo najboljše. Tko da zdej, ko mam to možnost je men super. Ampak zdej sm že v redu, ker sm z nekom govorila, je treba dat vn. Js nimam nikogar, da bi se z njim pogovorila.

M: Kaj bi potrebovali za bolj kakovostno podporo in pomoč otrokom in družinam med epidemijo?

F: Mogoče, da bi pogruntal en način, da bi bli še bl v stiku z njimi. Je res da vzojtlce itak so ble, pa so prek e-asistenta skor vsakodnevno pošiljali dejavnosti al pa so jih tko mal nagovoril. Ampak vedno je bil odziv od istih, od kakšnih pa ga tut ni blo, ampak ne ker nimajo tehničnih možnosti ampak ni interesa. Do vseh ne morš prodret. To možnost, da lahko pokličejo pa se obrnejo, to pa so dobil.

M: Kako bi moralo biti po vašem mnenju organizirano delo svetovalne delavke v času epidemije?

F: Men je blo v redu, da mi je blo dovoljeno tudi tuki bit, da sm lahko dokumentacijo urejala pa sm lahko šla tut v oddelke, da sm bla v bistvu tut z otroki s posebnimi potrebami, ker takrat res ni blo specialnih pedagogov, mislim da je bila od 3 samo 1.

9.3 Priloga C: osno kodiranje

DELO SVETOVALNE DELAVKE V VRTCU

- Opis dela
  - Raznoliko opisovanje dela (C1, C260, F1)
  - Organizacija dela (A24, B8)
  - Koordiniranje dela (B5, B19, C259, D14, D30, D31, D33, E11, E70)
  - Povezovanje (A73, B5, B9, E69)
  - Evalvacija (D7)
  - Načrtovanje (D6, D9)
  - Svetovalno delo (A27)
  - Pedagoško delo (A26)
  - Pomoč in podpora (A74, B6, B78, E71)
  - Projekti (A21)
  - Izobraževanja (A22)
  - Administrativna dela (A25, B2, B4, B10, B14, B21, D10, D13, D15)
  - Soustvarjanje (B7)
  - Drugačna pričakovanja (B1)
  - Upoštevanje programskih smernic (B13, C2, D11, E1)
  - Optimalni razvoj otroka (C256)
  - Široko področje dela (D159)

Ovire

- Ovire
  - Administrativna dela (B11, B33, D27, F27)
  - Preobremenjenost (A47, B12, D36, F23, F26, F62)
  - Pomanjkanje časa (B72, B83, D26)
  - Previsoki normativi (D35)
  - Veliko otrok s PP (E24, E64, E66)

- Občutek nemoči (A28)
- Pomanjkanje možnosti za pogovor/intervizijo (F172)
- Težke situacije (A29)
- Individualne ovire posamezne družine (C17)
- Reševanje ovir
  - Skrb zase (C95, C97, F103, F96)
  - Pozitivno mišljenje (F25)
  - Pomoč (B36, C3, D28)
  - Intervizija/pogovor (A31, C18)
  - Organizacija lastnega dela (C20)
  - Aktivni svetovalnih delavk (A32)
  - Delo doma (B34)
  - Razmejevanje zasebnega in poklicnega življenja (C96)
  - Stvari ne jemati osebno (A30)
  - Timsko sodelovanje (C19)
  - Odmisliti delo (F95)
- Predlogi
  - Porazdelitev dela (B35, B38, D37)
  - Znižanje normativov (B37)
  - Skupno delo (B39)
  - Intervizija/supervizija (A33, B67, B64, C21)
  - Izobraževanja (A34)
  - Manj administrativnega dela in delovnih nalog (F28, F30)
  - Dodaten kader (E25, F29)

Sodelovanje z otroki

- Otroci (A2, B27, C4, C15, D1)
- Podpora vsem udeleženi za optimalni razvoj otroka (A37)
- Prijetno delo z otroki (D161, E153)
- Delo z otroki s PP (A40, F5)
- Način dela
  - Posredno delo (A35, A42, B22, D12, D42)
  - Neposredno delo (A36)
  - Kurativne dejavnosti (A38, E3)
  - Preventivne dejavnosti (A39, C263, C264, D8, E2, E155)
  - Pomanjkanje časa za preventivne dejavnosti (C64, C262)
  - Opazovanje otrok (A5, A41, A51, B3, B15, B18, B43, B49, B52, C40, D17, D39, D45, E29, F51, F53, F55, F59)
  - Spremljanje otrok in njegovega napredka (D46)
  - Povabilo vzgojitelja (A43, A46, B40, B44, B47, C30, D41, E27)

- Poziv zunanjih institucij (B45, B48)
- Povabilo staršev (B46, C31, E26)
- Pripovedovanje (A48)
- Pogovor (A49, C35, C38)
- Demonstracije (A50, C39)
- Igra (A52, B51, C34, C37, C41, D38, D44, D50, D53, E33, F42, F49, F50, F52)
- Igrače (B53)
- Risanje (B54)
- Učenje (B55)
- Vsakodnevne stvari (C36)
- Izkustveno učenje (C42)
- Gibanje (C43)
- Individualno delo (A53, C23, C26, C46, D40, E14, E32, E36, E154, F38)
- Potreba po soglasju za individualno delo (F44, F46)
- Delo v skupini (A54, C22, C29, C58, D16, E12, E28, E30, E38, F41)
- Manjše skupine (C45, E13, E31, E35, E37)
- Odvisno od potreb (B41, C25, C28, C32, C44, C240)
- Poslušanje (B65)
- Preusmerjanje pozornosti (B66)
- Mediacija za otroke (B130)
- Individualen pristop (C33)
- Spontano delo (D43)
- Otroci sami vzpostavljajo stik (E34)
- Vključevanje živali (F24, F43)
- Izvajanje DSP (F39)
- Neverbalna komunikacija (F70)
- Spretnosti in znanja
  - Predšolsko znanje (A55, A56, B50, E40)
  - Razvojna psihologija (C54, D54, E39)
  - Znanja socialnega dela (A57, B56, B60, B62)
  - Čut za sočloveka (A58)
  - Veščine pridobljene skozi čas (C47)
  - Izkušnje iz skupine (B58)
  - Lastno materinstvo (C48)
  - Odvisno od potreb (C49, C52)
  - Prilagajanje različnim spremembam (C55)
  - Upoštevanje značilnosti otroka (C53, D47, D49)
  - Tehnike sproščanja (C50)
  - Trening asertivnosti (C51)
  - Nezavedna uporaba konceptov (B57)

- Pristop do otroka (D48)
- Nameniti pozornost (D51)
- Realitetna terapija (E41)
- Integracija refleksov (E42)
- Hitro zaznavanje težav (F54)
- Najtežje pri delu z otroki
  - Težke izkušnje (A59)
  - Povratna informacija (C56)
  - Nemoč (B63, F61)
  - Načrtno opazovanje ob težavah (D52)
  - Pomanjkanje znanja (E43)

Sodelovanje z drugimi

- Tekom celotno obdobje vrtca (C12)
- Strokovna skupina/MDT (B67, D32, D34, D65, E50, E55)
- Sodelovanje z vsemi zaposlenimi vrtca (C13, D62, E4)
- Pomembni dobri odnosi v kolektivu (C258)
- Tehnično osebje (D61, F17)
- Znanja in spretnosti
  - Poslušanje (B69, F57)
  - Spoštljiva komunikacija (F56)
  - Pogovor (B70)
  - Znanja socialnega dela (B59, B61, B62, B71, F64)
  - Etika udeležnosti (E61)
  - Timsko sodelovanje (D84)
- Vodstvo
  - Vodstvo (A7, B23, C7, C66, D3, E6, F8, F18, F66)
  - Administrativna dela (A9)
  - Potreba po pomoči in podpori (A10)
  - Aktivni, pedagoški zbori, kolegiji (C67, C70, E54)
  - Evalvacija dela (C68)
  - Izmenjavanje informacij (C72)
  - Načrtovanje dela (A8, C69, D60)
  - Seznanjanje vodstva s procesom dela (A9)
- Ovire – vodstvo
  - Nevključevanje v določeno delo (F83)
  - Ni ovir (B75)
- Strokovni delavci
  - Strokovni delavci (B25, C5, D2, D55, D160, E5, F16)
  - Pomoč in podpora (A6, A44, A69, A70, C27, C57, C239, C266, C268, D18, E45, F2)

- Pogovori in sestanki (C59, C63, E15, E17, F60)
- Izobraževanja in delavnice (B20, C261, C265, D57, E16, F13)
- Projekti (D58, F32)
- Želja po izboljšanju sodelovanja (F58)
- Hospitacije (C267)
- Pogosti stiki (F65)
- Različne formalne oblike sodelovanja (D56)
- Administrativna dela (E21, E48)
- Ovire – strokovni delavci
  - Različen pogled (F79, F80, F82)
  - Neizpolnjevanje obveznosti (B74)
- Drugi strokovni delavci
  - Svetovalna delavka (B24)
  - Logopedinja (E18)
  - Specialna pedagoginja (E19)
  - Preventivne dejavnosti (C65)
  - Timsko sodelovanje z drugimi strokovnimi delavci (C71, E46, E47)
  - Sestanki (E20)
  - Izobraževanja (F14)
- Starši
  - Starši (B26, C6, C16, D4, D63 E7, F3, F15)
  - Vpisi in izpisi (A3, A60, C62, D69)
  - Delo s starši otrok s PP (A4, A62, D64, E23)
  - Pomoč in podpora (A61, A63, B16, C61, D66, D68, E44, F31, F48)
  - Pogovori in sestanki (A65, D19, C24, C59, C60, D67, D70, E22, F4, F35, F63, F73)
  - Pomemben je odnos (F45, F47, F71)
  - Humor (F81)
  - Potrebna ustrežna komunikacija (F86)
  - Izobraževanja in literatura (D72, F11, F74, F76)
  - Spodbuda k aktivnemu sodelovanju (F77)
  - Koncepti socialnega dela (A66)
- Ovire – starši
  - Veliko vodenja in usmerjanja (A67)
  - Ni uvida v težave (A68)
  - Zavračanje pomoči (B73, E62, E65)
  - Soočanje z oviro preko sestankov (E64)
  - Ne razrešujejo težav z vzgojiteljicami (D85)
  - Raznolikost staršev in ustrezno iskanje strategij za delo z njimi (C94)
- Zunanje institucije
  - Zunanje institucije (C8, C14, D5, F19)

- Zdravstveni dom (A12, A19, B28, D20, D73, E52, F22, F67)
- Osnovna šola (A14, B29, C57, D23, D71, D77)
- CSD (A11, B31, C77, D22, D75, E9, E51)
- Policija (A13, B32, D24, D76)
- Razvojni ambulanta (A18, C73, D21, D74, E8, E49)
- Zavod RS za šolstvo (C11, C74)
- Druge zunanje institucije (C76, E10, E53)
- Nevladne organizacije (C78, F20)
- Regijski aktiv svetovalnih delavk (C9)
- SVIZ (C10)
- Izobraževalne ustanove in študenti (B30, D25, D59, D79)
- Ambulanta za avtizem (F21)
- Načrtovanje projektov (F33)
- Pisanje poročil (A15, A20, F34)
- Občutek spoštovanosti (F85)
- Načrtovanje dela (A16)
- Delavnice za starše (E102)
- Drugi svetovalni delavci (A23, D78)
- Ovire – zunanje institucije
  - Ni povratnih informacij (A72)
  - Pomanjkanje časa (B76)
  - Drugačen pogled na situacijo (C92)
  - Premalo prostovoljcev (D83)
  - Dobro sodelovanje – ni ovir (E67, F84)
- Prispevek
  - Celostni pristop za optimalni razvoj otroka (B68, D80, E60, F68, F72)
  - Prispevek lastnega deleža (E56, E59)
- Prispevek (zunanje institucije)
  - Optimalni razvoj otroka (A17)
  - Zaščita otrok in družine (C83, D82)
  - Strokovno znanje (E58)
  - Za zagotavljanje kakovostnejše pomoči in podpore otrok in staršem (C79)
- Prispevek (starši)
  - Optimalni razvoj otroka (A64, C80, D81)
  - Poznajo otroka iz domačega okolja (E57)
  - Razvijanje ustrežnejših strategij (F69)
- Prispevek (vodstvo)
  - Vodenje celotnega vrtca in njegovega dela (C82)
- Prispevek (strokovni delavci)
  - Strokovno znanje (C81)

PRISPEVEK SOCIALNEGA DELA

- Prispevek
  - o Empatija (A79, F89)
  - o Soustvarjanje rešitev (A80, A81 C269, D87)
  - o Delo iz perspektive moči (A75, B79, B81, C101, D88, E72)
  - o Celostni pristop (A82, D86)
  - o Povezovanje (B77)
  - o Prilagajanje okolju (B80)
  - o Hitrost, organizacija (B82)
  - o Ogromno znanja (C98)
  - o Pogled iz ptičje perspektive (C90, C100)
  - o Socialno delo z družino (E76)
  - o Drugačen pogled (F87)
  - o Pripravljenost priskočiti na pomoč (F88)
  - o Povezava prispevkov različnih strok pri soustvarjanju rešitev (C241)
- Koncepti in znanja
  - o Soustvarjanje rešitev (A76, A78, A84, A85, B84, C99, F91)
  - o Nezavedna uporaba konceptov socialnega dela (B86, C84, E68, F92)
  - o Sistemska teorija (C85)
  - o Koncept delovnega odnosa in njegovi elementi (A77, A83, A86, B85, C87, C91, C102, C104, D91, D92, E73, F90)
  - o Izvirni delovni projekt pomoči (C103)
  - o Koncept spoštovanja otroštva (C257)
  - o Timsko delo (C88)
  - o Izogibanje predsodkom in stereotipom (C89)
  - o Celostni pristop (D89)
  - o Prostovoljno vstopanje v odnos (D90)
  - o Približna uporaba konceptov (B133, E74)
  - o Potreba po prebiranju literature (F93)
- Potrebno znanje
  - o Znanje iz predšolske vzgoje (A87, B88, E79)
  - o Pedagoško andragoška znanja (A88, C105)
  - o Različna pedagoška znanja (D94, F98)
  - o Praktične izkušnje v skupini (A89)
  - o Znanje o različnih postopkih dela (A90)
  - o Znanje za delo z otroki s PP ne spadajo na FSD (B100)
  - o Realitetna in kognitivna terapija (D95)
  - o Različna specifična znanja za delo z otroki s PP (C106, E80, F100)
  - o Razvojna psihologija (D93, E75, E78, F97)
  - o Znanja za individualno delo z otrokom (E77)

- Potrebno znanje na različnih področjih dela (E152)
- Skrb zase (F94)
- Senzorna integracija (F99)
- Psihologija (B87)
- Pomanjkljivosti
  - Potrebna dopolnitev študija (C107, C108)

INKLUZIJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

- Naloge
  - Povezovanje (A93, A97, F116)
  - Koordinacija in organizacija dela (A95, E81, F108, F117)
  - Individualni načrt pomoči (C115, D100)
  - Priprava na vstop otroka v vrtec (B89, C124)
  - Postopek usmerjanja (C109)
  - Administrativna dela (C119, D29, D101, E82)
  - Strokovna skupina/MDT (C116, C120, D97, D99, D103, E81)
  - Organizacija DSP (C117, D98)
- Sodelovanje z otroki
  - Opazovanje otrok (A91, D108, E83, E86, F101)
  - Spremljanje otrok in njegovega napredka (A45, C127, C129, D106, F104, F109, F111)
  - Delo v skupini (D105, D109, E89, E91, F107)
  - Spoznavanje otrok (C110)
  - Delo v senzorni sobi (D111)
  - Delo v manjših skupinah (E93)
  - Pomoč v različnih situacijah (A96, F115, F118)
  - Predstavljanje otroka strokovnim delavcem (A99)
  - Enak način kot z ostalimi otroki (B96)
  - Ni neposrednega dela z otroki (B98)
  - Ni individualnega dela z otrokom (D107)
  - Individualno delo pred postopkom usmerjanja (C128, C130, E92)
  - Ni priprav otroka na vstop v vrtec (C122)
  - Spoznavanje vrtca (C125)
  - Odvisno od otroka in njegovih potreb (C126)
  - Različne dejavnosti (C133, C135, C136, E93, E94)
  - Pogovor ob prehodu v šolo (D110)
  - Občasno vključevanje v DSP (F106)
- Znanja in spretnosti
  - Znanje o otrocih s PP (A100, B99, C142, D112, E95, F110)
  - Znanje o strokovnjakih, ki delajo z otroki s posebnimi potrebami (A101)

- Samoizobraževanje (C144)
- Praktične izkušnje (C145)
- Pomanjkanje znanja (B91, C141, C143)
- Izobraževanja (C146)
- Preizkušanje različnega znanja (C147)
- Znanja za delo z otroki iz posameznih področij kurikulumuma (E97)
- Sodelovanje z drugimi
  - Iskanje informacij (A103)
  - Pomoč in podpora (A92, A98, A105, B102, C111, C112, C114, C132, E98, F7)
  - Delo s spremljevalci (E84, E90)
  - Enako sodelovanje kot pri drugih otrocih (B101)
  - Pogovor (B107, C131, D102, E87, F105, F113)
  - Seznanjanje vodstva s procesom dela (C137, C139)
  - Sodelovanje z vzgojitelji (C139)
  - Odkrit in zaupen odnos s starši (C140, F7)
  - Iskanje literature in načinov dela (A94, A104)
  - Oblikovanje oddelkov (C113)
  - Obveščanje (C118)
  - Roditeljski sestanki (C123)
  - Izobraževanja (E85, E100)
  - Delavnice (E99, E101)
  - Zunanje institucije (D96, D104, D104, E88, F103)
  - Delo s starši (F102)
  - Drugi strokovni delavci (F112)
- Vključenost svetovalne delavke
  - Dovolj vključena (B103, C148, D113, E103, F114)
  - Dobro urejena inkluzija otrok s PP (E104)
- Ovire
  - Prevelik obseg dela, ki onemogoča večjo vključenost (A106, F119)
  - Malo izvajalcev DSP (D114)
  - Prostorske ovire (C149, D115)
  - Nesmiselnost inkluzije v določenih primerih (B90, B92, C121, E105)
  - Zavračanje pomoči (B17, B104, E106)
  - Veliko število spremljevalcev v skupinah (E63)
  - Manj časa za delo z drugimi otroki in nadarjenimi (E107, F6)
  - Neinteres države za ureditev svetovalne službe (B95)
- Soočanje z ovirami
  - Prepričevanje (B105)
  - Spoznanje, da vsakemu ne moreš pomagati (B106)
  - Izobraževanje in samoizobraževanje (C151)

- Predlagane rešitve
  - o Delitev dela (A107)
  - o Dodatno znanje (C150, E108)
  - o Dodatna pomoč (E109)
  - o Vzgojitelj za zgodnjo obravnavo (D116)

INKLUZIJA OTROK PRISELJENCEV

- Naloge
  - o Pomoč in podpora (A108)
- Sodelovanje z otroki
  - o Sodelovanje z otroki v oddelku (B110, D125)
  - o Manjša skupina – učenje jezika (E115)
  - o Individualno delo (E116, F36)
  - o Individualno delo – učenje jezika (C134, C158, C159, E118)
  - o Pomoč pri prevajanju (B97)
  - o Tečajji (D120)
  - o Dejavnosti na temo sprejemanja različnosti (D121)
  - o Knjige v tujih jeziki (D122)
  - o Slikovna podpora (F120)
  - o Ni preventivnega dela s priseljenci (E122)
  - o Spremljanje otrokovega razvoja (C160, F130)
  - o Priprava drugih otrok na vstop otroka priseljenca (A113)
  - o Prilagajanje dejavnosti (A114)
  - o Pomoč drugih pri vključevanju otroka (A115)
  - o Vključevanje med ostale otroke (C153, C166)
  - o Dati otroku čas (C167)
  - o Ni težav (E119)
  - o Drugi načini sporazumevanja (E127)
- Znanja in spretnosti
  - o Prilagajanje situaciji (A116)
  - o Različni jeziki (B111, D126, F124)
  - o Biti brez predsodkov (C161)
  - o Empatija (D132)
  - o Osebna izkušnja biti priseljenec (D133)
  - o Znanje o vključevanju otrok priseljencev (E96, E110)
  - o Znanja o različnih kulturah (F127)
  - o Uporaba jezika otroka priseljenca (A110, A117, A123, B109, D128, F126)
  - o Uporaba neverbalne komunikacije (A111, F125)
  - o Uporaba prevajalnikov in slovarjev (A109, C162, E111)

- Uporaba igrač in drugih predmetov (C163)
- Preizkušanje različnih stilov učenja (C164)
- Sodelovanje z drugimi
  - Uporaba prevajalnikov in slovarjev (B108, E112)
  - Sodelovanje s starši (A112)
  - Vključevanje staršev v dogajanje v vrtcu (A119, E113)
  - Pomoč in podpora (A118, A120, A121, A126)
  - Spodbujanje staršev, da se doma učijo slovenski jezik (E128)
  - Pogovor o posebnostih otroka (C168)
  - Prilagajanje vpisnice (D117)
  - Prevajanje gradiva za starše (D118)
  - Izobraževanja in delavnice za strokovne delavce (D119, D123)
  - Zmanjševanje stereotipov in predsodkov pri strokovnih delavcih (D124)
  - Gradivo za strokovne delavce (A122, F128)
  - Enak način kot z ostalimi (B112)
  - Pomoč študentov (F37)
  - Zunanje institucije (F123)
  - Tečajji (C165, D120, F9, F75, F122)
- Ovire
  - Ni ovir (B113, E125)
  - Starši ne razumejo jezika (B114, C155, D130, E120, F78, F121)
  - Razlike v kulturi (E121)
  - Pomanjkanje časa za delo s priseljenci (B94, E117)
  - Težave v primeru pridruženih težav (C154, E114)
  - Ni tolmačev (C157)
  - Starši ne želijo sodelovati (C170)
  - Stereotipi in predsodki (D136)
  - Premalo seznanjena o otrocih priseljencih (F131)
  - Znanje jezikov (A128, C171)
  - Vsak vrtec ureja to na svoj način (C152)
- Soočanje z ovirami
  - Pomoč drugih pri prevajanju (C156, D131)
  - Pomoč sorojencev (D127)
  - Dodatna znanja (E126)
- Predlagane rešitve
  - Tečajji za učenje slovenščine (A127, B42)
  - Prostovoljci za otroke priseljence (B93, D129, D137)
  - Razbijanje predsodkov in stereotipov (D138)
  - Tolmači (C172)
- Vključenost svetovalne delavke

- Možnost večje vključenosti (A124, D135, E124)
- Večja vključenost na začetku ob spoznavanju (A125)
- Dovolj vključena (B116, C, D134, E123, F129, F132)

EPIDEMIJA COVID-19

- Spremembe pri delu
  - Delo od doma (A129, B, C181, C207, D154, F133, F136)
  - Delo v vrtcu (A132, D155, E136, F134, F135)
  - Delo na daljavo (A129, B118, C181, D139, D141, E132, F145, F170)
  - Izobraževanje (A135)
  - Čas za urejanje administrativnega dela (A134, F169, F175)
  - Uporaba mask (A139, E140, F147)
  - Preverjanje potrdil (F148)
  - Nujno varstvo (B117, C174, C176, D142, E130, F138)
  - Upoštevanje smernic ministrstva (C175, E129)
  - Kasneje vključevanje še drugih otrok (C177, C228, F139)
  - Onemogočeno prehajanje po skupinah (C182, E131, E148, F140)
  - Nadomeščanje strokovnih delavk v skupini (D162)
- Delo z otroki
  - Ni bilo stika in dela z otroki (A130, B119, D143, F150)
  - Delo in stik na daljavo (C184, C189, F143)
  - Dejavnosti v živo (F143)
  - Gradivo za otroke (A131, A137, A149, C208, C233, C243, F142)
  - Obiski v mehurčkih (A138, F176)
  - Delo v manjših skupinah (F149)
  - Otroci s PP (C208, C222, C243, E138, F154, F177)
  - Individualno delo (F40, F141)
  - Organizacija DSP na daljavo (D146)
- Sodelovanje z drugimi
  - Gradivo za starše (A133, C192, C202, C206, C232, C244, D158, E139, E151)
  - Komunikacija na daljavo (A136, A140, B131, C178, C191, C195, C225, C229, D147, F151, F174)
  - Nudenje podpore in pomoči staršem (A148, B120, C185, C193, E134, E137, F153)
  - Obveščanje in informiranje staršev na daljavo (C204, C224)
  - Starši niso želeli stikov (E135)
  - Predavanje za starše na daljavo (C237, F12)
  - Administrativna pomoč staršem (B128)
  - Predstavitel svetovalne službe staršem (C242)
  - Predstavitel za starše (odlog šolanja) (C245)

- Stik s starši preko strokovnih skupin (D144)
- Starši otrok s PP (C179, C226, C246, D145, D157, F144)
- Lažje sodelovanje od doma – starši (D140)
- Pomoč in podpora strokovnim delavcem (B121, C180, C235)
- Različne aktivnosti za zaposlene na daljavo (C194, C230)
- Predavanja za strokovne delavce (C236)
- Gradivo za zaposlene (C203, C205, E139, E151, F152)
- Delavnice za zaposlene (C238)
- MDT – na daljavo (C196)
- Vpisi na daljavo (C234)
- Pomanjkanje osebnega stika (E133, F10, F146, F171)
- Sodelovanje z zunanjimi institucijami (C227)
- Stiske
  - Varstvo otrok (A141, B123, B132, E141, E147)
  - Varstvo zahtevnejših otrok (F167)
  - Preplet zasebnega in poklicnega življenja (A142, B122, F159)
  - Poglobljanje družinskih težav (B127, C187)
  - Priložnost za krepitev odnosov (C186, C188, C197)
  - Strah pred stiki (C190)
  - Pomanjkanje računalniške opreme (C209, C231)
  - Različne stiske družin (B129, C198, C249, F155, F158)
- Stiske otrok
  - Ni posledic (A143)
  - Nekateri niso imeli težav (C248, D148)
  - Ni bilo večjih stisk (F166)
  - Pomanjkanje družbe/socializacije (A144, A146, A150, B125, C212, C247, F164)
  - Slabše socialne veščine (B124)
  - Izpostavljenost tehnologijam (C199, D151)
  - Težave ob vrnitvi (C251, C252, E145, F162)
  - Nazadovanje otrok (C253)
  - Večji vpliv epidemija na predšolske otroke (C214)
  - Posledice, ki se bodo pokazale čez čas (C213, C254)
  - Vključevanje epidemije v igro (D150)
  - Pomanjkanje različnih aktivnosti (E149)
  - Težave pri otrocih s PP (C216)
  - Več posebnih potreb in odstopanj (E142, E144)
  - Hitro prilagajanje otrok po vrnitvi (F161)
  - Kratkotrajne težave, ki se hitro uredijo (C250, 255)
  - Zmožnost hitrega vračanja v rutino (C215)
  - Veseli ob vrnitvi (F163)

- Lažje soočanje z epidemijo kot odrasli (C211)
- Opažanje napredka (D149)
- Reševanje stisk
  - Brezplačna hrana (F156)
  - Vključevanje otrok v vrtec (F157, F160)
  - Vračanje otrok v rutino (B126)
  - Nudenje podpore in pomoči (C200)
  - Vzpostavljanje dela na enak način kot pred epidemijo (C201, E143)
  - Pogovor z drugimi (E143)
  - Pomoč in podpora otrokom (F165)
  - Pošiljanje gradiva (F168)

Organizacija svetovalnega dela

- Predlogi za boljši potek dela
  - Zagotavljanje računalnikov (A145, C218)
  - Potreba po IKT znanju (C217)
  - Več stikov s starši in otroci (D152, F173)
  - Več podpore in pomoči družinam (D156)
- Vključenost svetovalne delavke
  - Dovolj vključena (A147)
  - Premalo vključevanja svetovalnih delavk (D153)
  - Izobraževanja (E146)
- Ovire pri delu
  - Preplet zasebnega in poklicnega življenja (C223)
  - Slabo načrtovanje/organizacija dela (C183, C210, C219, C220)
  - Samoodločanje o poteku dela (C221)